SANCTI BERNARDI ABBATIS CLARAE-VALLENSIS SERMONES DE TEMPORE.

IN ADVENTU DOMINI.

703-717 SERMO I. *De Adventu Domini, et sex circumstantiis ejus.*

1. Hodie, fratres, celebramus Adventus initium; cujus utique, sicut et caeterarum solemnitatum nomen quidem celebre satis, et notum mundo, sed ratio nominis forte non ita. Infelices enim filii Adam, omissis veris et salutaribus studiis, caduca potius et transitoria quaerunt. Quibus assimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, quos videmus a terrenis et corporalibus consolationibus avelli separarique non posse? Profecto similes sunt his qui submersi periclitantur in aquis. Nimirum videas eos tenentes tenere, nec ulla ratione deserere quod primum occurrerit manibus, quidquid sit illud, licet tale sit aliquid, quod omnino prodesse non possit, ut sunt radices herbarum, caeteraque similia. Nam et si qui ad eos forte veniant ut subveniant, nonnunquam solent apprehensos involvere secum: adeo ut jam nec sibi, nec illis auxilium ferre praevaleant. Sic pereunt in hoc mari magno et spatioso, sic pereunt miseri; dum peritura sectantes, amittunt solida, quibus apprehensis emergere et salvare possent animas suas. Neque enim de vanitate, sed de veritate, dicitur: *Cognoscetis eam, et liberabit vos* **(Joan. VIII, 32)**.

Vosigitur, fratres, quibus tanquam parvulis revelat Deus quae abscondita sunt a sapientibus et prudentibus; circa ea quae vere salutaria sunt, sedula cogitatione versamini, et diligenter pensate rationem Adventus hujus, quaerentes nimirum quis sit qui veniat, unde, quo, ad quid, quando, et qua. Laudabilis sine dubio curiositas ista est et salubris: neque enim tam devote Ecclesia universa praesentem celebraret Adventum, nisi lateret in eo magnum aliquod sacramentum.

2. Primo igitur loco cum Apostolo stupente et admirante intueamini et vos, quantus sit iste qui ingreditur: ipse enim est secundum Gabrielis testimonium, Altissimi Filius **(Luc. I, 32)**, ac proinde coaltissimus ipse. Neque enim fas est Dei Filium degenerem suspicari: sed aequalis fateri necesse est altitudinis, et ejusdem penitus dignitatis. Nam et filios principum principes, et filios regum reges esse quis nesciat? Verumtamen quid sibi vult quod e tribus personis, quas in summa Trinitate credimus, confitemur et adoramus, non Pater, non Spiritus sanctus advenit, sed Filius? Minime quidem ego id factum esse arbitror sine causa. Sed quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? **(Rom. XI, 34.)** Neque enim sine altissimo Trinitatis consilio factum est, ut Filius adveniret: et si consideramus exsilii nostri causam, fortassis advertere possumus vel ex parte, quam congruum fuerit a Filio nos maxime liberari. Lucifer enim ille, qui mane oriebatur, pro eo **718** quod Altissimi similitudinem usurpare tentavit, et rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo (quod utique Filii est), praecipitatus illico corruit, quoniam zelavit pro Filio Pater et opere dixisse videtur: *Mihi vindictam, et ego retribuam* **(Rom. XII, 19)**. Continuo videbam Satanam

tanquam fulgur cadentem de coelo **(Luc. X, 18)**. Quid tu igitur superbis, terra et cinis? Si superbientibus angelis Deus non pepercit; quanto magis tibi, putredo et vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus est: tantum cogitavit superbiam; et in momento, in ictu oculi, irreparabiliter praecipitatus est; quia juxta evangelistam: *In veritate non stetit* **(Joan. VIII, 44)**.

3. Fugite superbiam, fratres mei; quaeso, multum fugite. Initium omnis peccati superbia: quae tam velociter ipsum quoque sideribus cunctis clarius micantem aeterna caligine obtenebravit Luciferum: quae non modo angelum, sed angelorum primum in diabolum commutavit. Unde et protinus invidens homini, quam conceperat in semetipso, in eo peperit iniquitatem; suadens ut lignum vetitum gustans fieret sicut Deus, sciens bonum et malum. Quid enim polliceris, quid promittis, miser: cum Filius Altissimi scientiae clavem habeat, imo et ipse sit *clavis David, qui claudit, et nemo aperit* **(Apoc. III, 7)**. In eo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi **(Coloss. II, 3)**: tunc eos, ut homini praestes, inique furaberis? Videtis quia juxta Domini sententiam *mendax* iste est, *et pater ejus* **(Joan. VIII, 44)**. Nam et mendax fuit, dicens: *Similis ero Altissimo* **(Isai. XIV, 14)**; et mendacii pater, cum in hominem quoque venenatum suae falsitatis seminarium effudit, dicens: *Eritis sicut dii* **(Gen. III, 5)**. Tu quoque, o homo, si vides furem, curris cum eo. Audistis, fratres, quid hac nocte lectum est in Isaia, dicente Domino: *Principes tui infideles;* vel, ut alia translatio habet, *inobedientes, socii furum* **(Isa. I, 23)**.

4. Revera enim principes nostri Adam et Eva, principia nostrae propaginis, inobedientes et socii furum; qui quod filii Dei est, serpentis, imo diaboli per serpentem consilio

subripere tentant. Nec dissimulat injuriam Filii Pater (Pater enim diligit Filium **[Joan. V, 20]**), sed continuo et in ipsum hominem vindictam retribuit, et aggravat super nos manum suam. Omnes enim in Adam peccavimus, et in eo sententiam damnationis accepimus omnes. Quid agat Filius, videns pro se zelare Patrem, et nulli penitus parcere creaturae? Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas Pater amittit. Altitudinem meam primus angelus affectavit, et populum qui sibi crederet, habuit: sed continuo Patris zelus graviter vindicavit in illum, percutiens eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Scientiam quoque, quae nihilominus mea est, subripere voluit homo: et ne illi quidam misertus est, nec pepercit oculus ejus. *Nunquid de bobas cura est Deo?* **(I Cor. IX, 9.)** Duas tantum fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis, angelum videlicet, atque hominem: sed ecce propter me angelos perdidit multos, homines universos. Ergo ut sciant quia et ego diligo **719** Patrem; per me recipiat, quos quodammodo propter me amisisse videtur. *Si propter me tempestas haec orta est,* ait Jonas, *tollite me, et mittite in mare* **(Jonae. I, 12)**. Omnes invident mihi. Ecce venio, et talem eis exhibeo memetipsum, ut quisquis invidere voluerit, quisquis gestierit imitari, fiat ei aemulatio ista in bonum. Novi tamen in affectum malitiae et nequitiae transisse angelos desertores, nec ex ignorantia aliqua seu infirmitate peccasse; ideoque perire necesse est poenitere nolentes. Patris enim amor, et honor Regis judicium diligit.

5. Propter hoc enim et ipse creavit homines ab initio, qui supplerent locum illum, et ruinas Jerusalem restaurarent. Sciebat enim nullam angelis patere redeundi viam.

Nempe *novit superbiam Moab, quod superbus est valde* **(Isa. XVI, 6)**: et superbia ejus poenitentiae remedium non admittit, ac per hoc nec veniae. At vero hominis vice nullam postea condidit creaturam, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantavit aliena malitia; ideoque prodesse ei potest charitas aliena. Ita, Domine, obsecro, complaceat tibi, ut eruas me, quoniam ego infirmus sum: quoniam de terra mea furtim sublatus sum, et hic innocens in lacum missus sum **(Gen. XL, 15)**. Non penitus quidem innocens: sed quantum ad eum qui me seduxit, innocens aliquatenus. Mendacium mihi persuasum est, Domine: veniat Veritas, ut possit falsitas deprehendi, et cognoscam veritatem, et veritas liberabit me; si tamen deprehensae falsitati penitus renuntiavero, et cognitae adhaesero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum, sed obstinatio diabolica. Nam perseverare in malo diabolicum est: et digni sunt perire cum illo, quicunque in similitudinem ejus permanent in peccato.

6. Ecce, fratres, audistis quis sit qui veniat; considerate jam unde veniat, et quo. Venit utique de corde Dei Patris in uterum virginis Matris; venit a summo coelo in inferiores partes terrae. Quid ergo? nonne et nobis in terra est conversandum? Est, si tamen in ea perstitit ille. Ubi enim bene erit sine illo? aut ubi male esse poterit cum illo? *Quid mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea, Deus in aeternum* **(Psal. LXXII, 25)**. *Nam et si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala,* si tamen *tu mecum es* **(Psal. XXII, 4)**. Nunc autem, ut video, et ad terras, et ad ipsum quoque descendit infernum; non tanquam vinctus, sed tanquam inter mortuos liber: sicut lux quae in tenebris lucet,

et tenebrae eam non comprehenderunt. Unde nec relinquitur anima in inferno, nec sanctum corpus in terra videt corruptionem. Christus enim qui descendit, ipse est et qui ascendit ut adimpleret omnia; de quo scriptum est: *Qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo* **(Act. X, 38)**: et alibi: *Exsultavit ut gigas ad currendam viam: a summo coelo egressio ejus, et occursus ejus usque ad summum ejus* **(Psal. XVIII, 6)** Merito proinde clamat Apostolus, dicens: *Quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens* **(Coloss. III, 1)**. Incassum laboraret erigere corda nostra, nisi collocatum in coelis salutis nostrae doceret auctorem. Sed videamus jam quae sequuntur. Nam etsi materia quidem copiosa invenitur et uberrima valde, sed angustiae temporis tantam sermonis longitudinem non admittunt. Considerantibus ergo quis veniat, magna omnino et ineffabilis majestas innotuit. Suspicientibus unde veniat, grandis plane patuit via, secundum ejus testimonium qui prophetico praeventus spiritu, *Ecce,* inquit, *nomen Domini venit de longinquo* **(Isa. XXX, 27)**. Porro quo veniat intuentibus, apparuit inaestimabilis dignatio et penitus inexcogitabilis, quod in carceris hujus horrorem tanta descendere dignata est celsitudo.

7. Jam quis dubitet magnum aliquid in causa fuisse, ut majestas tanta, de tam longinquo, in locum tam indignum descendere dignaretur? Plane magnum aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia charitas copiosa. Ad quid enim venisse credendus est? Hoc namque est quod juxta propositum ordinem **720** oporteat jam perscrutari. Nec sane laborandum est in hac parte, cum

manifeste adventus ejus causam et verba ipsius, et opera clament. Ad quaerendam quippe ovem centesimam, quae erraverat, de montibus properavit; et ut confiteantur manifestius Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus filiis hominum, propter nos venit. Mira quaerentis Dei dignatio, magna dignitas hominis sic quaesiti! In qua si gloriari voluerit, non erit insipiens: non quod aliquid esse videatur tanquam a seipso; sed quod tanti eum fecerit ipse qui fecit. Omnes enim divitiae, omnis gloria mundi, et quidquid in eo concupiscitur, minus est ad hanc gloriam: imo nec est aliquid in comparatione ejus. Domine, quid est homo quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?

8. Attamen velim nosse, quid sibi voluerit, quod ad nos venit ille, aut quare non magis ivimus nos ad illum. Nostra enim erat necessitas: sed nec est consuetudo divitum ut ad pauperes veniant, nec si praestare voluerint. Ita est, fratres, nos magis ad eum venire dignum fuit; sed duplex erat impedimentum. Nam et caligabant oculi nostri: ille vero lucem habitat inaccessibilem **(I Tim. VI, 16)**; et jacentes paralytici in grabato divinam illam non poteramus attingere celsitudinem. Propterea benignissimus Salvator et medicus animarum descendit ab altitudine sua, et claritatem suam infirmis occulis temperavit. Induit se laterna quadam, illo utique glorioso et ab omni labe purissimo corpore quod suscepit. Haec est enim illa levissima plane et praefulgida nubes, supra quam ascensurum eum propheta praedixerat, ut descenderet in Aegyptum **(Isa. XIX, 1)**.

9. Tempus est jam ipsum quoque considerare tempus, quo Salvator advenit. Venit enim (quod et vos credimus non latere) non in initio nec in medio temporis, sed in fine. Nec

incongrue factum est, sed vere sapienter disposuit Sapientia, ut cum magis esset necessarium, tunc primo ferret auxilium, pronos ad ingratitudinem Adae filios non ignorans. Vere enim advesperascebat et inclinata erat jam dies, recesserat paulo minus sol justitiae: ita ut exiguus nimis splendor ejus aut calor esset in terris. Nam et lux divinae notitiae parva admodum erat, et abundante iniquitate fervor refriguerat charitatis. Jam non apparebat angelus, non loquebatur propheta; cessabant velut desperatione victi, prae nimia utique duritia hominum et obstinatione: at ego, ait Filius, *tunc dixi: Ecce venio* **(Psal. XXXIX, 8)**. Sic, sic dum medium silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu iter perageret **(Sap. XVIII, 14)**, omnipotens sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit. Quod et Apostolus innuens ajebat: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum* **(Galat. IV, 4)**. Nimirum plenitudo et abundantia temporalium oblivionem et inopiam fecerat aeternorum. Opportune ergo tunc advenit aeternitas, quando magis temporalitas praevalebat. Nam ut caetera sileam, ipsa quoque pax temporalis illo in tempore tanta fuit, ut ad hominis unius edictum describeretur universus orbis **(Luc. II, 1)**.

10. Habetis jam et personam venientis, et locum utrumque, id est, a quo, et ad quem venit: causam quoque et tempus non ignoratis. Unum restat, via scilicet per quam venit: et haec quoque diligenter requirenda; ut possimus, sicut dignum est, ei occurrere. Verumtamen sicut ad operandam salutem in medio terrae venit semel in carne visibilis, ita quotidie ad salvandas animas singulorum in spiritu venit et invisibilis, sicut scriptum est: *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus*. Et ut noveris occultum esse spiritualem hunc

adventum: *In umbra ejus,* inquit, *vivemus inter gentes* **(Thren. IV, 20)**. Propterea dignum est, ut si non valet infirmus in occursum tanti medici procedere longius, saltem conetur erigere caput, aliquatenus assurgere venienti. Non te oportet, o homo, maria transfretare, non penetrare nubés, non transalpinare necesse est. Non grandis, inquam, tibi ostenditur via: usque ad temetipsum occurre Deo tuo. Prope est enim **721** verbum in ore tuo, et in corde tuo **(Rom. X, 8)**. Usque ad cordis compunctionem et oris confessionem occurre, ut saltem exeas de sterquilinio miserae conscientiae; quoniam indignum est illuc auctorem puritatis intrare. Et haec quidem de eo adventu dicta sunt, quo singulorum mentes invisbili dignatur illustrare praesentia.

11. Libet autem manifesti adventus viam considerare: quoniam viae ejus, viae pulchrae; et omnes semitae ejus pacificae **(Prov. III, 17)**. *Ecce,* inquit sponsa, *venit is saliens in montibus, transiliens colles* **(Cantic. II, 8)**. Venientem vides, o pulchra, sed cubantem videre ante non poteras. Dixisti enim: *Indica mihi, quem dilicit anima mea, ubi pascas, ubi cubes* **(Cant. I, 6)**. Cubans pascit angelos in illas perpetuas aeternitates, quos satiat visione aeternitatis et immutabilitatis suae. Sed ne ignores te, o pulchra: quoniam mirabilis facta est visio illa ex te; confortata est, et non poteris ad eam. Verumtamen ecce egressus est de loco sancto suo: et qui cubans pascit angelos, ipse coepit, sicque sanabit nos; et videbitur veniens et pastus, qui cubans et pascens ante videri non poterat. Ecce venit hic saliens in montibus, transiliens colles. Montes et colles, patriarchas et prophetas accipe; et quemadmodum venerit saliens et transiliens, in libro generationis lege: *Abraham genuit Isaac, Isaac genuit*

Jacob **(Matth. I, 2)**, etc. Ex his montibus prodiit, ut invenies, radix Jesse, unde juxta prophetam, egressa est virga, et exinde flos ascendit, super quem requievit Spiritus septiformis **(Isa. XI, 1-3)**. Quod manifestius alio in loco aperiens idem propheta: *Ecce,* inquit, *virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus* **(Isa. VII, 14)**. Quem enim prius florem, ipsum deinde Emmanuelem; et quam dixerat virgam, manifestius exprimens, virginem nomimavit. Sed necesse est altissimi hujus sacramenti considerationem diei alteri reservare: digna est enim proprio sermone materia, praesertim quod in longum jam hodiernus sermo processerit.

SERMO II. *De verbis Isaiae ad Achaz: «Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra,»* etc. **(Isa. VII, 11-16)**.

1. Audivimus suadentem regi Achaz Isaiam, petere signum a Domino, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra. Audivimus responsionem ejus, formam quidem habentem pietatis, sed non virtutem. Propter hoc denique ab eo qui intuetur cor, et cui confitetur hominis cogitatio meruit reprobari. *Non petam,* inquit, *et non tentabo Dominum.* Elatus erat Achaz fastigio solii regalis, astutus humanae sapientiae verbis. Audierat igitur Isaias a Domino: Vade, dic vulpi illi, petat sibi signum a Domino in profundum. Habet enim vulpes foveam, sed in infernum quoque si descenderit, adest qui

comprehendat sapientes in astutia sua. Item: Vade, ait Dominus, dic volucri isti, petat sibi signum in excelsum supra. Habet enim volucris nidum; sed et si in coelum ascenderit, illic est, qui superbis resistens, propria calcat virtute superborum et sublimium colla. Verumtamen dissimulat ille potestatis excelsae, seu incomprehensibilis profunditatis sapientiae quaerere signum: et propterea signum bonitatis et charitatis domui David ipse Dominus promittit, ut quos nec potestas, nec sapientia terruit, alliciat saltem exhibitio charitatis. Potest tamen in eo quod ait, *In profundum inferni,* etiam charitas ipsa, qua majorem nemo habuit, ut in infernum quoque pro amicis moriendo descenderet, non immerito designari: ut praecipiatur Achaz vel in excelsum regnantis expavescere majestatem, vel descendentis ad inferos amplecti charitatem. Molestus est ergo non solum hominibus, sed etiam Deo, quisquis nec majestatem cogitat in timore, nec charitatem cum amore **722** meditatur. *Propter hoc,* inquit, *dabit Dominus ipse vobis signum,* in quo manifeste et majestas, et charitas innotescat. *Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus.* Noli fugere Adam, quia nobiscum Deus. Ne timeas, o homo, nec audito Dei nomine terrearis, quia nobiscum Deus. Nobiscum carnis similitudine, nobiscum unitate [*alias,* utilitate]. Propter nos venit, tanquam unus ex nobis, similis nobis, passibilis.

2. Denique, *Butyrum,* inquit, *et mel comedet.* Ac si dicat: Parvulus erit, et vescetur infantilibus alimentis. *Ut sciat,* inquit, *reprobare malum, et eligere bonum.* Etiam hic bonum et malum audis, sicut in arbore vetita, sicut in ligno transgressionis. Sed multo melius a primo Adam secundus

iste partitur. Eligens enim bonum, malum reprobat, non sicut ille qui dilexit maledictionem, et venit ei; noluit benedictionem, et elongata est ab eo **(Psal. CVIII, 18)**. Nam et in eo quod praemisit, *Butyrum et mel comedet,* advertere poteris parvuli hujus electionem. Tantum adsit ejus gratia, ut quod praestat, utcunque sentire digne, et accomodate ad intelligentiam proferre concedat. Duo sunt in lacte ovis: butyrum et caseus. Butyrum pingue et humidum; caseus econtra aridus et durus. Bene ergo parvulus noster eligere novit, qui butyrum comedens, caseum utique non comedit. Quae est enim ovis centesima, quae erravit **(Matth. XVIII, 12)**, et in Psalmo loquitur: *Erravi sicut ovis quae periit* **(Psal. CXVIII, 176)**. Utique genus humanum quod benignissimus pastor quaerit, aliis sane nonaginta novem ovibus in montibus derelictis. In hac igitur ove duo reperies, naturam dulcem, naturam bonam, et bonam valde, tanquam butyrum: et peccati corruptionem, ut caseum. Vide ergo quam optime puer noster elegit, qui naturam nostram sine ulla peccati corruptione suscepit. Nam de peccatoribus legis, *Coagulatum est sicut lac cor eorum* **(ibid. 70)**; in quibus utique lactis puritatem corruperat fermentum malitiae, coagulum iniquitatis.

3. Sic et apis habet mellis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. Apis vero est, quae pascitur inter lilia, quae florigeram inhabitat patriam angelorum. Unde et ad civitatem Nazareth, quod interpretatur *flos,* advolavit, et ad suave olentem perpetuae virginitatis florem advenit: illi insedit, illi adhaesit. Hujus apis mel et aculeum non ignorat, qui misericordiam ei et judicium cum Propheta decantat **(Psal. C, 1)**. Attamen ad nos veniens solum mel attulit, et non aculeum, id est misericordiam et non judicium; ita ut suadentibus

quandoque discipulis, ut civitatem, quae suscipere cum noluit, praeciperet igne consumi, responderit, Filium hominis non venisse ut judicaret, sed ut salvaret mundum **(Luc. IX, 54-56)**. Non habebat aculeum apis nostra: quodammodo deposuerat illum, quando tanta indigna patiens, misericordiam exhibebat, et non judicium. Sed nolite sperare in iniquitate, nolite peccare in spe. Habet enim apis nostra quandoque assumere aculeum suum, et acriter nimis infigere illum in medullas hominum peccatorum: quoniam Pater non judicat quemquam, sed Filio dedit omne judicium **(Joan. V, 22)**. Nunc autem parvulus noster butyrum et mel comedit, quando bonum naturae humanae, divinae misericordiae sic univit in semetipso, ut esset homo verus, et peccatum non habens: Deus misericors, et judicium non exhibens.

4. Ex his manifestum jam arbitror, quaenam sit virga de radice Jesse procedens, quis vero flos super quem requiescit Spiritus sanctus. Quoniam Virgo Dei genitrix virga est, flos Filius ejus. Flos utique Filius Virginis, flos candidus et rubicundus, electus ex millibus **(Cantic. V, 10)**; flos in quem prospicere desiderant angeli, flos ad cujus odorem reviviscunt mortui, et sicut ipse testatur, flos campi est **(Cant. II, 1)**, et non horti. Campus enim sine omni humano floret adminiculo, non seminatus ab aliquo, non defossus sarculo, non impinguatus fimo. Sic omnino, sic Virginis alvus floruit, sic inviolata, integra et casta Mariae viscera, tanquam pascua aeterni viroris florem protulere; cujus pulchritudo **723** non videat corruptionem, cujus gloria in perpetuum non marcescat. O Virgo, virga sublimis, in quam sublime verticem sanctum erigis! usque ad Sedentem in throno, usque ad Dominum majestatis. Neque enim id mirum, quoniam in

altum mittis radices humilitatis. O vere coelestis planta, pretiosior cunctis, sanctior universis! O vere lignum vitae, quod solum fuit dignum portare fructum salutis! Deprehensa est, maligne serpens, versutia tua, nudata est plane falsitas tua. Duo imposueras Creatori; mendacii et invidiae infamaveras eum: sed in utroque convictus es esse mentitus. Siquidem et ab initio moritur cui dixeras: *Nequaquam morieris* **(Gen. III, 4)**: et veritas Domini manet in aeternum **(Psal. CXVI, 2)**. Sed et nunc responde, si potes, quam ei arborem, cujus arboris fructum invidere potuit, qui ne hanc quidem virgam electam, et fructum sublimem negavit? Etenim qui proprio Filio non pepercit, quomodo non omnia simul cum illo donavit? **(Rom. VIII, 32.)**

5. Sed jam advertistis, ni fallor, quoniam Virgo regia ipsa est via, per quam Salvator advenit, procedens ex ipsius utero, tanquam sponsus de thalamo suo. Tenentes ergo viam, quam priore, si meministis, coepimus investigare sermone, studeamus et nos, dilectissimi, ad ipsum, per eam ascendere, qui per ipsam ad nos descendit: per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostram miseriam venit. Per te accessum habeamus ad Filium, o benedicta inventrix gratiae, genetrix vitae, mater salutis: ut per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam nostrae corruptionis, et humilitas Deo grata nostrae veniam impetret vanitati. Copiosa charitas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, et fecunditas gloriosa fecunditatem nobis conferat meritorum. Domina nostra, mediatrix nostra, advocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repraesenta. Fac, o benedicta, per gratiam quam invenisti, per praerogativam quam meruisti, per

misericordiam quam peperisti [*alias,* percepisti], ut qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis et miseriae nostrae, te quoque intercedente participes faciat nos gloriae et beatitudinis suae, Jesus Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

SERMO III. *De triplici Domini adventu, et de septem columnis quas in nobis erigere debemus.*

1. In Adventu Domini quem celebramus, si personam venientis intueor, non capio excellentiam majestatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinem expavesco. Stupent certe angeli de novo, videntes infra se, quem supra se semper adorant, manifeste jam ascendentes et descendentes ad Filium hominis. Si considero propter quid venerit, amplector quoad possum inaestimabilem latitudinem charitatis. Si modum cogito, exaltationem agnosco humanae conditionis. Venit siquidem universitatis Creator et Dominus, venit ad homines, venit propter homines, venit homo. Sed dicet aliquis: Quomodo venisse dicitur, qui semper ubique fuit? Erat quidem in mundo, et mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non cognovit **(Joan. I, 10)**. Non ergo venit qui aberat, sed apparuit qui latebat. Unde et humanam, in qua agnosceretur, induit formam, qui nimirum in divina lucem habitat inaccessibilem **(I Tim. VI, 16)**. Nec sane inglorium majestati apparere in propria similitudine sua, quam fecerat ab initio, nec indignum Deo, a quibus in substantia sua non poterat agnosci, in imagine exhiberi: ut qui fecerat hominem ad

imaginem et similitudinem suam, ipse hominibus innotesceret factus homo.

2. Hujus ergo adventus tantae majestatis, tantae humilitatis, tantae charitatis, tantae etiam glorificationis **724** nostrae ab universa Ecclesia semel in anno solemnis memoria celebratur. Sed utinam ita semel ageretur, ut semper! id quippe dignius. Quantae enim insaniae est, ut post tanti Regis adventum, aliis quibuslibet negotiis homines velint, seu audeant occupari; et non magis, omissis omnibus, soli ejus cultui vacent, nec in ejus praesentia cujusquam meminerint caeterorum? Sed non omnium est quod ait Propheta: *Memoriam abundantiae suae vitatis tuae eructabunt* **(Psal. CXLIV, 7)**: siquidem nec omnes haec memoria pascit. Sane nemo quod non gustavit, sed neque quod tantum gustavit, eructat. Ructus quippe non nisi de plenitudine et satietate procedit. Propterea quorum saecularis est mens et vita, memoriam hanc etsi celebrant, non tamen eructant sine devotione et affectione dies istos arida quadam consuetudine observantes. Denique, quod damnabilius est, ipsa quoque inaestimabilis hujus dignationis memoria datur in occasionem carnis, ut videas eos tanta sollicitudine diebus istis vestium gloriam, ciborum parare delicias, ac si haec et hujusmodi quaerat in nativitate sua Christus, et ibi suscipiatur dignius, ubi haec accuratius exhibentur. Sed ipsum audi dicentem: *Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam* **(Psal. C, 5)**. Quid tanta ambitione vestes paras in Natale meum? detestor ego superbiam, non amplector. Quid tanta sollicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? damno ego carnis delicias, non accepto. Plane insatiabilis es corde, tanta parans, et ex tam longo; nam corpori utique et pauciora sufficerent, et quae

possent opportunius inveniri. Celebrans ergo adventum meum, labiis me honoras, sed cor tuum longe est a me. Non me colis, sed deus tuus venter est, et gloria in confusione tibi. Infelix omnino, qui voluptatem corporis, et saecularis colit gloriae vanitatem. Beatus autem populus, cujus est Dominus Deus ejus **(Psal. CXLIII, 15)**.

3. Fratres, nolite aemulari in malignantibus, neque zelaveritis facientes iniquitatem **(Psal. XXXVI, 1)**. Intelligite magis in novissima eorum, et compatimini eis ex animo, et orate pro eis qui praeoccupati sunt in delicto. Haec enim faciunt miseri, quia ignorantiam Dei habent. Nam si cognovissent, nunquam Dominum gloriae tanta adversum se insania provocarent. Nos autem, dilectissimi, excusationem de ignorantia non habemus. Plane nosti eum, quisquis hic es, et si dixeris: Quia non novi eum, eris similis saecularibus, mendax. Denique si cum non nosti, quis te huc adduxit, aut quomodo huc venisti? Alioquin quando tibi persuaderi posset charorum affectibus, corporis voluptatibus, saeculi vanitatibus sponte abrenuntiare, et jactare cogitatum tuum in Domino, et omnem sollicitudinem in eum projicere; de quo nihil bene, imo tam male, conscientia teste, merueras? Quis tibi, inquam, persuadere id posset, si nescires, quia bonus Dominus sperantibus in se, animae quaerenti ipsum; nisi cognovisses et tu, quia suavis est Dominus, et mitis, et multae misericordiae, et verax? Haec autem unde nosti, nisi quia non solum ad te, sed etiam in te venit?

4. Triplicem enim ejus adventum novimus; ad homines, in homines, contra homines. Ad omnes quidem indifferenter, non autem ita in omnes, aut contra omnes. Sed quia primus et tertius noti sunt, utpote manifesti; de secundo, qui spiritualis

et occultus est, ipsum audi dicentem: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* **(Joan. XIV, 23)**. Beatus, apud quem mansionem facies, Domine Jesu. Beatus, in quo Sapientia aedificat sibi domum, excidens columnas septem. Beata anima, quae sedes est Sapientiae. Quaenam est illa? Anima utique justi. Merito plane, quia justitia et judicium praeparatio sedis tuae. Quis in vobis est, fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Ecce quaenam illi serica, quae tapetia, quod pulvinar oporteat praeparari. *Justitia,* inquit, *et judicium praeparatio sedis tuae* **(Psal. LXXXVIII, 15)**. Justitia virtus est, quod suum est unicuique tribuens. Tribue ergo **725** tribus quae sua sunt. Redde superiori, redde inferiori, redde aequali cuique quod debes, et digne celebras adventum Christi, parans ei in justitia sedem suam. Redde, inquam, reverentiam praelato, et obedientiam; quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare majoribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod etsi tam manifeste innotuerit indigna praelati alicujus vita, ut nihil omnino dissimulationis, nihil excusationis admittat; propter eum tamen a quo est omnis potestas, ipsum quem modo talem novimus, excelsum reputare debemus, non praesentibus personae meritis, sed ordinationi divinae, et dignitati ipsius officii deferentes.

5. Sic et fratribus nostris, inter quos vivimus, ipso jure fraternitatis et societatis humanae consilii sumus et auxilii debitores. Haec enim volumus ut et ipsi nobis impendant: consilium, quo erudiatur ignorantia nostra; auxilium, quo juvetur infirmitas nostra. Sed forte erit inter vos qui tacitus

respondeat, dicens: Quod ego consilium dabo fratri, cui nec unum quidem dicere verbum fas est absque licentia? quod ei auxilium impendere est, cum nec minimum aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certe quod facias, tantummodo charitas fraterna non desit. Nullum ego consilium melius arbitror, quam si exemplo tuo fratrem docere studeas, quae oporteat, quae non oporteat fieri; provocans eum ad meliora, et consulens ei, non verbo neque lingua, sed opere et veritate. An vero utilius aut efficacius auxilium aliquod est, quam ut ores devote pro eo, ut non dissimules redarguere culpas ejus: ut non modo nullum ei offendiculum ponas, sed et sollicitus sis, quantum praevales, tanquam angelus pacis de regno Dei scandala tollere, et occasiones scandalorum penitus dimo vere? Si talem te fratri auxiliarium et consiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet unde causetur

6. Porro si cui forte praelatus es, huic sine dubio teneris debitor sollicitudinis amplioris. Exigit a te et ipse custodiam et disciplinam. Custodiam quidem ut possit cavere peccatum, disciplinam vero, ut quod minus cavit, minime maneat impunitum. Quod etsi nemini fratrum praeesse videris, habes tamen sub te, cui custodiam hanc et disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiam, ut non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes et disciplinam, ut dignos faciat poenitentiae fructus, castigatus et subditus servituti. Longe tamen graviori et periculosiori debito tenentur astricti, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infelix! quo me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositum istud, quod sibi Christus

sanguine proprio pretiosius judicavit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod et portari saepius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certe id servandum accepi, pro quo mercator non insipiens, ipsa utique Sapientia, sanguinem illum dedit. Sed et habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, et quibus multo plura quam vitreis imminere pericula videantur. Accedit sane ad sollicitudinis cumulum et pondus timoris, quod cum et meam, et proximi conscientiam servare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nox est: et nihilominus exigitur a me utriusque custodia, et clamatur: *Custos, quid de nocte? custos, quid de nocte?* **(Isa. XXI, 11.)** Non est mihi dicere cum Cain: *Nunquid custos fratris mei sum ego* **(Gen. IV, 9)**? sed est fateri humiliter cum Propheta, quia *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* **(Psal. CXXVI, 1)**. In eo tamen excusabilis ego videor, si, ut praedixi, debitam exhibeo custodiam pariter et disciplinam. Quod si priora quoque quatuor non defuerint, dico autem erga praelatos **726** reverentiam et obedientiam, consilium et auxilium erga fratres, quod ad justitiam pertinet, non imparatam sedem inveniet Sapientia

7. Et fortassis hae videantur sex columnae, quas excidit in ipsa domo, quam aedificavit sibi: et septima quoque quaerenda est, si forte et eam nobis notam facere ipsa dignetur. Quid vero prohibet sicut sex injustitia, septimam quoque intelligi in judicio? Neque enim justitia sola, sed *justitia,* inquit, *et judicium praeparatio sedis tuae* **(Psal. LXXXVIII, 15)**. Denique si praelatis, et aequalibus, et inferioribus reddimus

quod oportet, nihilne accipiet Deus? At ei plane quod debet retribuere nemo potest, quod tam copiose accumulaverit super nos misericordiam suam, quod tam multa deliquerimus ei, quod tam fragiles et nihil simus, quod tam plenus et sufficiens ille sibi, et bonorum omnium nostrorum non egens. Audivi tamen dicentem eum, cui incerta et occulta sapientiae suae revelaverat, quia *honor regis judicium diligit* **(Psal. XCVIII, 4)**. Nihil quod in se est a nobis exigit amplius; tantum dicamus iniquitates nostras, et justificabit nos gratis, ut gratia commendetur. Diligit enim animam quae in conspectu ejus et sine intermissione considerat, et sine simulatione dijudicat semetipsam. Idque judicium nonnisi propter nos a nobis exigit, quia si nosmetipsos judicaverimus, non utique judicabimur. Propterea sapiens veretur omnia opera sua, scrutatur, discutit et dijudicat universa. Honorat quippe veritatem, qui et se, et sua omnia in eo statu, quo veritas habet, et agnoscit veraciter, et humiliter confitetur. Audi denique manifestius a te judicium exigi post justitiam. *Cum feceritis,* inquit, *omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus* **(Luc. XVII, 10)**. Haec plane, quoad ad hominem, est digna sedis praeparatio Domino majestatis ut et justitiae mandata studeat observare, et semper indignum sese et inutilem arbitretur.

SERMO IV. *De duplici adventu, et studio verarum virtutum* [alias, *De duplici adventu, et pennis deargentalis*].

1. Dignum est, fratres, ut tota cum devotione Domini celebretis Adventum, delectati tanta consolatione, stupefacti tanta dignatione, inflammati tanta dilectione. Nec vero solum cogitetis adventum, quo venit quaerere et salvum facere quod perierat, sed et illum nihilominus, quo veniet et assumet nos ad seipsum. Utinam circa hos duos adventus jugi meditatione versemini, ruminantes in cordibus vestris, quantum in priore praestiterit, quantum promiserit in secundo! Utinam certe dormiatis inter medios cleros! Haec sunt enim duo brachia sponsi, inter quae sponsa dormiens aiebat: *Laeva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me* **(Cantic. II, 6)**. Nam *in sinistra* quidem *ejus,* sicut alibi legimus, *divitiae et gloria: in dextera longiturnitas vitae* **(Prov. III, 16)**. *In sinistra ejus,* inquit, *divitiae et gloria.* Filii Adam, genus avarum et ambitiosum, audite. Quid vobis cum terrenis divitiis et gloria temporali, quae nec verae, nec vestrae sunt? Aurum et argentum. Nonne terra est rubra et alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat pretiosam? Denique si vestra sunt haec, tollite ea vobiscum. Sed homo, cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.

2. Verae ergo divitiae non opes sunt, sed virtutes: quas secum conscientia portat, ut in perpetuum dives fiat. De gloria quoque dicit Apostolus: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae* **(II Cor. I, 12)**. Haec est utique vera gloria, quae est a spiritu veritatis. *Ipse enim Spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus* **(Rom. VIII, 16)**. Gloria vero, quam ab invicem accipiunt, qui gloriam quae est a solo Deo non requirunt, vana est, quoniam vani filii hominum. Insipiens tu, qui merces

congregas in saccum pertusum, qui thesaurum tuum alieno in ore constituis! ignoras quod arca ista **727** non clauditur, nec seras habet? Quanto melius sapiunt, qui thesaurum suum ipsi servant, aliis non committunt? Verum nunquid semper servabunt? Nunquid semper abscondent? Veniet cum manifesta erunt abscondita cordis; quae vero fuerint ostentata, non comparebunt. Hinc est quod veniente Domino fatuarum virginum lampades exstinguuntur **(Matth. XXV, 1-12)**: et qui receperunt mercedem suam **(Matth. VI, 16)**, a Domino nesciuntur. Propterea dico vobis, charissimi, utile est abscondere magis quam ostentare, si quid habemus boni; sicut et mendici cum eleemosynam petunt, non pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra, aut ulcera, si habuerint, ut citius ad misericordiam videntis animus inclinetur. Quam regulam Publicanus ille servavit multo melius Pharisaeo, et ideo *descendit justificatus ab illo* **(Luc. XVIII, 14)** id est prae illo.

3. Tempus est, fratres, ut judicium incipiat a domo Dei. Quis finis eorum qui non obediunt Evangelio? quod judicium his in hoc judicio non resurgunt? Quicunque enim judicari dissimulant eo judicio quod nunc est, in quo princeps hujus mundi ejicitur foras, judicem exspectent, vel magis timeant, a quo cum ipso principe suo foras ejicientur et ipsi. Nos autem si perfecte judicamur nunc, securi Salvatorem exspectemus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae **(Philipp. III, 21)**. Tunc fulgebunt justi, ita ut videri possint docti pariter et indocti: fulgebunt enim sicut sol in regno Patris eorum **(Matth. XIII, 43)**. *Erit* autem *claritas*

solis septempliciter **(Isa. XXX, 26)**, id est, sicut lux septem dierum.

4. Adveniens enim Salvator reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae; si tamen prius fuerit cor reformatum, et configuratum humilitati cordis ipsius. Propter quod et dicebat: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**. Considera sane in his verbis, quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis, quae hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quod nihil sumus; et hanc discimus a nobis ipsis, et ab infirmitate propria: posteriore calcamus gloriam mundi, et hanc ab illo discimus, qui exinanivit semetipsum, formam servi accipiens **(Philipp. II, 7)**, qui etiam quaesitus in regnum, fugit; quaesitus ad tanta probra et ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum. Sint ergo, si dormire volumus *inter medios cleros,* id est duos adventus, *pennae* nostrae *deargentatae* **(Psal. LXVII, 14)**: ut illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo et exemplo commendavit Christus praesens in carne. In argento siquidem non incongrue intelligitur humanitas ejus, sicut in auro divinitas.

5. Omnis itaque virtus nostra tam longe est a vera virtute, quam longe est ab ea forma: et omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Magna quaedam penna est paupertatis, qua tam cito volatur in regnum coelorum. Nam in aliis virtutibus quae sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati non tam promittitur, quam datur. Unde et praesenti tempore enuntiatum est: *Quoniam ipsorum est regnum coelorum:* cum in caeteris dicatur: *Haereditabunt, consolabuntur,* et similia **(Matth. V, 3-9)**. Videmus autem

pauperes aliquos, qui si veram haberent paupertatem non adeo pusillanimes invenirentur et tristes, utpote reges, et reges coeli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, ut nihil eis desit, et sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur. Sunt et alii mites, sed quandiu nihil dicitur, vel agitur nisi pro eorum arbitrio; patebit autem quam longe sint a vera mansuetudine, si levis oriatur occasio. Haec mansuetudo quomodo haereditabit, quae ante haereditatem deficit? Alios quoque lugentes video: sed si de corde procederent illae lacrymae, non tam facile illico solverentur in risum. Nunc autem cum abundantius otiosa verba et scurrilia profluant, quam prius lacrymae; lacrymas hujusmodi de his esse non arbitror, quibus **728** consolatio divina promittitur, quandoquidem post illas tam facile consolatio vilis admittitur. Alii tam vehementer contra aliorum delicta zelantur ut videri possent esurire et sitire justitiam, si esset apud eos de suis quoque peccatis idem judicium; sed nunc pondus et pondus, utrumque abominatio est apud Deum **(Prov. XX, 23)**. Nam contra alios tam impudenter quam inaniter aestuant: seipsos tam insipienter quam inutiliter palpant.

6. Sunt alii misericordes de his quae ad ipsos non pertinent; qui scandalizantur, si non datu omnibus abundanter, sic tamen, ut ipsi ne in modico quidem graventur: qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam; si non possent de terrena substantia, de voluntate bona darent his qui forte contra eos peccare viderentur, indulgentiam; darent dulce signum, verbum bonum, quod est super datum optimum, ut eorum mentes ad poenitentiam provocarent. Denique et his, et omnibus quos in peccato esse cognoscerent,

compassionem impenderent, et orationem. Alioquin misericordia eorum nulla est, et misericordiam consequuntur nullam. Item sunt qui peccata sua sic confitentur ut videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere (omnia enim in confessione lavantur), nisi quod ea, quae ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt: qui si vere mundari desiderarent, ut videntur; non irritarentur, sed haberent eis gratiam, qui suas illis maculas demonstrarent. Sunt et alii qui si viderint quempiam vel leviter scandalizatum, valde solliciti sunt quomodo eum in pacem reducere possint; et viderentur pacifici, nisi quod eorum commotio, si forte quidquam contra eos factum dictumve videbitur tardius universis poterit difficiliusque sedari: qui nimirum si vere pacem diligerent, haud dubium quin eam quaererent sibiipsis.

7. Deargentemus ergo pennas nostras in Christi conversatione, sicut et martyres sancti laverunt stolas suas in ejus passione. Imitemur, quoad possumus, eum qui sic dilexit paupertatem, ut, quamvis in ejus manu essent fines terrae, tamen non habuit ubi caput reclinaret **(Luc. IX, 58)**; ita ut discipulos adhaerentes ei legamus fame compulsos spicas manibus confricasse, cum per sata transirent **(Luc. VI, 1)**: quique tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum **(Isa. LIII, 7)**: quem et super Lazarum et super civitatem flevisse **(Joan. XI, 35; Luc. XIX, 41)**, et in orationibus pernoctasse legimus **(Luc. VI, 12)**; risisse vero aut jocasse nusquam: qui sic esurivit justitiam, ut cum propria non haberet, tantam pro peccatis nostris a seipso exegit satisfactionem. Unde in cruce nihil aliud quam justitiam sitiebat, qui pro inimicis mori non dubitavit, et oravit

pro crucifixoribus suis: qui peccatum non fecit, et imposita sibi ab aliis patienter audivit, qui pro reconciliandis sibi peccatoribus tanta sustinuit.

SERMO V. *De medio adventu, et triplici innovatione.*

1. Diximus nuper his qui deargentaverunt pennas suas, dormiendum inter medios cleros, duos significantes adventus: sed ubi sit dormiendum non diximus. Tertius enim quidam adventus est medius inter illos; in quo delectabiliter dormiunt qui eum norunt. Illi enim duo manifesti sunt, sed non iste. In priori quidem in terris visus, et cum hominibus conversatus est; quando, sicut ipse testatur, *et viderunt, et oderunt* **(Joan. XV, 24)**. In posteriore vero *videbit omnis caro salutare Dei nostri* **(Luc. III, 6)**; et *videbunt in quem transfixerunt* **(Joan. XIX, 37)**. Medius occultus est, in quo soli eum in seipsis vident electi, et salvae fiunt animae eorum. In primo ergo venit in carne et infirmitate; in hoc medio, in spiritu et virtute; in ultimo, in gloria et majestate. Per virtutem **729** enim pervenitur ad gloriam: quia *Dominus virtutum ipse est Rex gloriae* **(Psal. XXIII, 10)**. Et item alibi ait idem propheta: *Ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam* **(Psal. LXII, 3)**. Adventus siquidem iste medius, via quaedam est, per quam a primo venitur ad ultimum. In primo Christus fuit redemptio nostra: in ultimo apparebit vita nostra: in isto ut dormiamus inter medios cleros, requies est et consolatio nostra.

2. Sed ne cui forte inventitia videantur quae de hoc adventu medio dicimus, ipsum audite. *Si quis diligit me,* inquit, *sermones meos servabit: et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus* **(Joan. XIV, 23)**. Sed quid est, *Si quis diligit me, sermones meos servabit?* Legi enim alibi: *Qui timet Deum, faciet bona* **(Eccli. XV, 1)**; sed plus aliquid dictum sentio de diligente, quia sermones Dei servabit. Ubi ergo servandi sunt? Haud dubium quin in corde, sicut ait Propheta: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi* **(Psal. CXVIII, 11)**. Sed quomodo in corde servandi? an sufficit sola eos servare memoria? At vero sic servanti dicet Apostolus: *Quoniam scientia inflat* **(I Cor. VIII, 1)**. Denique et memoriam facile delet oblivio. Sic serva sermonem Dei, quomodo melius servare potes cibum corporis tui. Nam et ille panis vivus est, et cibus mentis. Panis terrenus dum in arca est, potest a fure tolli, potest a mure corrodi, potest vetustate corrumpi. Ubi vero comederis illum, quid horum timeas? Hoc modo custodi verbum Dei: beati enim qui custodiunt illud **(Luc. XI, 28)**. Ergo trajiciatur in viscera quaedam animae tuae; transeat in affectiones tuas, et in mores tuos. Comede bonum, et delectabitur in crassitudine anima tua. Ne obliviscaris comedere panem tuum, ne exarescat cor tuum, sed adipe et pinguedine repleatur anima tua.

3. Si sic verbum Dei servaveris, haud dubium quin ab eo serveris. Veniet enim Filius ad te cum Patre, veniet Propheta magnus, qui renovabit Jerusalem, et ille nova faciet omnia. Hoc enim faciet hic adventus, ut, sicut portavimus imaginem terreni, sic portemus et imaginem coelestis **(I Cor. XV, 49)**. Sicut fuit vetus Adam effusus per totum hominem, et totum occupavit, ita modo totum obtineat Christus, qui totum

creavit, totum redemit, totum et glorificabit, quique totum hominem salvum fecit in Sabbato. Erat in nobis aliquando vetus homo: praevaricator ille erat in nobis, tam in manu quam in ore et in corde. In manu dupliciter, per facinus et flagitium. In ore similiter per arrogantiam et detractionem. In corde quoque per desideria carnis, et desideria gloriae temporalis. Nunc autem si quo nova creatura in ipso, vetera transierunt, et contra facinus in manu, innocentia; contra flagitium, continentia est. In ore contra arrogantiam, verbum confessionis; contra detractionem, verbum aedificationis, ut recedant vetera de ore nostro. In corde vero contra carnis desideria, charitas; humilitas contra gloriam temporalem. Et vide si non in his tribus Christum Dei Verbum recipiant singuli electorum, quibus dictum est: *Pone me signaculum super brachium tuum, signum super cor tuum* **(Cantic. VIII, 6)**: et alibi: *Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo* **(Rom. X, 8)**.

SERMO VI. *De triplici adventu, et carnis resurrectione*

1. Nolo vos, fratres, ignorare tempus visitationis vestrae; sed ne illud quidem, quid hoc tempore visitetur in vobis. Animabus enim hoc tempus est, non corporibus assignatum, quod videlicet longe dignior anima corpore, priorem sibi sollicitudinem naturali vindicet dignitate. Sed et prior reparanda est, quam constat corruisse priorem. Anima siquidem, corrupta in culpam, fecit ut corpus quoque corrumperetur in poenam. Denique si Christi membra

volumus inveniri, sequendum nobis est sine dubio caput nostrum: ut videlicet prima nobis reparandarum sit sollicitudo animarum, pro quibus ipse jam venit, et quarum prius **730** mederi studuit corruptioni. Corporis vero curam illi tempori magis reservemus, et differamus in illum diem quo reformandi corporis gratia est venturus, sicut meminit Apostolus, dicens: *Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae* **(Philipp. III, 19, 20)**. In priore siquidem adventu tanquam praeco, vel magis vere praeco ipsius Joannes Baptista clamat: *Ecce,* inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* **(Joan. I, 29)**. Non dicit, Morbos corporis; non, Molestias carnis; sed, *peccatum,* quod est morbus animae et corruptio mentis. *Ecce qui tollit peccata mundi.* Unde? Utique a manu, ab oculo, a collo, demum etiam a carne ipsa, cui altius infixum est

2. Tollit peccatum e manibus, commissa peccata delens: tollit ab oculo, purgans mentis intentionem: tollit a collo, violentam removens dominationem, sicut scriptum est: *Sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian* **(Isa. IX, 4)**: itemque, *Computrescet jugum a facie olei* **(Isa. X, 27)**. Et Apostolus loquitur, dicens: *Ut non regnet peccatum in vestro mortali corpore* **(Rom. VI, 12)**. Siquidem alio in loco ait idem apostolus, *Scio,* inquit, *quod non est in me bonum, hoc est, in carne mea* **(Rom. VII, 18)**; et alibi: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* **(Ibid. 24.)** Sciebat nimirum non prius liberandum se esse a pessima illa radice quae carni infixa est, a lege peccati quae est in membris nostris, donec et ab ipso corpore solveretur: unde et cupiebat

dissolvi, et cum Christo esse **(Philipp. I, 23)**, sciens quod peccatum, separans inter nos et Deum, penitus auferri non poterit, donec liberemur a corpore. Audistis de quodam, quem Dominus curavit a daemonio, quoniam collidens et multum discerpens eum daemon, jussu Domini exivit ab illo **(Marc. IX, 16-25)**. Itaque dico vobis, genus illud peccati quod toties conturbat nos (concupiscentias loquor et desideria mala), reprimi quidem debet et potest per gratiam Dei, ut non regnet in nobis, nec demus membra nostra arma iniquitatis peccato **(Rom. VI, 13)**, et sic nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu: sed non ejicitur nisi in morte, quando sic discerpimur ut anima separetur a corpore.

3. Habes ad quid venerit Christus, et cui intendere debeat Christianus. Propterea noli, o corpus, noli praeripere tempora: potes enim impedire animae tuae salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent **(Eccle. III, 1)**. Patere ut nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris, et conregnabis. Quantum ejus impedis reparationem, tantum impedis tuam; quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes, o caro, nobilem valde, et tota salus tua pendet de ejus salute. Da honorem hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima vero peregrina et exsul apud te est hospitata. Quaeso te, quis rusticus, si forte nobilis et praepotens quispiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus suae, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit, cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) potiorem? Et tu ergo fac similiter. Injurias vel molestias tuas ne reputaveris, tantum ut hospes tuus

honorifice possit apud te demorari. Honor tibi est, ut pro eo interim te exhibeas inhonorum.

4. Ac ne forte despicias aut parvipendas hospitem tuum, pro eo quod peregrinus tibi videtur et advena, diiigenter attende quid hospitis hujus tibi praesentia largiatur. Ipse enim est qui tribuit oculis visum, auditum auribus praestat; ipse est qui linguae vocem, palato gustum, motum membris omnibus subministrat. Si quid vitae, si quid sensus, si quid in te decoris est, hujus hospitis beneficium recognosce. Denique discessus ejus probat quid praesentia conferebat. Protinus enim anima discedente, lingua silebit, oculi nihil videbunt, obsurdescent aures, corpus omne rigebit, facies expallescet. In brevi quoque totum cadaver putridum simul et putidum fiet, et decor omnis in saniem convertetur. Utquid ergo pro temporali qualibet **731** delectatione contristas et laedis hospitem istum, quam nec sentire quidem ullo modo poteras nisi per ipsum? Ad haec si tantum tibi confert exsul, et inimicitiarum causa a facie Domini sui ejectus, quantum tibi praestabit reconciliatus? Noli, o corpus, noli impedire reconciliationem illam, quoniam grandis tibi exinde gloria praeparatur. Patienter, imo et libenter temetipsum expone ad omnia: nihil dissimules quod huic videatur reconciliationi posse prodesse. Dic hospiti tuo: Quia recordabitur Dominus tui, et restituet te in gradum pristinum, et tu memento mei **(Gen. XL, 13)**.

5. Omnino enim memor erit in bonum, si bene servieris illi, et cum pervenerit ad Dominum suum, suggeret ei de te, et loquetur bonum pro bono hospite, dicens: Cum in ultionem culpae suae exsularet servus tuus, pauper quidam, apud quem hospitatus sum, fecit mecum misericordiam; et utinam retribuat pro me Dominus meus. Primo siquidem omnia sua,

dehinc etiam semetipsum exposuit utilitatibus meis, non parcens sibi propter me, in jejuniis multis in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, in fame et siti, etiam in frigore et nuditate. Quid igitur? Profecto non mentietur Scriptura, qua dicitur: *Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet* **(Psal. CXLIV, 19)**. O si forte gustare dulcedinem hanc, si forte gloriam istam valeas aestimare! Mira enim dicturus sum, sed tamen vera et omnino indubitata fidelibus. Ipse Dominus Sabaoth, Dominus virtutum et rex gloriae, ipse descendet ad reformanda corpora nostra, et configuranda corpori claritatis suae. Quanta erit illa gloria, quam ineffabilis exsultatio, quando Creator universitatis, qui pro animabus justificandis humilis ante venerat et occultus, pro te glorificanda, o misera caro, sublimis veniet et manifestus, non jam in infirmitate, sed in gloria et majestate sua! Quis cogitabit diem adventus illius, quando descendet cum plenitudine luminis, praecurrentibus angelis, et tubae concentu excitantibus de pulvere corpus inops, et rapientibus illud obviam Christo in aera?

6. Quousque igitur caro misera, insipiens, caeca, demens et prorsus insana caro, transitorias et caducas quaerit consolationes, imo desolationes, si forte contingat repelli, et indignam judicari hac gloria, magis autem nihilominus ineffabili in aeternum excruciari poena? Non sic, obsecro, fratres mei, non sic: quin imo delectetur in hujusmodi meditationibus anima nostra; quin etiam caro nostra requiescat in spe, Salvatorem exspectans Dominum nostram Jesum Christum, qui reformabit illam, configuratam corpori claritatis suae. Sic enim ait Propheta: *Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.* **(Psal. LXII, 2.)** Desiderabat

siquidem anima prophetalis adventum priorem, quo se noverat redimendam; sed multo amplius caro desiderabat adventum posteriorem et glorificationem suam. Tunc enim implebuntur desideria nostra, et plena erit majestate Domini omnis terra. Ad quam gloriam, ad quam beatitudinem, ad quam denique pacem, quae exsuperat omnem sensum, ipse sua nos misericordia perducat, nec confundat nos ab exspectatione nostra Salvator, quem exspectamus, Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus in saecula.

SERMO VII. *De triplici utilitate Adventus Domini.*

1. Si devote celebramus Adventum Domini, id facimus quod oportet: siquidem non modo ad nos, sed et propter nos venit, qui bonorum nostrorum non eget. Verum nostrae quidem indigentiae quantitatem manifestius ipsa dignationis ejus indicat magnitudo. Nec modo periculum aegritudinis ex ipso pretio medicaminis innotescit, sed et valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Utquid enim divisiones gratiarum sunt, si non videtur necessitatum ulla diversitas? **732** Et quidem difficile est universas uno sermone prosequi indigentias quas experimur; sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, et quodammodo principales. Nemo enim repetitur in nobis, qui non interim et consilii, et auxilii, et praesidii indigus videatur. Nimirum generalis est humano generi miseria triplex; et quotquot degimus in regione umbrae mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, si diligenter

advertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus. Nam et faciles sumus ad seducendum, et debiles ad operandum, et fragiles ad resistendum. Si discernere volumus inter bonum et malum, decipimur; si tentamus facere bonum, deficimus; si conamur resistere malo, dejicimur et superamur.

2. Necessarius proinde Salvatoris adventus; necessaria sic praeoccupatis hominibus praesentia Christi. Atque utinam sic veniat, ut copiosissima dignatione sua, et in nobis per fidem habitans illuminet caecitatem nostram, et nobiscum manens adjuvet infirmitatem nostram, et pro nobis stans fragilitatem nostram protegat et propugnet. Si enim ille in nobis, quis jam decipiat nos? Si ille nobiscum, quid de caetero non possumus in eo qui confortat nos? Si ille pro nobis, quis contra nos? **(Rom. VIII, 31)**. Fidelis consiliarius est, qui neque falli omnino, neque fallere queat: fortis auxiliarius, qui non lassescat: patronus efficax, qui et ipsum Satanam sub pedibus nostris velociter conterat, et omnia ejus machinamenta confringat. Nimirum ipse est Dei sapientia, cui semper in promptu sit iustruere ignorantes: ipse Dei virtus, cui facile sit et deficientes reficere, et eripere periclitantes. Ad hunc ergo tantum eruditorem, fratres mei, in omni deliberatione curramus: hunc tam strenuum adjutorem in omni operatione invocemus: huic tam fido propugnatori in omni colluctatione committamus animas nostras: qui ad hoc ipsum venit in mundum, ut habitans in hominibus, cum hominibus, pro hominibus, et tenebras nostras illuminaret, et labores levaret, et pericula propulsaret.

DE LAUDIBUS VIRGINIS MATRIS. *Super verba Evangelii: «Missus est angelus Gabriel»* etc. HOMILIAE QUATUOR.

MONITUM IN SEQUENTES HOMILIAS.

Sequentes quatuor homiliae, quod unum est ex primis Bernardi operibus, etsi vulgo inscribantur «Super *Missus est;* ex mente tamen auctoris, ipsius inquam Bernardi, inscribendae, «De Laudibus Virginis matris.» Nam sic ipse in praesenti Praefatione, et in epistola 18 ad Petrum diaconum cardinalem: «Scio,» inquit, «me scripsisse quatuor Homilias in laudibus Virginis matris; nam hunc habent titulum,» etc. Et iterum epistola 89, ad Ogerium: «Alium libellum a me nuper editum in Laudibus Virginis matris tibi transmitto.» Porro videndus Bernardus tractatu de Baptismo, ad Hugonem, cap. 5, ubi sententiam quamdam primi hujus sermonis explicat et a calumnia vindicat.

PRAEFATIO.

Scribere me aliquid et devotio jubet, et prohibet occupatio. Verumtamen quia praepediente corporali modestia, fratrum ad praesens non valeo sectari conventum; id tantillum otii, quod vel mihi de somno fraudans in noctibus intercipere sinor, non sinam otiosum. Libet ergo tentare id potissimum aggredi, quod saepe animum pulsavit; loqui videlicet aliquid in

laudibus Virginis matris, super illa lectione evangelica, in qua, Luca referente, Dominicae Annuntiationis continetur historia. Ad quod sane opus faciendum etsi nulla fratrum (quorum me profectibus deservire necesse est) vel necessitas urgeat, vel utilitas moveat [*alias* moneat]; dum tamen ex hoc non impediar, quo ad quaeque ipsorum necessaria minus paratus inveniar, non arbitror eos debere gravari, si propriae satisfacio devotioni.

733 HOMILIA I. *Missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David: et nomen Virginis Maria* **(Luc. I, 26, 27)**.

1. Quid sibi voluit evangelista, tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligenter studuit enarrare. Nominat siquidem nuntium qui mittitur, Dominum a quo mittitur, Virginem ad quam mittitur, sponsum quoque virginis: amborumque genus, civitatem ac regionem propriis designat nominibus. Utquid hoc? Putasne aliquid horum supervacue positum sit? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec unus ex passeribus sine Patre coelesti cadit super terram **(Matth. X, 29)**; putem ego de ore sancti Evangelistae superfluum difluere verbum, praesertim in sacra historia Verbi? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac coelesti singula dulcedine redundantia; si tamen

diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem, et colles fluxerunt lac et mel **(Joel III, 18)**, quando rorantibus coelis desuper, nubibusque pluentibus justum, aperta est terra laeta germinans Salvatorem **(Isa. XLV, 8)**: quando Domino dante benignitatem, et terra nostra reddente fructum suum, super illum montem montium, montem coagulatum et pinguem misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt **(Psal. LXXXIV, 11)**. Illo quoque in tempore unus iste inter caeteros montes non modicus, beatus hic videlicet evangelista, dum desideratum nobis nostrae salutis exordium suo mellifluo commendavit eloquio, veluti perflante austro, atque e vicino sole radiante justitiae, quaedam ex eo spiritualia profluxerunt aromata. Utinam et nunc Deus emittat verbum suum, et liquefaciat ea nobis; perflet spiritus ejus, et fiant nobis intelligibilia verba evangelica: fiant in cordibus nostris desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, fiant et dulciora super mel et favum!

2. Ait itaque: *Missus est angelus Gabriel a Deo.* Non arbitror hunc angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa, crebra soleant ad terras fungi legatione: quod ex ejus nomine palam intelligi datur, quod interpretatum *fortitudo Dei* dicitur; et quia non ab alio aliquo forte excellentiori se (ut assolet) spiritu, sed ab ipso Deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est, *a Deo;* vel ideo dictum est, *a Deo,* ne cui vel beatorum spiritum suum Deus, antequam Virgini, revelasse putetur consilium, excepto duntaxat archangelo Gabriele, qui utique tantae inter suos inveniri potuerit excellentiae, ut tali et

nomine dignus haberetur, et nuntio. Nec discordat nomen a nuntio. Dei quippe virtutem Christum quem melius nuntiare decebat, quam hunc, quem simile nomen honorat? Nam quid est aliud fortitudo, quam virtus? Non autem dedecens aut incongruum videatur, dominum et nuntium communi censeri vocabulo; cum similis in utroque appellationis, non sit tamen utriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter angelus. Angelus enim tantum nuncupative, Christus autem etiam substantive Christus Dei virtus **(I Cor. I, 24)** et dicitur et est, quae forti armato, qui suum atrium in pace custodire solebat, fortior superveniens, ipsum suo brachio debellavit; et sic ei vasa captivitatis potenter eripuit. Angelus vero fortitudo Dei appellatus est, vel quod hujusmodi meruerit praerogativam officii, quo ejusdem nuntiaret adventum virtutis: vel quia virginem natura pavidam, simplicem, verecundam, de miraculi novitate ne expavesceret, confortare deberet: quod et fecit, *Ne timeas,* inquiens, *Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Sed et ipsius sponsum, hominem utique nihilominus humilem ac timoratum, non irrationabiliter forsitan idem angelus confortasse **734** creditur, quanquam tunc ab evangelista non nominetur. *Joseph,* inquit, *fili David, ne timeas accipere Mariam conjugem tuam* **(Matth. I, 20)**. Convenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur: imo quia tale illi negotium injungitur, recte tali nomine designatur.

3. Missus est ergo angelus Gabriel a Deo. Quo? *In civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth.* Videamus si, ut ait Nathanael, *a Nazareth potest aliquid boni esse* **(Joan. I, 46)**. Nazareth interpretatur *flos.* Videntur autem mihi quoddam semen fuisse divinae cognitionis, tanquam e coelo jactatum in

terras, allocutiones et promissiones factae coelitus ad patres, Abraham scilicet, Isaac et Jacob; de quo semine scriptum est: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuissemus; et quasi Gomorrha similes essemus* **(Isa. I, 9)**. Floruit autem hoc semen in mirabilibus, quae ostensa sunt in exitu Israel de Aegypto, in figuris et aenigmatibus per totum iter in deserto usque in terram promissionis, et deinceps in visionibus et vaticiniis prophetarum, in ordinatione quoque regni ac sacerdotii usque ad Christum. Christus autem hujus seminis et horum florum non immerito fructus esse intelligitur, dicente David: *Dominus dabit benignitatem. et terra nostra dabit fructum suum* **(Psal. LXXXIV, 13)**; et iterum: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* **(Psal. CXXXI, 11)**. In Nazareth ergo nuntiatur Christus nasciturus; quia in flore speratur fructus processurus. Sed prodeunte fructu, flos decidit, quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Unde et Nazareth civitas Galilaeae dicitur, id est *transmigrationis:* quia nascente Christo, omnia illa transierunt quae superius enumeravi, quae, ut ait Apostolus, *in figura contingebant illis* **(I Cor. X, 11)**. Hos ergo flores et nos qui jam fructum tenemus, pertransisse videmus: et dum adhuc florere videbantur, transituri praevidebantur. Unde David: *Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat: vespere decidat, induret et arescat* **(Psal. LXXXIX, 6)**. Vespere etenim, id est, quando venit plenitudo temporis, in quo misit Deus Unigenitum suum, factum ex muliere, factum sub lege **(Galat. IV, 4)**, dicente ipso: *Ecce nova facio omnia* **(Apoc. XXI, 5)**; vetera transierunt et disparuerunt, quomodo in novitate succrescentis fructus flores decidunt et arescunt. Unde rursus scriptum est: *Fenum aruit, et flos*

decidit; verbum autem Domini manet in aeternum. Credo, non ambigis quin verbum fructus sit; Verbum autem Christus est.

4. Bonus itaque fructus Christus, qui manet in aeternum. Sed ubi est fenum quod aruit? ubi est flos qui decidit? Propheta respondeat. *Omnis caro fenum; et omnis gloria ejus, tanquam flos feni* **(Isa. XL, 8)**. Si omnis caro fenum; ergo carnalis ille populus Judaeorum ut fenum aruit [*alias,* fuit]. Annon fenum aruit, dum idem populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, siccae litterae adhaesit? Annon etiam flos decidit, quando gloriatio, quam habebant in lege, non remansit? Si flos non decidit, ubi ergo regnum, ubi sacerdotium, ubi prophetae, ubi templum, ubi denique magnalia illa, de quibus gloriari solebant, et dicere: *Quanta audivimus et cognovimus ea, et patres nostri narraverunt nobis?* et iterum: *Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis?* **(Psal. LXXVII, 3.)** Et haec dicta sunt pro eo quod positum est: *In Nazareth civitatem Galilaeae.*

5. In illam ergo civitatem missus est angelus Gabriel a Deo. Ad quem? *Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph.* Quae est haec Virgo tam venerabilis, ut salutetur ab angelo; tam humilis, ut desponsata sit fabro? Pulchra permistio virginitatis et humilitatis: nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua et humilitas commendat virginitatem, et virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fecunditas, et partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur, ista praecipitur. Ad illam invitaris, ad istam cogeris. De illa dicitur: *Qui potest capere,*

capiat **(Matth. XIX, 12)**; de ista dicitur: *Nisi quis efficiatur sicut parvulus iste, non intrabit in regnum* **735** *coelorum* **(Matth. XVIII, 3)**. Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes denique sine virginitate salvari; sine humilitate non potes. Potest, inquam, placere humilitas, quae virginitatem deplorat amissam; sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Mariae placuisset. *Super quem,* inquit, *requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum?* **(Isai. LXVI, 2.)** *Super humilem,* dixit, non, super virginem. Si igitur Maria humilis non esset, super eam Spiritus sanctus non requievisset; si super eam non requievisset, nec impraegnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque, quia ut de Spiritu sancto conciperet, sicut ipsa perhibet, *respexit humilitatem ancillae suae Deus* **(Luc. I, 48)**, potius quam virginitatem. Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Unde constat, quia etiam ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.

6. Quid dicis, virgo superbe? Maria virginem se oblita gloriatur de humilitate: et tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate? *Respexit,* ait illa, *humilitatem ancillae suae.* Quae illa? Virgo utique sancta, virgo sobria, virgo devota. Nunquid tu castior illa? nunquid devotior? Aut nunquid tua forte pudicitia gratior castitate Mariae; ut tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quod illa non potuit ex sua? Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniae, tanto tibi tu majorem injuriam facis, quod ejus in te decorem foedas permistione superbiae. Alioquin expedit tibi virginem non esse, quam de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas: multo tamen

pauciorum est cum virginitate humilitas, Si igitur virginitatem in Maria uon potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, et sufficit tibi. Quod si et virgo, et humilis es, quisquis es, magnus es.

7. Est tamen majus aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate fecunditas. A saeculo enim non est auditum, ut aliqua simul mater esset et virgo. O si [*alias,* quod si] et cujus est mater attendas! quo te tua super ejus mirabili celsitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc, ut te videas nec satis posse mirari? Nonne tuo, imo Veritatis judicio, illa quae Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur angelorum? Annon Deum et Dominum angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens: *Fili, quid fecisti nobis sic?* **(Luc. II, 48.)** Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis, et pro magno habent, quod cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt et vocati angeli, testante David: *Qui facit,* inquit, *angelos suos spiritus* **(Psal. CIII, 4)**. Maria vero matrem se agnoscens, majestatem illam, cui illi cum reverentia serviunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari Deus quod esse dignatus est. Nam paulo post subdit evangelista: *Et erat,* inquiens, *subditus illis* **(Luc. II, 51)**. Quis, quibus? Deus hominibus, Deus, inquam, cui angeli subditi sunt, cui principatus et potestates obediunt, subditus erat Mariae, nec tantum Mariae, sed etiam Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, et elige quid amplius mireris, sive Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrinque stupor, utrinque miraculum. Et quod Deus feminae obtemperet, humilitas absque exemplo; et quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus virginum singulariter

canitur, quod sequuntur Agnum quocunque ierit **(Apoc. XIV, 4)**. Quibus ergo laudibus judicas dignam, quae etiam praeit?

8. Disce, homo, obedire; disce, terra, subdi; disce, pulvis, obtemperare. De auctore tuo loquens evangelista, *Et erat,* inquit, *subditus illis;* haud dubium, quin Mariae et Joseph. Erubesce, superbe cinis! Deus se humiliat, et tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, et tu dominari gestiens hominibus, tuo te praeponis auctori? Utinam mihi aliquando, tale aliquid cogitanti, Deus respondere dignetur, quod et suo increpando respondit apostolo: *Vade,* inquit, *post me, Satana, quia* **736** *non sapis ea quae Dei sunt* **(Matth. XVI, 23)**. Quoties enim hominibus praeesse desidero, toties Deum meum praeire contendo: et tunc vere non sapio ea quae Dei sunt. De ipso namque dictum est: *Et erat subditus illis*. Si hominis, o homo, imitari dedignaris exemplum, certe non erit tibi indignum sequi Auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum quocunque ierit, dignare vel sequi quo tibi condescendit. Hoc est, si non potes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel Deum per tutissimam viam humilitatis: a cujus rectitudine si qui etiam de virginibus deviaverint, ut verum fatear, nec ipsi sequuntur Agnum quocunque ierit. Sequitur quidem Agnum coinquinatus humilis, sequitur et virgo superbus; sed neuter quocunque ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiam Agni, qui sine macula est; nec is ad ejusdem mansuetudinem descendere dignatur, quia scilicet non coram tondente, sed coram occidente, se obmutuit. Attamen salubriorem elegit sequendi partem in humilitate peccator, quam in virginitate superbus: cum et illius immunditiam sua humilis satisfactio purget, et hujus pudicitiam superbia inquinet.

9. Sed felix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidem singularis virginitas, quam non temeravit, sed honoravit fecunditas: et nihilominus specialis humilitas, quam non abstulit, sed extulit fecunda virginitas: et incomparabilis prorsus fecunditas, quam virginitas simul comitatur et humilitas. Quid horum non mirabile ? quid non incomparabile? quid non singulare? Mirum vero si non haesitas in eorum ponderatione, quid tua judices dignius admiratione, utrum videlicet potius stupenda sit fecunditas in virgine, an in matre integritas; sublimitas in prole, an cum tanta sublimitate humilitas: nisi quod indubitanter horum singulis praeferenda sunt simul cuncta, et incomparabiliter excellentius est atque felicius, omnia percepisse, quam aliqua. Et quid mirum si Deus, qui mirabilis legitur et cernitur in sanctis suis **(Psal. LXVII, 36)**, mirabiliorem se exhibuit in Matre sua? Veneramini ergo, conjuges, in carne corruptibili carnis integritatem: miramini etiam, vos sacrae virgines, in virgine fecunditatem: imitamini, omnes homines, Dei Matris humilitatem. Honorate, sancti Angeli, vestri Regis Matrem, qui nostrae adoratis Virginis Prolem, ipsum utique nostrum pariter ac vestrum regem, nostri generis reparatorem, vestrae civitatis instauratorem. Cujus apud vos tam sublimis, inter nos tam humilis, a vobis pariter, et a nobis detur et dignitati debita reverentia, et dignationi honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA II. *In Luc. I, 26, 27.*

1. Novum quidem canticum illud, quod solis dabitur in regno Dei cantare virginibus, ipsam virginum Reginam cum caeteris, imo primam inter caeteras esse cantaturam, nemo est qui ambigat. Puto autem illam, praeter illud quod solis licet, cum omnibus tamen virginibus ei, ut dixi, commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine laetificaturam esse civitatem Dei. Cujus utique dulcisonos depromere vel exprimere modulos ne ipsarum quidem virginum ulla digna invenietur; quia soli merito decantandum servabitur, quae sola de partu, et partu divino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, non in se, sed in ipso quem peperit. Deus siquidem (Deus enim est quem peperit). Matrem suam singulari in coelestibus donaturus gloria, singulari in terris praevenire curavit et gratia, qua videlicet ineffabiliter et intacta conciperet, et pareret incorrupta. Porro Deo hujusmodi decebat nativitas, qua nonnisi de Virgine nasceretur: talis congruebat et Virgini partus, ut non pareret nisi Deum. Proinde factor hominum ut homo fieret, **737** nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, imo condere matrem, qualem et se decere sciebat, et sibi noverat placituram. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus: voluit et humilem, de qua mitis et humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessarium omnibus saluberrimumque exemplum ostensurus. Dedit ergo Virgini partum, qui ei jam ante et virginitatis inspiraverat votum, et humilitatis praerogaverat meritum. Alioquin quomodo angelus eam in sequentibus gratia plenam pronuntiat, si quidpiam vel parum boni, quod ex gratia non esset, habebat?

2. Ut igitur quae Sanctum sanctorum conceptura erat pariter et paritura, sancta esset corpore, accepit donum virginitatis: ut esset et mente, accepit et humilitatis. His nimirum Virgo regia gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pariter et corporis decore praefulgida, specie sua et pulchritudine sua in coelestibus cognita, coeli civium in se provocavit aspectus, ita ut et Regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, et coelestem nuntium ad se de supernis educeret. Et hoc est quod nobis hic Evangelista commendat, cum angelum perhibet a Deo destinatum ad Virginem: *A Deo,* inquit, *ad virginem:* id est, a celso ad humilem, a Domino ad ancillam, a Creatore ad creaturam. Quanta dignatio Dei! quanta Virginis excellentia! Currite, matres; currite, filiae; currite, omnes quae post Evam, et ex Eva, et parturimini cum tristitia, et parturitis. Adite virginalem thalamum, ingredimini, si potestis, pudicum sororis vestrae cubiculum. Ecce enim Deus mittit ad Virginem, ecce affatur angelus Mariam. Apponite aurem parieti, auscultate quid nuntiet ei, si forte audiatis unde consolemini.

3. Laetare, pater Adam, sed magis tu, o Eva mater, exsulta, qui, sicut omnium parentes, ita omnium fuistis peremptores; et, quod infelicius est, prius peremptores, quam parentes. Ambo, inquam, consolamini super filia, et tali filia; sed illa amplius, de qua malum ortum est prius, cujus opprobrium in omnes pertransiit mulieres. Instat namque tempus, quo jam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid causetur adversus feminam: qui utique dum se imprudenter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cunctatus est, dicens, *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi* **(Gen. III, 12)**. Propterea curre, Eva, ad Mariam; curre, mater, ad filiam;

filia pro matre respondeat, ipsa [*alias,* ita] matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisfaciat: quia ecce si vir cecidit per feminam, jam non erigitur nisi per feminam. Quid dicebas, o Adam? *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi.* Verba malitiae sunt haec, quibus magis augeas quam deleas culpam. Verumtamen Sapientia vicit malitiam, cum occasionem veniae, quam a te Deus interrogando elicere tentavit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suae pietatis invenit. Redditur nempe femina pro femina, prudens pro fatua, humilis pro superba; quae pro ligno mortis gustum tibi porrigat vitae, et pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus aeterni. Muta ergo iniquae excusationis verbum in vocem gratiarum actionis, et dic: Domine, mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitae, et comedi; et dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso vivificasti me. Ecce enim ad hoc missus est angelus ad Virginem, O admirandam et omni honore dignissimam Virginem! o feminam singulariter venerandam, super omnes feminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum vivificatricem!

4. *Missus est,* inquit, *angelus ad Virginem.* Virginem carne, virginem mente, virginem professione, virginem denique, qualem describit Apostolus, mente et corpore sanctam **(I Cor. VII, 34)**; nec noviter, nec fortuitu inventam, sed a saeculo electam, ab Altissimo praecognitam et sibi praeparatam, ab angelis servatam, a patribus praesignatam, a prophetis promissam. Scrutare **738** Scripturas, et proba quae dico. Visne ut et ego aliqua ex his testimonia hic inseram? Ut pauca loquar de pluribus, quam tibi aliam praedixisse Deus videtur, quando ad serpentem ait: *Inimicitias ponam inter te et*

mulierem? Et si adhuc dubitas quod de Maria non dixerit, audi quod sequitur: *Ipsa conteret caput tuum* **(Gen. III, 15)**. Cui haec servata victoria est, nisi Mariae? Ipsa procul dubio caput contrivit venenatum, quae omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.

5. Quam vero aliam Salomon requirebat, cum dicebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* Noverat quippe vir sapiens hujus sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem. Quia tamen et Deum legerat promisisse, et ita videbat congruere ut qui vicerat per feminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* Quod est dicere: Si ita de manu feminae pendet et nostra omnium salus, et innocentiae restitutio, et de hoste victoria: fortis omnino necesse est ut provideatur [*alias,* praevideatur], quae ad tantum opus possit esse idonea. Sed mulierem fortem quis inveniet? At ne hoc quaesisse putetur desperando, subdit prophetando, *Procul et de ultimis finibus pretium ejus* **(Prov. XXXI, 10)**: hoc est non vile, non parvum, non mediocre, non denique de terra; sed de coelo, nec de coelo proximo terris pretium fortis hujus mulieris, sed a summo coelo egressio ejus. Quid deinde rubus ille quondam Mosaicus portendebat, flammas quidem emittens, sed non ardens **(Exod. III, 2)**, nisi Mariam parientem, et dolorem non sentientem? Quid, rogo, virga Aaron florida **(Num. XVII, 8)**, nec humectata, nisi ipsam concipientem, quamvis virum non cognoscentem? Hujus magni miraculi majus mysterium Isaias edisserit, dicens, *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* **(Isa. XI,1)**: virgam, virginem; florem, virginis partum intelligens.

6. Sed si tibi quod nunc in flore Christus intelligi dicitur, superiori videtur adversari sententiae, qua non virgae flore, sed floris fructu designari dicebatur; noveris in eadem Aaronica virga (quae non solum floruit, sed et fronduit, et fructum emisit) non solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eumdem significari. Noveris et apud Moysen nec fructu virgae, nec flore, sed ipsa virga demonstrari; illa utique virga, qua feriente, aqua vel dividitur transituris **(Exod. XIV, 16)**, vel de petra excutitur bibituris **(Exod. XVII, 6)**. Nullum autem inconveniens est, diversis rebus diversis ex causis Christum figurari; et in virga quidem potentiam, in flore vero fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem, in frondibus quoque sedulam ejus intelligi protectionem, qua videlicet parvulos ad se confugientes sub umbra alarum suarum protegere non desinit, sive ab aestu carnalium desideriorum, sive a facie impiorum, qui eos afflixerunt. Bona et desiderabilis umbra sub alis Jesu, ubi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei, Domine Jesu, miserere mei; quoniam in te confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas **(Psal. LVI, 2)**. In hoc tamen Isaiae testimonio, florem Filium, virgam intellige Matrem; quoniam et virga floruit absque germine, et virgo concepit non ex homine. Nec virgae virorem floris laesit emissio, nec virginis pudorem sacri partus editio.

7. Proferamus et alia Virgini Matri, Deoque Filio congrua de Scripturis testimonia. Quid illud Gedeonis vellus significat, quod utique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur, et nunc quidem lana, nunc vero area rore perfunditur **(Jud. VI, 37-40)**, nisi carnem assumptam de carne Virginis, et absque detrimento virginitatis? Cui utique

distillantibus coelis tota se infudit plenitudo divinitatis: adeo ut ex hac plenitudine omnes acceperimus [*alias,* acciperemus], qui vere sine ipsa non aliud quam terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto propheticum dictum pulchre satis convenire videtur, ubi legitur: *Descendet sicut pluvia in vellus.* Nam per hoc quod sequitur, *et sicut stillicidia stillantia super terram* **(Psal. LXXI, 6)**, idem datur intelligi, quod per inventam **739** rore madidam aream. Pluvia nempe voluntaria, quam segregavit Deus haereditati suae, placide prius et absque strepitu operationis humanae, suo se quietissimo illapsu [*alias,* elapsu] virgineum demisit in uterum: postmodum vero ubique terrarum diffusa est per ora praedicatorum, non jam sicut pluvia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculorum. Siquidem recordatae sunt nubes illae, quae portabant pluviam, praeceptum sibi fuisse cum mitterentur: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, praedicate super tecta* **(Matth. X, 27)**. Quod et fecerunt: etenim *in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum* **(Psal. XVIII, 5)**.

8. Audiamus et Jeremiam nova veteribus vaticinantem, et quem praesentem monstrare non poterat, venturum et ardenter desiderantem, et fidenter promittentem: *Novum,* inquit, *creavit Dominus super terram: femina circumdabit virum* **(Jerem. XXXI, 22)**. Quae est haec femina? quis vero iste vir? Aut si vir, quomodo a femina circumdatus? aut si a femina circumdari potest, quomodo vir? Et ut apertius dicam, quomodo potest simul et vir esse, et in utero matris? hoc est enim virum a femina circumdari,

Novimus [*alias,* dicimus] viros, qui scilicet infantiam, pueritiam, adolescentiam atque juventutem transeuntes, ad gradum usque senectuti proximum pervenerunt. Qui ergo jam adeo grandis est, quomodo a femina circumdari potest? Si dixisset, Femina circumdabit infantem; vel, Femina circumdabit parvulum; nec novum videretur, nec mirum. Nunc autem quia nil tale posuit, sed dixit *virum,* quaerimus quae sit haec novitas, quam Deus fecit in terra, ut femina circumdaret virum, et vir intra feminei unius corpusculi membra sese cohiberet? quid est hoc miraculi? *Nunquid potest homo,* ut ait Nicodemus, *in ventrem matris suae iterato introire, et renasci?* **(Joan. III, 4.)**

9. Sed verto me ad conceptum partumque virginalem, si forte inter plurima nova ac mira, quae ibi profecto inspicit qui diligenter inquirit, etiam hanc, quam de Propheta protuli, reperiam novitatem. Porro ibi agnoscitur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana [*alias,* plena]. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Videas, si attendas, potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari: Deum denique lactentem, sed angelos reficientem; vagientem, sed miseros consolantem. Videas, si attendas, tristari laetitiam, pavere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed, quod non minus mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia laetificans, pavor confortans, passio salvans, mors vivificans, infirmitas roborans. Cui jam illud quoque non occurrat, quod quaerebam? Nunquid non facile tibi est inter haec feminam agnoscere virum circumdantem, cum Mariam videas virum approbatum a Deo Jesum suo utero circumplectentem? Virum autem dixerim fuisse Jesum, non solum jam cum diceretur *vir*

propheta, potens in opere et sermone **(Luc. XXIV, 19)**, sed etiam cum tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel foveret in gremio, vel gestaret in utero. Vir igitur erat Jesus necdum etiam natus, sed sapientia, non aetate; animi vigore, non viribus corporis; maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit sapientiae, vel potius non minus [*alias,* minor] fuit sapientia Jesus conceptus, quam natus; parvus, quam magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in praesepio, sive jam grandiusculus interrogans doctores in templo, sive jam perfectae aetatis docens in populo, aeque profecto plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque aetate sua, qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur: sed a principio perfectus, a principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiae et intellectus, spiritu consilii et fortitudinis, spiritu scientiae et pietatis, spiritu timoris Domini **(Isa. XI, 2, 3.)**.

10. Nec te moveat, quod de ipso legis in alio loco: **740** *Jesum autem proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum et homines* **(Luc. II, 52)**. Nam quod de sapientia et gratia hic dictum est, non secundum quod erat, sed secundum quod apparebat, intelligendum est: non quia videlicet aliquid ei novum accederet, quod ante non haberet; sed quod accedere videretur, quando volebat ipse ubi videretur [*alias,* ut videretur]. Tu, homo, cum proficis, non quando, nec quantum vis proficis: sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At vero puer Jesus, qui disponit vitam [vitam *deest aliis*] tuam, ipse disponebat et suam, et quando volebat, et quibus volebat sapiens apparebat, quando et quibus volebat sapientior, quando et quibus volebat sapientissimus:

quanquam in se nunquam esset nisi sapientissimus. Similiter et cum semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minus ostendebat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo quia semper Jesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non apparuit. Cur denique dubito virum fuisse in utero, quem inibi Deum fuisse non ambigo? Minus quippe est esse virum, quam esse Deum.

11. Sed vide si non etiam hanc Jeremiae novitatem Isaias lucidissime aperit, qui et novos superius Aaronicos flores exposuit. *Ecce,* inquit, *virgo concipiet, et pariet filium.* En habes, feminam, scilicet Virginem. Vis et de viro audire quis scit? *Et vocabitur,* ait, *nomen ejus Emmanuel,* id est, *Nobiscum Deus* **(Isa. VII, 14)**. Femina itaque circumdans virum, Virgo est concipiens Deum. Vides quam pulchre et concorditer sanctorum mira facta et mystica dicta sibi invicem concinant. Vides quam stupendum sit hoc unum de Virgine et in Virgine factum miraculum, quod tot miracula praevenerunt, tot oracula promiserunt. Unus nimirum fuit spiritus prophetarum, et licet diversis modis, signis et temporibus, eamdem rem diversi, non diverso spiritu et praeviderunt, et praedixerunt. Quod Moysi monstratum est in rubo et igne, Aaroni in virga et flore, Gedeoni in vellere et rore; hoc aperte Salomon praedixit in forti muliere et ejus pretio; apertius Jeremias praecinuit de femina et viro, apertissime Isaias declaravit de Virgine et Deo, Gabriel tandem exhibuit ipsam Virginem [*Virginem* deest aliis] salutando. Ipsa namque est, de qua nunc Evangelista: *Missus est,* ait, *angelus Gabriel a Deo ad Virginem, desponsatam Joseph.*

12. *Ad Virginem,* inquit, *desponsatam.* Quare desponsatam? Cum esset, inquam, virgo electa, et, ut ostensum est, virgo conceptura, virgo paritura, mirum cur desponsata fuerit, non nuptura. Nunquid vel hoc casu factum quis dixerit? Non est casu factum, quod rationabilis causa commendat, causa valde utilis et necessaria, et divini prorsus adinventione consilii digna. Dicam quod mihi, imo quod ante me Patribus visum fuit. Illa utique fuit ratio desponsationis Mariae, quae et dubitationis Thomae. Mos siquidem Judaeorum erat, ut a die desponsationis suae, usque ad tempus nuptiarum, sponsis sponsae traderentur custodiendae: quatenus earum ipsi eo sibi pudicitiam curiosius servarent, quo sibi ipsi fideliores existerent. Sicut ergo Thomas dubitando, palpando, constantissimus factus est Dominicae confessor resurrectionis, ita et Joseph Mariam sibi desponsando ejusque conversationem in tempore custodiae studiosius comprobando, factus est pudicitiae fidelissimus testis. Pulchra utriusque rei convenientia: et dubitatio Thomae, et desponsatio Mariae. Poterant quidem similis erroris laqueum nobis injicere, fidei videlicet in illo, castitatis in illa, veritatem in suspicionem adducere: sed valde prudenter et pie factum est per contrarium, ut unde metuebatur suspicio, firma sit certitudo. Nam et de Filii resurrectione citius quidem ego, qui infirmus sum, crediderim Thomae dubitanti et palpanti, quam Cephae audienti et credenti: et de Matris continentia facilius sponso ejus custodienti et experienti, quam ipsi quoque Virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic, quaeso, quis **741** eam videns non desponsatam et gravidam, non potius diceret meretricem [*alias,* corruptam] quam virginem? Non autem decebat hoc dici de Matre Domini. Tolerabilius

vero atque honestius fuit putari ad tempus Christum de conjugio fuisse natum, quam de fornicatione.

13. Sed non poterat, inquis, Deus apertum aliquod ostendere signum, quo videlicet fieret ut ejus nec ortus infamaretur, nec mater criminaretur? Poterat utique; sed non poterat latere daemones, quod scirent homines. Oportebat autem a principe mundi aliquandiu celari divini consilii sacramentum: non quod Deus, si palam opus suum facere vellet, impediri posse ab illo metueret: sed quia ipse, qui non solum potenter, sed etiam sapienter quaecunque voluit fecit, sicut in omnibus operibus suis quasdam rerum vel temporum congruentias propter ordinis pulchritudinem servare consuevit, ita in hoc quoque tam magnifico opere suo, nostrae videlicet reparationis, non tantum potentiam suam, sed et prudentiam ostendere voluit. Et quanquam illud aliter, quomodo vellet, perficere potuisset; placuit ei tamen eo potius et modo, et ordine hominem sibi reconciliare, quo noverat cecidisse: ut, sicut diabolus prius seduxit feminam, et postmodum virum per feminam vicit, ita prius a femina virgine seduceretur, et post a viro Christo aperte debellaretur: quatenus malitiae fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem Christi virtus contereret, diabolo Deus et prudentior appareret et fortior. Ita quippe decuit incarnatam Sapientiam spiritualem vincere malitiam, quo non solum attingeret a fine usque ad finem fortiter, sed et disponeret omnia suaviter **(Sap. VIII, 1)**. Attingit autem a fine usque ad finem, id est a coelo usque ad infernum. *Si ascendero,* inquit, *in coelum,tu illic es: si descendero in infernum, ades* **(Psal. CXXXVIII, 8)**. Utrobique vero fortiter, quando et de supernis expulit superbum, et apud inferos spoliavit avarum. Conveniens ergo

erat ut suaviter quoque omnia, coelestia scilicet et terrena, disponeret: quatenus et illinc dejiciens inquietum, reliquos in pace firmaret, et hic debellaturus invidum, nobis prius suae humilitatis et mansuetudinis valde necessarium exemplum relinqueret: sicque mirabili fieret moderamine sapientiae, ut et suis suavis, et hostibus fortis appareret. Quid enim prodesset diabolum a Deo vinci, nobis manentibus superbis? Necessario igitur desponsata est Maria Joseph, quando per hoc et a canibus sanctum absconditur, et a sponso virginitas comprobatur, et Virginis tam verecundiae parcitur, quam famae providetur. Quid sapientius, quid dignius divina providentia? Uno tali consilio secretis coelestibus et admittitur testis, et excluditur hostis, et integra servatur fama Virginis matris. Alioquin quando pepercisset justus adulterae? scriptum est autem: *Joseph autem vir ejus, cum esset justus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam* **(Matth. I, 19)**. Bene, cum esset justus, noluit eam traducere: quia sicut nequaquam justus esset, si cognitam ream consensisset; sic nihilominus justus non esset, si probatam innoxiam condemnasset. Cum ergo justus esset et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

14. Quare voluit dimittere eam? Accipe et in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc Joseph voluit dimittere eam, propter quod et Petrus Dominum a se repellebat, dicens: *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum* **(Luc. V, 8)**: propter quod et Centurio a domo sua eum prohibebat, cum diceret: *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum* **(Matth. VIII, 8)**. Ita ergo et Joseph indignum et peccatorem se reputans, dicebat intra se, a tali et a tanta non debere sibi ultra familiare praestari contubernium, cujus supra

se mirabilem expavescebat dignitatem. Videbat et horrebat divinae praesentiae certissimum gestantem insigne: et quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam. Expavit Petrus potentiae magnitudinem, expavit Centurio praesentiae majestatem. Exhorruit nimirum et Joseph, sicut homo, hujus tanti novitatem, mysterii profunditatem: et ideo occulte voluit dimittere eam. **742** Miraris quod Joseph praegnantis sese consortio Virginis judicabat indignum, cum audias et sanctam Elisabeth ejus non posse ferre praesentiam, nisi cum tremore quidem et reverentia? Ait namque: *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* **(Luc. I, 43.)** Ideo itaque Joseph voluit dimittere eam. Sed quare occulte, et non palam? Ne videlicet divortii causam inquireretur, exigeretur rationem. Quid enim vir justus responderet populo durae cervicis, populo non credenti et contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illics puritate comprobaverat, nonne mox increduli et crudeles Judaei subsannarent illum, lapidarent illam? Quando namque Veritati crederent tacenti in utero, quam postea contempserunt clamantem in templo? Quid facerent necdum apparenti, qui postmodum impias manus injecerunt etiam miraculis coruscanti? Merito ergo vir justus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit occulte dimittere eam.

15. Sin vero aliter quis sentiat, et Joseph sicut hominem dubitasse contendat, sed quia justus erat, noluisse quidem habitare cum ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectam, et ideo voluerit occulte dimittere eam, breviter respondeo, etiam sic dubitationem illam Joseph fuisse necessariam, quae divino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est: *Haec autem eo*

cogitante, scilicet quod occulte dimitteret eam, *apparuit ei angelus in somnis, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est* **(Matth. I, 20)**. Itaque propter istas rationes desponsata est Maria Joseph, vel potius, sicut ponit evangelista, *viro, cui nomen erat Joseph.* Virum nominat, non quia maritus, sed quod homo virtutis erat. Vel potius quia, juxta alium evangelistam, non vir simpliciter, sed vir ejus dictus est, merito appellatur quod necessarie putatur. Debuit ergo vir ejus appellari, quia necesse fuit et putari: sicut et pater Salvatoris non quidem esse, sed dici meruit, ut putaretur esse, dicente hoc ipso evangelista: *Et ipse* Jesus *erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph* **(Luc. III, 23)**. Nec vir ergo matris, nec filii pater exstitit, quamvis certa (ut dictum est) et necessaria dispensatione utrumque ad tempus et appellatus sit et putatus.

16. Conjice tamen ex hac appellatione, qua, licet dispensatoria, meruit honorari a Deo, ut pater Dei et dictus, et creditus sit: conjice et ex proprio vocabulo (quod *augmentum* non dubitas interpretari) quis et qualis homo fuerit iste Joseph. Simul et memento magni illius quondam patriarchae venditi in Aegypto **(Gen. XXXVII, 27)**: et scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum, sed et castimoniam adeptum, innocentiam assecutum et gratiam. Siquidem ille Joseph, fraterna ex invidia venditus et ductus in Aegyptum, Christi venditionem praefiguravit: iste Joseph Herodianam invidiam fugiens, Christum in Aegyptum portavit **(Matth. II, 14)**. Ille domino suo fidem servans, dominae noluit commisceri **(Gen. XXXIX, 12)**: iste dominam suam, Domini sui matrem, virginem agnoscens, et ipse

continens fideliter custodivit. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum **(Gen. XL, XLI)**: isti datum est conscium fieri atque participem coelestium sacramentorum **(Matth. I, 20)**. Ille frumenta servavit non sibi, sed omni populo **(Gen. XL, XLI)**: iste panem vivum e coelo servandum accepit tam sibi quam toti mundo. Non est dubium quin bonus et fidelis homo fuerit iste Joseph, cui Mater desponsata est Salvatoris. Fidelis, inquam, servus et prudens, quem constituit Dominus suae matris solatium, suae carnis nutritium, solum denique in terris magni consilii coadjutorem sibi fidelissimum. Huc accedit quod dicitur fuisse de domo David. Vere enim de domo David, vere de regia stirpe descendit vir iste Joseph, nobilis genere, mente nobilior. Plane filius David, non degenerans a patre suo David. Prorsus, inquam, filius David, non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed devotione: quem tanquam alterum David Dominus invenit secundum cor suum, cui tuto committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum: cui tanquam **743** alteri David incerta et occulta sapientiae suae manifestavit, et dedit illi non ignarum esse mysterii, quod nemo principum hujus saeculi agnovit: cui denique datum est quod multi reges et prophetae, cum vellent videre, non viderunt; audire, et non audierunt; non solum videre et audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, nutrire et custodire. Non tantum autem Joseph, sed et Maria descendisse credenda est de domo David. Alioquin non fuisset desponsata viro de domo David, si non esset et ipsa de domo David. Ambo igitur erant de domo David; sed in altera completa est veritas, quam juravit Dominus David, altero tamen conscio et teste adimpletae promissionis.

17. In fine autem versus, *Et nomen,* inquit, *Virginis Maria.* Loquamur pauca et super hoc nomine, quod interpretatum *maris stella* dicitur, et matri Virgini valde convenienter aptatur. Ipsa namque aptissime sideri comparatur; quia, sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui laesione virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini Filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Jacob orta, cujus radius universum orbem illuminat, cujus splendor et praefulget in supernis, et inferos penetrat: terras etiam perlustrans, et calefaciens magis mentes quam corpora, fovet virtutes, excoquit vitia. Ipsa, inquam, est praeclara et eximia stella, super hoc mare magnum et spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in hujus saeculi profluvio magis inter procellas et tempestates fluctuare, quam per terram ambulare; ne avertas oculos a fulgore hujus sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, respice stellam, voca Mariam. Si jactaris superbiae undis, si ambitionis, si detractionis, si aemulationis; respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut avaritia, aut carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus, conscientiae foeditate confusus, judicii horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiae, desperationis abysso; cogita Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Non recedat ab ore, non recedat a corde; et ut impetres ejus orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis; ipsa protegente non metuis; ipsa duce non

fatigaris; ipsa propitia pervenis: et sic in temetipso experiris quam merito dictum sit, *Et nomen Virginis Maria.* Sed jam modice pausandum est, ne et nos in transitu claritatem tanti luminis intueamur. Ut enim verbis apostolicis utar, *Bonum est nos hic esse* **(Matth. XVII, 4)**: et libet dulciter contemplari in silentio, quod laboriosa non sufficit explicare locutio. Interim autem ex devota scintillantis sideris contemplatione, ferventior reparabitur in his quae secuuntur, disputatio.

HOMILIA III. *In Luc. cap.* I, 28-32.

1. Libenter, ubi mihi congruere video, verba sanctorum assumo, quo vel vasculorum pulchritudine gratiora fiant quaecunque in eis lectori apposuerim. Ut autem nunc a propheticis verbis incipiam: *Vae mihi,* non quidem, sicut prophetae, *quia tacui,* sed quia locutus sum, *quoniam vir pollutus labiis ego sum!* **(Isa. VI, 5.)** Heu! quot vana, quot falsa, quot turpia per hoc ipsum spurcissimum os meum evomuisse me recolo, in quo nunc coelestia revolvere verba praesumo! Vehementer timeo, ne jamjam audiam ad me dictum: *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?* **(Psal. XLIX, 16.)** Utinam et mihi de superno altari, non quidem carbo unus, sed ingens globus igneus afferatur, qui videlicet multam et inveteratam prurientis **744** oris mei rubiginem ad plenum excoquere sufficiat! quatenus angeli ad Virginem, et Virginis ad ipsum grata invicem ac casta colloquia dignus habear meo qualicunque replicare sermone. Ait igitur evangelista: *Et ingressus Angelus ad eam,* haud dubium quin ad

Mariam, *dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Quo ingressus ad eam? Puto in secretarium pudici cubiculi, ubi illa fortassis clauso super se ostio orabat Patrem suum in abscondito. Solent angeli astare orantibus, et delectari in his quos vident levare puras manus in oratione: holocaustum sanctae devotionis gaudent se offerre Deo in odorem suavitatis. Mariae autem orationes quantum placuerint in conspectu Altissimi, angelus indicavit, qui ingressus ad eam, tam reverenter salutavit. Nec fuit difficile angelo per clausum ostium penetrare ad abdita Virginis, qui utique ex subtilitate substantiae suae hoc habet in natura, ut nec seris ferreis ejus arceatur ingressus, quocunque suus eum impetus ferat. Angelicis enim spiritibus parietes non obsistunt, sed cuncta illis visibilia cedunt, cuncta aeque corpora, quantumlibet solida vel spissa, penetrabilia sunt eis ac pervia. Suspicandum igitur non est, quod apertum invenerit angelus ostiolum Virginis, cui nimirum in proposito erat hominum fugere frequentias, vitare colloquia; ne vel orantis perturbaretur silentium, vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum Virgo prudentissima, sed hominibus, non angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare Angelus, sed nulli hominum facilis patebat accessus.

2. Ingressus ergo Angelus ad eam dixit: *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Legimus in Actibus apostolorum, et Stephanum plenum gratia **(Act. VI, 5)**, et apostolos fuisse repletos Spiritu sancto **(Act. II, 4)**; sed longe dissimiliter a Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodo Maria. *Ave,* inquit, *gratia plena,*

Dominus tecum. Quid mirum si gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potius mirandum, quomodo qui Angelum miserat ad Virginem, ab Angelo inventus est esse cum Virgine. Itane velocior Angelo fuit Deus, ut festinantem nuntium celerior ipse praeveniret ad terras? Nec mirum Nam cum esset Rex in accubitu suo, nardus Virginis dedit odorem suum, et ascendit in conspectu gloriae ejus fumus aromatis, et invenit gratiam coram oculis Domini, clamantibus qui circumstabant: *Quae est ista quae ascendit per desertum, sicut vir gula fumi, ex aromatibus myrrhae et thuris?* **(Cantic. III, 6.)** Statimque Rex egrediens de loco sancte suo, exsultavit ut gigas ad currendam viam; et licet a summo coelo egressio ejus **(Psal. XVIII, 6, 7)**, nimio tamen pervolans desiderio praevenit suum nuntium ad Virginem quam amaverat, quam sibi elegerat, cujus decorem concupierat. Quem prospiciens a longe venientem gratulans et exsultans ait Ecclesia: *Ecce venit is saliens in montibus, transiliens colles* **(Cantic. II, 8)**.

3. Merito autem concupivit Rex decorem Virginis. Fecerat enim quidquid longe antea praemonita fuerat a patre suo David, dicente sibi: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui.* Et si hoc feceris, *concupiscet rex decorem tuum* **(Psal. XLIV, 11, 12)**. Audivit quippe et vidit, non ut quidam, qui audientes non audiunt, et videntes non intelligunt; sed audivit et credidit, vidit et intellexit. Et inclinavit aurem suam ad obedientiam, et cor suum ad disciplinam, et oblita est populum suum, et domum patris sui: quia nec populum suum augere prolis successione, nec domui patris sui relinquere curavit haeredem; sed quidquid honoris in populo, quidquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia

arbitrata est ut stercora, ut Christum lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando et Christum sibi filium vindicavit, nec propositum pudicitiae violavit. Bene igitur gratia plena, quae et virginitatis gratiam tenuit, et insuper fecunditatis gloriam acquisivit.

745 4. *Ave,* inquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Non dixit, Dominus in te; sed, *Dominus tecum.* Deus enim qui ubique aequaliter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis quam in caeteris; et ipsarum aliter in bonis quam in malis est per efficaciam. Ita sane est in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed a bonis tantum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita justitiae subdunt, ut Deum non dedeceat velle quod ipsi volunt: per hoc quod ab ejus voluntate non dissertiunt, Deum sibi specialiter jungunt. Sed cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen cum Maria: cum qua utique tanta ei consensio fuit, ut illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi conjungeret; ac de sua Virginisque substantia unum Christum efficeret, vel potius unus Christus fieret: qui, etsi nec totus de Deo, nec totus de Virgine; totus tamen Dei, et totus Virginis esset; nec duo filii, sed unus utriusque filius. Ait itaque: *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Nec tantum Dominus Filius tecum, quem carne tua induis; sed et Dominus Spiritus sanctus, de quo concipis; et Dominus Pater, qui genuit quem concipis. Pater, inquam, tecum, qui Filium suum facit et tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo et sibi reserat genitale secretum, et tibi servat

virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum; qui cum Patre et Filio tuum sanctificat uterum, Dominus ergo tecum.

5. *Benedicta tu in mulieribus.* Libet adjungere quod Elisabeth, cujus haec verba sunt, prosecuta subjunxit: *Et benedictus fructus ventris tui* **(Luc. I, 42)**. Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui: sed quia ille te praevenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Vere etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictae sunt omnes gentes, de cujus plenitudine tu quoque accepisti cum caeteris, etsi differentius a caeteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus; ille vero benedictus non in hominibus, non inter angelos, sed, *qui est,* ut ait Apostolus, *super omnia benedictus Deus in saecula* **(Rom. IX, 5)**. Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel, si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur: sed singulariter benedictus fructus ventris tui, cum sit *super omnia benedictus Deus in saecula.*

6. *Benedictus ergo fructus ventris tui.* Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Hujus odoriferi fructus fragrantiam sentiebat qui dicebat: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus* **(Gen. XXVII, 27)**. Annon vere benedictus, cui benedixit Dominus? De sapore hujus fructus quidam qui gustaverat [*alias,* quod gustaverat], taliter eructabat, dicens: *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus* **(Psal. XXXIII, 9)**; et alibi: *Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te* **(Psal. XXX, 20)**. Et alius quidam: *Si tamen,* inquit, *gustastis quoniam dulcis est Dominus* **(I Petr. II, 3)**. Et ipse Fructus de se, invitans nos ad se: *Qui edit me,* ait, *adhuc esuriet; et qui bibit me, adhuc sitiet* **(Eccli.**

XXIV, 29). Utique propter saporis dulcedinem hoc dicebat, qui semel gustatus magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum esurientium et sitientium justitiam, et esca, et potus est. Audisti de odore, audisti de sapore: audi et de specie. Si enim fructus ille mortis non solum suavis fuit ad vescendum, sed etiam, teste Scriptura, *delectabilis aspectu* **(Gen. III, 6)**; quanto magis hujus vitalis fructus vivificum decorem debemus inquirere, *in quem,* teste alia Scriptura, *desiderant* etiam *angeli prospicere?* **(I Petr. I, 12.)** Cujus pulchritudinem in spiritu videbat, et in corpore videre cupiebat, qui dicebat: *Ex Sion species decoris ejus* **(Psal. XLIX, 2)**. Et ne mediocrem tibi videatur commendasse decorem, recole quod in alio psalmo legis: *Speciosus forma prae filiis hominum: diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in aeternum* **(Psal. XLIV, 3)**.

746 7. *Benedictus* ergo *fructus ventris tui,* cui benedixit Deus in aeternum: ex cujus benedictione benedicta etiam tu in mulieribus; quia non potest mala arbor fructum facere bonum. *Benedicta,* inquam, *tu in mulieribus,* quae illam generalem maledictionem evasisti, qua dictum est, *In tristitia paries filios* **(Gen. III, 16)**; et nihilominus illam, qua secutum est, *Maledicta sterilis in Israel* **(Exod. XXIII, 26; Deut. VII, 14)**: ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Dura necessitas, et grave jugum super omnes filias Evae! Et si parturiunt, cruciantur: et si non parturiunt, maledicuntur. Et dolor prohibet parere, et non parere maledictio. Quid facies, Virgo, quae haec audis, quae haec legis? Si parturis, angustiaris: si sterilis manes, malediceris. Quid eliges, Virgo prudens? Angustiae, inquit,

mihi sunt undique: melius est tamen mihi maledictum incurrere, et castam manere, quam prius quidem concipere per concupiscentiam, quod merito post cum dolore parturiam. Hinc etenim etsi video maledictum, sed non peccatum: illinc vero et peccatum simul et cruciatum. Denique haec maledictio quid aliud est, quam hominum exprobratio? Neque ob aliud sane dicitur sterilis maledicta, nisi quod opprobrio et contemptui sit habenda, tanquam inutilis et infructuosa, et hoc in Israel tantum. Mihi autem pro minimo est quod hominibus displiceo, dum me possim virginem castam exhibere Christo. O Virgo prudens, o Virgo devota, quis te docuit Deo placere virginitatem? Quae lex, quae justitia, quae pagina Veteris Testamenti vel praecipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter vivere, et in terris angelicam ducere vitam? Ubi legeras, beata Virgo: *Sapientia carnis mors est* **(Rom. VIII, 6)**; et: *Curam carnis ne perfeceritis in desiderio* **(Rom. XIII, 14)**? Ubi legeras de virginibus, *quia cantant canticum novum, quod nemo alius cantare potest, et sequuntur Agnum quocunque ierit?* **(Apoc, XIV, 4.)** Ubi legeras laudatos esse, *qui se castraverunt propter regnum coelorum?* **(Matth. XIX, 12.)** Ubi legeras: *In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus* **(II Cor. X, 3)**; et: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit?* Ubi audieras: *Volo vos omnes esse sicut et me ipsum?* et *Bonum est homini, si sic permaneat secundum meum consilium? De virginibus,* inquit, *praeceptum non habeo, consilium autem do* **(I Cor. VII, 38, 7, 40, 25)**. Tu vero non dicam praeceptum, sed nec consilium, nec exemplum: nisi quod unctio docebat te de omnibus; ac sermo Dei vivus et efficax, ante tibi factus magister quam filius, prius instruxerit mentem, quam induerit

carnem. Christo ergo devoves te exhibere virginem; et nescis quod ipsi exhibere te oporteat etiam matrem. Eligis in Israel esse contemptibilis, et ut illi placeas cui te probasti, maledictum incurrere sterilitatis: et ecce maledictio benedictione commutatur, sterilitas fecunditate recompensatur.

8. Aperi, virgo, sinum, expande gremium, praepara uterum: quia ecce facturus est tibi magna qui potens est, in tantum ut pro maledictione Israel, beatam te dicant omnes generationes. Nec suspectam habeas, prudens Virgo, fecunditatem, quia non auferet integritatem. Concipies, sed sine peccato, gravida eris, sed non gravata; paries, sed non cum tristitia: nescies virum, et gignes filium. Qualem filium? Illius eris mater, cujus Deus est Pater. Filius paternae claritatis [*al.,* charitatis; *al.,* majestatis] erit corona tuae castitatis. Sapientia paterni cordis erit fructus uteri virginalis. Deum denique paries, et de Deo concipies. Confortare ergo, Virgo fecunda, casta Puerpera, Mater intacta; quia non eris in Israel ultra maledicta, neque inter steriles deputata. Et si adhuc malediceris ab Israel secundum carnem, non quia sterilem vident. Sed quia fecundam invident: memento quod et Christus maledictum pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in coelis: sed et in terris ab angelo benedicta, et a cunctis generationibus terrae merito beata praedicaris. Benedicta ergo tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.

9. *Quae cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogitabat* **747** *qualis esset ista salutatio.* Solent virgines, quae verae virgines sunt, semper pavidae, et nunquam esse securae; et ut caveant timida, etiam tuta pertimescere, scientes

se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum, et nimis arduum esse vivere angelice inter homines, et in terris more coelestium conversari, et in carne caelibem agere vitam. Ac proinde quidquid novum, quidquid subitum fuerit ortum, suspectas habent insidias, totum contra se aestimant machinatum. Idcirco et Maria turbata est in sermone angeli. Turbata est, sed non perturbata. *Turbatus sum,* inquit, *et non sum locutus;* sed, *cogitavi dies antiquos, et annos aeternos in mente habui* **(Psal. LXXVI, 5, 6)**. Ita ergo et Maria turbata est, et non est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quod turbata est, verecundiae fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit et cogitavit, prudentiae. *Cogitabat autem qualis esset ista salutatio.* Sciebat prudens virgo, quod saepe angelus Satanae transfigurat se in angelum lucis: et quia nimirum humilis et simplex erat, nihil tale penitus a sancto angelo sperabat; et ideo cogitabat qualis esset ista salutatio.

10. Tunc angelus intuitus Virginem, et varias secum volvere cogitationes facillime deprehendens, pavidam consolatur, confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine, benigne ne timeat persuadet. *Ne timeas,* inquit, *Maria, invenisti gratiam apud Deum* Nihil hic doli, nihil hic fallaciae est. Nullam circumventionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo, sed spiritus; et Dei angelus, non Satanae. *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Deum.* O si scires quantum tua humilitas Altissimo placeat, quanta te apud ipsum sublimitas maneat! angelico te indignam nec alloquio judicares, nec obsequio. Ut quid enim indebitam tibi dixeris gratiam angelorum, quae invenisti gratiam apud Deum? Invenisti quod quaerebas, invenisti quod nemo ante te potuit

invenire, invenisti gratiam apud Deum. Quam gratiam? Dei et hominum pacem, mortis destructionem, vitae reparationem. Haec est ergo gratia, quam invenisti apud Deum. Et hoc tibi signum: *Ecce concipies et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.* Intellige, prudens Virgo, ex nomine Filii promissi, quantam et quam specialem gratiam inveneris apud Deum. *Et vocabis,* ait, *nomen ejus Jesum.* Rationem hujus vocabuli alius evangelista ponit, angelo sic interpretante: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum* **(Matth. I, 21)**.

11. Duos Jesus lego in typo hujus, quem nunc in manibus habemus, praecessisse, ambos populis praefuisse: quorum unus populum suum de Babylone eduxit **(Agg. I; III Esdr. V, 5)**, alter suum in terram promissionis introduxit **(Josue, I, 11)**. Et illi quidem illos, quibus praeerant, ab hostibus defendebant; sed nunquid salvabant a peccatis eorum? Is autem noster Jesus et a peccatis salvat populum suum, et introduxit in terram viventium. *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Utinam et me peccatorem dignetur Dominus Jesus annumerare populo suo, ut salvum me faciat a peccatis meis! Vere enim beatus populus cujus iste Jesus Dominus Deus ejus, quia ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Vereor autem ne multi se profiteantur esse de populo ejus, quos tamen ipse non habeat pro populo suo, vereor ne plerisque, qui quasi in populo ejus religiosiores esse videntur, ipse aliquando dicat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* **(Matth. XV, 8)**. Novit enim Dominus Jesus qui sunt ejus **(II Tim. II, 19)**; novit et quos elegit a principio. *Quid me vocatis,* ait, *Domine, Domine, et non facitis quae dico?* **(Luc. VI, 46.)** Vis scire an pertineas ad

populum ejus, vel potius vis esse de populo ejus? Eac quae dicit Jesus; et computabit te in populo suo; fac quae jubet in Evangelio Dominus Jesus, quae jubet in lege et propetis, quae jubet per ministros suos qui sunt in Ecclesia; obtempera ejus vicariis praepositis tuis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis; et disce ab ipso Jesu, quia mitis est et humilis corde; et **748** eris de beato populo ejus, quem elegit in haereditatem sibi; eris de laudabili populo ejus, quem Dominus exercituum benedixit, dicens: *Opus manuum mearum tu es, haereditas mea Israel* **(Isai. XIX, 25)**: cui, ne forte Israel carnalem aemuleris, etiam testimonium perhibet, dicens: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi* **(Psal. XVII, 45)**.

12. Sed audiamus quid idem angelus sentiat de illo, cui necdum concepto tale indidit nomen. Ait namque: *Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur.* Bene magnus, qui *Filius Altissimi* merebitur appellari. An non magnus, *cujus magnitudinis non est finis?* **(Psal. CXLIV, 3.)** Et *quis magnus,* ait, *sicut Deus noster?* **(Psal. LXXVI, 14.)** Plane magnus, qui tam magnus, quam Altissimus, quia et ipse Altissimus. Neque enim Altissimi Filius rapinam arbitrabitur esse se aequalem Altissimo **(Philipp. II, 6)**. Ille merito arbitrandus est cogitasse rapinam, qui cum de nihilo in angelicam formam factus fuisset, factori suo se comparans, usurpavit sibi quod Filii Altissimi proprium est, qui utique in forma Dei a Deo non factus, sed genitus est. Altissimus enim Deus Pater, quamvis omnipotens sit, non potuit tamen vel aequalem sibi condere creaturam, vel inaequalem gignere filium. Fecit itaque angelum magnum, sed non quantus ipse: et ideo nec altissimum. Solum autem

Unigenitum, quem non fecit, sed genuit Omnipotens omnipotentem, Altissimus altissimum, Aeternus coaeternum; ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam aestimat, nec injuriam. Recte ergo hic erit magnus, qui Filius Altissimi vocabitur.

13. Sed quare hic erit, et non potius est magnus, qui semper aequaliter magnus, non habet quo crescat, nec major post conceptum futurus sit, quam ante vel sit, vel fuerit? An forte propterea dixerit, *erit,* quia qui magnus Deus erat, magnus homo futurus sit? Bene ergo, *Hic erit magnus.* Magnus homo, magnus doctor, magnus propheta. Sic enim dicitur de eo in Evangelio: *Quia propheta magnus surrexit in nobis* **(Luc. VII, 16)**. Et a minori quodam propheta magnus itidem propheta venturus promittitur: *Ecce,* inquit, *veniet propheta magnus, et ipse renovabit Jerusalem.* Et tu quidem, o Virgo, parvulum paries, parvulum nutries, parvulum lactabis: sed videns parvulum, cogita magnum. Erit enim magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu regum, adeo ut adorent eum omnes reges, omnes gentes serviant ei. Magnificet ergo et anima tua Dominum, quia *hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur.* Magnus erit, et magna faciet tibi qui potens est, et sanctum nomen ejus Quod enim sanetius nomen, quam quod *Filius Altissimi vocabitur?* Magnificetur et a nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus. *Parvulus,* ait, *natus est nobis, et filius datus est nobis* **(Isai. IX, 6)**. Nobis, inquam, non sibi, qui utique ante tempora multo nobilius natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non angelis quoque, qui, cum magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis et datus, quia nobis necessarius.

14. Jam de nobis nato et dato faciamus ad quod natus est et datus. Utamur nostro in nostram utilitatem, de Salvatore salutem operemur. Ecce parvulus in medio statuitur. O parvulus, parvulis [*Al.,* parvulus] desideratus! O vere parvulus, sed malitia, non sapientia! Studeamus effici sicut parvulus iste; discamus ab ipso, quia mitis est et humilis corde: ne magnus videlicet Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus. Discamus ejus humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus passionibus, lavemur in sanguine ejus. Ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris; quoniam ad hoc ipse natus et datus est nobis. Ipsum oculis Patris, ipsum offeramus et suis: quia et Pater proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum **(Rom. VIII, 32)**, et ipse filius semetipsum exinanivit formam servi accipiens **(Philipp. II, 7)**. Ipse tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est; et ipse peccata **749** multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit ut non perirent **(Isa. LIII, 12)**. Non possunt perire pro quibus Filius rogat ne pereant, pro quibus Pater tradidit Filium in mortem ut vivant. Aequaliter ergo ab utroque speranda est venia, quibus aequalis est in pietate misericrodia, par in voluntate potentia, una in deitate substantia, in qua unus cum eis Spiritus sanctus vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA IV. *In Luc. cap.* I, V. 32-38.

1. Non est dubium, quidquid in laudibus Matris proferimus, ad Filium pertinere; et rursum, cum Filium honoramus, a gloria Matris non recedimus. Nam, si juxta Salomonem, *Filius sapiens gloria est patris* **(Prov. X, 1)**: quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici Sapientiae? Sed quid ego tento in ejus laudibus, quam laudabilem praedicant prophetae, perhibet angelus, narrat evangelista? Non ergo laudo, quia non audeo; sed tantum replico devotus, quod jam explicavit per os evangelistae Spiritus sanctus. Sequitur namque, et ait: *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris sui.* Verba sunt angeli ad Virginem de promisso Filio, promittentis quod debeat possidere regnum David. Quod de stirpe David duxerit originem Dominus Jesus, nemo dubitat. Quaero autem, quomodo dederit ei Deus sedem David patris sui, cum ipse in Jerusalem non regnaverit, quin imo turbis eum volentibus constituere regem, non acquieverit **(Joan. VI, 15)**, sed et ante faciem Pilati protestatus sit: *Regnum meum non est de hoc mundo* **(Joan. XVIII, 36)**. Denique quid magnum promittitur ei qui sedet super Cherubim **(Psal. LXXIX, 2)**, quem propheta vidit sedentem super solium excelsum et elevatum **(Isai. VI, 1)**, sedere in throno David patris sui? Sed novimus quamdam aliam Jerusalem ab ea quae nunc est, in qua regnavit David, significatam, multo ista nobiliorem, multo ditiorem. Hanc igitur puto hic fuisse significatam, illo videlicet usu loquendi, quo saepe reperis in Scripturis significans poni pro significato. Tunc sane dedit illi Deus sedem David patris sui, quando *constitutus* est *rex ab eo super Sion montem sanctum ejus* **(Psal. II, 6)**. Sed hic propheta de quo regno dixerit, expressius aperuisse videtur, in eo quod non in Sion posuit, sed *super Sion.* Nam ideo fortassis dictum est, *super,* quia in

Sion quidem regnavit David: super Sion vero regnum est illius, de quo dictum est ad David: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* **(Psal CXXXI, II)**: de quo et dictum est per alium prophetam, *Super solium David, et super regnum ejus sedebit* **(Isai. IX, 7)**. Vides quia ubique reperis, *super? Super Sion, super sedem, super solium, super regnum.* Dabit ergo ei Dominus Deus sedem David patris sui, non typicam, sed veram; non temporalem, sed aeternam; non terrenam, sed coelestem. Quae idcirco, ut jam dictum est, memoratur fuisse David, quia haec, in qua temporaliter sedit, aeternae illius gerebat imaginem.

2. *Et regnabit in domo Jacob in aeternum, et regni ejus non erit finis.* Hic quoque, si domum Jacob temporalem accipimus, quomodo in illa, quae aeterna non est, in aeternum regnaturus est? Quaerenda est ergo domus aeterna Jacob, in qua regnet in aeternum, cujus regni non erit finis. An non denique domus illa Jacob exasperaus impie abnegavit eum, et insipienter respuit ante faciem Pilati, quando illo perhibente, *Regem vestrum crucifigam?* uno ore respondendo clamavit: *Non habemus regem nisi Caesarem?* **(Joan. XIX, 15.)** Require itaque Apostolum, et discernet tibi eum qui in occulto Judaeus est, ab illo qui in manifesto; et quae in spiritu est circumcisio, ab ea quae fit in carne **(Rom. II, 28)**: spiritualem Israel a carnali, et filios fidei Abrahae a filiis carnis. *Non enim,* inquit, *omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitae: neque qui semen sunt Abrahae, hi filii* **(Rom. IX, 6, 7)**. Sequere ergo et dic: Similiter non omnes qui ex Jacob, hi reputandi sunt in domo Jacob. Jacob quippe ipse est qui Israel. Solos igitur qui in fide Jacob perfecti inveniendi sunt, reputa **750** in domo Jacob, vel potius ipsos noveris fore

spiritualem et aeternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jesus in aeternum. Quis ex nobis est, qui juxta interpretationem nominis Jacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis et concupiscentiis suis. ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Jesu, et nunc quidem per gratiam, et in aeternum per gloriam? Beati in quibus Jesus regnabit in aeternum, quia et ipsi cum eo regnabunt, et regni hujus non erit finis. O quam gloriosum est regnum illud, in quo reges congregati sunt, convenerunt in unum, ad laudandum scilicet et glorificandum eum qui super omnes est Rex regum, et Dominus dominantium: de cujus splendidissima contemplatione fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum **(Matth. XIII, 43)**. O si et mei peccatoris meminerit Jesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnum suum! O si me in illa die, quando traditurus est regnum Deo et Patri, visitare dignabitur in salutari suo, ad videndum scilicet in bonitate electorum suorum, ad laetandum in laetitia gentis suae, ut laudetur etiam a me cum haereditate sua! Veni interim, Domine Jesu, auter scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim avaritia, et vindicat in me sibi sedem; jactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse rex. Luxuria dicit: Ego regnabo; ambitio, detractio, invidia et iracundia certant in me ipso de me ipso, cujus ego potissimum esse videar. Ego autem quantum valeo resisto; renitor quantum juvor. Dominum meum Jesum reclamo; ipsi me defendo; quia ipsius me juris agnosco. Ipsum mihi Deum, ipsum mihi Dominum teneo, et dico: Non habeo regem nisi Dominum Jesum. Veni ergo, Domine, disperge illos in virtute tua, et regnabis in me, quia tu es ipse Rex meus, et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

3. *Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Primo quidem prudenter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat qualis esset ista salutatio; maleus nimirum humiliter non respondere, quam temere loqui quod nesciret. Jam vero confortata et bene praemeditata, angelo quidem foris loquente, sed Deo intus persuadente (erat enim Dominus cum illa, dicente angelo: *Dominus tecum):* ita ergo confirmata, fide scilicet depellente timorem, laetitia verecundiam, dixit ad angelum: *Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Non dubitat de facto, sed modum requirit et ordinem. Nec enim quaerit an fiet istud, sed quomodo. Quasi dicat: Cum sciat Dominus meus, testis conscientiae meae, votum esse ancillae suae non cognoscere virum; qua lege, quo ordine placebit ei ut fiat istud? Si oportuerit me frangere votum, ut pariam talem filium; et gaudeo de filio, et doleo de proposito: fiat tamen voluntas ejus. Sin vero virgo concipiam, virgo et pariam quod utique si placuerit ei, impossibile non erit; tunc scio vere quia respexit humilitatem ancillae suae. *Quomodo ergo fiet istud? quoniam virum non cognosco. Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Superius dicta est fuisse *gratia plena:* et nunc quomodo dicitur, *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi?* Nunquid potuit repleri gratia, et necdum habere Spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem jam Spiritus sanctus in ea erat, quomodo adhuc tanquam noviter superventurus repromittitur? An forte ideo non dixit simpliciter, *veniet in re,* sed addidit *super,* quia et prius quidem in ea fuit per multam gratiam, sed nunc supervenire nuntiatur, propter abundatioris gratiae plenitudinem, quam effusurus est super illam? At vero cum

plena jam sit, illud amplius quomodo capere poterit? Si autem plus aliquid capere potest, quomodo et ante plena fuisse intelligenda est? An prior quidem gratia ejus tantum repleverat mentem, sequens vero etiam ventrem perfundere debet: quatenus scilicet plenitudo divinitatis, quae ante in illa, sicut et in multis sanctorum, spiritualiter **751** habitabat, etiam sicut in nullo sanctorum corporaliter in ipsa habitare incipiat?

4. Ait itaque: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi?* Quid est, *et virtus Altissimi obumbrabit tibi?* Qui potest capere, capiat. Quis enim, excepta fortassis illa quae hoc sola in se felicissime meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit; et ut illa inaccessibilem accedere ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis, cui se animatae contemperavit, reliquae massae umbraculum fecerit? Et fortasse propter hoc maxime dictum est, *obumbrabit tibi,* quia res nimirum in sacramento erat, et quod sola per se Trinitas in sola et cum sola Virgine voluit operari, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri. Dicatur ergo, *Spiritus sanctus superveniet in te,* qui utique sua potentia fecundabit te. *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi:* hoc est, illum modum quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus, et Dei sapientia Christus, sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget et occultabit, quatenus sibi tantum notus habeatur et tibi. Ac si angelus respondeat ad Virginem: Quid a me requiris, quod in te mox experieris? Scies, scies, et feliciter scies, sed illo doctore, quo et auctore. Ego autem missus sum nuntiare virginalem conceptum, non creare. Nec potest doceri nisi a donante: nec potest addisci nisi a suscipiente. *Ideoque et quod nascetur ex*

te Sanctum, vocabitur Filius Dei. Quod est dicere: Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies [*Al.* Quoniam non est de homine, sed de Spiritu sancto, quod concipies], concipies autem Altissimi virtutem, hoc est Filium Dei; *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei:* id est, non solum qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum et is qui a Patre est ante saecula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius. Sic autem et quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, et quod nascetur ex te, erit ejus; ut tamen non siut duo filii, sed unus. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo sit; jam non tamen cujusque suus, sed unus utriusque erit filius.

5. *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Attende, quaeso, quam reverenter dixerit, *quod nascetur ex te Sanctum.* Utquid enim ita simpliciter *Sanctum,* et absque additamento? Credo quia non habuit quid proprie digneve nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reverendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum sua anima Unico Patris erat uniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans; quidquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinite, *Sanctum:* quia quidquid illud sit quod Virgo genuit, sanctum procul dubio ac singulariter sanctum fuit, et per Spiritus sanctificationem, et per Verbi assumptionem.

6. Et adjecit angelus: *Et ecce Elisabeth, cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua.* Quid fuit necesse etiam hujus sterilis Virgini nuntiare conceptum? Nunquid forte dubiam adhuc et incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit! Legimus et Zachariae incredulitatem ab hoc

ipso angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus; quin potius fidem! ipsius Elisabeth prophetante laudatam agnovimus. *Beata,* inquit, *quae credidisti, quoniam perficientur in te quae dicta sunt tibi a Domino* **(Luc. I, 45)**. Sed ideo sterilis cognatae conceptus Virgini nuntiatur, ut, dum miraculo miraculo miraculum additur, gaudium gaudio cumuletur. Porro necesse erat non modico laetitiae et amoris praeveniente inflammari incendio, quae Filium paternae dilectionis cum gaudio Spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in devotissimo corde atque hilarissimo tanta se capere poterat dulcedinis et alacritatis affluentia. Vel ideo conceptus Elisabeth nuntiatur Mariae, quia profecto **752** decebat ut verbum mox divulgandum ubique prius sciret Virgo per angelum, quam audiret ab homine: ne Mater videlicet Dei a consiliis Filii videretur amota, si eorum quae in terris tam prope gererentur, remansisset ignara. Vel ideo potius conceptus Elisabeth Mariae nuntiatus est, ut dum nunc Salvatoris, nunc praecursoris edocetur adventum, rerum tempus et ordinem tenens, ipsa melius postmodum scriptoribus ac praedicatoribus Evangelii reseraret veritatem, quae et plene de omnibus a principio coelitus fuerit instructa mysteriis. Vel ideo adhuc nuntiatur Mariae conceptus Elisabeth, ut audiens cognatam vetulam et gravidam, cogitet juvencula de obsequio: sicque illa properante ad visitandum, parvulo prophetae locus et occasio detur, quo minori adhuc Domino suo officii valeat exhibere primitias; et dum ad se invicem occurrit matrum, infantumque ab alterutro excitata devotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo.

7. Vide autem ne haec tam magnifica, quae ab angelo audis praenuntiata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quaeris; ipsum audi Angelum. *Quia non erit,* inquit, *impossibile apud Deum omne verbum;* tanquam diceret: Haec quae ego tam fideliter promitto, non de mea, sed de illius qui me misit, virtute praesumo. *Quia non erit impossible apud Deum omne verbum.* Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in Verbo? Movet me et hoc in verbis angelicis, quod signanter non ait? *Quia non erit impossibile apud Deum omne* factum; sed, *omne verbum.* An idcirco posuit verbum, quia quam facile possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt; tam facile, imo incomparabiliter facilius valet Deus opere implere, quidquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile esset facere quam dicere quod volunt; et ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris et vetus sermo est, multum interesse inter loqui et facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle; merito non erit impossibile apud Deum omne verbum. Verbi gratia: potuerunt praevidere et praedicere prophetae Virginem vel sterilem concepturam ac parituram; sed nunquid facere ut conciperet et pareret? Deus autem, qui dedit eis posse praevidere, quam facile potuit tunc quod voluit, per illos praedicere, tam facile potuit nunc quando voluit, per se ipsum quod promisit implere. Siquidem apud Deum nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est; nec factum a verbo, quia virtus est; nec modus a facto, quia sapientia est: ac per hoc non erit impossible apud Deum omne verbum.

8. Audisti, Virgo, factum; audisti et modum: utrumque mirum, utrumque jucundum. Jucundare, filia Sion; et exsulta satis, filia Jerusalem **(Zach. IX, 9)**. Et quoniam auditui tuo datum est gaudium et laetitia, audiamus et nos a te responsum laetitiae quod desideramus, ut jam exsultent ossa humiliata. Audisti, inquam, factum, et credidisti: crede et de modo quod audisti. Audisti quia concipies, et paries filium: audisti quod non per hominem, sed per Spiritum sanctum. Exspectat angelus responsum: tempus est enim ut revertatur ad Deum qui misit illum. Exspectamus et nos, o Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi pretium salutis nostrae: statim liberabimur si consentis. In sempiterno Dei Verbo facti sumus omnes, et ecce morimur: in tuo brevi responso sumus reficiendi, ut ad vitam revocemur. Hoc supplicat a te, o pia Virgo, flebilis Adam cum misera sobole sua exsul de paradiso, hoc Abraham, hoc David. Hoc caeteri flagitant sancti Patres, patres scilicet tui, qui et ipsi habitant in regione umbrae mortis. Hoc totus mundus tuis genibus provolutus exspectat. Nec immerito quando ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captivorum, liberatio damnatorum: **753** salus denique universorum filiorum Adam, totius generis tui. Da, Virgo, responsum festinanter. O Domina, responde verbum, quod terra, quod inferi, quod exspectant et superi. Ipse quoque omnium Rex et Dominus quantum concupivit decorem tuum, tantum desiderat et responsionis assensum: in qua nimirum proposuit salvare mundum. Et cui placuisti in silentio jam magis placebis ex verbo, cum ipse tibi clamet e coelo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu eum facias audire vocem tuam, ipse te faciet videre salutem nostram. Nunquid non hoc

est quod quaerebas, quod gemebas, quod diebus et noctibus orando suspirabas? Quid igitur? tu es cui hoc promissum est, an aliam exspectamus? Imo tu ipsa, non alia. Tu, inquam, illa promissa, illa exspectata, illa desiderata, ex qua sanctus pater tuus Jacob jam morti appropinquans vitam sperabat aeternam, cum dicebat: *Exspectabo salutare tuum, Domine* **(Gen. XLIX, 18)**. In qua denique, et per quam Deus ipse rex noster ante saecula disposuit operari salutem in medio terrae. Quid ab alia speras, quod tibi offertur? quid per aliam exspectas, quod per te mox exhibebitur, dummodo praebeas assensum, respondeas verbum? Responde itaque citius angelo, imo per angelum Domino. Responde verbum, et suscipe Verbum: profer tuum, et concipe divinum: emitte transilorium, et amplectere sempiternum. Quid tardas? quid trepidas? Crede, confitere, et suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. Nullatenus convenit nunc ut virginalis simplicitas obliviscatur prudentiam. In hac sola re ne timeas, prudens Virgo, praesumptionem: quia, etsi grata in silentio verecundia, magis tamen nunc in verbo pietas necessaria. Aperi, Virgo beata, cor fidei, labia confessioni, viscera Creatori. Ecce desideratus cunctis gentibus foris pulsat ad ostium. O si te morante pertransierit, et rursus incipias dolens quaerere quem diligit anima tua! Surge, curre, aperi. Surge per fidem, curre per devotionem, aperi per confessionem .

9. *Ecce,* inquit, *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Semper solet esse gratiae divinae familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respondet, ut sedes gratiae praeparetur. *Ecce,* inquit, *ancilla Domini.* Quae est haec tam sublimis humilitas, quae cedere non novit honoribus,

insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, et ancillam se nominat. Non mediocris revera humilitatis insigne, nec oblata tanta gloria oblivisci humilitatem. Non magnum est esse humilem in abjectione; magna prorsus et rara virtus, humilitas honorata. Si me miserum homuncionem meis decepta simulationibus ad aliquem vel mediocrem honorem provexerit Ecclesia, Deo nimirum hoc vel propter mea, vel propter subditorum peccata permittente; nonne statim oblitus qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus sum? Credo famae [*alias,* sane], conscientiam non attendo; et reputans non honorem virtutibus, sed virtutes honori, eo sanctiorem, quo superiorem me aestimo. Videas plerosque in Ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus divites factos, subito intumescere, pristinae oblivisci abjectionis: genus quoque suum erubescere, et infimos dedignari parentes. Videas et homines pecuniosos [*al.* perniclosos.] ad honores quosque ecclesiasticos pervolare; moxque sibi applaudere sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, non mentium; et dignos se aestimare dignitate ad quam ambiendo pervenerunt; quodque (si audeo dicere) adepti sunt nummis, attribuere meritis. Omitto autem de his quos excaecat ambitio, et honor ipse superbiendi eis materia est.

10. Sed video (quod magis doleo) post spretam saeculi pompam nonnullos in schola humilitatis superbiam magis addiscere, ac sub alis mitis humilisque magistri gravius insolescere, et impatientes amplius fieri in claustro, quam fuissent in saeculo. Quodque magis **754** perversum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua nonnisi contemptibiles esse potuerunt: ut quia

videlicet, ubi a pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt, saltem ibi honorabiles videantur, ubi ab omnibus honores contemnuntur. Video et alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus saecularibus implicari negotiis, rursus cupiditatibus terrenis immergi: cum magna cura erigere muros, et negligere mores: sub praetextu quoque communis utilitatis, verba vendere divitibus, et matronis salutationes: sed et contra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena, et sua cum lite repetere; non audientes apostolum ex imperio Regis tubicinantem: *Hoc ipsum,* inquit, *delictum est in vobis, quod causas habetis. Quare non magis fraudem patimini?* **(I Cor. VI, 7.)** Itane mundum sibi, et se mundo crucifixerunt, ut qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modo circumeuntes provincias et curias frequentantes, regum notitias, principumque familiaritates assecuti sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo jam non calor, sed color requiritur; magisque cultui vestium, quam virtutum insistitur? Pudet dicere! vincuntur in suo studio mulierculae, quando a monachis pretium affectatur in vestibus, non necessitas: nec saltem forma religionis retenta, in habitu ornari, non armari appetunt milites Christi: qui, dum se praeparare ad praelium, et contra aereas potestates praetendere paupertatis insigne debuerant (quod utique adversarii valde formidant), in mollitie vestimentorum pacis potius praeferentes indicium, ultro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliunde haec omnia mala contingunt, nisi quod illam, qua saeculum deseruimus, deserentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo sectari studia saecularium, canes efficimur revertentes ad vomitum.

11. Audiamus itaque, quotquot tales sumus, quid illa responderit, quae Dei mater eligebatur, sed humilitatem non obliviscebatur. *Ecce,* ait, *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat* est desiderii signum, non dubitationis indicium. Et [.....] hoc quod dicit, *fiat mihi secundum verbum tuum,* magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quam effectum requirere more dubitantis. Quanquam nil obstat intelligi, *fiat,* esse verbum orantis. Nemo quippe orat, nisi quod credit et sperat. Vult autem a se requiri Deus etiam quod pollicetur. Et ideo forte multa quae dare disposuit, prius pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes homines vult salvos fieri, merita nobis extorquet a nobis: et dum nos praevenit tribuendo quod retribuat, gratis agit, ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando praevenienti se muneri gratuitae promissionis, junxit meritum suae orationis: *fiat,* inquiens, *mihi secundum verbum tuum.* Fiat mihi de Verbo secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum. Fiat, obsecro, mihi verbum, non prolatum quod transeat, sed conceptum ut maneat, carne videlicet indutum, non aere. Fiat mihi non tantum audibile auribus, sed et visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptum et mutum, sed incarnatum et vivum: hoc est, non mutis figuris, mortuis in pellibus exaratum - sed in forma humana meis castis visceribus vivaciter impressum: et hoc non mortui calami depictione, sed sancti Spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, nemini post me faciendum. Porro multifariam multisque modis olim Deus locutus est Patribus in prophetis; et aliis

quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum Domini memoratur: mihi autem oro ut in utero fiat juxta verbum tuum. Nolo autem ut fiat mihi aut declamatorie praedicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatorie somniatum; sed silenter **755** inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter invisceratum. Verbum igitur, quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur et mihi fieri secundum verbum tuum. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

Excusatio S. Bernardi, quod locum istum Evangelii post alios expositores tractandum sumpserit.

Lectionem evangelicam exposui, sicut potui: nec ignoro quod non omnibus placebit. sed scio me ob hanc rem multorum fore indignationi obnoxium; et aut judicabor superfluus, aut praesumptor, quod videlicet post Patres, qui hunc ipsum locum plenissime exposuerunt, rursus in eodem novus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictum est post Patres quod non sit contra Patres; nec Patribus arbitror, nec cuiquam displicere debere. Ubi autem dixi quod a Patribus accepi, dum sic absit typhus praesumptionis, ut non desit fructus devotionis, patienter audiam de superfluitate causantes. Noverint tamen qui me tanquam de otiosa et non necessaria explanatione suggillant, non tam intendisse

exponere Evangelium, quam ex Evangelio sumere occasionem loquendi quod loqui delectabat. Si vero peccavi, quod propriam magis ex hoc excitarim devotionem, quam communem quaesierim utilitatem: potens erit pia Virgo apud suum misericordem Filiam hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum qualecumque opusculum devotissime destinavi.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI.

SERMO I. *De pronuntiatione Martyrologii, «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae .»*

1. Sonuit vox laetitiae in terra nostra, vox exsultationis et salutis in tabernaculis peccatorum. Auditum est verbum bonum, verbum consolatorium, sermo jucunditate plenus, dignus omni acceptione. Jubilate, montes, laudem; et omnia ligna silvarum, plaudite manibus ante faciem Domini, quia venit. Audite, coeli; et auribus percipe, terra; obstupesce et lauda, universitas creaturae, sed tu magis, o homo; «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.» Quis tam lapidei cordis, cujus anima non liquefacta sit in hoc verbo? Quid annuntiari dulcius poterat? quid delectabilius commendari? Quid tale unquam auditum est, aut quid simile aliquando mundus accepit? «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.» O breve verbum de Verbo

abbreviato, sed coelesti suavitate refertum! Laborat affectio mellifluae dulcedinis copiam latius effundere gestiens, nec inveniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis hujus, ut continuo incipiat minus sapere, si unum iota mutavero. «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.» O nativitas illibata sanctitate, honorabilis mundo, amabilis hominibus collati magnitudine beneficii, investigabilis etiam angelis sacri profunditate mysterii, et in his omnibus admirabilis singulari excellentia novitatis! utpote quae nec primam similem visa est, nec habere sequentem. O partus solus sine dolore, solus nescius pudoris, corruptionis ignarus; non reserans, sed consecrans virginalis uteri templum! O nativitas supra naturam, sed pro natura; miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterii! Fratres, generationem istam quis enarrabit? Angelus nuntiat, virtus obumbrat Altissimi, supervenit Spiritus: Virgo credit, fide concipit virgo, parturit virgo, manet virgo: quis non miretur? Nascitur Altissimi Filius, Deus de Deo genitus ante saecula; nascitur Verbum infans: quis vel satis miretur?

2. Nec sine otiosa nativitas, aut infructuosa dignatio **756** majestatis. «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.» Vos qui in pulvere estis, expergiscimini et laudate. Ecce Dominus venit cum salute, venit cum unguentis, venit cum gloria Neque enim sine salute Jesus, neque sine unctione Christus, nec sine gloria venit Dei Filius: siquidem ipse salus, ipse unctio, ipse gloria, sicut scriptum est, *Gloria patris, filius sapiens* **(Prov. X, 1)**. Felix anima, quae gustato salutis fructu trahitur et currit in odore unguentorum, ut videat gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre. Respirate, perditi; venit Jesus quaerere et salvum

facere quod perierat. Morbidi, convalescite; venit Christus, qui contritos corde sanat unctione misericordiae suae. Exsultate, quicumque estis grandia concupiscentes; descendit ad vos Filius Dei, ut regni sui faciat cohaeredes. Ita, obsecro, sana me, Domine, et sanabor: salvum me fac, et salvus ero: glorifica, et ero gloriosus. Sic nempe benedicet anima mea Domino, et omnia quae intra me sunt, nomini sancto ejus, cum propitiatus fueris omnibus iniquitatibus meis, sanaveris omnes infirmitates meas, repleveris in bonis desiderium meum **(Psal. CII, 1, 3, 5)**. Haec tria, dilectissimi, sapit mihi quod audio nasci Jesum Christum Filium Dei. Quare enim vocamus nomen ejus Jesum, nisi *quia ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum?* **(Matth. I, 21.)** aut quare Christus nominari voluit, nisi quia *computrescere faciet jugum a facie olei?* **(Isa. X, 27.)** Quare Filius Dei factus est homo, nisi ut homines faciat filios Dei? Voluntati autem ejus quis resistit? Jesus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus qui sanat, quis est qui vulneret? Filius Dei qui exaltat, quis est qui humiliet?

3. Nascitur ergo Jesus; gaudeat quisquis ille est, quem perpetuae damnationis reum adjudicabat conscientia peccatorum. Excedit quippe pietas Jesu omnem criminum quantitatem seu numerositatem. Nascitur Christus; laetetur quicumque vitiis impugnabatur antiquis. Siquidem ante faciem unctionis Christi nullus omnino stare poterit morbus animae, quamlibet inveteratus. Nascitur Filius Dei; exsultet qui magna solet desiderare, quia magnus munerator advenit. Fratres, hic est haeres; devote suscipiamus eum, sic enim et haereditas nostra erit. Qui enim proprium Filium dedit, quomodo non omnia nobis simul cum Filio donavit? **(Rom.**

VIII, 32.) Nemo discredat, nemo haesitet; habemus testimonium credibile nimis: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* **(Joan. I, 14)**. Fratres habere voluit Unigenitus Dei, ut esset in multis fratribus primogenitus ipse. Utque nihil haesitet ipsa pusillanimitas fragilitatis humanae, prius ipse factus est hominum frater, factus est hominis filius, factus est homo. Si et hoc homo judicat incredibile, fidem astruunt oculi.

4. «Jesus Christus natus est in Bethlehem Judae.» Et vide dignationem. Non in Jerusalem, civitate regia; sed in Bethlehem, quae minima est in millibus Juda. O Bethlehem parva, sed jam magnificata a Domino! magnificavit te qui factus est in te parvus ex magno. Laetare, Bethlehem, et per omnes vicos tuos festivum hodie Alleluia cantetur. Quae tibi civitas, si audiat, non invideat pretiosissimum illud stabulum, et illius praesepii gloriam? In universa siquidem terra jam celebre est nomen tuum, et beatam te dicunt omnes generationes. Ubique gloriosa dicuntur de te, civitas Dei: ubique psallitur, quia *homo natus est in ea, et ipse fundarit eam Altissimus* **(Psal. LXXXVI, 5)**. Ubique, inquam, praedicatur, ubique clamatur, quia «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.» Nec otiosum quod additur «Judae,» siquidem admonet nos ejus quae ad patres facta est repromissio. *Non auferetur,* inquit, *sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est; et ipse erit exspectatio gentium.* Salus quippe ex Judaeis, sed salus usque ad fines terrae *Juda,* ait, *te laudabunt fratres tui. Manus tuae in cervicibus inimicorum tuorum,* et caetera quae de Juda illo nusquam legimus, sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim Leo de tribu Juda, de quo et additur: *Catulus*

leonis Juda; ad praedam, inquit, *fili mi, ascendisti* **(Gen. XLIX, 8, 10)**. **757** Magnus praedator Christus, qui *priusquam sciat vocare patrem aut matrem, Samariae spolia diripit* **(Isa. VIII, 4)**. Magnus praedator Christus, qui ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: nec tamen abstulit quidquam, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaque et caeteras similes prophetias impletas in Christo (de eo siquidem et praedictas) ad mentem revocat, quod dicitur, «Bethlehem Judae:» nec omnino quaerere est, utrum a Bethlehem possit aliquid boni esse.

5. Sane quod ad nos spectat, discimus etiam ex hoc quemadmodum suscipi velit, qui in Bethlehem voluit nasci. Erat enim qui forte ei sublimia quaerenda arbitraretur esse palatia, ubi cum gloria Rex gloriae susciperetur: sed non propter hoc a regalibus illis sedibus venit. *In sinistra ejus divitiae et gloria, in dextera longiturnitas vitae* **(Prov. III, 16)**. Horum omnium aeterna in coelis affluentia suppetebat, sed paupertas non inveniebatur in eis. Porro in terris abundabat et superabundabat haec species, et nesciebat homo pretium ejus. Hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit, ut eam eligat sibi, et nobis quoque sua aestimatione faciat pretiosam. Adorna thalamum tuum, Sion; sed humilitate, sed paupertate. In his enim pannis complacet sibi, et Maria testimonium perhibente, his sericis delectatur involvi. Abominationes Aegyptiorum immola Deo tuo.

6. Considera denique quod in Bethlehem Judae nascitur, et sollicitus esto quomodo Bethlehem Judae inveniaris; et jam ne in te quidem suscipi dedignatur. Bethlehem quippe *domum panis,* Juda sonat *confessionem.* Tu ergo si divini verbi pabulo repleas animam tuam, fideliterque, etsi non digna, certe

quanta potes devotione suscipias panem illum qui de coelo descendit, et dat vitam mundo, Dominicum videlicet corpus Jesu, ut veterem utrem corporis tui nova illa resurrectionis caro reficiat et sustineat, quatenus novum quod intus est vinum, hoc solidatus glutino, valeat continere: si denique ex fide vivas, et nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethlehem factus es, dignus plane susceptione Dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Judaea sanctificatio tua: confessionem et decorem induere, quam maxime stolam in ministris suis Christus acceptat. Denique breviter tibi utrumque commendat Apostolus: *Corde,* inquiens, *creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* **(Rom. X, 10)**: Justitia siquidem in corde, panis in domo. Est enim justitia panis. Et, *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* **(Matth V, 6)**. Sit ergo in corde justitia, et justitia quae ex fide est. Haec enim sola habet gloriam apud Deum. Sit etiam in ore confessio ad salutem: et securus jam suscipe eum qui in Bethlehem Judae nascitur, Jesum Christum Filium Dei.

SERMO II. De eo quod scriptum est, *O Juda et Jerusalem, nolite timere; cras egrediemini, et Dominus erit vobiscum.* II Par. cap. XX. V\. 17.

1. Veros alloquimur Judaeos, non littera, sed spiritu: semen Abrahae, cujus multiplicatio, sicut promissa legitur, sic videtur impleta. Neque enim filii carnis, sed filii promissionis

deputantur in semine **(Rom. IX, 8)**. Sed nec illi Jerusalem dicimus, quae occidit prophetas. Unde enim illam consolemur, super quam Dominus flevit **(Luc. XIX, 41)**, quae data est in subversionem? Illi dicimus, quae de coelo nova descendit: *Nolite timere, o Juda et Jerusalem.* Nolite timere, veri confessores, qui non solum ore, sed toti pariter, et ex omni parte Domino confitemini, induti confessionem sicut vestimentum; imo quorum omnia interiora Domino confitentur, et omnia ossa dicunt, *Domine, quis similis tibi,* **(Psal. XXXIV, 10)**? non sicut hi qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant* **(Tit. I, 16)**. Vera confessio est, si omnia opera vestra, fratres, opera ejus sint, et confiteantur ei. Confiteantur autem gemina quadam confessione, ut duplicibus **758** vestiamini, id est confessione peccatorum vestrorum, et confessione laudis divinae. Tunc enim veri Judaei eritis, si omnis vita vestra confiteatur vos peccatores, et dignos multo majoribus poenis: Deum vero summum bonum, qui pro his levibus et transitoriis poenis, aeterna condonat supplicia, quae meruistis. Quisquis enim ardenter non desiderat poenitentiam, videtur operibus dicere, non indigere se poenitentia; et ita suam non confitetur culpam: aut non posse prodesse ei poenitentiam; et sic divinam non confitetur bonitatem. Vos autem estote veri Judaei, sed et Jerusalem vera, ut nihil jam timeatis. Est enim Jerusalem *visio pacis;* visio, non possessio, cujus fines Dominus posuit pacem, non initium sane, nec medium. Si ergo pacem non habetis, imo quia perfectam in hoc saeculo habere non potestis, saltem videte eam, intuemini, considerate et desiderate eam. Illuc sint oculi cordis vestri, ad pacem sese dirigat intentio vestra, ut omnia quaecumque facitis, hujus pacis, quae exsuperat omnem sensum **(Philipp. IV, 7)**,

desiderio faciatis; in omnibus hoc intendatis, ut reconciliati pacem habeatis ad Deum.

2. His dicimus, *Nolite timere,* hos consolamur, non eos qui viam pacis non cognoverunt. Nam si illis dicitur, *Cras egrediemini;* comminatio, non consolatio erit ista. Soli nimirum dissolvi desiderant, et egredi concupiscunt, qui pacem vident, et sciunt, si terrestres domus eorum hujus habitationis dissolvantur, quoniam aedificationem habent ex Deo, et non illi qui in insaniam versi suis compedibus delectantur Denique hi tales moriendo non tam egressi dicendi sunt, quam ingressi: qui non in lucem, non in libertatem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur: *Nolite timere, cras egrediemini,* et jam non erit timor in finibus vestris. Multos quidem habetis hostes: carnem, qua nullus potest esse vicinior hostis; praesens saeculum nequam, quod undique circumfusum est vobis; principes tenebrarum, qui viam vestram obsident in aere collocati. Attamen nolite timere, cras egrediemini, id est in proximo. Cras enim in proximo est. Unde et sanctus Jacob ait: *Cras respondebit mihi justitia mea* **(Gen. XXX, 33)**. Tres enim dies sunt, de quibus etiam legimus: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos* **(Osee VI, 3)**. Unus sub Adam, alter in Christo, tertius cum Christo. Unde et ibi subditur, *Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum:* et hic dicitur, *Cras egrediemini, et Dominus erit vobiscum.* His enim dicitur qui dimidiaverunt dies suos, in quibus periit dies in qua nati sunt, quae est dies Adae, dies peccati, cui Jeremias quoque maledicebat, dicens: *Maledicta aies in qua natus sum* **(Jerem. XX, 14)**. Omnes enim in illa nascimur. Utinam pereat in nobis omnibus dies illa, dies

nebulae et caliginis, dies tenebrarum et turbinis, quam nobis fecit Adam, quam fecit inimicus, qui dixit: *Aperientur oculi vestri* **(Gen. III, 5)**.

3. Ecce vero illuxit nobis dies redemptionis novae, reparationis antiquae, felicitatis aeternae. Haec est dies quam fecit Dominus; exsultemus et laetemur in ea **(Psal. CXVII, 24)**, quia cras egrediemur. Unde, nisi de conclavi hujus saeculi, de ergastulo hujus corporis, de compedibus necessitatis, curiositatis, vanitatis et voluptatis, quae etiam invitis nobis pedes tenent affectionis? Quid enim spiritui nostro cum terrenis? Cur non spiritualia desiderat, spiritualia quaerit, spiritualia sapit? O spiritus, qui desursum estis, quid vobis cum infimis? *Quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram* **(Coloss. III, 1, 2)**. Sed corpus *quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* **(Sap. IX, 15)**. Necessitates multae miseri hujus corporis detinent nos. Viscus quidam pravi desiderii et delectationis terrenae volare non patitur, et citius retrahit mentem, si forte aliquando sublevetur. Sed nolite timere, cras egrediemini de lacu miseriae et de luto faecis. Nam ut inde vos educeret, infixus est ipse quoque in limo profundi. Nolite ergo timere, cras egrediemini de corpore mortis, **759** et de omni corruptione peccati. Agite diem istum in Christo, ut ambuletis sicut et ipse ambulavit. *Qui enim dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulavit, et ipse ambulare* **(I Joan. II, 6)**; *Nolite ergo timere, quia cras egrediemini,* et sic semper cum Domino eritis. Vel quia signanter dictum, *et Dominus erit vobiscum,* sic intelligamus, ut, dum sumus in corpore, possimus nos esse cum Domino, id

est, adhaerere ejus voluntati; sed non ille nobiscum, ut consentiat voluntati nostrae. Vellemus enim jam liberi esse, concupiscimus dissolvi, egredi desideramus: sed adhuc differt ille certa ex causa. Cras egrediemur, et Dominus erit nobiscum: ut quidquid voluerimus velit, et in nullo a nostra voluntate discordet.

4. Itaque, Juda et Jerusalem, nolite timere, si perfectionem, quam desideratis, nondum potestis adipisci: sed quod minus habet imperfectio conversationis, suppleat humilitas confessionis: et imperfectum vestrum viderunt oculi Dei. Propterea enim mandata sua mandavit custodiri nimis **(Psal. CXVIII, 4)**, ut videntes imperfectionem nostram deficere, et non posse implere quod debet, fugiamus ad misericordiam, et dicamus, *Quoniam melior est misericordia tua super vitas* **(Psal. LXII, 4)**, et qui non possumus in vestitu innocentiae seu justitiae, appareamus vestiti confessione. *Confessio enim et pulchritudo in conspectu Domini* **(Psal. XCV, 6)**, si tamen sit (ut diximus) non oris tantum, sed etiam totius hominis, ut omnia ossa nostra dicant, *Domine, quis similis tibi?* idque solius pacis intuitu, et desiderio reconciliationis ad Deum. Talibus enim dicitur, *O Juda et Jerusalem, nolite timere; cras egrediemini:* id est quam cito a corpore exierit anima, omnes simul affectiones, omnia desideria, quibus per universum interim mundum dispersa et ligata tenebatur, dissolventur, et egredietur de visco hoc; *et Dominus erit nobiscum.* Nimis id quidem vobis videri potest, si tamen ad vos respicitis, et non ad ea quae exspectant vos. Nonne hoc universus mundus exspectat? Creatura enim subjecta est vanitati: et cadente homine, quem constituerat Dominus dominum domus suae, et principem

omnis possessionis suae; tota simul haereditas corrupta est. Inde distemperatus aer, terra in operibus. Adae maledicta, et omnia subdita vanitati.

5. Nec sane reparabitur haereditas, donec reparentur haeredes. Unde et, juxta Apostoli testimonium, *ingemiscit quoque, et parturit usque adhuc* **(Rom. VIII, 22)**. Nec soli utique huic mundo, sed et angelis et hominibus spectaculum facti sumus. *Me,* inquit, *exspectant justi, donec retribuas mihi* **(Psal. CXLI, 8)**. Et martyres, cum judicii diem postularent, non tanquam vindictae cupidi, sed perfectionem desiderantes beatitudinis quam tunc habituri sunt, acceperunt divinum responsum: *Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum* **(Apoc. VI, 11)**. Acceperunt quidem jam singulas stolas: sed non vestientur duplicibus, donec vestiantur et nos. Vadia tenemus et obsides ipsa eorum corpora, sine quibus consummari non possunt, nec ea recipient sine nobis. Unde de patriarchis et prophetis ait Apostolus: *Deo melius aliquid providente pro nobis, ut non sine nobis consummarentur* **(Hebr. XI, 40)**. O si cognosceremus et nos quomodo exspectant et quantum desiderant adventum nostrum! quam sollicite quaerunt, quam libenter audiunt bona de nobis!

6. Quid tamen de his loquor qui didicerunt, ex his quae passi sunt, compassionem, quando et ipsi nos angeli sancti desiderant? Nonne de vermiculis istis, et de pulvere isto restaurandi sunt muri coelestis Jerusalem? Putatis quantum desiderant cives coelestes instaurari civitatis suae ruinas? Quomodo solliciti sunt ut veniant lapides vivi, qui coaedificentur eis? quomodo discurrunt medii inter nos et Deum, fidelissime portantes ad eum gemitus nostros, et ipsius

nobis gratiam devotissime reportantes? Plane non dedignabuntur ut simus eorum socii, quorum facti sunt jam ministri. Nonne enim omnes administratorii sunt spiritus, in ministerium missi propter eos qui haereditatem **760** capiunt salutis? **(id. I, 14)** Festinemus, obsecro, dilectissimi, festinemus: tota nos multitudo coelestis curiae exspectat. Exsultare angelos fecimus, quando conversi sumus ad poenitentiam; proficiamus, et festinemus complere de nobis eorum laetitiam. Vae tibi, quicunque es qui deliberas redire ad lutum, reverti ad vomitum! Putasne placatos habebis in judicio, quos tanto et tam sperato privare vis gaudio? Exsultaverunt cum nos ad poenitentiam venimus, tanquam super his quos ab ipsa inferi porta cernerent revocari. Quid nunc erit, si ab ipsa paradisi janua reverti viderint, et abire retrorsum eos qui jam pedem alterum in paradiso posuerunt? Nam etsi corpora inferius, sed corda sursum.

7. Currite, fratres, currite; non soli angeli, sed et ipse angelorum vos Creator exspectat. Nuptiae paratae sunt, sed nondum plena domus; adhuc exspectantur de quibus nuptiae impleantur. Exspectat vos Pater et desiderat, non solum propter nimiam charitatem suam qua dilexit vos (unde et Unigenitus, qui in sinu Patris est, ipse et enarravit, *Pater,* inquiens, *amat vos* **(Joan. XVI, 27)**; sed propter semetipsum, sicut loquitur per prophetam: *Propter memetipsum ego faciam, non propter vos* **(Ezech. XXXVI, 22)**. Quis enim implendum dubitet quod promisit Filio, dicens: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam* **(Psal. II, 8)**. Et alibi, *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* **(Psal. CIX, 1)**. Non conterentur omnes inimici ejus, dum nos, qui sumus membra

ejus, aliquatenus impugnabunt. Non implebitur haec promissio, donec novissima inimica destruatur mors. Nam de Filio quis nesciat quantum desideret fructum nativitatis, et totius vitae quam gessit in carne, denique fructum crucis et mortis suae, praetium sanguinis pretiosi? Nonne traditurus est regnum Deo et Patri, quod acquisivit? Nonne ei restauraturus est creaturas suas, pro quibus Pater illum misit in terras? Exspectat nos et Spiritus sanctus. Est enim charitas et benignitas, in qua praedestinati sumus ab aeterno: nec dubium quin praedestinationem suam velit impleri.

8. Ergo quia paratae sunt nuptiae, et omnis nos curiae coelestis frequentia desiderat et exspectat; curramus non quasi in incertum; curramus desideriis et profectu virtutum. Proficere, proficisci est. Dicamus singuli: *Aspice in me, et miserere mei, secundum judicium diligentium nomen tuum* **(Psal. CXVIII, 132)**. Non sicut ego merui, sed sicut illi decreverint, miserere. Dicamus item, *Sicut fuerit voluntas in coelo, sic fiat:* itemque, *Fiat voluntas tua* **(Matth. VI, 10)**. Scimus quoniam scriptum est, *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Aut *quis accusabit adversus electos Dei?* **(Rom. VIII, 31, 33)**. *An non licet,* inquit, *mihi facere quod volo?* **(Matth. XX, 15)**. Haec sit interim consolatio nostra, charissimi, donec egrediamur, et Dominus sit nobiscum. Qui magna sua misericordia ad beatam illam egressionem, et ad clarum illud *cras* nos perducat, et in hoc quoque proximo *cras* visitare nos, et nobiscum esse dignetur: ut si quis forte in tentatione qualibet detinetur, ipso miserante qui praedicare venit clausis apertionem, cras egrediatur; ut cum gaudio salutari suscipiamus coronam parvuli Regis

nostri, ipso praestante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

SERMO III. In illud: *Hodie scietis quia veniet Dominus, et mane videbitis gloriam ejus.* Exod. cap. XVI, V\V\. 6, 7.

1. Quique terrigenae, et filii hominum, audite Vos qui in pulvere estis, expergiscimini et laudate: quia veniet medicus ad aegrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Venit quippe qui projiciat in profundum maris omnia peccata nostra, qui sanet omnes infirmitates nostras, qui nos propriis humeris ad propriae dignitatis reportet **761** originem. Magna est ista potentia: sed plus est miranda misericordia, quod sic venire voluit, qui potuit subvenire. *Hodie,* inquit, *scietis quia veniet Dominus.* Verba haec quidem suo loco et tempore in Scriptura posita sunt: sed non incongrue illa Vigiliae Dominicae Nativitatis Ecclesia mater aptavit. Ecclesia, inquam, illa quae secum habet consilium et spiritum Sponsi et Dei sui, cui dilectus inter ubera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens et conservans. Nimirum ipsa est quae vulneravit cor ejus, et in ipsam abyssum secretorum Dei oculum contemplationis immersit, ut et illi in suo, et sibi in ejus corde perennem faciat mansionem. Cum ergo ipsa in Scripturis divinis verba vel alterat vel alternat; fortior est illa compositio, quam positio prima verborum: et fortassis tanto

fortior, quantum distat inter figuram et veritatem, inter lucem et umbram, inter dominam et ancillam .

2. *Hodie scietis quia veniet Dominus.* Secundum aestimationem meam duo in verbis istis dies nobis expressius commendantur. Primus, qui a primi hominis lapsu labitur usque ad finem mundi; dies, cui sancti saepius maledixisse noscuntur. Ab illa enim lucidissima die, in qua conditus fuerat Adam, ejectus est; et in has rerum contrusus angustias, diem tenebrosum incurrit, et pene a lumine veritatis exstinctus. In hac die nascimur universi, si tamen dies debet et non potius nox vocari: nisi quod lumen rationis quasi quamdam scintillulam nobis insuperabilis illa misericordia dereliquit. Secunda vero dies erit in splendoribus sanctorum in perpetuas aeternitates, cum inclaruerit illud serenissimum mane, qui est misericordia repromissa, et absorpta erit mors in victoria: cum dimotis umbrie et tenebris, splendor verae lucis sursum et deorsum, intus et exterius cuncta pariter occupabit. *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam,* ait sanctus **(Psal. CXLII, 8)**; et, *Repleti sumus mane misericordia tua* **(Psal. LXXXIX, 14, 9)**. Sed ad nostrum diem revertamur, qui tanquam custodia in nocte pro sua brevitate dicitur, qui tanquam nihilum et inane ab illo familiari Spiritus sancti organo nominatur, cum dicit, *Quoniam omnes dies nostri defecerunt:* et, *Defecerunt sicut fumus dies mei:* et, *Dies mei sicut umbra declinaverunt* **(Psal. CI, 4, 12)**. *Parvi et pessimi sunt omnes dies vitae meae* **(Gen. XLVII, 9)**, ait ille sanctus patriarcha, qui vidit Dominum facie ad faciem, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipsa die homini Deus rationem praestat, tribuit intelligentiam: sed necesse est ut exeuntem de hoc mundo

illuminat lumine scientiae suae, ne, si de domo carceris et umbra mortis exstinctus exierit, illuminari non valeat in aeternum. Ideo quippe Unigenitus Dei, sol justitiae, tanquam immensi et praeclari luminis cereus, in hujus mundi carcerem illuminatus est et accensus; ut omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illique jungantur, ut nihil medium inter illos sit et ipsum. Peccata enim nostra separant inter nos et Deum. Sed illis sublatis, vero lumini illuminandi et quasi concorporandi connectimur in idipsum: sicut lumen exstinctum lumini lucenti et ardenti sine aliquo medio conjungitur ut illuminetur, quatenus per exemplum visibilium, effectes rerum invisibilium cognoscamus.

3. Ad hoc igitur tam magnum et praefulgidum sidus, juxta prophetam, illuminemus nobis lumen scientiae **(Osee, X, 12, juxta LXX.)**, priusquam de mundi hujus tenebris exeamus, ne de tenebris transeamus ad tenebras, et tenebras sempiternas. Quae est autem ista scientia? Profecto scire quia veniet Dominus, etsi quando veniet, scire non possumus. Hoc est illud totum quod postulatur a nobis. At inquis ista scientia omnium est. Quis enim nesciat, vel nomine tenus fidelis, quia veniet Dominus; quia venturus est judicare vivos et mortuos, et reddere unicuique juxta opera sua? Non omnium ista est scientia, fratres mei, sed nec multorum: Paucorum **762** est, quia revera pauci sunt qui salvantur. Putasne quia illi qui, cum male fecerunt, laetantur et exsultant in rebus pessimis **(Prov. II, 14.)**, vel sciant, vel recogitent quia veniet Dominus? Si dixerint ipsi, tu noli credere: quia *qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* **(I Joan II, 4.)**. *Confitentur,* ait Apostolus, *se nosse Deum, factis autem negant* **(Tit. I, 16.)**: *quia fides sine operibus mortua est* **(Jac**

II, 20). Non enim se ita omni impuritate polluerent, si Dominum venturum scirent vel formidarent; sed vigilarent utique, et non sinerent tam graviter perfodi conscientias suas.

4 Scientia autem ista in primo gradu operatur poenitudinem et dolorem, ut risum in luctum, cantum in planctum, gaudium in moerorem convertat, et incipiant tibi displicere quae vehementer ante placuerant; et illa specialiter horreas quae specialiter appetebas. Sic enim scriptum est, *Quia qui addit scientiam, addit et dolorem* **(Eccle. I, 18.)**, ut veracis et sanctae scientiae sit dolor subsequens argumentum. In secundo vero gradu operatur correctionem, ut jam non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato, sed coerceas gulam, jugules luxuriam, superbiam deprimas, et facias servire corpus sanctitati, quod iniquitati ante servierat. Poenitudo enim sine correctione non proderit, sicut Sapiens ait: *Unus aedificans, et unus destruens quid prodest eis nisi labor? Unus orans, et unus maledicens; cujus vocem exaudiet Deus? Qui enim baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, nihil proficit lavatio ejus* **(Eccli. XXXIV, 28 30.)**, sed, juxta Salvatoris sententiam, verendum est ne ei aliquid deterius contingat **(Joan. V, 14)**. Sed quia haec diutius haberi non possunt, nisi circa se multa circumspectione mens indefessa vigilet et attendat; in tertio gradu operatur sollicitudinem, ut jam sollicitus incipiat ambulare cum Deo suo, et ex omni parte scrutetur, ne vel in levissima re tremendae illius majestatis offendat aspectus. In poenitudine accenditur, in correctione ardet, in sollicitudine lucet, ut interius et exterius renovetur.

5. Hic jam respirare incipit a tribulatione malorum et dolore, et timoris magnitudinem spirituali laetitia temperare, ne suorum enormitate scelerum abundantiori tristitia

absorbeatur. Hinc etsi timet a Judice, sperat a Salvatore; cum jam in animo ejus timor et laetitia obsequitent et obvient sibi; plerumque timor laetitiam superet, laetitia saepius timorem excludat, et intra sui gaudii concludat arcanuia, Felix conscientia, in qua luctamen hujusmodi indesinenter conficitur, donec quod mortale est absorbeatur a vita, donec evacuetur timor qui ex parte est, et succedat laetitia, quod perfectum est; quia non timor sempiternus, sed laetitia sempiterna erit ei. Jam vero sic ardens et lucens, nondum in domo se esse confidat, ubi sine omni timore ventorum accensum lumen soleat deportari; sed meminerit se esse sub dio, et utraque manu studeat operire quod portat; nec credat aeri, etiam si videat esse tranquillum. Repente enim, et hora qua non putaverit, mutabitur; etsi vel ad modicum manus remiserit, lumen extinguetur. Quod si etiam ardor portantis manus (ut quandoque fieri solet) adusserit, eligat potius pati quam retrahere manus suas; quia in momento, in ictu oculi poterit exsufflari. Si essemus in domo illa non manufacta, aeterna, in coelis, ubi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil esset timendum. Nunc vero tribus malignissimis et validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo et mundo, qui conscientiam illuminatam moliuntur exstinguere, insufflantes in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos, et ita te repente turbantes, ut vix praenoscere valeas unde venias aut quo vadas. Ex quibus, etsi duo saepius intermittunt, a tertio tamen nemo unquam sufflandi inducias extorsit. Ideo utrisque manibus, et cordis, et corporis, anima est tegenda, ne forte quae jam illuminata fuerat, exstinguatur; nec cedendum vel recedendum, **763** etiamsi gravis tentationum fervor utriusque hominis statum vehementer afflixerit; sed dicendum cum sancto: *Anima mea in manibus*

meis semper **(Psal. CXVIII, 109)**. Eligamus potius ardere, quam cedere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facile obliviscimur, sic nunquam obliviscamur negotium animarum nostrarum, et illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris.

6. Cum ergo sic lumbi nostri praecincti fuerint, et lucernae ardentes, custodiendae sunt vigiliae noctis supra gregem cogitationum et actionum nostrarum: ut si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia Dominus venerit, paratos nos inveniat. Prima vigilia est rectitudo operis, ut ad hanc quam jurasti Regulam, omnem vitam exaequare coneris, nec transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui in omnibus viae et vitae hujus exercitiis, non declinans ad dexteram neque ad sinistram. Secunda, puritas intentionis, ut simplex oculus totum corpus lucidum faciat: quatenus quidquid feceris, propter Deum facias, et ad locum unde exeunt gratiae revertantur, ut iterum fluant. Tertia est custodia unitatis, ut, in congregatione positus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas; ut non solum sine querela, sed et cum gratia inter fratres maneas, portans, omnes, orans pro omnibus, ut et de te quoque dicatur: *Hic est fratrum amator, et populi Israel, hic est qui multum erat pro populo et pro sancta civitate Jerusalem* **(II Machab. XV, 14)**. Ita ergo in hac die adventus Unigeniti nobis veram scientiam accendit, scientiam inquam illam, quae nos doceat quia veniet Dominus, quae sit morum nostrorum perpetuum et stabile fundamentum.

7. *Et mane,* inquit, *videbitis gloriam ejus.* O mane! o dies, quae melior es in atriis Domini super millia, quando erit mensis ex mense, et Sabbatum ex Sabbato, cum splendor lucis et fervor charitatis usque in altissima illa magnalia terrarum

incolas illustrabit! Quis de te cogitare, nedum aliquid praesumat recitare? Interim tamen aedificemus, fratres, fidem nostram, ut si mirabilia illa, quae nobis reservantur, videre non possumus, saltem mirabilia quae propter nos in terris facta sunt, aliquantulum contemplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotens illa Majestas in assumptione nostrae carnis, ita singulariter mirabilia, et mirabiliter singularia, ut talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super terram. Conjuncta quippe sunt ad invicem Deus et homo, mater et virgo, fides et cor humanum. Admirabiles istae mixturae, et omni miraculo mirabilius, quomodo tam diversa, tamque divisa ab invicem, invicem potuere conjungi.

8. Et primo quidem intuere creationem, positionem et dispositionem rerum: quanta sit videlicet in creatione potentia, quanta in positione sapientia in compositione quanta benignitas. In creatione vide quam multa et quam magna potenter creata sunt; in positione, quam sapienter cuncta locata sunt; in compositione, quam benigne suprema et infima connexa sunt, tam amabili quam admirabili charitate. Huic enim limo terreno vim vitalem miscuit, ut in arboribus, unde surgit venustas in foliis, in floribus pulchritudo, sapor in fructibus et medicina. Nec hoc contentus, adjecit etiam vim sensibilem limo nostro, ut in pecoribus, quae non solum vitam habeant, sed et sentiant quinquepertita sensificatione vigentes. Addidit adhuc honorare limum nostrum, et ei vim rationalem immisit, ut in hominibus, qui non solum vivunt, sentiunt, sed et discernunt inter commodum et incommodum, inter bonum et malum, inter verum et falsum. Voluit quoque infirmiora nostra abundantiori gloria sublimare, et contraxit se Majestas: ut quod melius habebat, videlicet seipsum, limo

nostro conjungeret, et in persona una sibi invicem unirentur Deus et limus, majestas et infirmitas, tanta vilitas et sublimitas tanta. Nihil enim Deo sublimius, nil vilius limo: et tamen tanta dignatio e Deus descendit in limum, tantaque dignitate limus ascendit **764** in Deum, ut quidquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur; quidquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur tam ineffabili quam incomprehensibili sacramento. Et attende, quia sicut in illa singulari divinitate trinitas est in personis, unitas in substantia; sic in ista speciali commistione trinitas est in substantiis, in persona unitas: et sicut ibi personae non scindunt unitatem, unitas non minuit Trinitatem; ita et hic persona non confundit substantias, nec substantiae ipsae personae dissipant unitatem. Summa illa Trinitas hanc nobis exhibuit trinitatem, opus mirabile, opus singulare inter omnia, et super omnia opera sua! Verbum enim, et anima, et caro in unam convenere personam; et haec tria unum, et hoc unum tria, non confusione substantiae, sed unitate personae. Haec est prima et superexcellens mistura; et haec prima inter tres. Adverte homo quia limus es, et non sis superbus; quia Deo conjunctus es, et non sis ingratus.

9. Secunda mistura est, Virgo et mater, admirabilis plane et singularis. A saeculo non est auditum quod virgo esset quae peperit, quod mater esset quae virgo permansit. Nunquam juxta rerum ordinem virginitas est, ubi fecunditas praedicatur. ne fecunditas, ubi virginitas integra conservatur. Sola haec est, in qua virginitas et fecunditas obviaverunt sibi. Ibi semel factum est quod factum non fuerat, nec fiet in aeternum, quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Tertia est fides et cor humanum; et haec quidem prima et fecunda inferior, sed non minus forsitan fortis. Mirum enim est,

quomodo cor humanum his duobus fidem accommodavit, quomodo credi potuit quod Deus homo esset: quod virgo manserit quae peperisset. Sicut ferrum et testa jungi non possunt, sic et haec duo nequeunt commisceri, si non misceat glutinum Spiritus Dei. Ergone credendum est quod iste Deus sit qui ponitur in praesepio, qui vagit in cunis, qui omnium infantilium necessitatum injurias patitur, qui flagellatur, qui conspuitur, qui crucifigitur, qui ponitur in sepulcro, et inter duos lapides concluditur, excelsus et immensus? Illane virgo erit, quae laetat puerum, cui maritus continuus comes est, in convivio, in thalamo; qui ducit illam in Aegyptum, redu it ab Aegypto, et solus cum sola tam longinquam, tam secretam conficit viam? Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, universo orbi terrarum? Et tamen tam facile, tam potenter persuasum est, ut mihi id credibile faciat credentium multitudo. Juvenes et virgines, senes cum junioribus elegerunt mille mortibus mori, quam vel ad momentum ab ista fide deficere.

10. Et haec quidem mistura excellens, sed excellentior est secunda, tertia vero excedentissima est. Primam auris audivit, sed oculus non vidit: quia auditum est et creditum usque in fines terrae magnum illud pietatis sacramentum; sed tamen oculus, Deus, non vidit absque te, quomodo te intra virginei ventris angustias humano corpori conjunxisti. Secundam oculus vidit, quia se fecundam et virginem illa singularis Regina conspexit, quae conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo: cognovit et Joseph non minus testis, quam custos tantae virginitatis. Tertia in cor hominis ascendit, cum quod factum est, sicut factum est creditum est: cum magis oraculo quam oculo credimus, cum quae dicta vel

facta sunt, tenemus firmissime, nullatenus dubitantes. In prima vide quid, in secunda per quid in tertia propter quid Deus dederit tibi. Dedit tibi Christum per Mariam propter sanitatem. In prima remedium est, quia ex Deo et homine cataplasma confectum est, quod sanaret omnes infirmitates tuas. Confusae sunt autem et commistae hae duae species in utero Virginis, tanquam in mortariolo; sancto Spiritu, tanquam pistillo, illas suaviter commiscente. Sed quia indignus eras cui donaretur, datum est Mariae, ut per illam acciperes quidquid haberes: quae per hoc quod mater est, genuit **765** tibi Deum: per hoc quod virgo est, exaudita est pro reverentia sua in causa tua et totius generis humani. Si sola mater esset, sufficeret ei ut salvaretur per filiorum generationem: si sola virgo, sufficeret sibi; nec benedictus fructus ventris ejus, mundi pretium esset. Cum ergo in prima sit remedium, in secunda adjutorium est; quia nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariae manus non transiret. In tertia autem meritum est, quia cum haec firmiter credimus, jam meritum habemus: et in fide sanitas est, quia qui crediderit, salvus erit **(Marc. XVI, 16)**.

SERMO IV. *De medicina laevae, et deliciis dexterae Excelsi.*

1. Hodiernum quidem sermonem Ordinis nostri consuetudo non exigit; sed crastina opus erit circa missarum solemnia diutius occupari, et hora brevis sermonis longitudinem non admittet. Propterea non abs re puto praeparare hodie corda vestra tantae solemnitati, praesertim cum sit profundissima

sacramenti hujus et incomprehensibilis altitudo, et tanquam fons vitae quo magis hauriatur, eo magis exuberans nunquam valeat exhauriri. Denique scio quemadmodum abundet pro Christo tribulatio vestra: et utinam abundet et consolatio vestra per ipsum? Nam mundialem quidem consolationem vobis offerre nec libet, nec licet. Vilis est, et ad nihilum utilis hujusmodi consolatio: et, quod magis est metuendum, etiam verae ac salubris consolationis est impedimentum. Propterea qui delectatio est et gloria angelorum, ipse factus est salus et consolatio miserorum; qui in civitate sua magnus et sublimis valde beatificat cives, ipse in exsilio parvulus et humilis valde laetificat exsules; et qui in altissimis est gloria Patris, factus est in terra pax hominibus bonae voluntatis. Parvulus enim datus est parvulis, ut magnus detur magnis, et quos justificat parvulus, magnificet postmodum et glorificet magnus et gloriosus. Hinc sine dubio Vas electionis quod de plenitudine parvuli hujus acceperat (licet enim parvulus, sed plenus, plenus gratia et veritate, et in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter) **(Coloss. II, 9)**; hinc utique Paulus eructat verbum illud bonum, quod his diebus frequenter audistis: *Gaudete in Domino semper; iterum dico, gaudete* **(Philipp. IV, 4)**. Gaudete, inquit, de exhibitione, iterum gaudete de promissione, quoniam et res plena gaudio, et spes plena gaudio est. Gaudete, quia jam percepistis dona sinistrae; gaudete, quia exspectatis praemia dexterae. *Laeva,* inquit, *ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* **(Cant. II, 6)**. Laeva quidem levat, dextera suscipit; laeva medetur et justificat, dextera amplectitur et beatificat. In laeva ejus merita, in dextera vero praemia continentur; in dextera, inquam, deliciae, in sinistra sunt medicinae.

2. Sed attende pium medicum, attende medicum sapientem. Considera diligentius quam nova medicamina portet, vide quam non modo pretiosas, sed et speciosas attulerit medicinas; non solum perutiles ad sanitatis fructum, sed et delectabiles ad aspectum, et suaves ad gustum. Denique primam ejus medicinam, primum quod in sinistra portat, attende; et conceptum invenies sine semine. Intuere, obsecro, quale sit istud, quam novum, quam admirabile, quam amabile, quam jucundum! Quid enim pulchrius, quam generatio casta? quid gloriosius quam sancta et sincera conceptio, in qua nihil pudoris est, nihil sordis, nihil corruptionis? At quoniam minus fortassis detineret nos, grata licet, admiratio novitatis, nisi fructus quoque salutis et utilitatis consideratio animum delectaret; conceptus iste, non modo gloriosus in ipsa quasi exteriori specie, sed et pretiosus in interiori virtute: ut, secundum quod scriptum est, in sinistra Domini gloria simul et **766** divitiae inveniantur **(Prov. III, 16)**; divitiae, inquam, salutis, cum gloria novitatis. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus sine omni illicita et immunda conceptus est voluptate? In ipsa radice et origine mea infectus et inquinatus sum: immunda est concepti mea, sed est a quo tollatur ista confusio. Ipse eam tollit, in quem solum ipsa non cadit.

3. Divitias salutis habeo, quibus redimam propriae conceptionis impuritatem, Christi purissimam conceptionem. Adde adhuc, Domine Jesu, innova signa, immuta mirabilia; nam priora quidem ipsa consuetudine viluerunt. Plane enim solis ortus et occasus, terrae fecunditas, temporum vicissitudo, miracula sunt; et magna miracula: sed toties haec vidimus, ut jam non sit qui attendat. Innova signa,

et immuta mirabilia. *Ecce,* ait, *nova facio omnia.* Quis hoc ait? Agnus utique *qui sedebat in throno* **(Apoc XXI, 5)**. Agnus plane totus suavis, totus delectabilis, denique totus unctus. Hanc enim interpretationem habet nomen ejus, quod est Christus. Cui poterit asper aut durus videri, qui ne ipsi Matri in nativitate quidquam asperitatis, quidquam intulit laesionis? O nova vere miracula! Conceptus fuit sine pudore, partus sine dolore. Mutata est in Virgine nostra maledictio Evae: peperit enim filium sine dolore. Mutata est, inquam, maledictio in benedictionem, et sicut praedictum est per angelum Gabrielem, *Benedicta tu in mulieribus* **(Luc. I, 28)**. O beata, sola inter mulieres benedicta, et non maledicta; sola a generali maledicto libera, et a dolore parturientium aliena! Nec mirum, fratres, si dolorem non intulit Matri, qui dolores totius mundi tulit, secundum quod Isaias ait, quia *vere languores nostros ipse tulit* **(Isa. LIII, 4)**. Duo sunt quae timet humana fragilitas, pudor et dolor. Utrumque Christus tollere venit, unde et utrumque suscepit, quando (ut caetera sileam) morte, et morte turpissima condemnatus est ab iniquis. Itaque ut fiduciam nobis daret quod tolleret haec a nobis, prius Matrem suam immunem ab utroque servavit: ut nec in conceptu quidquam pudoris, nec in partu quidquam doloris existeret.

4. Accumulantur adhuc divitiae, crescit gloria, innovantur signa, et miracula immutantur. Non solum sine pudore conceptus, et sine dolore partus; sed mater est sine corruptione. O vere novitas inaudita! Virgo peperit, et post partum inviolata permansit, fecunditatem prolis cum carnis in egritate, et gaudium matris habens cum virginitatis honore. Jam securus exspecto promissam mihi gloriam incorruptionis

in carne mea, quandoquidem conservata per eum est incorruptio etiam in Matre sua. Facile erit ei, per quem mater ipsa incorruptionem non perdidit pariendo, ut et corruptibile hoc incorruptionem induat resurgendo.

5. Habes tamen adhuc majores divitias, habes gloriam ampliorem. Mater est sine corruptione virginitatis, Filius sine omni labe peccati. Non cadit in matrem Evae maledictio, non cadit in prolem generalis illa conditio, de qua dictum est per prophetam: *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram* **(Job. XIV, 4, 5 juxta LXX)**. Ecce infans sine sorde, solus inter homines verax, imo et veritas ipsa. *Ecce Agnus sine macula, Agnus Dei qui tollit peccata mandi* **(Joan. I, 29)**. Quis enim peccata melius tolleret, quam is in quem peccatum non cadit? Iste sine dubio lavare me potest, quem constat inquinatum non esse. Haec manus opertum luto detergat oculum meum, quae sola sine pulvere est. Iste meo festucam educat de oculo, qui non habet trabem in suo: imo iste trabem educat de meo, qui nec exiguum pulverem habet in suo.

6. Vidimus certe divitias salutis et vitae; vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre. Quaeris, a quo Patre? *Et Filius Altissimi vocabitur.* Manifestum est quis Altissimus sit. Sed ne quis remaneat locus dissimulationis, *Quod ex te nascitur Sanctum* ait angelus Gabriel ad Mariam, *vocabitur Filius Dei* **(Luc. I, 32, 35)**. **767** O vere sanctum! Non dabis, Domine, Sanctum tuum videre corruptionem **(Psal. XV, 10)**, quod nec Matri quidem abstulit incorruptionem. Crescunt miracula, multiplicantur divitiae, thesaurus aperitur. Quae generat, et mater et virgo est; qui generatur, et Deus et homo est. Sed nunquid dabitur sanctum canibus, aut margaritae

porcis? Abscondatur certe thesaurus noster in agro, et pecunia nostra in sacculo reponatur. Operiatur conceptus sine semine Matris desponsatione, partus sine dolore, vagitibus parvuli, et moerore. Abscondatur et parturientis incorruptio legali purificatione; infantis innocentia solita circumcisione. Absconde, inquam, absconde, Maria, novi solis fulgorem; pone in praesepio, involve pannis infantem: nam et ipsi panni divitiae nostrae sunt. Pretiosiores siquidem panni Salvatoris omni purpura, et gloriosius hoc praesepe auratis regum soliis; ditior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris. Quid enim humilitate ditius, quid pretiosus invenitur, qua nimirum regnum coelorum emitur, et divina gratia acquiritur? sicut scriptum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum* **(Matth. V, 3)**; et apud apostolum: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* **(Jac. IV, 6)**. Habes commendatam a Deo humilitatem in nativitate. In hac enim exinanivit semetipsum, formam servi accipiens, et habitu inventus ut homo.

7. Vis adhuc pretiosiores divitias, et superexcellentem gloriam invenire? Habes charitatem in passionem. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* **(Joan. XV, 13)**. Hae divitiae salutis, et gloria, sanguis pretiosus, quo redempti sumus; et crux Dominica, in qua cum Apostolo gloriamur: *Mihi autem,* inquit, *absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* **(Galat. VI, 14)**! et dicebat: *Nihil arbitratus sum me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* **(I Cor. II, 2)**. Ipsa est laeva Christus Jesus, et hic crucifixus; nam dextera quidem Christus Jesus et hic gloriosus. *Christum,* inquit, *Jesum, et hunc crucifixum.* Fortasse crux ipsa nos sumus, cui Christus

memoratur infixus. Homo enim formam crucis habet: quam, si manus extenderit, exprimet manifestius. Loquitur autem Christus in Psalmo: *Infixus sum in limo profundi* **(Psal. XXVIII, 3)**. Limum quidem nos esse manifestum est, quoniam de limo plasmati sumus. Sed tunc quidem limus paradisi fuimus, nunc vero limus profundi. *Infixus sum,* inquit, non pertransii, non recessi. *Vobiscum sum usque ad consummationem saeculi* **(Matth. XXVIII, 20)**. Ipse est enim Emmanuel, *nobiscum Deus.* Nobiscum utique, sed per sinistram. Sic enim olim Thamar pariente, Zara prius solam protulit manum, quae in sacramento Dominicae passionis coccineo alligata est filo **(Gen. XXXVIII. 27)**.

8. Itaque jam quidem tenemus sinistram, sed adhuc clamare necesse: *Operi manuum tuarum porrige dexteram* **(Job. XIV, 15)**; nam *delectationes in dextera tua usque in finem* **(Psal. XV, 11)**. Domine, extende nobis dexteram [*alias,* ostende], et sufficit nobis. *Gloria,* inquit, *et divitiae in domo ejus* **(Psal. XV, 11)**, utique qui timet Dominum. Sed in domo tua, Domine, quid? Profecto gratiarum actio, et vox laudis. *Beati qui habitant in domo tua, Domine* **(Psal. LXXXIII, 5)**, etc. *Oculus* enim *non vidit, auris non audivit, et in cor hominis non ascendit, quae praeparasti, Deus, diligentibus te* **(I Cor. II, 9)**. Lux est enim inaccessibilis, pax est quae exsuperat omnem sensum; fons est qui ascensum nescit, sed descensum. Non vidit oculus lucem inaccessibilem, non audivit auris pacem incomprehensibilem. Speciosi quidem pedes evangelizantium pacem **(Rom. X, 15)**; sed licet in omnem terram exierit sonus eorum; pax tamen quae exsuperat omnem sensum, nec ab ipsis quanta erat potuit capi, nedum aliorum auribus tradi. Ait enim Paulus ipse: *Fratres, ego me*

non arbitror comprehendisse **(Philipp. III, 13)**. *Fides quidem ex auditu, auditus autem per verbum Dei* **(Rom. X, 17)**: sed fides, non species; et promissio, non exhibitio pacis. Et quidem pax nunc est etiam in terra hominibus bonae voluntatis: sed quid est pax ista ad illius plenitudinem et supereminentiam pacis? Unde et ipse Dominus ait: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo* **768** *vobis* **(Joan. XIV, 27)**. Meae siquidem, quae exsuperat omnem sensum, et est pax super pacem, necdum capaces estis: propterea do vobis patriam pacis, et relinquo interim viam pacis.

9. Sed quid est quod diximus: *In cor hominis non ascendit?* Utique quia fons est, et ascensum nescit. Scimus enim quia fontium natura est rivos sectari convallium, montium ardua declinare, sicut scriptum est: *Qui emittis fontes in convallibus, inter medium montium pertransibunt aqua* **(Psal. CIII, 10)**. Hoc autem est unde admonere saepius studeo vestram charitatem, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Fons enim ad altiora non ascendit, quam sit locus ejus unde procedit. Sed videri potest secundum hanc regulam non impediri a superbia vias gratiae, praesertim quod ille primus superbus, qui, secundum Scripturam, *rex est super omnes filios superbiae* **(Job. XLI, 25)**, dixisse non legitur, Altior ero; sed, *Ero,* inquit, *similis Altissimo* **(Isai. XIV, 14)**. Attamen non mentitur apostolus, quoniam *ille extollitur supra omne quod creditur, aut quod colitur Deus* **(II Thess. II, 4)**. Horret humanus auditus verbum: sed utinam horreat similiter animus cogitatum malignum pariter et affectum. Dico enim vobis quod non tantum ille, sed et omnis superbus extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri voluntatem suam, et superbus vult fieri suam.

Jam videtur aequalitas: sed attende male congruam proportionem. Deus quidem in his tantum quae ratio approbat, suam vult fieri voluntatem: superbus vero et cum ratione, et contra rationem. Vides quoniam altitudo est, et non illuc perveniunt fluenta gratiae. *Nisi conversi fueritis,* inquit, *et efficiamini sicut parvulus iste* (se autem dicit, qui est fons vitae, in quo habitat et unde manat plenitudo omnium gratiarum), *non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. XVIII, 3)**. Para proinde rivulos, aggeres terrenae et elatae cogitationis disperge, conformare Filio hominis, non primo homini: quia fons gratiae in cor hominis, carnalis scilicet et terreni, non ascendit. Oculum quoque purga, ut videre possis merissimam lucem; et aurem tuam inclina ad obediendum, ut quandoque pervenias ad quietem perpetuam, et pacem super pacem. Lux enim est propter serenitatem, pax propter tranquillitatem, fons propter affluentiam et aeternitatem. Fontem assigna Patri, ex quo nascitur Filius et procedit Spiritus sanctus; lucem Filio, qui est utique candor vitae aeternae, et lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; pacem Spiritui sancto, qui nimirum super humilem et quietum requiescit. Nec hoc dico, tanquam propria ista sint singulorum: nam et Pater lux est, ut sit Filius lumen de lumine; et Filius pax est, pax nostra, qui fecit utraque unum; et Spiritus sanctus fons est aquae salientis in vitam aeternam.

10. Sed quando ad hoc perveniemus? Quando adimplebis me, Domine, laetitia cum vultu tuo? Gaudemus in te, quoniam visitasti nos oriens ex alto; iterum gaudemus, exspectantes beatam spem in adventu secundo. Sed quando veniet plenitudo laetitiae, non de memoria, sed de praesentia; de

exhibitione, non de exspectatione? *Modestia vestra,* ait Apostolus, *nota sit omnibus hominibus; Dominus prope est* **(Philipp. IV, 5)**. Dignum est enim ut modestia nostra nota sit, sicut Domini Dei nostri modestia cunctis innotuit. Quid enim magis incongruum, quam ut immoderate agat homo, conscius propriae infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modestus Dominus majestatis? *Discite,* inquit, *a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**, ut possit etiam modestia vestra innotescere caeteris. Jam quod sequitur, *Dominus prope est,* de dextera debet intelligi. Nam de sinistra ipse loquitur: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* **(Matth. XXVIII, 20)**. Prope est Dominus, fratres mei, nihil solliciti sitis: in proximo est, et citius apparebit. Nolite deficere, nolite lassari: quaerite eum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde **(Psal. XXXIII, 19)**: prope est exspectantibus eum, exspectantibus eum in veritate. Denique vis nosse quam prope **769** est? Audi sponsam de sponso canentem: Quoniam *ecce stat post parietem* **(Cantic. II, 9)**. Parietem istum, corpus tuum intellige, quod obstaculum impedit, ut eum qui prope est, nondum valeas intueri. Propterea Paulus ipse dissolvi cupit, et cum Christo esse **(Philipp. I, 23)**, et exclamans miserabilius: *Infelix,* inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* **(Rom. VII, 24.)** Sic et propheta in Psalmo: *Educ,* inquit, *de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo* **(Psal. CXLI, 8)**.

SERMO V. *In illud, «Sanctificamini hodie, et estote parati: die enim crastina videbitis majestatem Dei in vobis.» Respons. in vigilia Nativ. Dom.*

1. Celebraturi Dominicae Nativitatis ineffabile sacramentum, jure quidem monemur, fratres, in omni sanctificatione praeparari. Adest enim Sanctus sanctorum, adest ipse qui dixit: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum, Dominus Deus vester* **(Levit. XIX, 2)**. Alioquin quomodo dabitur sanctum canibus, et margarita porcis, nisi prius illi ab iniquitate, isti ab illicita voluptate purgati, de caetero tota sollicitudine fugiant, illi quidem vomitum, isti volutabrum luti? Suscepturus olim divina mandata carnalis Israel, sanctificabatur in justitiis carnis, in baptismatibus variis, in muneribus et hostiis, quae non poterant juxta conscientiam perfectum facere servientem. Verum haec quidem omnia transiere, nimirum usque ad tempus correptionis imposita, quod utique jam advenit. Opportune igitur ex hoc jam perfecta nobis indicitur sanctificatio, interna mandatur ablutio, exigitur munditia spiritualis, dicente Domino: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* **(Matth. V, 8)**. Ad hoc vivimus, fratres, ad hoc nati, ad hoc vocati sumus, ad hoc nobis dies hodiernus illuxit. Erat aliquando nox, quando nemo poterat haec operari. Erat nox in universo orbe ante veri luminis ortum, ante Christi nativitatem. Erat nox etiam singulis quibuscumque nostrum ante suam cujusque conversionem et internam regenerationem.

2. An non profundissima nox, et densissimae tenebrae erant super universam faciem terrae, cum olim patres nostri factitios colerent deos, et insano penitus sacrilegio ligna et lapides adorarent? An non etiam cuique nostrum caliginosa nox erat, cum tanquam sine Deo in hoc saeculo viveremus, cum ambularemus post concupiscentias nostras, cum sectaremur carnis illecebras, cum obtemperaremus desideriis saecularibus, cum exhiberemus membra nostra arma iniquitatis peccato, cum serviremus iniquitati ad iniquitatem, in quibus nunc merito erubescimus tanquam operibus tenebrarum? *Qui dormiunt, nocte dormiunt,* Apostolus ait; *et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt* **(I Thess. V, 7)**. Et haec quidem fuistis, sed excitati estis, sed sanctificati estis, si tamen filii lucis estis et filii diei, non noctis neque tenebrarum. Siquidem praeco diei est etiam qui clamat: *Sobrii estote, et vigilate* **(I Petr. V, 8)**. Et Judaeis loquebatur in Pentecoste de condiscipulis: *Quomodo hi ebrit sunt, cum sit hora diei tertia?* **(Act. II, 15.)** Hoc enim est quod ait ejus coapostolus: *Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis; sic ut in die honeste ambulemus* **(Rom. XIII, 12, 13)**. Abjiciamus, inquit, opera tenebrarum, somnolentiam scilicet et ebrietatem (quoniam, ut supra meminimus, qui dormiunt, nocte dormiunt; et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt), ut, tanquam in die, non dormitemus, sed ambulemus; atque hoc quidem honeste, non temulente. Vides hominem, cujus ad omne bonum dormitat anima prae taedio? in tenebris est usque adhuc. Vides inebriatum absinthio, sapientem plus quam oportet, non ad sobrietatem; cujus nec oculus visu, nec auris impleatur auditu: qui pecuniam aut simile aliquid diligens, non satietur, longam instar hydropici sitim bibens? filius

noctis est et tenebrarum. Nec facile separantur haec duo, dicente Scriptura, *Quoniam in desideriis est omnis otiosus;* hoc est, in **770** ebrietate omnis somnolentus. Sanctificemur ergo hodie, et parati simus, parati quidem hodie nocturnum excutiendo soporem; porro sanctificati nihilominus tanquam in die ab ebrietate nocturna, cupidinis noxiae frenando furorem. In his enim duobus mandatis tota lex pendet, et prophetae, quae sunt declinare a malo, et facere bonum.

3. Verum hoc hodie: nam crastina nec in sanctificatione erit, nec in praeparatione, sed in visione utique majestatis. «Crastina,» inquit, «die videbitis majestatem Dei in vobis.» Hoc est quod ait patriarcha Jacob: *Cras mihi respondebit justitia mea* **(Gen. XXX, 33)**. Hodie enim justitia colitur, cras respondebit: hodie exercetur, cras fructificabit. Alioquin quod non seminaverit homo, nec metet. Nec enim tunc videbit majestatem, qui contempserit interim sanctitatem: nec orietur ei Sol gloriae, cui Sol justitiae ortus non fuerit: nec illucescet ei dies crastina, cui non luxerit hodierna. Nimirum idem ipse, qui hodie quidem nobis factus est a Deo Patre justitia, apparebit cras vita nostra, ut et nos cum eo appareamus in gloria. Hodie enim parvulus nascitur nobis, ut non apponat homo magnificare se ipsum, sed convertamur magis, et efficiamur sicut parvuli: cras exhibebitur magnus Dominus et laudabilis nimis, ut ipsi quoque magnificemur in laude, cum videlicet erit unicuique laus a Deo. Nimirum quos hodie justificaverit, cras magnificabit, et consummationi sanctitatis succedet visio majestatis. Nec inanis visio, quae nonnisi in similitudine constat: similes enim ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Unde et hic quoque non simpliciter

dicitur: «Videbitis majestatem Dei,» sed additur signanter, «in vobis.» Hodie nimirum, tanquam in speculo, nos in eo videmus, dum nostra suscipit: cras videbimus eum in nobis, quando jam sua donabit, cum ostendet nobis se ipsum, et assumet nos ad se ipsum. Hoc est quod transeuntem sese ministraturum fore promisit **(Luc. XII, 37)**, de cujus interim plenitudine accipimus: non sane gloriam pro gloria, sed gratiam pro gratia, sicut scriptum est, *Gratiam et gloriam dabit Dominus* **(Psal. LXXXIII, 12)**. Ne ergo contemnas priora munera, si sequentia concupiscis: nec fastidias prius edulium, si vis accipere quae sequuntur; vel pro ipso ferculo in quo apponitur, quod apponitur sumere non recuses. Ferculum enim imputribile fecit sibi Pacificus noster, corpus incorruptibile aptans sibi: in quo salutis epulas ministraret. *Non dabis,* inquit, *Sanctum tuum videre corruptionem* **(Psal. XV, 10)**. Illud utique de quo Gabriel ad Mariam: *Quod nascetur,* ait, *ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei* **(Luc. I, 35)**.

4. Ab hoc igitur Sancto hodie sanctificemur, ut majestatem ejus, ubi dies illa aspiraverit, videamus. Siquidem dies sanctificatus illuxit nobis, dies salutis, non gloriae aut felicitatis. Denique donec passio Sancti sanctorum annuntiatur, qui nimirum in parasceve passus est, id est, in die praeparationis, merito omnibus dicitur: Sanctificamini hodie, et estote parati.» Sanctificamini magis ac magis, de virtute in virtutem proficiendo, et estote parati perseverando. In quibus tamen sanctificabimur? Legi de quodam, dicente Scriptura, quoniam *in fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum* **(Eccli. XLV, 4)**. Neque enim hominibus sine lenitate, non plus quam Deo sine fide, placere possibile est. Merito sane in his

monemur esse parati, quibus et Deo conveniamus, cujus majestatem visuri sumus, et nobis invicem, ut in nobis eam pariter videamus. Propterea siquidem oportet nos providere bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, ut non tantum Regi nostro, sed et concivibus nostris et commilitonibus nostris grati esse possimus.

5. Et quidem ante omnia fides quaerenda est, de qua legitur: *Fide mundans corda eorum* **(Act. XV, 9)**. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi majestatem Dei videbunt **(Matth. V, 8)**. Crede ergo te Deo, committe te ei, jacta in eum cogitatum tuum, et ipse te enutriet; ut fiducialiter dicas: *Dominus sollicitus est mei* **(Psal. XXXIX, 18)**. Neque enim hoc sapiunt homines amantes se ipsos, homines scioli, solliciti pro **771** se ipsis, curam carnis perficientes in desideriis, surdi ad vocem dicentis: *Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum: ipsi enim cura est de vobis* **(I Petr. V, 7)**. Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei, sed perfidiae est: nec confidentiae, sed diffidentiae magis, in semetipso habere fiduciam. Is vere fidelis est, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, ut in vitam aeternam custodiat eam. Porro id quidem sola facit humilitas cordis, ut nonsibi fidelis anima innitatur: sed deserens semetipsam ascendat jam de deserto, innixa super dilectum, atque ideo deliciis affluens.

6. Sane ut perfecta sit sanctificatio, etiam mansuetudinem et socialis vitae gratiam a Sancto sanctorum discamus oportet, sicut ipse ait: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**. Quid enim hujusmodi hominem dicere prohibet deliciis affluentem, qui suavis et mitis, et multae misericordiae, omnibus omnia factus est, et universos

perfundit oleo quodam mansuetudinis et lenitatis, quo sic infusus est, sic perfusus etiam et superfusus, ut stillare videatur undique? Felix qui gemina hac sanctificatione paratus dicere potest: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* **(Psal. LVI, 8)**. Habet enim hodie quidem fructum suum in sanctificationem, crastina die finem habiturus vitam aeternam. Videbit enim majestatem Dei, quod utique vita aeterna est, sicut et Veritas ait: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum* **(Joan. XVII, 3)**. Reddet ei coronam justitiae justus Judex in illum diem, cui sane altera non succedet. Tunc videbit et affluet, et mirabitur et dilatabitur cor ipsius. Quousque dilatabitur? Usque ad videndam in se majestatem Dei. Nolite arbitrari, fratres, quod illam vobis promissionem verbis explicare possimus.

7. Sanctificamini hodie, et estote parati: crastina die videbitis, et gaudebitis, et gaudium vestrum implebitur. Quid enim majestas illa non impleat? Etiam superimplebit et supereffluet, quando *mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinus vestros* **(Luc. VI, 38.)**. Usque adeo siquidem supereffluet, ut supra modum in sublimitate excedat non modo merita, sed et vota, sicut vere potens est facere supra quam nos intelligere aut sperare possimus. Nam desideria quidem nostra in tribus maxime constituta videntur; quod decet, quod expedit, quod delectat. Haec sunt quae concupiscimus, omnes quidem omnia, sed alius magis hoc, alius illud. Ille sic deditus est voluptati, ut nec honestatem satis reputet, nec utilitatem: ille quaestui magis incubans, et honestum dissimulat et jucundum: ille voluptatis pariter et utilitatis negligentior, solum vel maxime honorem

sectatur. Nec vero reprehensibile desiderium horum: sed si ibi quaereremus ea, vere inveniremus. Haec enim ubi vere sunt, unum sunt: atque ipsum utique summum bonum, summa utilitas, summa gloria, summa voluptas. Atque haec quidem, quantum interim capere possumus, expectatio nostra est, et promissa nobis visio majestatis in nobis, ut Deus sit omnia in omnibus, omne jucundum, omne utile, omne honestum.

SERMO VI *De Annuntiatione Domini.*

1. Auditum audivimus plenum gratia, dignum acceptione: «Jesus Christus, Filius Dei, in Bethlehem Judae nascitur.» Anima mea liquefacta est in sermone isto, sed et spiritus meus in praecordiis meis aestuat, jucunditatem hanc et exsultationem solito vobis desiderio eructare festinans. Jesus interpretatur Salvator. Quid tam necessarium perditis? quid tam optabile miseris? quid tam utile desperatis? Alioquin unde salus, unde vel tenuis aliqua spes salutis in lege peccati, in corpore mortis, in malitia hac dici et loco afflictionis, nisi nova nobis et insperata nasceretur? At tu **772** forte salutem optas, sed curationis acerbitatem, teneritudinis pariter et aegritudinis propriae conscius, reformidas. Ne timeas: Christus est suavis plane, et mitis, et multae misericordiae, unctus oleo laetitiae prae participibus suis, eis nimirum qui, licet non ipsam plenitudinem, de plenitudine tamen hujus accipiunt unctionis. Ne vero suavem audiens, inefficacem fore autumes Salvatorem, additur etiam, «Filius Dei.» Qualis enim Pater, talis Filius, cui subest, cum voluerit, posse. Aut forsitan utilitate salutis et jucunditate

unctionis audita, nescio quid submurmuras, puto etiam de honestate sollicitus. Salvatorem tibi gratularis adesse, utpote jacens paralyticus in grabato, aut magis inter Jerusalem et Jericho semivivus in via. Amplius autem laetaris nec durum esse medicum, nec gravibus uti medicinis, ne tibi forsitan intolerabilior videatur brevis ipsa curatio, quam diuturna aegritudo. Sic nimirum, sic usque hodie multi pereunt medicum fugientes, quod Jesum quidem noverint, sed Christum nesciant, humano sensu de multitudine et malignitate morborum, paratae sibi medelae molestiam aestimantes.

2. Jam vero si certus es de Salvatore, et nihilominus Christum esse cognoscis, non utentem cauterio, sed unguento; non ustione, sed unctione curantem, unum adhuc arbitror ingenuam posse movere creaturam, ne forte (quod absit!) Salvatoris hujus non satis condigna videatur esse persona. Puto tamen, non usque adeo ambitiosus es et gloriae cupidus, aut zelator honoris, ut ab uno quopiam e conservis tuis, si praestare posset, hanc gratiam suscipere detrectares. Nam si angelus aut archangelus esset, vel ex superiori quovis ordine spirituum beatorum, multo minus animositas tua, quod causaretur, haberet. Nunc autem tanto ampliore tibi devotione suscipiendus est iste Salvator, quanto differentius prae caeteris omnibus nomen haereditavit Jesus Christus Filius Dei. Et vide si non evidentius haec tria ad pastores loquens angelus commendavit, gaudium magnum, quod evangelizabat, exponens: *Quia,* inquit, *natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus* **(Luc. II, 11.)**. Exsultemus igitur, fratres, in hac nativitate, et multipliciter gratulemur in ea, quam et salutis utilitas, et unctionis suavitas, et Filii Dei

majestas tam eleganter illustrat, ut nihil desit ex omnibus quae desiderantur, nec commodum, nec jucundum, nec honestum. Exsultemus, inquam, ruminantes intra nosmetipsos et invicem eructantes suave verbum, eloquium dulce: «Jesus Christus Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae.»

3. Nec mihi quis ad ista respondeat indevotus, ingratus, irreligiosus: Non est hoc novum: olim auditum est, olim factum est, olim natus est Christus. Ego enim dico, olim et ante. Nec mirabitur, olim et ante, cui propheticum illud occurrerit: *In aeternum et ultra* **(Exod. XV, 18)**. Natus est ergo Christus, non modo ante haec nostra tempora, sed ante tempora universa. Verum illa quidem nativitas posuit tenebras latibulum suum, imo vero lucem magis habitat inaccessibilem: latet in crode Patris in monte umbroso et condenso. Ut ergo aliquatenus innotesceret, natus est; et in tempore natus ex carne, natus in carne factum est Verbum caro. Quid tamen mirum si usque hodie dicitur in Ecclesia, Christus Filius Dei nascitur, quando tam longe antea dicebatur, haud dubium quin de ipso: *Puer natus est nobis?* **(Isa. IX, 6.)** Olim coepit audire verbum hoc, et nemo sanctorum aliquando fastidivit. Siquidem Jesus Christus Filius Dei, heri, et hodie, et in aeternum. Hinc nimirum primus homo, omnium viventium pater, magnum eructans sacramentum, quod in Christo et in Ecclesia Apostolus postmodum evidentius commendavit, *Relinquet,* ait, *homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una* **(Gen. II, 24; Ephes. V, 31, 32)**.

4. Hinc nihilominus Abraham, pater omnium credentium, exsultavit ut videret diem hunc, et vidit, et gavisus est **(Joan. VIII, 56)**. Alioquin quando servum jurantem sibi per Deum

coeli, sub femore suo manum ponere praecepisset **(Gen. XXIV, 2, 3)**, **773** nisi ipsum utique Deum coeli ex eodem nasciturum femore praevidisset? Hoc quoque consilium cordis sui homini secundum cor suum revelavit Deus, qui juravit veritatem, et non frustrabitur eum: *De fructu,* inquiens, *ventris tui ponam super sedem tuam* **(Psal. CXXXI, 11)**. Unde et in Bethlehem Judae nascitur, sicut ait angelus, civitate David **(Luc. II, 4, 11)**, utique propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. Hoc etiam multifarie multisque modis, caeteris revelatum est patribus et prophetis **(Hebr. I, 1)**. Absit autem ut a diligentibus Deum aliquando fuerit negligenter auditum! nisi forte negligere videbatur, qui dicebat: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es* **(Exod. IV, 13)**; aut fastidire, qui clamabat: *Utinam dirumperes coelos* **(Isa. LXIV, 1)**, *et descenderes,* caeteraque similia. Idipsum deinde apostoli sancti viderunt et audierunt, et manus eorum tractaverunt de Verbo vitae, quibus singulariter aiebat: *Beati oculi qui vident quae vos videtis* **(Luc. X, 23)**. Postremo hoc idem nobis quoque servatum est fidelibus, utique thesauris fidei commendatum, ipso aeque dicente: *Beati qui non viderunt, et crediderunt* **(Joan. XX, 29)**. Pars nostra haec in verbo vitae. Nec sane contemptibilis, ex qua nimirum vivitur, et qua vincitur mundus: quoniam justus ex fide vivit **(Habac. II, 4)**, et haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra **(I Joan. V, 4)**. Haec est quae, velut quoddam aeternitatis exemplar, praeterita simul et praesentia ac futura sinu quodam vastissimo comprehendit, ut nihil ei praetereat, nihil pereat, praeeat nihil.

5. Merito proinde in testimonium fidei vestrae, ubi facta est vox annuntiationis hujus in auribus vestris, exsultastis in gaudio, egistis gratias, prostrati solo tenus adorastis, concurrentes, velut sub umbra alarum ejus, et sub pennis ejus sperantes. Nunquid non singuli nativitate Salvatoris audita, clamastis in cordibus vestris, dicentes: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est* **(Psal. LXXII, 28)**; aut potius illud quod idem propheta ait: *Deo subjecta esto, anima mea?* **(Psal. LXI, 6.)** Infelix nimirum quisquis ficte prostratus, corde rigido corpus humiliavit. Est enim qui humiliatur nequiter; interiora autem ejus plena sunt dolo **(Eccli. XIX, 23)**. Quisquis enim necessitatem suam minus considerat, minus sentit incommoda, minus pericula pavet, minus devote confugit ad remedia ortae salutis, minus affectuose se subjicit Deo, minus fideliter psallit: *Domine, refugium factus es nobis* **(Psal. LXXXIX, 1)**: hujus adoratio minus accepta, hujus prostratio minus verax, hujus humiliatio minus habens, hujus etiam victoriosa minus, imo et minus vivida fides. Quid tamen dicit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt?* quasi non videatur ipsum credere quodammodo jam videre. Sed adverte diligenter cui et quando dictum sit: ei utique qui arguebatur quod quia vidisset credidisset. Neque enim idipsum est vidisse, et ideo credidisse, quod credendo vidisse. Alioquin Abraham pater vester, quonam modo Dominicum hunc vidisse diem, nisi credendo, credendus est? Sed et illud quomodo accipietur quod hac nocte cantatum est nobis, «Sanctificamini hodie, et estote parati: crastina enim die videbitis majestatem Dei in vobis:» si non mente videre, est pia devotione repraesentare et recolere fide non ficta magnum illud magnae pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum

est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria **(I Tim. III, 16)**?

6. Semper igitur novum, quod semper innovat mentes; nec unquam vetus, quod fructificare non cessat, quod in perpetuum non marcessit. Hoc est enim Sanctum, quod non datur videre corruptionem. Hic novus homo, qui, nullius unquam vetustatis capax, etiam eos quorum inveteraverunt omnia ossa, in veram vitae transferat novitatem. Inde est quod etiam in praesenti tam jucundissima annuntiatione, si advertistis, congrue satis dicitur non tam natus esse quam nasci: «Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judae» Sicut enim quodam modo immolatur adhuc quotidie, donec mortem ejus annuntiamus: sic videtur et nasci, dum fideliter repraesentamus ejus nativitatem. Die igitur crastina videbimus majestatem Dei, sed sane **774** in nobis, non in seipso: utique majestatem in humilitate, virtutem in infirmitate, in homine Deum. Ipse est enim Emmanuel, quod interpretatur *nobiscnm Deus.* Et evidentius audi: *Verbum,* inquit, *caro factum est, et habitavit in nobis* **(Joan, I, 14)**. Denique extunc et deinceps vidimus gloriam ejus, sed gloriam quasi Unigeniti a Patre, utique plenum gratiae vidimus et veritatis. Non enim gloriam potestatis aut claritatis, sed gloriam paternae pietatis, gloriam gratiae, de qua Apostolus: *In laudem,* inquit, *gloriae gratiae suae* **(Ephes. I, 6)**.

7. Sic ergo nascitur. Sed ubi putas? «In Bethlehem Judae **(Luc. II, 15)**:» neque enim decet nos ita Bethlehem praeterire. *Transeamus usque Bethlehem,* dicunt pastores, non, Bethlehem pertranseamus. Quid enim si pauper viculus est? quid si videtur minima in Judaea? Ne id quidem

incongruum ei, qui cum dives esset, propter nos factus est pauper: et cum esset magnus Dominus et laudabilis nimis, parvulus natus est nobis; et dicebat: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum* **(Matth. V, 3)**: itemque: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut puer iste, non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. XVIII, 3)**. Unde etiam stabulum elegit et praesepe, utique domum luteam, et diversorium jumentorum, ut hunc esse scias, qui de stercore erigit pauperem, et salvos facit homines et jumenta.

8. Utinam autem inveniamur et nos Bethlehem Judae, ut in nobis quoque dignetur nasci, et audire mereamur: *Quia vobis timentibus Deum orietur sol justitiae!* **(Malach. IV, 2.)** Forte enim est hoc quod supra meminimus, ad videndam in nobis Domini majestatem et sanctificatione opus esse, et praeparatione. Nam et juxta prophetam: *Facta est Judaea sanctificatio ejus* **(Psal. CXIII, 2)**, quia videlicet omnia in confessione lavantur: et domus panis, quod Bethlehem sonat, ad praeparationem fortasse videbitur magnopere pertinere. Quomodo enim ille paratus est, ut excipere tantum hospitem possit, qui dicit: *Quia non est in domo mea panis?* **(Isa. III, 7.)** Denique quia imparatus erat quidam, necesse habuit amici ostium clausum media nocte pulsare, et dicere: *Quia amicus meus venit ad me de via, et non habeo quod ponam ante illum* **(Luc. XI, 6)**. *Paratum cor ejus sperare in Domino,* ait Propheta, haud dubium quin de justo loquens. *Confirmatum est cor ejus, non commovebitur* **(Psal. CXI, 8)**. Non est paratum cor quod non est confirmatum. Scimus autem, ipso eodem teste propheta, quod *panis cor hominis confirmet* **(Psal. CIII, 15)**. Non est ergo paratum, sed aridum et exsangue cor ejus, qui oblitus est comedere panem suum.

Est autem paratus et non turbatus, ut custodiat mandata vitae, qui oblitus ea quae retro sunt, in ea quae ante sunt, se extendit. Vides quam fugienda quaedam, quam sit quaedam oblivio cupienda. Neque enim totus Manasses Jordanem transiit, sed nec totus citra sibi elegit mansionem **(Josue XIII)**. Est qui oblitus est Domini creatoris sui, et est qui providet eum in conspectu suo semper oblitus populum suum, et domum patris sui. Et ille quidem coelestia obliviscitur, hic vero quae sunt super terram; iste praesentia, ille futura; iste quae videntur, ille quae non videntur; postremo iste quae sua sunt, ille quae Jesu Christi. Uterque Manasses, uterque obliviosus; sed alter quidem Jerusalem, alter Babylonis oblitus: quia alter eorum quae impediunt, et iste paratus; alter sane eorum magis quae expediunt, et quae non expedit oblivisci; atque hic penitus imparatus ad videndam in se Domini majestatem. Neque est domus panis, in qua Salvator oriatur; non est Manasses ille cui appareat, qui Israel regit, et super Cherubim sedet: *Appare,* inquit, *coram Ephraim, Benjamin et Manasse* **(Psal. LXXIX, 3)**. Ego arbitror istos tres esse qui salvantur, quos alius quidam propheta Noe, Danielem, et Job nominavit **(Ezech. XIV, 14)**: eosdem quoque et tribus illis pastoribus designari, quibus nato Angelo magni consilii, gaudium magnum angelus evangelizavit.

9. Vide autem ne forte ipsi sint et tres magi, venientes jam non modo ab Oriente, sed etiam ab Occidente, ut recumbant cum Abraham, Isaac, et Jacob. Forte enim non incongrue videtur ad Ephraim quidem **775** (quod *fructificationem* sonat) pertinere thuris oblationem: quod offerre incensum dignum in odorem suavitatis proprium sit eorum quos posuit Dominus ut eant et fructum afferant, id est Ecclesiae praelatorum. Nam et

Benjamin, filius dexterae, offerat necesse est aurum, id est substantiam hujus mundi, ut videlicet fidelis populus, in parte dextera constitutus, a judice mereatur audire, quia *esurivi, et dedistis mihi manducare* **(Matth. XXV, 35)**, etc. Porro, Manasses (si tamen is esse voluerit cui appareat Deus) myrrham offerat mortificationis, quam quidem a nostra specialiter arbitror professione requiri. Et haec dicta sint, ne ad eam partem tribus Manasse, quae citra Jordanem substitit, pertineamus, sed obliviscamur magis ea quae retro sunt, extenti et intenti ad anteriora.

10. Nunc vero redeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, et ostendit nobis. Domus panis est, ut jam diximus: bonum est nos illic esse. Ubi enim fuerit Verbum Domini, non deest utique panis qui confirmet cor, dicente Propheta: *Confirma me in verbis tuis* **(Psal. CXVIII, 28)**. Nimirum in verbo quod procedit de ore Dei, vivit homo; vivit in Christo, vivit in eo Christus. Ibi oritur, ibi apparet: nec omnino amat cor titubans aut vacillans, sed stabile et confirmatum. Si quis murmurat, si quis haesitat, si quis nutat, si quis cogitat revolvi in lutum, redire ad vomitum, deserere votum, mutare propositum suum; non est Bethlehem iste, non est domus panis. Sola enim fames, et fames valida, in Aegyptum eum descendere, porcos pascere, siliquas esurire compellit, utpote procul agentem a domo panis, a domo patris: in qua etiam mercenarii panibus abundare noscuntur. Non ergo in hujusmodi corde nascitur Christus, cui deest fidei fortitudo, utique panis vitae, Scriptura teste, Quoniam *justus ex fide vivit* **(Habac. II, 4)**, quod videlicet animae vera vita (quae ipse est) nonnisi per fidem interim habitet in cordibus nostris. Alioquin quomodo in illo

nascitur Jesus, quomodo salus oritur illi, quandoquidem vera omnino certaque sententia est, quod is tantum *qui perseveraverit usque in finem, salvus erit?* **(Matth. X, 22.)** Nam quod minime inveniatur in eo Christus, nec de eis sit quibus dicitur: quia *unctionem habetis a Sancto* **(I Joan. II, 20)**; ex eo vel maxime constat quod sine dubio etiam aruit cor illius, ex quo oblitus est comedere panem suum. Multo minus autem ad Filium pertinet Dei, qui hujusmodi est, quod nonnisi super quietum et humilem, ac trementem verba sua requiescat Spiritus ipsius **(Isa. LXVI, 2)**, nec sit ulla societas aeternitati, et tantae mutabilitati; ei qui est, et ei qui nunquam in eodem permanet statu. Caeterum quamlibet firmi, quamlibet fortes in fide, quamlibet parati, quamlibet panibus abundantes, ipso quidem largiente, cui quotidie orantes dicimus: *Panem nostrum quotidianum de nobis hodie;* necesse habemus addere consequenter: *Dimitte nobis debita nostra* **(Matth. VI, 11, 12)**. Alioquin si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est **(I Joan. I, 8)**. Nimirum Veritas ipse est, qui non simpliciter in Bethlehem, sed in Bethlehem Judae nascitur, Jesus Christus, Filius Dei.

11. Praeoccupemus igitur faciem Domini in confessione, ut sanctificati pariter et parati inveniamur et nos Bethlehem Judae, atque ita nascentem Dominum videre mereamur in nobis. Caeterum si qua anima eo usque profecerit (quod quidem est multum ad nos) ut sit fecunda virgo, sit stella maris, sit plena gratia, et supervenientem habens in se Spiritum sanctum; puto quod non modo in ea, sed ex ea quoque non dedignabitur nasci. Nemo sane id sibi arrogare praesumat, nisi quos ipse speciali designatione tanquam digito

monstraverit, dicens: *Ecce mater mea, et fratres mei* **(Matth. XII, 49)**. Enim vero audi unum ex istis: *Filioli mei,* ait, *quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* **(Galat. IV, 19)**. Si enim nasci videbatur in eis, cum formabatur Christus in eis; quomodo non etiam ab eo similiter nasci eum dicere quis praesumat, qui in ipsis quodammodo parturiebat? **776** Et tu quidem, impia Synagoga, hunc nobis filium peperisti, officio quidem matris, sed non matris affectu. Excussisti eum de sinu tuo, extra civitatem ejiciens, et elevans super terram, tanquam dicens Ecclesiae gentium, pariter et Ecclesiae primitivorum quae est in coelis: Nec mihi, nec vobis sit, sed dividatur. Dividatur, inquam, non inter utraque, sed ab utrisque. Expulsum enim, et exaltatum, et elevatum, et quidem modice satis, tamen ut nec in tuis esset moenibus, nec in terra, ferro undique coarctasti, ne forte vel hac vel illac excederet: ut videlicet a te separatus, ad neutram perveniret illarum. Saeva nimirum mater ita abortivum facere voluisti, dum non esset qui excipere posset excussum. Age ergo, quid profeceris, imo quam nihil profeceris intuere. Undique enim egrediuntur filiae Sion, ut videant regem Salomonem in diademate quo coronasti eum. Relinquens matrem adhaeret uxori suae, ut sint duo in carne una; et civitate pulsus, atque exaltatus [*alias* levatus] a terra, omnia trahit ad se, quippe qui est super omnia benedictus Deus in saecula. Amen.

IN NATIVITATE DOMINI.

SERMO I. *De fontibus Salvatoris.*

1. Grandis quidem est, dilectissimi, hodierna Dominicae Nativitatis solemnitas; sed dies brevis cogit breviare sermonem. Nec mirum, si facimus nos breve verbum, quando et Deus Pater Verbum fecit abbreviatum. Vultis nosse quam longum, quam breve fecit? *Coelum,* inquit hoc Verbum, *et terram ego impleo* **(Jerem. XXIII, 24)**. Nunc caro factum, in angusto locatum praesepio est. *A saeculo,* ait Propheta, *et in saeculum tu es Deus* **(Psal. LXXXIX, 2)**: et ecce factus est infans diei unius. Ad quid hoc, fratres, aut quae necessitas fuit ut sic exinaniret, sic humiliaret, sic abbreviaret se Dominus majestatis, nisi ut vos similiter faciatis? Jam clamat exemplo, quod postmodum praedicaturus est verbo. *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**: ut verax inveniatur qui dicit: *Coepit Jesus facere, et docere* **(Act. I, 1)**. Obsecro proinde et plurimum rogo, fratres, non patiamini sine causa tam pretiosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, et renovamini spiritu mentis vestrae. Studete humilitati, quae fundamentum est custosque virtutum: sectamini illam, quae sola potest salvare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid gravius puniendum, quam ut, videns Deum coeli parvulum factum, ultra apponat homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudentiae est ut, ubi sese exinanivit maiestas, vermiculus infletur et intumescat.

2. Hoc igitur est propter quod exinanivit se formam servi accipiens, qui in forma Dei Patri aequalis erat; sed exinanivit majestate et potentia, non bonitate et misericordia. Quid enim ait Apostolus? *Apparuit,* inquit, *benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei* **(Tit. III, 4)** Apparuerat ante potentia in

rerum creatione, apparebat sapientia in earum gubernatione; sed benignitas misericordiae nunc maxime apparuit in humanitate. Innotuerat Judaeis potestas in signis atque portentis, unde et in ea lege saepius invenies: *Ego Dominus, Ego Dominus.* Philosophis quoque abundantibus in sensu suo majestas innotuit, quoniam juxta Apostoli verba, *quod notum est Dei, manifestum est in illis* **(Rom. I, 19)**. Verumtamen et Judaei potestate ipsa premebantur, et philosophi scrutatores majestatis opprimebantur a gloria. Potestas subjectionem, majestas exigit admirationem, neutra imitationem. Appareat, Domine, bonitas, cui possit homo, qui ad imaginem tuam creatus est, conformari: nam majestatem potestatem, sapientiam nec imitari possumus, nec expedit aemulari. Quousque angusta est misericordia tua in sola angelorum parte, reliquam occupat judicium cum toto pariter humano genere? *Domine, in coelo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes* **(Psal. XXXV, 6)**, **777** terram universam condemnans, et aereas potestates. Dilatet misericordia terminos suos, extendat funes, expandat sinus, attingat a fine usque ad finem fortiter, disponens omnia suaviter. Restrictus est, Domine, judicio sinus tuus; solve cingulum tuum, et veni miserationibus affluens, et supereffluens charitate.

3. Quid tu times, o homo? quid trepidas a facie Domini, quia venit? Venit non judicare, sel salvare terram. Olim tibi persuasum est ab infideli quodam servo, ut furtim tolleres et imponeres regium diadema capiti tuo. Deprehensus in furto, quidni timeres? quidni fugeres a facie ejus? Forte enim jam gladium vibrabat ignitum. Nunc in exsilio positus, in sudore vultus tui vesceris pane tuo: et ecce vox audita est in terra, quia Dominator advenit. Quo ibis a spiritu ejus? et quo a facie

ejus fugies? Noli fugere, noli timere. Non venit cum armis; non puniendum, sed salvandum requirit. Et ne forte dicas etiam nunc: *Vocem tuam audivi, et abscondi me* **(Gen. III, 10)**; ecce infans est, et sine voce. Nam vagientis vox magis miseranda est, quam tremenda: aut si cui forte terribilis, sed non tibi. Parvulus factus est, tenera membra Virgo mater pannis alligat; et adhuc timore trepidas? Vel in hoc scies quia non venit perdere te, sed salvare; eripere, et non ligare. Jam adversus hostes tuos dimicat, jam superborum et sublimium colla tanquam Dei virtus et sapientia calcat.

4. Duo sint tibi hostes, peccatum et mors, id est mors corporis et animae. Utrumque debellaturus advenit, et ab utroque salvabit te: noli timere. Et jam quidem peccatum in propria persona vicit, quando humanam naturam sine ulla contagione suscepit. Grandis enim peccato facta est violentia, et revera expugnatum esse cognoscitur, quando natura, quam se totam infecisse et occupasse gloriabatur, ab eo penitus aliena in Christo inventa est. Dehinc persequitur inimicos tuos, et comprehendit eos; nec convertitur donec deficiant. Contra peccatum dimicans in conversatione sua, verbis pariter et exemplis oppugnat; sed in passione sua alligat illud, alligat plane fortem, et diripit vasa ejus. Jam vero eodem ordine mortem quoque superat prius in se ipso, cum resurgit primitiae dormientium, et primogenitus mortuorum: postmodum debellaturus cam pariter in omnibus nobis, quando videlicet suscitabit mortalia corpora nostra, et destructur novissima inimica mors. Propterea enim resurgens decorem indutus est, non (sicut antea nascens) pannis involutus est. Propterea qui prius sinu misericordiae affluebat non judicans quemquam, resurgens praecinxit se, et justitiae cingulo videtur

quodammodo effluentem sinum misericordiae collegisse: quoniam extunc preparatur ad judicium, quod in nostra resurrectione futurum est. Nam et propterea parvulus antea venit, ut misericordiam praerogaret; et futurum in fine judicium praecurrens, misericordia temperaret.

5. Licet enim parvulus ad nos venerit, non parum tamen attulit, non parum contulit nobis. Si quaeris quid attulit: primo omnium attulit misericordiam, secundum quam, teste Apostolo, *salvos nos fecit* **(Tit. III, 5)**. Neque enim his tantum profuit, quos tunc praesens invenit; sed fons est qui nunquam poterit exhauriri. Fons nobis est Christus Dominus unde lavemur, sicut scriptum est: *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris* **(Apoc. I, 5)**. Verumtamen non iste solus aquarum est usus; nec tantum sordes abluunt, sed et sitim exstinguunt. *Beatus vero,* ait Sapiens, *qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur* **(Eccli. XIV, 22)**; et post pauca: *Aqua,* inquit, *sapientiae salutaris potabit illum* **(Eccli. XV, 3)**. Bene *sapientiae salutaris,* quoniam sapientia carnis mors est, et sapientia mundi etiam ipsa inimica est Deo. Sola quae ex Deo est sapientia salutaris est, quae secundum beati Jacobi definitionem *primum pudica, deinde pacifica est* **(Jacob. III, 17)**. Nam sapientia carnis voluptuosa est, non pudica: sapientia mundi **778** tumultuosa est, non pacifica. Sapientia vero quae ex Deo est, primum pudica est, non quaerens quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, ut non suam quisque faciat voluntatem, sed consideret quae sit voluntas Dei; deinde pacifica, non abundans in suo sensu, sed alieno magis acquiescens consilio vel judicio.

6. Tertius aquarum usus est irrigatio, quam profecto maxime necessariam habent novellae plantationes: alioquin aut minus

proficient, aut ex toto peribunt prae siccitate. Quaerat ergo devotionis aquas, quisquis seminaverit bonorum operum semina: ut irrigatus fonte gratiae, bonae conversationis hortus non arescat, sed in perpetua viriditate proficiat. Orat enim pro hujusmodi Propheta: *Et holocaustum tuum,* inquiens, *pingue fiat* **(Psal. XIX, 4)**. Sic et in laudibus Aaron legis, quoniam sacrificium ejus quotidianus ignis assumpsit. In quibus omnibus nihil aliud intelligendum videtur, nisi ut bona opera fervore devotionis et dulcedine spiritualis gratiae condiantur. Putas inveniri poterit quartus fons, ut paradisum recuperemus quatuor fontium irrigatione amoenissimum? Nam si terrenum paradisum denus nobis reddendum non speramus, quomodo regnum coelorum sperabimus? *Si terrena,* inquit, *dixi vobis et non creditis; quomodo, si dixero vobis coelestia, credetis* **(Joan. III, 12)**. Nunc autem, ut de exhibitione praesentium firma sit exspectatio futurorum; paradisum habemus multo meliorem et longe delectabiliorem, quam primi parentes habuerunt, et paradisus noster Christus Dominus est. In quo tres quidem fontes jam invenimus: quartum quaeramus. Habemus de fonte misericordiae ad diluendas culpas, aquas remissionis; habemus de fonte sapientiae ad potandam sitim nostram, aquas discretionis; habemus de fonte gratiae ad irrigandas plantas bonorum operum, aquas devotionis: quaeramus ad decoquendos cibos aquas ferventes, aquas aemulationis. Hae nimirum condiunt et decoquunt affectiones nostras, et ebulliunt de fonte charitatis. Unde ait Propheta: *Concaluit cor meum intra me; et in meditatione mea exardescet ignis* **(Psal. XXXVIII, 4)**; alibi quoque: *Zelus,* inquit, *domus tuae comedit me* **(Psal. LXVIII, 10)**. Siquidem ex dulcedine devotionis diligens justitiam, ex fervore aemulationis odio habet iniquitatem. Et vide ne forte

de fontibus istis praedixerit Isaias: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Nam ut promissionem hanc vitae praesentis esse noveris, non futurae, illud attende quod sequitur: *Dicetis in illa die: Confitemini Domino, et invocate nomen ejus* **(Isai. XII, 3, 4)**. Invocatio quippe praesentis temporis est, sicut scriptum est: *Invoca me in die tribulationis* **(Psal. XLIX, 15)**.

7. Porro ex his quatuor fontibus, tres quidem proprie convenire videntur tribus Ecclesiae ordinibus, singuli singulis . Nam primus quidem communis est omnibus. In multis enim offendimus omnes: et necessarium habemus misericordiae fontem ad diluendas offensionum sordes. Omnes, inquam, peccavimus, et egemus gloria Dei **(Rom. III, 23)**: et praelati, et continentes, et conjugati, si dixerimus quia peccatum non hebemus, nos ipsos seducimus **(I Joan. I, 8)**. Quia ergo nemo mundus a sorde, necessarius est omnibus fons misericordiae, et pari voto debent ad hunc fontem Noe, Daniel et Job properare. De caetero quidem Job maxime sapientiae fontem quaerat: quoniam ipse magis inter medios laqueos ambulat, ita ut magnum videatur, si a malo declinat. Danieli vero currendum est ad fontem gratiae, cui nimirum poenitentiae opera et labores abstinentiae devotionis gratia necesse est impinguare. Oportet enim ut nos maxime in hilaritate omnia faciamus; quoniam hilarem datorem diligit Deus **(II Cor. IX, 7)**. Nam et terra nostra nequaquam fertilis est hujusmodi seminis, bonae scilicet conversationis: ideoque facile exarescet, nisi crebris irrigationibus adjuvetur. Unde et in oratione Dominica hujusmodi gratiam sub quotidiani panis nomine postulamus. Merito sane, ne forte cadat super nos terribilis illa maledictio propheticae imprecationis: *Fiant sicut*

fenum tectorum, quod, priusquam evellatur, exaruit **(Psal. CXXVIII, 6)**. Fons vero aemulationis Noe convenit **779** specialiter, quia maxime praelatos decet hic zelus.

8. Quatuor itaque fontes istos adhuc in carne viventibus nobis in semetipso Christus exhibet: quintum, qui est fons vitae, post hoc saeculum repromittens, ad quem sitiebat Propheta cum diceret: *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum* **(Psal. XLI, 2)**. Et fortassis etiam propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus est Christus adhuc vivens in cruce: propter quintum, cum jam tradidisset spiritum, transforatus est in latere. Vivebat adhuc, quando foderunt ei manus et pedes, ut nobis adhuc viventibus quatuor fontes ex se ipso proferret: quintum pertulit vulnus cum jam exspirasset, ut in se nihilominus quintum nobis fontem post obitum aperiret. Sed ecce dum loquimur de mysteriis Nativitatis, ad scrutanda repente venimus sacramenta Dominicae Passionis. Nec mirum tamen si quaerimus in Passione, quid in Nativitate sua Christus attulerit. Tunc enim conscisso sacco pecuniam quae latebat, in pretium nostrae redemptionis effudit.

SERMO II. *De tribus praecipuis Dei operibus, et triplici commistione.*

1. *Magna opera Domini,* ait propheta David **(Psal. CX, 2)**. Magna quidem omnia opera ejus, fratres, siquidem magnus et ipse: sed ad nos maxime spectant, quae in eis maxima esse

videntur. Hinc est quod psallit idem propheta, dicens: *Magnificavit Dominus facere nobiscum* **(Psal. CXXV, 3)**. Denique quam magnifice nobiscum agat, specialiter tria quaedam ejus opera clamant; primae nostrae creationis, praesentis redemptionis, futurae glorificationis. Quam magnificata sunt in singulis opera tua, Domine! Tuum est virtutem operum tuorum annuntiare populo tuo, nos ipsa saltem opera non silemus. Triplicem, fratres, commistionem in his tribus considerare est coelestis plane operis, et divinae virtutis. Nam in primo opere conditionis nostrae de limo terrae plasmavit hominem Deus, et inspiravit in faciem ejus spiritum vitae. Qualis artifex, qualis unitor rerum, ad cujus nutum sic conglutinantur sibi limus terrae et spiritus vitae! Limus quidem jam ante creatus erat, quando in principio creavit Deus coelum et terram: at spiritus sane non communen, sed propriam habet conditionem; nec in massa creatur, sed singulari quadam excellentia inspiratur. Agnosce, o homo, dignitatem tuam, agnosce gloriam conditionis humanae. Est enim tibi cum mundo corpus: sic enim decet eum qui constitutus est super universam hujus creaturae corporeae molem, aliqua ei similari ex parte. Sed est tibi etiam sublimius aliquid, nec omnino comparandus es caeteris creaturis. Compacta et confederata sunt in te caro et anima; illa plasmata, haec inspirata.

2. Sed cujus interest haec commistio? cui hac unione praestatur? Etenim juxta sapientiam filiorum hujus saeculi, ubi sociantur summis inferiora, praevalent qui potestatem habent, et humilioribus utuntur pro libito suo. Conculcat fortior minus fortem, ridet sapiens indoctum, simplicem fallit astutus, potens despicit imbecillem. Non sic in opere tuo,

Deus, non sic in tua commistione; non ad hoc sociasti spiritum limo, sublimem humili, dignam et excellentem creaturam abjectae et inutili massae. Quis non videat, fratres, quantum corpori praestet anima? Nunquid non truncus esset insensibilis caro inanimata? Ab anima enim pulchritudo, ab anima incrementum, ab anima claritas visus et sonus vocis: denique sensus omnis ab anima est. Charitatem mihi conjunctio ista commendat, charitatem in hac ipsa conditionis propriae pagina lego: charitatem in ipso statim principio non solum praedicat, sed ingerit mihi manus benignissima Creatoris.

3. Et quidem magna haec conjunctio, dilectissimi, sed si stabilis permansisset. Nunc autem licet divino **780** fuerit munita sigillo (ad imaginem quippe et similitudinem suam creavit Deus hominem), heu! diruptum est sigillum, et unitas dissipata. Accedens pessimus ille latro recens adhuc sigillum fregit: et sic mutata similitudine divina, comparatus est miser homo jumentis insipientibus, et similis factus est illis **(Psal. XLVIII, 13)**. Rectum quippe fecit Deus hominem: atque haec similitudo ejus, de quo scriptum est: *Quia rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo* **(Psal. XCI, 16)**. Veracem quoque et justum fecit eum, sicut et ipse veritas et justitia est: nec unitas ipsa posset disjungi, dum sigilli hujus integritas permaneret. Verum supervenit falsarius, qui indoctis sigillum promittens melius, vae, vae! fregit quod erat manu divinitatis impressum. *Eritis,* inquit, *sicut dii, scientes bonum et malum* **(Gen. III, 5)**. O malevole! o maligne! ad quid eis hujus similitudo scientiae? Sint certe sicut dii, recti, justi; veraces sint, sicut Deus, in quem peccatum non cadit. Hoc quippe sigillo stante, stabit unitas illa. Jam experimur

miseri, quid nobis persuaserit versutia diobolicae fraudis. Fracto namque sigillo, sequitur amarum discidium, triste divortium. Ubi est quod dixisti, nequam, *Nequaquam moriemini?* Ecce enim morimur omnes, et non est homo qui vivat, et non videat mortem.

4. Sed quid erit, Domine Deus? nunquamne reparabitur opus tuum, et qui ceciderit non adjiciet ut resurgat? Non est qui reficiat, nisi qui fecit. Itaque *propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exsurgam, dicit Dominus: ponam in salutari, fiducialiter agam in eo* **(Psal. XI, 6)**. *Nihil* siquidem *proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei* **(Psal. LXXXVIII, 23.)**. Novam, inquit, ego facio commisturam, ubi et expressius, et robustius pono sigillum, eum qui non ad imaginem meam factus est, sed est ipsa imago, splendor gloriae, et figura substantiae, non factus, sed genitus ante saecula. Et ne forte timeas esse frangendum, audi Prophetam: *Aruit,* inquit, *tanquam testa virtus mea* **(Psal. XXI, 16)**; sed talis testa, cui nec ipse malleus universae terrae nocere ullo modo possit. Sane cum prima ex duobus facta sit, secunda jam cunjunctio fit ex tribus, ut discas ex hoc ipso ad sacramentum accedere Trinitatis. Verbum, quod erat in principio apud Deum, et Deus erat; anima, quae de nihilo creata est, et ante non erat, caro de massa corruptionis sine corruptione aliqua divino segregata artificio; qualis nulla jam caro erat; vinculo indissolubili in personae coeunt unitatem. Habes in his triplex genus potentiae: quod non erat, creatum; quod perierat, reparatum; quod super omnia erat, paulo minus ab angelis minoratum. Haec sunt evangelica illa sata farinae, quae pariter fermentantur **(Matth. XIII, 33)**, ut sit panis angelorum quem manducet homo, panis

cor hominis confirmans. Felix mulier, benedicta in mulieribus, in cujus castis visceribus, superveniente igne sancti Spiritus, coctus est panis iste (*al.* vitae). Felix, inquam, mulier quae in haec tria sata immisit fidei suae fermentum. Siquidem fide concepit, fide peperit. et, ut ait Elisabeth, beata quae credidit, quoniam perfecta sunt in ea quae dicta sunt ei a Domino **(Luc. I, 45)**. Nec mireris quod fide ejus mediante unitum dixerim Verbum carni, quandoquidem et carnem ipsam de ejus carne suscepit. Sane ne hoc quidem praesenti expositioni obviare potest, quod de coelestis regni dicitur similitudine. Neque enim indignum videtur, si coelorum regnum fidei Mariae comparatur, qua et reparatur.

5. Hujus itaque vinculum unionis nulla omnino solvere poterit creatura: siquidem nec princeps hujus mundi habet in eo quidquam, nec ipse Joannes solvere dignus est corrigiam calceamenti. Quid tamen? Solvatur certe aliquatenus necesse est: alioquin quod dissolutum est, non resolidatur. Panis integer, thesaurus absconditus, sapientia occulta, quae utilitas in his omnibus? Merito flebat Joannes non inveniri qui aperiret librum, et solveret signacula ejus **(Apoc. V, 4)**: dum enim clausus staret, nemo ex nobis divinam illam attingere sapientiam praevaleret. Aperi tu librum, Agne Dei, vera mansuetudo. Fodiendas expone Judaeo **781** manus tuas et pedes, ut qui in eis latet procedat thesaurus salutis, et copiosa redemptio. Frange denique esurientibus panem tuum. Solus enim frangere potes, qui solus, ut confracta solides, stare potes: et in ipsa confractione solus potestatem habes ponendi animam, cum volueris, resumendam. Tua igitur miseratione solvatur aliquatenus hoc templum, sed non penitus dissolvatur. Separetur ab anima caro, sed Verbum sane et

carnis servet incorruptionem, et animae plenam conferat libertatem: ut sola inter mortuos libere agat, educens vinctos de domo carceris, sedentes in tenebris et umbra mortis. Ponat anima sancta carnem immaculatam, sed resumendam tertia die: ut moriens mortem perimat, et vita hominum cum resurgente resurgat. Ita factum est, dilectissimi, et ita factum esse gaudemus. Morte illa mors mortua est, et regenerati sumus in spem vitae per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.

6. Jam quid futurum sit in unione tertia, quis loquetur? Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se **(I Cor. II, 9)**. Consummatio erit illa, cum tradiderit Christus regnum Deo et Patri: et erunt duo non jam in carne una, sed in spiritu uno. Etenim si adhaerens carni Verbum, factum est caro; multo magis qui adhaeserit Deo, unus spiritus erit cum eo. Et in hac quidem unione, media humilitas exhibetur, et humilitas magna nimis: in ea vero quam exspectamus, ad quam suspiramus, perfecta nobis (si tamen nobis) reposita glorificatio est. Quod si meminimus in prima conjunctione, qua ex anima et carne compactus est homo, charitatem commendari; merito humilitas eminet in secunda, quia sola virtus humilitatis est laesae reparatio charitatis. Porro quod unitur rationalis animae creatura terreno corpori, omnino non est humilitati adscribere: siquidem non ex deliberatione propria carni miscetur, sed creando immittitur, immittendo creatur. Nou sic sane summus ille Spiritus, qui cum esset magis bonus, ipso beneplaciti sui arbitrio accessit ad corpus incoinquinatum. Merito denique charitatem et humilitatem

sequitur glorificatio, quia sine charitate nihil prodesse potest; et nemo, nisi qui se humiliat, exaltabitur **(Luc. XIV, 11)**.

SERMO III. *De loco, tempore et aliis circumstantiis Nativitatis.*

1. Duo quaedam rerum genera, fratres, in hac Nativitate Domini considero, non solum diversa, sed et dissimilia valde. Siquidem et puer qui nascitur, Deus est; et mater de qua nascitur, virgo est; et partus ipse sine dolore est. Fulget in tenebris lux nova de coelo; gaudium magnum angelus evangelizat; laudat multitudo coelestis militiae; datur gloria Deo, pax hominibus bonae voluntatis; currunt pastores, inveniunt quod ad eos dictum est verbum, nuntiant aliis: quicunque audiunt, admirantur. Haec et his similia, dilectissimi, divinae virtutis sunt, non fragilitatis humanae. Vasa sunt aurea et argentea, quibus pro tanta solemnitate in mensa Domini etiam egenis quibusque hodie ministratur. Non est nobis tollere ista, non nobis datur aureus discus aut scyphus, sed qui in eis est cibus et potus. *Diligenter considera,* ait Sapiens, *quae tibi apponuntur* **(Prov. XXIII, 1)**. Et ego certe agnosco mea esse Nativitatis hujus tempus et locum, infantilis corporis teneritudinem, parvuli vagitus et lacrymas; sed et ipsorum quibus primo annuntiatur nativitas Salvatoris, paupertatem pastorum atque vigilias. Mea sunt haec, pro me faciunt, mihi apponuntur, mihi proponuntur imitanda. Hieme natus est, nocte natus est Christus. Nunquid credimus casu factum ut in tanta aeris inclementia et in tenebris nasceretur, cujus est hiems et aestas, dies et **782** nox?

Non eligunt parvuli caeteri quando nascantur: quippe quibus adhuc vix incipientibus vivere, nullus subest rationis usus, nulla eligendi libertas, facultas nulla deliberandi. Christus, fratres, etsi homo non erat , erat tamen in principio apud Deum, et Deus erat, ejusdem, cujus nunc est, sapientiae et potestatis, utpote Dei virtus, et Dei sapientia. Nasciturus itaque Dei Filius, cujus in arbitrio erat quodcunque vellet eligere tempus, elegit quod molestius est, praesertim parvulo, et pauperis matris filio, quae vix pannos haberet ad involvendum, praesepe ad reclinandum. Et certe cum esset tanta necessitas, nullam audio pellium fieri mentionem. Primus Adam pelliceis vestitur tunicis, pannis secundus obvolvitur. Non est tale judicium mundi: aut iste fallitur, aut mundus errat. Sed divinam falli impossibile est sapientiam. Merito proinde et carnis prudentia (mors siquidem et ipsa) inimica est Deo **(Rom. VIII, 7)**; et saeculi quoque prudentia stultitia nominatur **(I Cor. III, 19)**. Quid enim? Christus utique, qui non fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id utilius, id potius eligendum: et quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tanquam a seductore cavendum.

2. Jam vero etiam nocte voluit nasci. Ubi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetipsos? Christus eligit quod salubrius judicat: vos eligitis quod reprobat ille. Quis prudentior e duobus? cujus judicium justius? cujus sententia sanior? Denique tacet Christus, non se extollit, non magnificat, non praedicat: et ecce annuntiat eum angelus, laudat multitudo coelestis exercitus. Et tu ergo qui Christum sequeris, inventum absconde thesaurum. Ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Adhuc autem in stabulo nascitur Christus, et in praesepio reclinatur. Et nonne ipse est qui

dicit: *Meus est orbis terrae, et plenitudo ejus?* **(Psal. XLIX, 12.)** Quid ergo stabulum elegit? Plane ut reprobet gloriam mundi, damnet saeculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, et quaecunque de eo sunt, clamant, praedicant, evangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Quis enim hominum, si daretur optio, non magis eligeret robustum corpus et aetatem intelligibilem, quam infantilem? O Sapientia, quae de occultis traheris? o vere incarnata et velata Sapientia! Et tamen, fratres, ipse est promissus olim per Isaiam parvulus, sciens reprobare malum, et eligere bonum **(Isai. VII, 15)**. Malum ergo voluptas corporis, bonum vero afflictio est: siquidem et hanc eligit, et illam reprobat puer sapiens, Verbum infans. Verbum enim caro factum est, et caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro impotens, omnis operis, omnis laboris impatiens.

3. Et vere, fratres, Verbum factum est caro, et sic habitavit in nobis. Dum esset in principio apud Deum **(Joan. I, 14)**, lucem habitabat inaccessibilem **(I Tim. VI, 16)**, et non erat qui caperet illud. Quis enim investigavit sensum Domini? aut quis consilia rius ejus fuit? **(Isai. XL, 13.)** Carnalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei **(I Cor. II, 14)**: sed jam capiat et carnalis, quia Verbum factum est caro. Si nihil praeter carnem novit audire, ecce Verbum caro factum est: audiat illud vel in carne. O homo, in carne tibi exhibetur Sapientia: illa quondam occulta, ecce jam trahitur de occultis, et ipsis sese ingerit sensibus carnis tuae. Carnaliter, ut ita dixerim, praedicatur tibi: Fuge voluptatem, quia posita est mors secus introitum delectationis; age poenitentiam, quia per hanc appropinquat regnum Dei **(Matth. III, 2)**. Hoc tibi

praedicat stabulum istud hoc praesepe clamat, hoc membra illa infantilia manifeste loquuntur, hoc lacrymae et vagitus evangelizant. Plorat quippe Christus, sed non sicut caeteri, aut certe non quare caeteri solent. In aliis sensus, in Christo praevalebat affectus. Patiuntur illi, non agunt, utpote nec ipsius adhuc usum voluntatis habentes. **783** Illi ex passione lugent, Christus ex compassione. Illi jugum grave, quod est super omnes filios Adae: Christus filiorum Adae peccata deplorat. Et certe pro quibus nunc lacrymas fundit, postea fundet et sanguinem. O duritia cordis mei! Utinam, Domine, sicut Verbum caro factum est, ita et cor meum carneum fiat! siquidem et hoc pollicitus es per prophetam: *Auferam,* inquit, *a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum* **(Ezech. XI, 19)**.

4. Fratres, lacrymae Christi mihi et pudorem pariunt, et dolorem. Ludebam ego foris in platea, et in secreto regalis cubiculi super me ferebatur judicium mortis. Audivit hoc Unigenitus ejus: exiit posito diademate, sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens et ejulans, quod morte damnatus esset servulus ejus. Intueor illum subito procedentem, stupeo novitatem, causam percontor et audio. Quid facturus sum? adhucne ludam, et deludam lacrymas ejus? Plane si insanus sum et mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugebo. Ecce unde pudor? Dolor et timor unde? Utique quia ex consideratione remedii, periculi mei aestimo quantitatem. Nesciebam, sanus mihi videbar: et ecce mittitur Virginis Filius, Filius Dei altissimi, et jubetur occidi; ut vulneribus meis pretioso sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce, o homo, quam gravia sunt vulnera pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non

essent haec ad mortem, et mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei Filius moreretur. Pudet itaque, dilectissimi, propriam negligenter dissimulare passionem; cui tantam a majestate tanta exhiberi video compassionem. Compatitur Filius Dei, et plorat: homo patitur, et ridebit? Sic et medicinae aestimatio, et doloris mihi et timoris exaggeratio est.

5. Verum si diligenter observem praecepta medici, erit etiam consolationis occasio. Sicut enim gravem agnosco morbum, cui tanta apponitur medicina; sic et ex hoc ipso non incurabilem esse conjector. Neque enim pretiosissimas species frustra insumeret medicus sapiens, imo sapientia ipsa. Porro frustra insumi constat, non solum si absque eis facilis esset curatio, sed multo magis et si cum eis sit impossibilis. Animat itaque ad poenitentiam, et accendit vehementius desiderium spes concepta. Sane accedit ad consolationem ipsa quoque, quae pastoribus vigilantibus exhibita est, visitatio et allocutio angelorum. Vae vobis, divites, qui habetis consolationem vestram, ut jam non mereamini habere coelestem! Quam multi enim nobiles secundum carnem, quam multi potentes, quam multi sapientes hujus saeculi, hora illa in stratis mollibus quiescebant; et nemo eorum dignus habitus est novam videre lucem, scire magnum illud gaudium, angelos audire cantantes: *Gloria in excelsis Deo* **(Luc. XI, 14)**! Agnoscant igitur homines, quia qui in labore hominum non sunt, visitari ab angelis non merentur. Agnoscant quam placeat supernis civibus labor cujus spiritualis intentio est, quandoquidem et eos qui pro victu corporis, corporali urgente necessitate, laborant, suo dignantur alloquio, et alloquio tam felici. Nimirum humanum in eis agnoscunt ordinem

[*alias* ordinationem], quo constituit Deus ut in sudore vultus sui vescatur Adam pane suo **(Gen. III, 19)**.

6. Obsecro vos, dilectissimi, considerate diligentius, quantum fecerit Deus pro vestra exhortatione et salute: ne infructuosus inveniatur in vobis sermo tam vivus et efficax, sermo fidelis et omni acceptione dignus; sermo non tam oris quam operis. Putatis, fratres, parum mihi molestum esse, si hoc ipsum verbum, quod nunc loquor ad vos, vacuum et sine aliqua utilitate deperire in cordibus vestris nossem? Et quis sum ego, aut quis est hic sermo meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutilem esse doleret homo pusillus, imo et nihili, quam justius indignabitur Dominus majestatis, si tantam ejus operam nostra aut duritia aut negligentia contingat evacuari? Avertat hoc a servulis suis, qui pro eorum salute induere dignatus **784** est formam servi, Unigenitus Dei Patris, qui est super omnia Deus benedictus in saecula! Amen.

SERMO IV. *De eo quod pastores invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in praesepio.*

1. Agnoscite, fratres dilectissimi, quanta sit hodierna solemnitas, cui et dies brevis, et terrae angusta est latitudo. Loco pariter et tempore dilatatur. Noctem praeoccupat, coelum replet antequam terram. Nox enim ut dies illuminata est, cum intempestae noctis hora pastores circumfulsit lux nova de coelo. Et ut noveritis quo in loco solemnitatis hujus coeperint gaudia celebrari: quod jam angelis erat, futurum

omni populo gaudium evangelizatur: sed et confestim adest divinis personans laudibus coelestis exercitus multitudo. Hinc est quod solemnis ducitur nox ista prae caeteris, in psalmis, hymnis et canticis spiritualibus: et his potissimum in vigiliis sine ulla haesitatione credendum est, coelestes illos principes praevenire conjunctos psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum. Sed quam multa hodie gemmis et auro fulgent altaria! quanti ubique palliis parietes adornantur! Putas ad haec divertent angeli, et pannosos homines declinabunt? Si ita est, cur pastoribus ovium magis apparuere, quam terrae regibus, quam sacerdotibus templi? Cur et ipse Salvator, cujus est aurum pariter et argentum, sacram in corpore suo dedicat paupertatem? Aut certe, cur paupertas ipsa tam sollicite enarratur ab angelo? Neque enim sine certi ratione mysterii pannis Salvator obvolvitur, et ponitur in praesepio, quando id manifeste in signum nobis commendatur ab angelo. *Hoc,* inquit, *vobis signum: invenietis infantem pannis involutum* **(Luc. II, 12)**. In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu; sed in signum, cui a multis usque hodie contradicitur. Multi quippe vocati, sed non multi electi, et ideo nec signati. Agnosco certe, agnosco Jesum magnum sacerdotem sordidis opertum vestibus, dum altercaretur cum diabolo. Scientibus Scripturas loquor, et quibus non ignota est prophetica visio Zachariae **(Zach. III)**. Ubi vero exaltatum est caput nostrum super inimicos nostros, ex hoc plane mutavit vestem, decorem induit, amictus lumine sicut vestimento, exemplum dedit nobis, ut et nos eadem faciamus, Utilior siquidem in conflictu lorica ferrea quam stola linea, licet oneri sit illa, haec honori. Erit cum et membra sequentur caput, ut corpus jam universum uno psallat spiritu, et

dicat: *Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia* **(Psal. XXIX, 12)**.

2. *Invenietis,* inquit, *infantem pannis involutum, et positum in praesepio.* Et post pauca: *Venerunt,* ait evangelista, *festinantes, et invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in praesepio* **(Luc. II, 16)**. Quid est quod sola ab angelo commendari videtur humilitas, nec tamen sola a pastoribus inveniri? Forte specialius commendat angelus humilitatem, quia ruentibus caeteris per superbiam, ipse in humilitate stetisset. Aut propterea certe coelitus annuntiatur humilitas, quod haec quasi propria virtus divinae exhibenda sit majestati. Sola tamen non potuit inveniri, quia semper gratia datur humilibus. Invenerunt ergo Mariam, et Joseph, et infantem positum in praesepio. Sicut enim Salvatoris infantia manifestam praetendit humilitatem, sic per Virginem continentia, justitia per Joseph virum justum, cujus laus est in Evangelio, non incongrue designatur. Sane continentiam deberi carni quis nesciat? Justitia vero virtus est, quod suum est cuique tribuens: et haec erga proximos est necessaria. Porro humilitas Deo nos reconciliat, Deo facit esse subjectos, Deo placet in nobis; sicut ait Virgo beata: *Respexit humilitatem ancillae suae* **(Luc. I, 48)**. Itaque qui fornicatur, peccat in corpus suum; qui injuriosus est, in proximum; qui extollitur et inflatur, in Deum. Fornicator **785** semetipsum dehonestat; injuriosus molestat proximum; elatus, quod in se est, Deum inhonorat. *Gloriam meam,* Dominus ait, *alteri non dabo* **(Isai. XLII, 8)**. Et superbus: Ego, inquit, mihi eam, licet non dederis, usurpabo. Nec enim placet ei angelica distributio, dans *gloriam Deo, pacem hominibus* **(Luc. II, 14)**. Non ergo colit Deum, sed adversus eum extollitur, impius plane et

infidelis. Quae est enim pietas, nisi cultus Dei? Quis vero Deum colit, nisi qui voluntarie ei subjectus est, et sicut oculi servorum in manibus Dominorum, suorum, sic oculi cordis ejus ad dominum Deum suum?

3. Ut ergo inveniatur in nobis semper Maria, et Joseph, et infans positus in praesepio; sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo. Propter hoc enim apparuit gratia Dei erudiens nos, et per hoc quoque illius gloria apparebit. Sic enim habes. *Apparuit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos; ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei* **(Tit. II, 11-13)**. Apparuit in parvulo gratia ad eruditionem: sed *hic erit magnus,* sicut de eo Gabriel locutus est **(Luc. I, 32)**; et quos parvulus erudierit ad humilitatem cordis et mansuetudinem, magnificabit postmodum et glorificabit magnus et gloriosus adveniens Jesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.

SERMO V. *De verbis Apostoli, «Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.»* **(II Cor. I, 3, 4)**.

1. Benedictus, qui propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, misit nobis Filium suum dilectum, in quo ei bene

complacuit, per quem reconciliati pacem habeamus ad eum, et idem sit in nobis reconciliationis hujus et mediator, et obses. Non est quod vereamur, fratres mei, sub tam pio mediatore; non est quod de tam fido obside dubitemus. Sed qualis mediator est, inquies, qui in stabulo nascitur, in praesepio ponitur, pannis involvitur sicut caeteri, plorat ut caeteri, denique infans jacet, ut caeteri consueverunt? Magnus plane mediator est, etiam in his omnibus, quae ad pacem sunt, non perfunctorie, sed efficaciter quaerens. Infans quidem est, sed Verbum infans, cujus ne ipsa quidem infantia tacet. *Consolamini, consolamini, dicit Dominus Deus vester* **(Isai. XL, 1)**. Dicit hoc Emmanuel, *nobiscum Deus*. Clamat hoc stabulum, clamat praesepe, clamant lacrymae, clamant panni. Clamat stabulum, curando sese homini, qui in latrones inciderat **(Luc. X, 30)**, praeparari; clamat praesepe, eidem homini, qui jumentis comparatus fuerat **(Psal. XLVIII, 13)**, pabulum ministrari; clamant lacrymae, clamant panni ejusdem ipsius cruenta jam vulnera abluiet detergi: siquidem nullo horum Christus eguit; nihil horum illi propter se, magis autem omnia propter electos. *Verebuntur Filium meum,* ait Pater misericordiarum **(Matth. XXI, 37)**. Verum id quidem, Domine, reverentur eum: Sed qui? Non plane Judaei, ad quos missus, sed electi, propter quos missus.

2. Reveremur enim eum nos in praesepio, reveremur in patibulo, reveremur in sepulcro. Devote suscipimus tenerum propter nos, cruentum propter nos, pallidum propter nos, sepultum propter nos reveremur. Devote adoramus cum Magis, devote amplectimur cum Simeone sancto infantiam Salvatoris, suscipientes misericordiam tuam in medio templi

tui: siquidem ipse est de quo legimus: *Misericordia Domini ab aeterno* **(Psal. CII, 17)**. Alioquin quid coaeternum Patri, nisi Filius et Spiritus sanctus? Et uterque quidem non tam misericors, quam ipsa vere misericordia. Nihilominus etiam Pater misericordia est: atqui hi tres nonnisi una misericordia, sicut una essentia, una sapientia, una divinitas, una majestas. In eo tamen quod *Pater misericordiarum* **786** dicitur Deus, quis non videat velut proprio nomine Filium designari? Et bene dicitur Pater misericordiarum, cui proprium est miserere semper et parcere.

3. Sed forte quis dicat: Quomodo illi proprium est misereri, cujus judicia abyssus multa? **(Psal. XXXV, 7,)** neque enim dicitur: *Omnes viae ejus* sola misericordia; sed, *misericordia et veritas* **(Psal. XXIV, 10)**. Non minus justus quam misericors est, cui misericordia et judicium decantatur **(Psal. C, 1)**. Verum id quidem: Cui vult miseretur, et quem vult indurat **(Rom. IX, 18)**; sed quod miseretur, proprium illi est. Ex se enim sumit materiam, et velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod judicat et condemnat, nos eum quodammodo cogimus, ut longe aliter de corde ipsius miseratio quam animadversio procedere videatur. Ipsum audi dicentem: *Nunquid voluntatis meae est mors impii,* dicit Dominus, *et non magis ut convertatur et vivat?* **(Ezech. XVIII, 23.)** Recte igitur non Pater judiciorum vel ultionum dicitur, sed *Pater misericordiarum,* non modo quod pater videatur misereri potius quam indignari, et quemadmodum pater filiorum misereatur timentium se; sed eo magis quod miserendi causam et originem sumat ex proprio, judicandi vel ulciscendi magis ex nostro.

4. Sed si propter hoc Pater misericordiae, quare *Pater misericordiarum? Semel locutus est Deus,* ait Propheta, *duo haec audivi: quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia* **(Psal. LXI, 12, 13)**. Caeterum Apostolus nobis in uno Verbo, in Filio uno ipsam quoque misericordiam duplicem commendat, Patrem dicens non unius tantum misericordiae, sed *misericordiarum;* et Deum non unius, sed *totius consolationis, qui consolatur nos* non modo in hac vel illa, sed *in omni tribulatione nostra.* Misericordiae Domini multae, ait quidam **(Thren. III, 32)**, videlicet quia multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus. Unus est Dei Filius, unum Verbum; sed miseria nostra multiplex, non modo magnam misericordiam, sed et multitudinem quaerit miserationum. Forte tamen propter substantiam duplicem, qua subsistit humana conditio, cum sit utraque tam misera, non incongrue duplex hominum dicatur esse miseria, licet sit multiplex in utraque. Siquidem et corporis et cordis nostri tribulationes multiplicatae; sunt sed ab utrisque necessitatibus eruit, qui totum hominem salvum fecit. Cum ergo unus ille et unicus Dei Filius et jam nunc venerit propter animas, tollere scilicet peccata mundi, et secundo propter corpora sit venturus, ut ea resuscitet, et configuret corpori claritatis suae; non incongruum fortasse videbitur ut, in eo quod Patrem misericordiarum bene dicimus, duplicem hanc misericordiam confiteamur. Suscipiens enim humanae naturae corpus simul et animam, non modo semel *consolamini,* sed (ut supra quoque meminimus) *consolamini, consolamini, dicit Dominus Deus vester;* ut videlicet certi simus quod utrumque sit salvaturus, qui neutrum suscipere est dedignatus.

5. Sed in quibus putas? Plane in populo suo. Ipse enim et nunc salvum faciet, non quoscunque, sed populum suum a peccatis eorum **(Matth. I, 21)**: et postmodum non omne corpus, sed corpus humilitatis configurabit corpori claritatis suae **(Philipp. III, 21)**. Denique populum suum consolatur, utique populum humilem, quem salvum faciet: nam oculos superborum humiliabit. Vis nosse populum ejus? *Tibi derelictus est pauper* **(Psal. IX, 14)**, ait homo secundum cor Dei. Sed et ipse in Evangelio: *Vae vobis,* inquit, *divites, qui habetis consolationem vestram!* **(Luc. VI, 24.)** Utinam nos, dilectissimi, in eo populo inveniri semper optemus, non cui dicit: Vae! sed quem consolatur Dominus Deus suus. Quid enim consoletur eos qui suam habent consolationem? Non consolatur Christi infantia garrulos, non consolantur Christi lacrymae cachinnantes, non consolantur panni ejus ambulantes in stolis, non consolantur praesepe et stabulum amantes primas cathedras in synagogis; sed aequanimiter forte universam hanc consolationem exspectantibus in silentio Dominum, **787** lugentibus, pannosis pauperibus cedere videbuntur. Caeterum audiant quod et ipsi quoque angeli non alios consolantur. Vigilantibus enim pastoribus et custodientibus vigilias noctis evangelizatur gaudium novae lucis, et eis natus dicitur esse Salvator. Pauperibus atque laborantibus, non vobis divitibus, qui vestram habetis consolationem, et vae divinum, inter ipsas vigilias noctis dies sanctificatus illuxit; et nox sicut dies illuminata, imo in diem mutata est, dicente angelo: *Quia natus est vobis Salvator, hodie* **(Luc. II, 11)** utique, non hac nocte. Siquidem nox praecessit, dies autem appropinquavit, verus utique dies ex die, salutare Dei, Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

IN NATIVITATE SS. INNOCENTIUM.

SERMO UNICUS. *De quatuor continuis solemnitatibus, scilicet Nativitatis Domini, ac SS. Stephani, Joannis, et Innocentium.*

1. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis **(Psal. CXVII, 26, 27)**. Benedictum nomen gloriae ejus, quod est sanctum **(Dan. III, 52)**. Neque enim otiose venit quod ex Maria natum est Sanctum: sed copiose diffundit et nomen et gratiam sanctitatis. Nimirum inde Stephanus sanctus, inde Joannes sanctus, inde sancti etiam Innocentes. Utili proinde dispositione [*alias* dispensatione] triplex ista solemnitas Natale Domimi comitatur: ut non modo inter continuas solemnitates devotio continua perseveret, sed et fructus Dominicae Nativitatis exinde nobis velut ex quadam prosecutione evidentius innotescat. Siquidem advertere est in his tribus solemnitatibus triplicem quamdam speciem sanctitatis; nec facile praeter haec tria sanctorum genera, quartum aliud posse arbitror in hominibus reperiri. Habemus in beato Stephano martyrii simul et opus et voluntatem: habemus solam voluntatem in beato Joanne; solum in beatis Innocentibus opus. Biberunt omnes hi calicem salutaris, aut corpore simul et spiritu, aut solo spiritu, aut corpore solo. *Calicem quidem meum bibetis,* ait Dominus Jacobo et Joanni **(Matth. XX, 23)**: nec dubium quin de passionis calice

loqueretur. Demum cum Petro diceret: *Sequere me,* evidenter eum ad imitationem suae provocans passionis; *conversus ille vidit discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem,* non tam gressu corporis, quam promptae devotionis affectu. Et bibit ergo Joannes calicem salutaris, et secutus est Dominum sicut Petrus, etsi non omni modo sicut Petrus. Quod enim sic mansit, ut non etiam passione corporea Dominum sequeretur, divini fuit consilii, sicut ipse ait: *Sic eum volo manere donec veniam* **(Joan. XXI, 19-22)**; ac si dicat: Vult quidem et ipse sequi, sed ego sic eum volo manere.

2. An vero de Innocentium coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter martyres coronari, qui regeneratos in Christo non credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quando coaevos sibi pueros puer ille qui natus est nobis, non contra nos, propter se pateretur occidi, quod utique solo nutu poterat prohibere, nisi melius aliquid eis provideret? ut, quemadmodum caeteris infantibus tunc quidem circumcisio, nunc vero baptismus sine ullo propriae voluntatis usu sufficit ad salutem, sic nihilominus pro eo susceptum martyrium illis sufficeret ad sanctitatem. Si quaeris eorum apud Deum merita, ut coronarentur, quaere et apud Herodem crimina, ut trucidarentur. An forte minor Christi pietas, quam Herodis impietas, ut ille quidem potuerit innoxios neci dare, Christus non potuerit propter se occisos coronare? Sit ergo Stephanus martyr apud homines, cujus voluntaria passio evidenter apparuit in eo vel maxime, quod in ipso mortis articulo tam pro persequentibus, quam pro se ipso sollicitudinem gereret ampliorem, vinceretque in eo sensum corporeae passionis internae compassionis affectus; ut illorum magis scelera, quam sua vulnera plangeret. Sit

Joannes apud angelos **788** martyr, quibus, tanquam spiritualibus creaturis, spiritualia devotionis ejus signa certius innotuerunt. Caeterum hi sunt plane martyres tui, Deus, ut in quibus nec homo nec angelus meritum invenit, singularis tuae praerogativa gratiae evidentius commendetur. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem **(Psal. VIII, 3)**. *Gloria in excelsis Deo,* angeli dicunt, *et in terra pax hominibus bonae voluntatis* **(Luc. II, 14)**. Magna quidem, sed, audeo dicere, necdum perfecta laus, donec veniat qui dicat: *Sinite parvulos ad me venire, quia talium est regnum coelorum* **(Matth. XIX, 14)**; et pax hominibus, etiam sine voluntatis usu in sacramento pietatis.

3. Considerent haec qui de opere et voluntate contentiosis solent disputationibus corrixari; considerent et advertant neutrum negligi oportere, ubi non videtur deesse facultas, praesertim cum utrumque sine altero (ubi tamen facultas deest) non modo salutem conferre possit, sed etiam sanctitatem. Sed et hoc quoque firmiter teneant, prodesse quidem opus sine voluntate, non autem [*alias* tamen] contra voluntatem; ut unde salvantur infantes, inde magis damnentur ficte accedentes. Nihilominus sane in quibusdam voluntas sine opere sufficiens est, non autem contra opus. Verbi causa, rapitur quis in bona quidem voluntate, sed necdum perfecta, necdum idonea martyrium sustinere: quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutem? Forte enim propterea non sinitur in illam gravem tentationem venire, ne deficiat et damnetur. Nimirum si in hac tam infirma voluntate induceretur in eam, quae supra ipsum est, tentationem, nec voluntas roboraretur; quis illum dubitet defecturum, negaturum, et, si in eo mori contigerit, etiam periturum? *Qui*

enim erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego eum, ait Dominus, *coram angelis Dei* **(Luc. IX, 26)**. In ea igitur imperfecta voluntate, in qua salvatur quis, ubi deest facultas operis, jam non salvari posset propter defectum operis, vel opus defectionis. Idem vero et in ignorantia posset accidere. Aemulemur proinde charitatem, et sectemur bona opera, fratres mei, nec infirmitatis, nec ignorantiae peccata ullo modo parvipendentes. Magis autem solliciti et timorati, agamus gratias benignissimo et largissimo Salvatori, qui humanae salutis occasiones tam copiosa charitate perquirit, ut in his voluntatem et opus, in his sine opere voluntatem, in his etiam sine voluntate opus salutis invenire laetetur, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem sui venire. Haec est enim vita aeterna, ut cognoscamus Patrem verum Deum, et quem misit Jesum Christum **(Joan. XVII, 3)**, qui unus cum eo verus est Deus super omnia benedictus in saecula. Amen.

IN CIRCUMCISIONE DOMINI.

SERMO I. *De lectione evangelica, «Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus.»* **(Luc. II, 21).**

1. Audivimus paucis expressum magnum pietatis sacramentum: audivimus congruam lectionem Verbo

abbreviato quod fecit Dominus super terram. Abbreviatum enim in carne, amplius abbreviatur suscepta etiam carnis circumcisione. Minoratus paulo minus ab angelis Dei Filius, humanam naturam induit; sed jam nec ipsum respuens remedium humanae corruptionis, plane multo minoratus ab eis. Habes igitur hic magnum fidei documentum, habes et manifestum humilitatis exemplum. Ad quid enim tibi circumcisio necessaria, qui peccatum non commisisti nec contraxisti? Quod ipse non feceris, aetas manifestat; quod non contraxeris, multo certius probat Patris divinitas, integritas matris. Summus sacerdos es, quem nec super patre, nec super matre contaminandum, prophetatum est in lege **(Levit. XXI, 11)** potius quam mandatum. Est enim tibi Pater ab aeterno, sed Deus est, **789** in quem peccatum non cadit. Est et mater ex tempore, sed virgo; nec parere potuit incorruptio corruptelam. Super haec omnia circumciditur Puer, Agnus sine macula: etsi non eguit, tamen voluit circumcidi. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non sic impii, non sic; non sic agit perversitas elationis humanae. Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium, et verecundum pariter et austerum, sine ulla necessitate suscepit; nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa quae eraderetur rubigo non fuit. Nos e contra inverecundi ad obscenitatem culpae, erubescimus agere poenitentiam; quod extremae dementiae est: male proni in vulnera, pejus in remedia verecundi. Qui peccatum non fecit, non dedignatus est peccatorem reputari: nos et esse volumus, et nolumus aestimari. Itane sano opus est medicina, et non male habentibus? imo vero itane eget medicamine non aeger, sed medicus? Quis hominum tantae sibi non dicam gloriae,

sed vel innocentiae conscius, aequanimiter circumcidentis manum admitteret? Christus vero patienter quae non rapuit exsolvit [*alias* exsolvebat], qui venerat purgationem facere, non suspicere, delictorum. Sed dicas: Quidni susciperet parvulus? Imo vero, quidni susciperet humilis et mansuetus? Quidni obmutesceret coram circumcidente, qui coram tondente obmutuit, coram crucifigente siluit? Alioquin non erat illi difficile carnem suam integram conservare ne scinderetur, qui fecerat ne virginalis uteri porta in exitu suo aperiretur. Non erat difficile parvulo prohibere ne caro illa circumcideretur, quando nec mortuo fuit difficile custodire ne corrumperetur.

2. *Postquam* ergo *consummati sunt dies octo ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Magnum et mirabile sacramentum! Circumciditur puer, et vocatur Jesus. Quid sibi vult ista connexio? Circumcisio nempe salvandi potius, quam Salvatoris esse videtur; et Salvatorem circumcidere decet, quam circumcidi. Sed agnosce mediatorem Dei et hominum, qui ab ipso nativitatis suae exordio divinis humana sociat, ima summis. Nascitur ex muliere, sed cui fecunditatis fructus sic accedat, ut non decidat flos virginitatis; pannis involvitur, sed panni ipsi angelicis laudibus honorantur; absconditur in praesepio, sed proditur radiante stella de coelo. Sic et circumcisio veritatem susceptae probat humanitatis; et nomen, quod est super omne nomen, gloriam indicat majestatis. Circumciditur tanquam verus Abrahae filius; Jesus vocatur tanquam verus Filius Dei. Neque enim ad instar priorum meus iste Jesus, nomen vacuum aut inane portat. Non est in eo magni nominis umbra, sed veritas. Coelitus siquidem inditum nomen

evangelista testatur, *quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur.* Et attende verbi profunditatem. Postquam natus est Jesus, Jesus vocatur ab hominibus, quo nomine vocatus est [*alias* qui vocatus est] ab angelo, priusquam in utero conciperetur. Idem quippe et angeli Salvator, et hominis; sed hominis ab incarnatione, angeli ab initio creaturae.

3. *Vocatum est,* ait, *nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo.* In ore ergo duorum vel trium testium stat omne verbum: et ipsum quod in propheta abbreviatum, manifestius in Evangelio legitur caro factum. Nos, fratres mei, nos respicit haec parabola. Christus enim nec angelico eguit testimonio, nec humano: sed, ut scriptum est, *omnia propter electos* **(II Tim. II, 10)**. Triplex proinde quaerendum nobis salutis propriae testimonium, ne forte videamur assumpsisse nomen Dei nostri in vanum. Et nos enim, fratres, circumcidi necesse est, et sic nomen salutis accipere; circumcidi sane non littera, sed spiritu et veritate; circumcidi non uno membro, sed toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte, in qua mandata est Judaeis circumcisio, regnet additamentum Leviathan, quod a malo est, et amputari **790** debet, universam tamen occupat carnem. A planta pedis usque ad verticem non est in nobis sanitas; nec est aliqua pars quae non tabida sit hoc veneno. Propterea sicut parvulus adhuc in fide et dilectione populus congruum sibi mandatum exiguae circumcisionis accepit: sic ubi crevit in virum perfectiorem, toto jubetur corpore baptizari, quae totius est hominis integra circumcisio. Hinc est quod Salvator noster et circumcidi octavo die, et post annum tricesimum dignatus est crucifigi, ubi in poenam corpus omne distensum est: cujus similitudini

mortis complantamur et nos, ut scribit Apostolus **(Rom. VI, 5)**, nimirum quod novissime traditum est observantes.

4. Quae est ergo moralis circumcisio nostra, nisi quam commendat idem apostolus: *Victum,* inquiens, *et vestitum habentes, his contenti simus?* **(I Tim. VI, 8.)** Optime prorsus circumcidit nos, et superflua resecat universa, voluntaria haec paupertas, poenitentiae labor, regularis observatio disciplinae. Caeterum in hac circumcisione triplex nobis quaerendum est salutis nostrae testimonium, ab angelo, et Maria, et Joseph. Oportet, inquam, ut ante omnia nobis magni consilii angelus salutis nomen imponat. Dehinc et ipsius quoque congregationis necessaria est attestatio, quae tanquam mater est singulorum; mater, inquam, virgo, tanquam ea quam despondit Apostolus, *uni viro virginem castam exhibere Christo* **(II Cor. XI, 2)**. Sed nec ipsius ministri contemnendum est testimonium ei qui imitari quaerit Salvatoris exemplum. Hic est Joseph, locum quidem obtinens sponsi, re autem vera servus et dispensator, qui sane pater vocatur, magis autem nutritius est.

5. Sed dico eadem manifestius. Et ab his qui foris sunt, fratres mei, et ab eo qui intus est, habere oportet testimonium bonum. Cujus enim omnibus grata, nemini onerosa est conversatio, huic sine dubio propria de salute universa fratrum congregatio attestatur. Frustra plane super his duntaxat quae sunt in manifesto, nequissimus ille fratrum accusator trahat [*alias* trahit] in causam, quem excusat universitas fratrum. Habet et a praelatis testimonium, quisquis et peccata saecularis vitae, et hujus quoque temporis negligentias (quoniam in multis offendimus omnes **(Jacob. III, 2)**, nisi forte sanctiores nos arbitramur discipulo quem dilexit Jesus **[I**

Joan. I, 8) humili eis et pura confessione judicanda semper exponit, et eorum satisfacere studet arbitrio. Jam ne in his quidem pessimi illius timenda est accusatio, quoniam non judicabit Dominus bis in idipsum. At forte criminari volet intentionem, et in ea parte calumniam struere machinabitur, in qua nec fratrum, nec ipsius patris testimonium satis efficax videatur. Necesse est ergo ut in hac parte opituletur nobis testis internus, qui magis cor quam faciem intuetur: a quo sane et incipiendum est, ut non prius quidquam concipiatur in animo, quam ab eo salutis nomen acceperit. Ubi vero in opus processerit manifestum, expedit jam exteriora quoque sibi testimonia conciliare, sicut ait Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* **(II Cor. VIII, 21).**

SERMO II. *De variis Christi nominibus.*

1. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus* **(Luc. II, 21)**. Ab initio Deus modum acceptat, et nihil unquam Immoderatum illi placuit aequitati. Hinc fuit quod non modo in pondere et mensura et numero condidit universa, sed et protinus ipsi homini modum praescripsit, mandatum contulit, dicens: *Ex omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiae boni et mali ne comedas* **(Gen. II, 16, 17)**. Levissimum plane mandatum, et larga omnino mensura! Sed transgressus est homo praescriptum sibi modum, et constitutum sibi terminum praetergressus. Unde et avertens ab eo faciem suam Deus, vix tandem in diebus **791** Abrahae

amici sui placabilis fieri incipiens, rursus modum instituit, promulgavit legem, sed non priori similem usquequaque. Ea siquidem ad cautelam fuerat, haec ad medelam; ibi prohibitio, facta, ne superfluitas subintraret; hic jam indicta abscissio est, ut Sacramenti remedio, quae subintraverat, tolleretur; postremo illa quidem in arbore data est lex, ne fructu ejus vesceretur; haec in proprio corpore, ut caro praeputii scinderetur. Nec dubium sane quin caetera quoque humani corporis membra additamentum illud Leviathan occuparet, venenum scilicet concupiscentiae, et immoderatae atque inordinatae illecebra voluptatis, ut generalis quaedam abscissio omnibus necessaria videretur.

2. Caeterum, quia singulorum membrorum abscissionem humanae carnis fragilitas, et infantilis aetatis infirmitas nullatenus sustineret, pio moderamine dispositio superna providit ut in ea potissimum parte concupiscentia castigaretur in qua vehementius eam saevire constabat et violentius malignari. In omni siquidem contradicentium spiritui rebellione membrorum, solum illud usque adeo contumax invenitur, ut contra omnem voluntatis deliberationem ad inhonestos et illicitos motus assurgat. Nam quod haec circumcisio octava die fiebat, spem commendabat regni coelestis, quod videlicet ad primum reflexus dierum circulus praeferre quamdam coronae speciem videretur. Hinc est quod octava potissimum dies post solemnitates praecipuas celebratur; et in sermone Domini, primae beatitudini copulatur octava **(Matth. V, 3, 10)**, ut coelestis regni demum iterata promissio, evidenter nobis coronam fabricaret [*alias* fabricet.]

3. Merito sane dum circumciditur Puer qui natus est nobis, Salvator vocatur; quod videlicet ex hoc jam coeperit operari salutem nostram, immaculatum illum pro nobis sanguinem fundens. Neque enim jam quaerere est Christianis, cur voluerit Dominus Christus circumcidi. Propter hoc siquidem circumcisus est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horum propter se, sed omnia propter electos. Nec in peccato genitus, nec a peccato circumcisus, nec mortuus est pro peccato suo, magis autem propter delicta nostra. *Quod vocatum est,* inquit, *ab angelo priusquam in utero conciperetur.* Vocatum est plane, non impositum: nempe hoc ei nomen est ab aeterno. A natura propria habet ut sit Salvator; innatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana vel angelica creatura.

4. Sed quid dicimus, quod egregius ille propheta, hunc ipsum puerum multis nominibus appellandum fore praedicens, hoc unum tacuisse videtur quod solum (ut praemonuit angelus, et testatur Evangelista) *vocatum est nomen ejus?* Exsultavit Isaias, ut videret diem hunc; et vidit, et gavisus est. Denique et loquebatur gratulabundus et laudans Deum: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis* **(Isa. IX, 6)**. Magna quidem nomina; sed ubi est nomen quod est nomen quod est super omne nomen, nomen Jesu, in quo omne genu flectatur? Forte in his omnibus unum illud invenies, sed expressum quodammodo et effusum. Nempe ipsum est de quo sponsa in Cantico amoris: *Oleum,* inquit, *effusum nomen tuum* **(Cantic. I, 2)**.

5. Habes ergo unum in his omnibus appellationibus Jesum; nec omnino aut vocari posset aut esse Salvator, si forte quidpiam horum defuisset. Nunquid non vere admirabilem eum singuli sumus experti, in mutatione utique voluntatum nostrarum? Hoc nempe est salvationis nostrae principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere unde laetabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Admirabilis plane qui haec operatur mirabilia. Sed nihilominus et consiliarium sese exhibeat necesse est in electione poenitentiae et vitae ordinatione, ne forte sit nobis **792** absque scientia zelus, et voluntati bonae prudentia desit. Sane opus est ut Deum quoque probemus, in remissione videlicet priorum delictorum: quia nec sine hac salus nobis constare potest, et nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus. Verum ne id quidem sufficit ad salutem, nisi fortem quoque experiamur in expugnando impugnantes nos; ne ab eisdem rursum concupiscentiis superemur, et fiant novissima nostra pejora prioribus. Videturne jam aliquid deesse Salvatori? Plane deesset quod maximum est, nisi et pater esset futuri saeculi, ut per eum scilicet in immortalitatem resurgeremus, qui per praesentis saeculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc satis, si non etiam princeps pacis Patri nos reconciliaret, cui traditurus est regnum, ne forte sicut filii perditionis utique, non salutis, resurrecturi videremur ad poenam. Multiplicabitur sane ejus imperium, ut merito Salvator dicatur etiam pro multitudine salvandorum; et pacis non erit finis, ut veram noveris esse salutem, quae non possit timere defectum.

SERMO III. *De die octavo* [alias, *De octo diebus].*

1. In Circumcisione Domini, fratres, habemus quod amemus et admiremur, habemus etiam quod imitemur. Patet in ea magnum dignationis beneficium, unde gratias agamus; latet aliquid clausum, quod in nobis implere debeamus. Venit namque Dominus propter nos non solum redimendos sanguinis effusione, sed et docendos verbis, et exemplis nihilominus instruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam scire, si detineremur in carcere, ita redimi non prodesset, si viae ignaros qui primus inveniret, primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in majore quidem aetate, patientiae et humilitatis, et super omnia charitatis, caeterarumqu virtutum manifesta dedit Salvator exempla, in infantia vero figuris velata.

2. Sed antequam ad haec discutienda veniamus delectat aliquid prius de tanta et tam manifesta dignatione loqui. Habent angeli gloriam puram et perfectam; sed nec nos erimus sine gloria. Videmus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, gloriam misericordiae et affectus vere paterni, gloriam procedentis ex corde Patris et paterna plane viscera exhibentis. *Omnes enim peccaverunt,* ait Apostolus, *et egent gloria Dei* **(Rom. III, 23)**. Et alio loco: *Mihi,* inquit, *absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* **(Galat. VI, 14)**! Quid enim nobis gloriosius, quam quod tanti aestimavit nos Deus? Quaeve major illi gloria, quam tanta dignatio et tanta benignitas, eo utique dulcissima, quod tam gratuita? nam pro impiis mortuus est. Videtis quantum fecit, et pro qualibus: pro qualibus, ut non superbiamus; quantum, ne desperemus.

Propterea, ut inveniamini non spiritum habere hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, et sciatis quae a Deo data sunt vobis, nolite, obsecro, fieri sicut equus et mulus, sed sicut pium jumentum, quod ait: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum* **(Psal. LXXII, 23)**. Talia enim jumenta cognoscunt possessorem suum, et praesepe domini sui: in quo positum est eis piissimum fenum, ipse qui panis est angelorum. Ipse enim est panis vivus, de quo vivere debuit homo; sed quia homo jumentum factus est, et panis factus est fenum, ut vel sic vivat de eo.

3. Et hujus quidem mutationis sacramentum die Nativitatis celebratum est, quando Verbum caro factum est, cum sit omnis caro fenum. Ipsa ergo die minoratus est paulo minus ab angelis, et habitu inventus ut homo: hodie vero mirabilius aliquid audio. Jam minoratus est multo minus angelis, qui non solum formam hominis, sed formam habet peccatoris, et infigitur velut quodam cauterio latronis. Quid est enim circumcisio, nisi superfluitatis et peccati indicium? In te, **793** Domine Jesu, quid est superfluum quod circumcidatur? Nonne tu verus Deus es de Deo Patre, homo verus sine omni peccato de Virgine matre? Quid facitis circumcidentes eum? Putatis quia super eum possit cadere illa sententia: *Masculus cujus praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima ipsius de populo suo?* **(Gen. XVII, 14.)** Potest oblivisci Pater Filii uteri sui? aut non cognosceret eum, nisi signum circumcisionis haberet? Imo vero si quo modo posset non agnoscere Filium, in quo ei bene complacuit, ex hoc maxime signo poterat ignorare eum, inventa in eo circumcisione quam peccatoribus ipse providerat, ob purgationem utique delictorum. Sed quid

mirum si caput pro membris accepit curationem, quam tamen in se ipso non habuit necessariam? Nonne et in membris nostris saepe pro unius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput, et in brachio fit coctura; dolent renes, et fit in tibia: ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum est in Capite.

4. Denique quid mirum si pro nobis dignatus est circumcidi, pro quibus dignatus est mori? Totus siquidem mihi datus, et totus in meos usus expensus est. Ego enim, audiens quia transit ante carcerem filius magni Regis, coepi altius gemere, et miserabilius exclamare, dicens: Fili Dei, miserere mei. At ille, sicut benignissimus: Quisnam est, inquit, iste fletus et ululatus quem audio? Et dicunt ei: Ipse est Adam proditor ille, quem Pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet quibus illum suppliciis faciat interire. Quid ageret, cujus natura bonitas, cui proprium est misereri semper et parcere? Descendit in carcerem, venit ut educat vinctum de domo carceris. Judaei vero non immemores odii quo oderant Patrem, exercent illud in Filium: unde et ipse ait: *Quia oderunt me et Patrem meum* **(Joan. XV, 24)**. Quid ergo fecerunt impii, quibus gravis erat etiam ad videndum? *Hic est,* inquiunt, *haeres, venite, occidamus eum* **(Matth. XXI, 38)**. Sic ergo occiderunt Agnum Dei, in suam quidem perniciem, sed in salutem nostram. Illi enim sanguinem Agni fuderunt; nos accessimus, et bibimus illum. Accepimus calicem salutaris: et calix [*alias* calix noster] inebrians quam praeclarus est! Ecce unde gratias agamus. Nam ante paucos dies celebravimus adventum ejus in carcerem hujus mundi, id est diem Natalis; hodie vero celebramus quod catenas et vincula nostra suscepit. Hodie enim qui peccatum non fecit,

ut reos absolveret, innoxias manus eorum catenis inseruit; hodie sub lege factus est, qui legem dedit.

5. Sed dicendum est jam quid in hac circumcisione nobis spiritualiter indicetur agendum. Neque enim sine causa in lege praeceptum, nec sine causa completum est in Domino, ut octava die fieret circumcisio **(Gen. XVII, 12)**. Sed quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? **(Rom. XI, 34.)** Adsit nunc vestris desideriis advocatus Spiritus, qui scrutatur alta Dei, et edisserat nobis [*alias* vobis] sacramentum istud octavae diei. Non ignoramusjam oportere hominem nasci denuo: nam propter hoc secundo natus est Dei Filius. In peccatis siquidem nascimur omnes, et necesse habemus renasci in gratia, quam in Baptismate quidem percepimus, sed heu! totum periit in saeculari vita. Nunc primum, miserante Deo, virtus gratiae in nobis operatur, ut in novitate vitae ambulemus. Ergo tunc nascitur homo, quando Sol justitiae, ortus in animo, peccatorum illuminat tenebras, horrendumque Dei judicium internis obtutibus offert, addens ad terroris vinculum brevem dierum numerum, et finem incertum. Haec plane vespera est, ad quam demorabitur fletus; et necesse est addi matutini laetitiam, ut auditam faciat nobis misericordiam suam. Sic enim fit vespere et mane dies unus. Est autem dies ista justitiae, reddens unicuique quod suum est: nobis miseriam, misericordiam Deo. In hac die Puer nascitur, quando ex his quae diximus, ad amorem poenitentiae et odium peccati animus excitatur.

794 6. Sed periculosum est si forte velit inter saeculi turbas agere poenitentiam, ubi nimirum alii venenatis persuasionibus, alii undique exemplis pejoribus ad peccatum alliciant, alii adulationibus in vanam gloriam, alii

detractionibus in impatientiam animum ejus dejiciant. Procedat jam necesse est prudentiae radius. Ostendat quantas et quam importunas, praesertim in hac generatione nequam, opportunitates et occasiones peccati offerat mundus et ingerat; quam debilis sit ad illas humanus animus, maxime qui in peccati consuetudine sit nutritus. In hac ergo die prudentiae eligat de praesenti saeculo nequam fugere, dicens cum propheta: *Odivi Ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo* **(Psal. XXV, 5)**. Sed nondum sufficit hoc. Forte enim vult eligere solitudinem, non satis attendens propriam infirmitatem, et periculosam diaboli luctam. Quid enim periculosius quam solum luctari contra antiqui hostis versutias, a quo videatur, et quem videre non possit? Itaque jam habet necessariam fortitudinis diem, ut noverit custodiendam ad Dominum fortitudinem suam, et in acie multorum pariter pugnantium esse quaerendam, ubi tot sunt auxiliarii quot socii, et tales qui dicere possint cum Apostolo: *Quia non ignoramus astutias inimici* **(II Cor. II, 11)**. Congregatio enim pro fortitudine sua terribilis est, ut castrorum acies ordinata. Vae autem soli! quia si ceciderit, non habet sublevantem **(Eccle. IV, 10)**. Quod si cuiquam ex antiquis Patribus gratiam hanc concessam audivimus, non expedit temere se committere huic periculo, nec oportet tentare Deum, sicut et magister noster, de anachoretis loquens: «Qui non, inquit, conversionis fervore novitio **(Reg. S. Benedicti, cap. 1)**,» etc. Itaque in hac fortitudinis die ad id quod jam coeperat, id est, *Odivi Ecclesiam malignantium,* etiam addit quod sequitur: *Lavabo inter innocentes manus meas.*

7. Verum cum eligit esse in congregatione multorum, nunquid eliget esse magister, qui nondum discipulus fuit, et docere quod didicit nunquam? Et quomodo aut in se, aut in aliis motus irrationabiles poterit temperare? *Nemo unquam carnem suam odio habuit* **(Ephes. V, 29)**. Quomodo ergo putatis, si jam magister suus fuerit iste, quin facile sibi aliquando, eo amplius quo familiarius, condescendat? Illucescat igitur dies temperantiae, ut quaerat quomodo temperari et refrenari possint incontinentes motus voluptatis, bestiales motus curiositatis, cervicosi motus elationis suae. Eligat abjectus esse in domo Dei sui, et subjectus esse magistro, sub quo frangatur ejus voluntas, et obedientiae freno concupiscentia reprimatur, sitque quod ait propheta: *Imposuisti homines super capita nostra* **(Psal. LXV, 12)**. Nec dedignandum servo, quod praecessit in Domino; siquidem non est servus major domino suo **(Joan. XIII, 16)**. Ille enim cum jam crevisset aetate, sapientia, et gratia apud Deum et homines; cum jam duodecim annorum esset, et remansisset in Jerusalem, inventus a beata Virgine et Joseph, cujus filius putabatur, in medio doctorum, audiens illos et interrogans: tamen descendit cum illis, *et erat subditus illis* **(Luc. II, 42-51)**. Et tu ergo subditus esto propter illum.

8. Sed jam tibi in ipsa obedientiae via aliqua fortassis dura et aspera occurrere possunt, ut accipias interdum praecepta nonnulla, quae, licet salubria sint, minus tamen suavia videantur. Haec si moleste coeperis sustinere, si dijudicare praelatum, si murmurare in corde; etiamsi exterius impleas quod jubetur, non est haec virtus patientiae [*fortasse* obedientiae], sed velamentum malitiae. Necesse est ergo ut illucescat dies patientiae, per quam omnia dura et

aspera tacita amplectaris conscientia, te magis dijudicans et durius arguens, cui nimirum displicent quae ad salutem sunt; et in cogitatione tua semper partem magistri, quoad potes, adversus temetipsum juvans; te quidem in omnibus accusare, ipsum vero magis excusare laborans.

9. Porro in hoc loco jam cavendum tibi arbitror a superbia. Magnum est enim omnino sic vincere semetipsum. *Melior est,* ait Salomon, *patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium* **(Prov. XVI, 32)**. Considera **795** denique quam manifeste propheta doceat necessariam esse humilitatem post patientiam, dicens: *Verumtamem Deo subjecta esto, anima mea, quoniam ab ipso patientia mea* **(Psal. LXI, 6)**. Nonne videtur hic occasione patientiae tentationem sensisse superbiae? Necesse est ergo ut illuminet cor tuum radius humilitatis, et declaret quid a te sit, quid a Deo, ut non altum sapias: quoniam Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam **(Jac. IV, 6)**.

10. Jam vero cum in his diutius fueris exercitatus, roga dari tibi devotionis lumen, diem serenissimam, et Sabbatum mentis, in quo, tanquam emeritus miles, in laboribus universis vivas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei; ut quod prius cum amaritudine et coactione tui spiritus faciebas, de caetero jam cum summa dulcedine peragas et delectatione. Hanc, ni fallor, gratiam petebat qui ait: *Remitte mihi ut refrigerer* **(Psal. XXXVIII, 14)**; ac si dicat, Quousque in sudore et dolore isto crucior, et morte afficior tota die? *Remitte mihi ut refrigerer.* Verum, et ad hanc quidem perfectionem pauci, ni fallor, per veniunt in hac vita. Neque enim si quis aliquando videtur hanc habere, continuo credat sibi necesse est, maxime si novitius est, nec [*alias* sed

necdum] per praefatos ascenderit gradus. Pius enim Dominus noster Jesus Christus pusillos corde blanditiis talibus solet allicere. Sed noverint qui hujusmodi sunt, gratiam hanc praestitam sibi esse, non datam, ut in die bonorum memores sint malorum, et in die malorum non immemores sint bonorum. Longe aliter qui exercitatos habent sensus, devotionis hujus felici fruuntur jucunditate. Sed multi tota vita sua ad hoc tendunt, et nunquam pertendunt; quibus tamen, si pie et perseveranter conati sunt, statim ut de corpore exeunt, redditur quod in hac vita dispensatorie est negatum, illuc perducente eos sola gratia, quo prius tendebant ipsi cum gratia, ut consummati in brevi, expleant tempora multa.

11. Illis vero qui ad hanc devotionis gratiam perveniunt, unum videtur restare periculum, et omnino timendum eis a daemonio meridiano: *Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis* **(II Cor. XI, 14)**. Hoc ergo timendum ei qui tanta delectatione omnia facit, ne, dum sequitur affectionem, corpus destruat per immoderatam exercitationem, ac deinde necesse habeat, non sine magno spiritualis exercitii detrimento, circa debilitati curam corporis occupari. Ergo ne incurrat qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quae mater virtutum est, et consummatio perfectionis. Haec nimirum docet, ne quid nimis; atque haec est octava dies in qua circumciditur puer: quia discretio vere circumcidit, ut non plus nec minus fiat. Nam et qui nimius est, fructum boni operis abscindit, non circumcidit; sicut qui tepidus est, si minus facit. In hac ergo die nomen imponitur, et nomen salutis; nec de eo qui sic conversatur dubitem dicere quod suam ipsius salutem operetur. Usque ad hunc enim diem dicere possunt angeli, qui norunt secreta coelestia; sed ego

nunc primum ei fiducialiter nomen salutis impono. At vero, quia omnino rara ista avis est in terris **(JUVEN. sat. VI)**, hujus discretionis locum in vobis, fratres, suppleat virtus obedientiae, ut nihil plus, nihil minus nihil aliter quam imperatum sit, faciatis.

IN EPIPHANIA DOMINI

SERMO I. *De verbis Apostoli, «Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei,»* **(Tit. III, 4)**, *et de tribus Christi apparitionibus.*

1. *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.* Gratias Deo, per quem sic abundat consolatio nostra in hac peregrinatione, in hoc exsilio, **796** in hac miseria. Super his namque saepius vos admonere curamus, ut nunquam mente excidat, peregrinos nos esse, longe factos a patria, pulsos haereditate. Quisquis enim desolationem non novit, nec consolationem agnoscere potest. Quisquis consolationem ignorat esse necessariam, superest ut non habeat Dei gratiam . Inde est quod homines saeculi, negotiis et flagitiis implicati, dum miseriam non sentiunt, non attendunt misericordiam. Vos quibus non frustra dictum est, *Vacate et videte quoniam suavis est Dominus* **(Psal. XLV, 11)**; et de quibus idem propheta: *Virtutem,* inquit, *operum suorum annuntiavit*

populo suo **(Psal. CX, 6)**; vos, inquam, quos non detinet occupatio saecularis, attendite quaenam sit consolatio spiritualis. Vos qui non ignoratis exsilium, audite quia de coelo venit auxilium. *Apparuit* enim *benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.* Priusquam appareret humanitas, latebat benignitas; siquidem et prius erat: nam et misericordia Domini ab aeterno est. Sed unde tanta agnosci poterat? Promittebatur, sed non sentiebatur; unde et a multis non credebatur. Multifarie quippe multisque modis loquebatur Dominus in prophetis **(Hebr. I, 1)**, *Ego,* inquiens, *cogito cogitationes pacis, et non afflictionis* **(Jerem. XXIX, 11)**. Sed quid respondebat homo, afflictionem sentiens, pacem nesciens? Quousque dicitis, *Pax, pax, et non est pax* **(Ezech. XIII, 10)**? Propter hoc angeli pacis amare flebant **(Isa. XXXIII, 7)**, dicentes: *Domine, quis credidit auditui nostro* **(id. LIII, 1)**? Sed nunc credant homines vel visui suo, quia *testimonia Dei credibilia facta sunt nimis* **(Psal. XCII, 5)**. Ut enim nec turbatum quidem oculum lateat, *in sole posuit tabernaculum suum* **(Psal. XVIII, 6)**.

2. Ecce pax non promissa, sed missa; non dilata, sed data; non prophetata, sed praesentata. Ecce quasi saccum plenum misericordia sua Deus Pater misit in terram; saccum, inquam, in passione concidendum, ut effundatur quod in eo latet pretium nostrum; saccum utique, etsi parvum, sed plenum. Parvulus siquidem datus est nobis, sed in quo habitat omnis plenitudo divinitatis. Postquam enim venit plenitudo temporis, venit et plenitudo divinitatis. Venit in carne, ut vel sic carnalibus exhiberetur, et apparente humanitate benignitas agnosceretur. Ubi enim Dei innotescit humanitas, jam benignitas latere non potest. In quo enim magis commendare

poterat benignitatem suam, quam suscipiendo carnem meam? Meam, inquam, non carnem Adam, id est non qualem ille habuit ante culpam. Quid tantopere declaret ejus misericordiam, quam quod ipsam suscepit miseriam? Quid ita pietate plenum, quam quod Dei Verbum propter nos factum est fenum? *Domine, quid est homo quia reputas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?* **(Job. VII, 17.)** Hinc attendat homo quanta sit cura ejus Deo; hinc sciat quid de eo cogitet aut quid sentiat. Non interroges, o homo, ea quae pateris, sed quae passus est ille. Quanti te fecit, ex his quae pro te factus est, agnosce, ut appareat tibi benignitas ejus ex humanitate. Quanto enim minorem se fecit in humanitate, tanto majorem exhibuit in bonitate; et quanto pro me vilior, tanto mihi charior est. *Apparuit,* inquit Apostolus, *benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.* Magna plane et manifesta benignitas Dei et humanitas! et magnum benignitatis indicium declaravit, qui humanitati addere nomen Dei curavit.

3. Et quidem ad Mariam missus Gabriel angelus Filium Dei loquitur, sed non nominat Deum. Benedictus Deus, qui talem nobis de nobis ipsis Angelum dedit, ut noster ipse suppleret quod ille non dixit. Nam et ipse spiritum Dei habuit, et ejus spiritu locutus est, quod nobis valde necessarium fuit. Quid enim sic instruit fidem, spem roborat, charitatem accendit, quomodo humanitas Dei? Sed Angelo nostro id reservatum est quod alii tacuerunt. Neque enim omnes **797** omnia dicere congruum erat, ut a diversis diversa colligere gratulemur, et debitas singulis gratias referamus. Attamen unum est in quo conveniunt Apostolus et angeli qui de Christi nativitate loquuntur, id est in nomine Salvatoris. Ad Mariam quidem, tanquam plenius edoctam per Spiritum, Gabriel loquens

indicat nomen solum: *Et vocabis,* inquit, *nomen ejus Jesum* **(Luc. I, 31)**. Ad Joseph veniens angelus non solum nomen protulit, sed et causam ejus interpretatus edocuit, dicens: *Et vocabis nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum* **(Matth. I, 21)**. Sed et pastoribus quoque annuntiatur gaudium magnum, natum illis Salvatorem Christum Dominum **(Luc. II, 10, 11)**. Simile aliquid Paulus loquitur: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.* Bene dulce nomen nullus ex ipsis tacuit, qui hoc mihi maxime necessarium fuit. Alioquin quid agerem, audiens Dominum venientem? Nunquid non fugerem, sicut Adam qui a facie ejus fugit, sed non effugit? Nonne desperarem, audiens quia venit ille cujus legem sic praevaricatus sum, cujus patientia sic abusus sum, cujus beneficio tam ingratus inventus sum? Quae vero major consolatio poterat esse, quam in dulci vocabulo, in nomine consolatorio? Propterea et ipse dicit quia *non venit Filius ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum* **(Joan. III, 17)**. Jam confidenter accedo, jam supplico fiducialiter. Quid enim timeam, quando Salvator venit in domum meam? Ei soli peccavi; donatum erit quidquid indulserit ille; utique enim licet ei quod vult facere. Deus est qui justificat, quis est qui condemnet? aut quis accusabit adversus electos Dei? **(Rom. VIII, 33, 34.)** Propterea gaudere nos oportet, quod in nostra venerit; nunc enim facilis ad indulgentiam erit.

4. Denique parvulus est: leviter placari potest. Quis enim nesciat quia puer facile donat? Ecce si non fuerit nobis pro minimo, possumus reconciliari pro minimo. Pro minimo, inquam, non tamen sine poenitentia; sed quia minimum quiddam sit nostra ipsa poenitentia. Pauperes sumus, parum

dare possumus; attamen reconciliari possumus pro parvo illo, si volumus. Totum quod dare possum, miserum corpus istud est; illud si dedero, satis est. Si quominus, addo et corpus ipsius: nam illud de meo est, et meum est. *Parvulus* enim *natus est nobis, et filius datus est nobis* **(Isai. IX, 6)**. De te, Domine, suppleo, quod minus habeo in me. O dulcissima reconciliatio! o satisfactio suavissima! o vere reconciliatio facilis, sed perutilis! satisfactio parva, sed non parvipendenda! Etenim quam facilis modo, tam difficilis erit postea; et sicut modo nemo est qui reconciliari non possit, ita post paululum nemo qui possit: quoniam sicut benignitas apparuit ultra omnem spem, ultra omnem humanam aestimationem, similem exspectare possumus judicii districtionem. Noli ergo contemnere Dei misericordiam, si non sentire vis justitiam, sed iram, sed indignationem, sed aemulationem, sed furorem. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Ut enim scires quanta districtio succedit, tanta illam mansuetudo praevenit. Ex magnitudine indulgentiae, magnitudinem ultionis attende. Immensus est enim Deus et infinitus in justitia, sicut et in misericordia; multus ad ignoscendum, multus ad ulciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi vindicat; ut, si voluerimus, districtio invenire non possit in quem saeviat. Propter hoc enim benignitatem praerogavit, ut per eam reconciliati severitatem videamus securi. Propterea voluit non solum ad terras descendere, sed etiam innotescere; non solum nasci, sed et agnosci.

5. Denique propter hanc agnitionem dies ista celebris habetur, et insignis dies apparitionis. Hodie enim magi ab Oriente venerunt, ortum Solem justitiae requirentes, eum de quo

legitur: *Ecce vir, Oriens nomen illi* **(Zach. VI, 12)**. Hodie adoraverunt novum Virginis partum, sequentes novi sideris ductum. Nonne et hic nobis est magna consolatio, sicut in illo, de quo locuti sumus, Apostoli verbo? Ille dixit Deum; isti non voce, **798** sed opere dicunt. Quid facitis, o Magi? Quid facitis? Lactentem puerum adoratis, in turgurio vili, in vilibus pannis! Ergone Deus est iste? Deus certe in templo sancto suo, Dominus in coelo sedes ejus; et vos eum quaeritis in vili stabulo, in matris gremio. Quid facitis, quod et aurum offertis? Ergo rex est ipse? Et ubi aula regia, ubi thronus, ubi curiae regalis frequentia? Nunquid aula est stabulum, thronus praesepium, curiae frequentia Joseph et Maria? Quomodo ita insipientes facti sunt viri sapientes, ut adorent parvulum despicabilem tam sua aetate quam paupertate suorum? Insipientes facti sunt, ut fierent sapientes, et praedocuit eos Spiritus quod postea praedicavit Apostolus: *Qui vult sapiens esse, stultus fiat, ut sit sapiens* **(I Cor. III, 18)**. *Quia enim per sapientiam mundus in sapientia sua Deum cognoscere non poterat, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos fieri credentes* **(I Cor. I, 21)**. Nonne timendum erat, fratres, ne scandalizarentur viri isti, et illusos se crederent, cum tanta indigna viderent? A regia civitate, ubi regem quaerendum conjectabant, ad Bethlehem villam parvulam diriguntur; ingrediuntur stabulum, inveniunt involutum pannis infantulum. Non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non scandalizantur lactentis infantia; procidunt, venerantur ut regem, adorant ut Deum. Sed profecto qui illos adduxit, ipse et instruxit; et qui per stellam foris admonuit, ipse in occulto cordis edocuit. Haec igitur Domini declaratio clarificavit hanc diem, et Magorum devota veneratio devotam fecit et venerabilem.

6. Nec sola haec apparitio, sed altera quaedam, sicut a patribus nostris accepimus, hodie celebratur; quae, etsi longo post tempore, facta creditur hoc ipso die. Cum enim jam Christus triginta annorum tempus exegisset in carne, qui secundum divinitatem idem ipse est, et anni ejus non deficiunt, inter populares turbas ad baptismum Joannis advenit; venit tanquam unus e populo, qui solus erat sine peccato. Quis eum tunc crederet Filium Dei? quis putaret Dominum majestatis? Valde quidem humiliaris, Domine; in imis absconderis, sed Joannem latere non poteris. Nonne ipse est, qui per maternum uterum, te nondum natum nondum natus agnovit? Nonne ipse est qui per utriusque materni uteri parietes te agnovit; et, quia turbis clamare non potuit, saltem matrem suam motu exsultationis edocuit? **(Luc. II, 41.)** Nunc autem quid? *Vidit eum Joannes,* ait evangelista, *venientem ad se, et ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* **(Joan. I, 29)**. Vere agnus, vere humilis, vere mansuetus. *Ecce,* inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* En ipse qui purgationem faciat delictorum, ecce sentinam nostram purgaturus advenit: et tamen post hoc testimonium baptizari vult a Joanne. Tremit ille. Quid mirum? quid, inquam, mirum, si tremit homo, nec audet attingere sanctum Dei verticem, caput adorandum angelis, reverendum Potestatibus, tremendum Principatibus? Baptizari vis, Domine Jesu? Utquid enim, aut quid tibi opus fuit baptismate? Nunquid sano opus est medicina, aut mundatione mundo? Unde tibi peccatum, ut baptisma sit necessarium? Nunquid a patre? At patrem quidem habes, sed Deum; et aequalis es illi, Deus de Deo, lumen de lumine. Nam in Deum peccatum cadere non posse quis nesciat? An vero de Matre? Nam et Matrem habes, sed virgo est. Quod ergo peccatum ex ea trahere potuisti, quae te sine iniquitate

concepit, et salva integritate peperit? Quam maculam habere potest Agnus sine macula? *Ego,* inquit Joannes, *a te debeo baptizari, et tu venis ad me?* Magna utrimque humilitas, sed nulla comparatio. Quomodo enim non humiliaretur homo coram humili Deo? *Sine modo,* inquit Dominus: *decet enim sic nos implere omnem justitiam* **(Matth. III, 14, 15)**. Acquievit Joannes, et obedivit: baptizavit Agnum Dei, et aquas lavit. Nos abluti sumus, non ille: quia nobis lavandis aquae cognoscuntur ablutae.

7. Sed fortassis minus credis Joannis testimonio, **799** quia et ipse homo est, et potes habere suspectum; cognatus ejus est cui testimonium perhibet. Ecce testimonium majus Joanne, testimonium advenientis columbae. Nec incongrue ad indicandum Agnum Dei venit columba; quia nihil melius agno convenit quam columba. Quod agnus in animalibus, hoc columba in avibus est. Summa utriusque innocentia, summa mansuetudo, summa simplicitas. Quid enim sic alienum ab omni malitia, sicut agnus et columba? Nocere cuiquam nesciunt, laedere non noverunt. Sed ne fortuito casu id evenisse causeris, ecce testimonium Dei Patris. Ecce Deus majestatis intonuit, Dominus super aquas multas **(Psal. XXVIII, 3)**, et Vox Patris andita est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* **(Matth. III, 17)**. Vere enim hic est, in quo non est quod Patri displiceat, quod oculos majestatis offendat. Unde et ipse ait: *Quia quae placita sunt ei, facio semper* **(Joan. VIII, 29)**. *Ipsum,* inquit, *audite.* Ecce, Domine Jesu, vel jam nunc loquere. Quousque siles? quousque dissimulas? Diu tacuisti, et valde diu; sed jam nunc loquendi licentiam habes a Patre. Quandiu, Dei virtus et Dei sapientia, quasi infirmus aliquis et insipiens, lates in populo?

Quandiu, nobilis Rex, et Rex coeli, fabri filium te pateris appellari pariter et putari? Etenim Lucas evangelista testatur quoniam *adhuc filius Joseph putabatur* **(Luc. III, 23.)** O humilitas, virtus Christi! o humilitatis sublimitas! quantum confundis superbiam nostrae vanitatis? Parum aliquid scio, vel magis scire mihi videor, et jam silere non possum, impudenter me et imprudenter ingerens et ostentans, promptus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Christus cum tanto tempore silebat cum se ipsum. abscondebat, nunquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria Patris? Utique timebat; sed non sibi. Nobis timebat ab illa, quibus noverat esse timendum; nobis cavebat, nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere; et quod postea docuit verbo, jam clamabat exemplo: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**. Nam de infantia Domini parum aliquid audio; extunc jam usque ad hunc tricesimum annum nihil invenio. Nunc vero jam latere non potest, qui tam manifeste demonstratur a Patre. Nam in prima quoque apparitione cum matre virgine voluit apparere, quod verecundia quaedam in virginitate signaretur.

8. Tertia quoque apparitio ejus in Evangelio invenitur: et haec nihilominus hodie celebratur. Invitatus enim ad nuptias Dominus, vino deficiente, compassus eorum verecundiae, aquam mutavit in vinum. *Hoc etiam,* sicut ait evangelista, *signorum ejus fuit initium* **(Joan. II, 11)**. Itaque in prima apparitione homo verus innotuit, ubi inter ubera matris infans apparuit; in secunda vero, verum esse Dei Filium Patris indicat testimonium; in tertia vero, verus esse Deus demonstratur, ad cujus imperium natura mutatur. Tot

testimoniis hodie confirmatur fides nostra, tot indiciis roboratur spes nostra, tot incentivis inflammatur charitas nostra.

SERMO II. *De Magis, ubi exponitur illud de Canticis,* III, 11, «*Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem.*»

1. Tres apparitiones Domini legimus: una quidem die, sed non uno tempore factas. Et quidem mirabilis secunda, mirabilis tertia; sed prima apparitio mirabilius admiranda. Mirabilis aquarum mutatio, mirabilis Joannis et columbae pariter et paternae vocis attestatio; sed illud mirabile magis, quod agnitus est a Magis. Nam quod Deum agnoscant, indicat adoratio, indicat thuris oblatio. Nec solum Deum, sed et regem agnoscunt, quod designatur in auro. Et in his non latet eos magnum pietatis sacramentum: **800** unde et in myrrha indicant moriturum. Adorant Magi, et offerunt munera adhuc sugenti matris ubera. Sed ubi est, o Magi, ubi est purpura regis hujus? Nunquid viles panni isti, quibus est involutus? Si rex est, diadema ejus ubi est? Sed vos eum vere videtis in diademate, quo coronavit eum Mater sua, in sacco mortalitatis, de quo resurgens ait: Quia *conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia* **(Psal. XXIX, 12)**. *Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua,* etc. Egredimini, virtutes angelicae, incolae civitatis supernae. Ecce rex vester,

sed in corona nostra, in diademate, quo coronavit eum mater sua. Sed his deliciis usque modo caruistis, hanc hactenus dulcedinem non gustastis. Habetis sublimitatem ejus, sed humilitatem ejus non vidistis. Egredimini igitur, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua.

2. Verumtamen non est opus illis nostra exhortatione, quoniam ipsi sunt qui desiderant in illum prospicere. Illis enim quanto sublimitas notior, tanto humilitas pretiosior et amabilior est. Unde, (licet nobis major sit causa laetitiae: nobis enim natus est, et nobis datus,) tamen ipsi nos praeveniunt, ipsi nos exhortantur. Probat hoc angelus, qui gaudium magnum exangelizat pastoribus, et quae cum eo facta est multitudo coelestis exercitus **(Luc. II, 10, 13)**. Vobis ergo dicimus, filiae Sion, animae saeculares, debiles, delicatae filiae, et non filii, in quibus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi: *Egredimini, filiae Sion.* Egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis, de servitute carnalis concupiscentiae ad libertatem spiritualis intelligentiae. Egredimini de terra vestra, et de cognatione vestra, et de domo patris vestri, *et videte regem Salomonem;* alioquin non erit tutum vobis videre eum Ecclesiasten. Idem enim qui Salomon, id est pacificus, in exsilio est , Ecclesiastes, id est concionator, erit in judicio, Idida, id est dilectus Domini, in regno. In exsilio mansuetus et amabilis, in judicio justus et terribilis, in regno gloriosus et admirabilis. Egredimini igitur, et videte regem Salomonem: nam ubique rex est. Licet enim regnum ejus non sit de hoc mundo, tamen rex est etiam in hoc mundo. Iuterrogatus siquidem, *Ergo rex es tu? Ego,* inquit, *in hoc natus sum, et in hoc veni in mundum* **(Joan. XVIII, 37)**.

Hic ergo rector est morum, in judicio discretor meritorum, in regno distributor praemiorum.

3. Egredimini proinde, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua, in corona paupertatis, in corona miseriae. Siquidem coronatus est et a noverca sua corona spinea, corona miseriae; coronandus a familia sua corona justitiae, quando exibunt angeli, et tollent de regno ejus omnia scandala, quando veniet ad judicium cum senioribus populi sui; cum pugnabit pro eo orbis terrae adversus insensatos. Coronat eum et Pater corona gloriae, sicut ait Psalmista: *Gloria et honore coronasti eum, Domine* **(Psal. VIII, 6)**. Videte eum, filiae Sion, in diademate, quo coronavit eum mater sua. Suscipite coronam parvuli propter vos regis vestri, et una cum Magis humilitatem ejus adorate, quorum fidei devotio vobis hodie proponitur in exemplum. Cui enim comparabimus, et cui similes aestimabimus viros istos? Si latronis fidem, si centurionis confessionem considero, in eo superexcellere videntur isti, quod jam tunc miracula multa fecerat, jam tunc a multis praedicatus fuerat, a multis adoratus. Attamen consideremus quid et illi dixerint. Clamabat latro de cruce: *Domine, memento mei, dum veneris in regnum tuum* **(Luc. XXIII, 42)**. Ergone per supplicium ille vadit in regnum? Quis indicavit tibi quoniam oportebat pati Christum, et sic intrare in gloriam suam? Tu quoque, centurio, eum unde nosti? *Videns quod sic clamans exspirasset: Vere,* inquit, *hic homo Filius Dei erat* **(Marc. XV, 39)**. Mira res, et omni admiratione digna!

801 4. Propterea, rogo vos, intuemini et videte quam oculata sit fides; quam lynceos oculos habeat, diligentius considerate. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno

pendentem, cognoscit morientem: siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt; ille clavis infixum, isti pannis involutum; centurio vero vitam agnovit in morte. Isti Dei virtutem in teneri corporis infirmitate, ille summum Spiritum in exspiratione. Isti Dei Verbum in infantia cognovere: siquidem quidquid illi sermonibus, isti muneribus confitentur. Latro regem, centurio Dei Filium simul et hominem pronuntiat. Et quid haec tria ipsa magorum munera indicant, nisi quod in thure non tam Dei Filium monstravere, quam Deum? Obsecramus ergo, charissimi, prosit vobis tanta charitas, quam nobis Deus majestatis exhibuit; tanta humilitas, quam suscepit; tanta benignitas, quae nobis per Christi humilitatem apparuit. Agamus gratias Redemptori et mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas Dei Patris; siquidem talem jam novimus ejus animum, ut non immerito dicamus: Sic currimus, non quasi in incertum **(I Cor. IX, 26)**. Profecto enim tale est erga nos cor Dei Patris, quale nobis expressit qui de ejus corde processit.

SERMO III. *De lectione evangelica, «Ubi est qui natus est Rex Judaeorum?»* **(Matth. II, 1-11)**.

1. Necessarium nobis videtur, fratres, juxta caeterarum solemnitatum consuetudinem, etiam solemnitatis hodiernae vobis exponere rationem. Interdum enim contra vitia loquimur, et genus illud sermonis perutile; sed diebus caeteris

videtur opportunius convenire. Festivis autem, et maxime in praecipuis solemnitatibus, magis circa ea quae solemnitatis sunt, immorandum videtur, ut pariter et erudiatur animus, et excitetur affectus. Quomodo enim celebrabitis quod nescitis? aut quomodo scietis, nisi annuntietur vobis? Propterea non sit molestum his qui sunt in lege periti, si parum doctis morem gerimus, ut exigit ratio charitatis. Credo enim ne ipsos quidem suis epulis esse fraudandos, si minus eruditis, tanquam popularibus turbis, grossiores prius apposuerint cibos. Ita vero apponent, si fraternae charitatis intuitu placuerint eis quae necessaria sunt non satis intelligentibus, etsi fortasse minus necessaria videantur. Sic autem fragmenta postmodum recolligent sibi ipsis, si diligentius recogitantes subtiliora quaeque, tanquam munda animalia ruminaverint quae parum intelligibiles animos prae subtilitate effugerint.

2. Solemnitas igitur hodiernae diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quippe apparitio est. Hodie ergo apparitio Domini celebratur, non tantum una, sed trina, sicut a patribus nostris accepimus. Hodie enim parvulus rex noster, paucis a Nativitate diebus transactis, stella declarante primitiis gentium apparuit. Hodie quoque, cum jam triginta ferme in dispensatione carnis egisset annos (qui secundum divinitatem idem ipse est, et anni ejus non deficiunt), inter populares turbas absconditus, ad Jordanem baptizandus advenit; sed testimonio Dei Patris innotuit **(Matth. III, 13-17)**. Hodie nihilominus cum discipulis suis vocatus ad nuptias, deficiente vino, signo admirabili suae potentiae aquas in vinum mutavit **(Joan. II, 1-11)**. Sed delectat eam, quae in infantia Salvatoris facta est, apparitionem diligentius intueri, quoniam et dulcissima est, et specialius hodie noscitur celebrari.

3. Hodie ergo, sicut audivimus in evangelica lectione, Magi Jerosolymam venerunt ab Oriente. Merito sane ab Oriente veniunt, qui Solis justitiae novum nobis ortum annuntiant, qui laetis rumoribus totum mundum illuminant; nisi quod infelix Judaea, **802** quia lucem oderat, ad fulgorem novae claritatis obtenebratur, et caligantes oculi ejus coruscante radio Solis aeterni multo magis excaecantur. Venientes ergo ab Oriente Magi, quid dixerint audiamus: *Ubi est, qui natus est Rex Judaeorum?* Quam certa fides, et nihil penitus haesitans! Non quaerunt utrum natus sit; sed fiducialiter loquuntur, et interrogant sine dubitatione, ubi sit qui natus est Rex Judaeorum. Porro, audito nomine regis, rex Herodes successorem suspicatus expavit. Nec mirum si turbatur Herodes; sed quod Jerusalem civitas Dei, quae *visio pacis* est, cum Herode turbatur, quis non miretur? Videte, fratres, quantum noceat iniqua potestas; quomodo caput impium subjectos quoque suae conformat impietati. Misera plane civitas, in qua regnat Herodes; quoniam Herodianae sine dubio particeps erit malitiae, et ad novae salutis ortum Herodiana movebitur turbatione. Confido ego in Domino, quoniam inter nos minime regnabit, etiamsi adesse contingat; quod et ipsum Deus avertat! Nam Herodiana malitia et Babylonica crudelitas est, nascentem velle exstinguere religionem, et allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur, quicunque resistit, quicunque repugnat, plane cum Aegyptiis parvulos Israeitici germinis necare conatur; imo cum Herode nascentem persequitur Salvatorem. Sed jam inchoatam prosequamur historiam. Credo, si quis conscius est hujus rei, studiosius sibi cavebit de caetero; et Herodianum exsecrabitur animum, ne similem exitum sortiatur.

4. Ergo quaerentibus Magis Regem Judaeorum, et sciscitante a Scribis Herode Dominicae Nativitatis locum, illi juxta prophetam nomen civitatis edicunt. Cumque recessissent Magi, et reliquissent Judaeos, *ecce stella quam viderant in Oriente, antecebat eos.* Hinc manifeste datur intelligi quoniam, humanum flagitantes consilium, divinum amisere ducatum; et conversos ad terrenum documentum, signum coeleste deseruit. Unde et relicto Herode, continuo gavisi sunt gaudio magno valde. Stella enim antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi puer erat. *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, et procidentes adoraverunt eum.* Unde vobis hoc, o alienigenae? Neque enim tantam invenimus fidem in Israel. Sic vos non offendit vilis habitatio stabuli, non pauperes cunae praesepii? non vos pauperis matris praesentia, non lactentis infantia scandalizat?

5. Denique *apertis thesauris suis,* ait evangelista, *obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham.* Si solum obtulissent aurum, videri fortasse poterant paupertati matris voluisse consulere, ut haberet nimirum unde parvulum posset filium educare. Nunc autem offerentes pariter aurum, thus et myrrham; sine dubio spiritualis oblationis genus insinuant. Aurum enim inter divitias saeculi videtur excellere; quod per ejus gratiam omnes nos devote obtulimus Salvatori, cum pro ejus nomine ex integro dereliquimus substantiam hujus muudi. Jam vero necesse est ut, qui perfecte terrena contempsimus, flagranti desiderio coelestia requiramus. Sic enim offerimus et thuris odoramentum; quo nimirum, ut in Apocalypsi beati Joannis legis, significantur orationes sanctorum **(Apoc. V. 8)**. Unde et Propheta in psalmo: *Dirigatur,* inquit, *oratio mea sicut incensum in*

conspectu tuo **(Psal. CXL, 2)**. Sic et in alio loco legis, quia *oratio justi coelos penetrat* **(Eccli. XXXV, 21)**. *Oratio,* inquam, non cujuslibet, sed *justi.* Nam qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit exsecrabilis.

6. Porro si justus esse volueris, et non avertere aurem tuam a mandatis Domini, ne avertat et ipse suam a precibus tuis, necesse est ut non solum praesens saeculum contemnas, sed et ipsam carnem castiges, et subjicias servituti. Nam qui dixit: *Nisi quis abrenuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus* **(Luc. XIV, 33)**, et alibi: *Si vis esse perfectus, vade et vende omnia quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me* **(Matth. XIX, 21)**, idem ipse in alio loco ait: *Qui vult venire post me,* **803** *abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* **(Luc. IX, 23)**. Quod exponens Apostolus: *Quicunque,* inquit, *sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* **(Galat. V, 24)**. Duas igitur alas habeat oratio nostra, contemptum mundi, et afflictionem carnis; nec dubium quin coelos penetret, et dirigatur sicut incensum in conspectu Dei. Erit enim gratum sacrificium, et acceptabilis oblatio nostra, in qua cum auro et thure fuerit etiam et myrrha; quae, licet amara sit, tamen perutilis est, et conservat corpus quod mortuum est propter peccatum, ne defluens in vitium putrefiat. Haec breviter pro imitanda Magorum oblatione sint dicta.

7. Caeterum quoniam apparitionem hanc esse diximus, quid in ea appareat, dignum est ut quaeramus. Utique secundum verba Apostoli: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei* **(Tit. III, 4)**. Ecce enim in evangelica lectione

audivimus quoniam *intrantes domum Magi invenerunt puerum cum Maria matre ejus.* In infantili corpore, quod virgineo mater fovebat in gremio, quid nisi veritas susceptae carnis apparuit? Quid in eo quod cum matre parvulus invenitur, nisi verus homo et verus hominis filius declaratur? Jam vero et in secunda apparitione vide si non manifeste vocis paternae testimonio Dei Filius approbatur. Coeli namque aperti sunt super eum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in illum, et vox Patris audita est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* **(Matth. III, 17)**. Satis equidem manifestum est ex hoc ipso, satis evidens et indubitabile, quoniam Dei Filium necesse est Deum esse. Nam et filios hominum homines, et ipsorum quoque animalium fetus ex eodem cum eis genere esse nemo est qui dubitet. Verumtamen, ut nullus sacrilego errori remaneat locus, qui in prima apparitione verus homo et filius hominis est declaratus, et in secunda verus nihilominus Dei Filius, in tertia jam verus Deus et auctor naturae probatur, ad cujus nutum natura mutatur. Nos ergo, dilectissimi, Christum Jesum diligamus ut verum hominem et fratrem nostrum, honoremus ut Dei Filium, adoremus ut Deum. Secure credamus in eum, secure credamus ei nos ipsos, fratres mei, cui nec potestas deest salvandi nos, cum sit verus Deus, et Dei Filius, nec bona voluntas, cum sit tanquam unus ex nobis verus homo, et hominis filius. Quomodo namque nobis erit inexorabilis, propter quos factus est similis nobis passibilis?

8. Jam si desideratis super his apparitionibus aliquid ad aedificationem morum audire, illud attendite, quod primo omnium Christus appareat puer cum Virgine matre, ut simplicitatem et verecundiam ante omnia quaerendam nobis

doceat esse. Nam et pueris simplicitas naturalis, et cognata virginibus verecundia est. Omnibus ergo nobis in conversionis nostrae initio nulla magis virtus necessaria est, quam simplicitas humilis, et gravitas verecunda. In secunda vero apparitione venit Salvator ad aquas baptismi, non quidem lavandus, sed magis a Patre testimonium accepturus. Hae sunt lacrymae devotionis, in quibus non indulgentia peccatorum, sed beneplacitum quaeritur Dei Patris, cum descendit in nos spiritus adoptionis filiorum, testimonium perhibens spiritui nostro quod sumus filii Dei, ut mellifluam nobis vocem de coelo videamur audire, quia vere Deus Pater in nobis complaceat sibi. Nec parum distat inter has lacrymas devotionis, et aetatis utique jam virilis, atque eas quas primaeva aetas inter infantiae vagitus emisit, lacrymas utique poenitentiae et confessionis. Verumtamen longe amplius utrisque praecellunt aliae quaedam lacrymae, quibus et infunditur sapor vini. Illas enim lacrymas vere in vinum mutari dixerim, quae fraternae compassionis affectu in fervore prodeunt charitatis; pro qua etiam ad horam tui ipsius immemor esse sobria quadam ebrietate videris.

IN OCTAVA EPIPHANIAE. **804** SERMO. *De circumcisione, baptismo, et verbo Domini ad Joannem. «Sic decet nos implere omnem justitiam.»* **(Matth. III, 15.)**

1. Populo durae cervicis cultellus erat necessarius, et lapideis cordibus merito cultri lapidei debebantur, qualibus a Jesu Nave facta circumcisio memoratur **(Josue. V, 2, 3)**. Noster autem Jesus, tanquam agnus mansuetus, omnem austeritatem abstulit. Domine, agnus es cum lana et lacte veniens: aufer a me, obsecro, cultellum istum. Durum enim videtur et crudele, parvulo recens nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit misericors. Duritiam, duris bene congruam servis, filiis commutavit in mansueludinem, ut rubiginem originalis peccati, quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc jam cum unctione gratiae facile lavet aqua. Nihil ergo mirum si pro diversitate temporum mutata sint sacramenta, ut daretur utrisque quod congruum erat eis. Ipse vero Christus utrumque suscepit, ut tanquam lapis angularis utrique parieti cohaereret, ac si duarum capita corrigiarum consuendo connecteret, sicut et Pascha figuratum ipse complevit, et verum protinus inchoavit.

2. Sed et propterea voluit circumcidi, ut ostenderet auctorem se esse veteris legis, sicut et Evangelii; quoniam qui per se ipsum ait: *Nisi, quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum coelorum* **(Joan. III, 5)**, ipse idem per servum suum prius dixerat, *Omnis anima cujus praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo* **(Gen. XVII, 14)**. Quod si solum baptisma suscepisset, videri poterat refugisse circumcisionem, tanquam nihil ad se pertinentem. Si vero circumcideretur et non baptizaretur, quando mihi persuaderi posset baptizari, circumcisione relicta? Nunc itaque post circumcisionem baptisma suscipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod ultimo suscepit.

3. Denique communitatis amator et commendator, qui habitare facit unius moris in domo **(Psal. LXVII, 7)**, quomodo communitatem desereret, et alios scandalizaret? Sic enim scandalizarentur videntes eum non circumcidi, sicut hodie scandalizaretur Ecclesia, si infantem videret non baptizari. Nec solum communitatis et unitatis bonum commendare, sed humilitatem voluit exhibere; ut ligaturam vulneratorum susciperet, qui solus erat absque vulnere. Hinc enim Apostolus dicit: *Misit Deus Filium suum in mundum, natum ex muliere, factum sub lege* **(Galat. IV, 4)**.

4. Verum ne quis forte diceret: Quod circumcisus est parentes fecerunt (parvulus enim erat), jam triginta annorum ad baptismum ipse perrexit. Inclinatur sub Baptistae manibus caput tremendum potestatibus, et principatibus adorandum. Quid mirum si Baptista contremuit? Quis vel ipsa cogitatione non contremiscat? O quam altum erit in judicio caput, quod modo sic inclinatur! et vertex qui modo tam humilis videtur, quam sublimis et et excelsus tunc apparebit! *Sine,* inquit, *modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam.* Siquidem qui in plenitudine temporis venit, et in quo habitat plenitudo divinitatis, nihil novit nisi plenum. Nam et legem non venit solvere, sed implere **(Matth. V, 17)**. Est autem justitia quaedam stricta et angusta valde, ita ut quam cito pedem verteris, in peccati foveam cadas: nec praeponere se aequali, nec aequare praeposito. Hujus definitio est, reddere unicuique quod suum est. Altera latior et amplior justitia, nec aequare se pari, nec inferiori praeponere. Sicut enim grandis et gravis est superbia, praeferre se aequali, aut aequare praelato, ita magnae humilitatis est, inferiorem se exhibere aequali, aut aequalem inferiori. Maxima et plena

justitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa et intolerabilis superbia est, superiori se praeponere ita inferiori se supponere [*alias,* subdere], summa et plena justitia est. Quod **805** Joannes ait, *Ego a te debeo baptizari* **(Matth. III, 14)**, de prima fuit, quia superiori se subdidit: quod autem Christus fecit, de plena justitia fecit, siquidem ille servuli sui manibus se inclinavit.

5. Videat nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum qui extollitur super omne quod creditur Deus, aut quod colitur **(II Thess. II, 4)**. Studeamus et nos, obsecro, fratres, adimplere omnem justitiam. Ipsa enim est via per quam ad laetitiam venitur. Nam laetitia praemium est, justitia vero meritum et materia. Nam de ipsa justitia erit laetitia nostra, quando Christus apparebit vita nostra, et nos apparebimus cum ipso in gloria; quoniam ipse est qui factus est nobis a Deo Patre justitia. Beati vero, qui etiamnunc de justitia laetantur, et exhilarantur in conscientiis suis, sugentes mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Nunc enim [*alias* autem] videtur laboriosa justitia: sed veniet quando in suavitate et jucunditate sine omni labore desideretur et habeatur, ametur et percipiatur, quando fruemur ipsa justitia. Vae autem his qui praetergrediuntur viam, qui, relicta justitia, vanam et transitoriam laetitiam quaerunt! Cum enim de transitoriis quaerunt laetitiam, non poterit non transire, transeuntibus his de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus deficit ignis, sic mundus transit, et concupiscentia ejus; haud dubium quin et laetitia quoque.

DOMINICA PRIMA POST OCTAVAM EPIPHANIAE

SERMO I. *De miraculo facto in nuptiis,* **(Joan. II, 1-11)**; *et de eo quod Dominus ait, «Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis.»* **(Luc. XII, 36.)**

1. In lectione sancti Evangelii fratres, hodie audivimus quia Dominus noster ivit ad nuptias. Faciamus ergo quod alibi monet, et studeamus similes fieri *hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis.* Nam tenenti carrucam in agro, et vendenti aliquid vel ementi in foro, non dicimus: Quid exspectas? neque enim similes sunt exspectantibus. Ei vero quem videmus stare ante januam, pulsare crebrius, saepius suspicere ad fenestras; nihil mirum si dicitur: Quid exspectas? Illi ergo sunt similes exspectantibus, qui non surda aure audierunt: *Vacate, et videte quoniam ego sum Deus* **(Psal. XLV, 11)**. Veniet Dominus exspectantibus eum in veritate, qualis erat qui dicit: *Exspectans exspectavi Dominum* **(Psal. XXXIX, 1)**. Veniet tanquam revertens a nuptiis, inebriatus vino charitatis, et immemor iniquitatum nostrarum. Veniet non exspectantibus, tanquam revertens a nuptiis, tanquam potens crapulatus a vino. Vere [*alias* Veniet] ebrius, et immemor miserationum suarum. Tunc enim, quantum ad illos, obliviscetur misereri Deus. Veniet in ira et indignatione,

tanquam furibundus; sed, o Domine, ne in furore tuo arguas me. Haec modo non tam de praesentibus nuptiis, quam pro earum occasione sint dicta.

2. Jam vero sequamur una cum discipulis ad nuptias euntem Dominum, ut, videntes quod facturus est, pariter credamus cum illis. *Deficiente vino, dixit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent.* Compassa est enim eorum verecundiae, sicut misericors, sicut benignissima. Quid de fonte pietatis procederet, nisi pietas? Quid, inquam, mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi servabit odorem? Quantum igitur viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus novem mensibus requievit? Nam et ante mentem replevit, quam ventrem; et cum processit ex utero, ab animo non recessit. Durior fortasse et austerior videri posset responsio Domini: sed noverat ille cui loqueretur; et quis loqueretur illa non ignorabat. Denique ut scias quomodo responsum ipsum acceperit, aut quantum de Filii benignitate praesumpserit, ait **806** ministris: *Quaecumque praeceperit vobis, servate, et facite.*

3. *Erant autem ibi lapideae hydriae sex positae.* Has nunc hydrias purificandis veris Judaeis non littera, sed spiritu, necesse habemus apponere, vel magis appositas demonstrare. Quia enim nondum pervenit Ecclesia ad perfectam purificationem, quando eam sibi Christus exhibebit gloriosam, non habentem maculam neque rugam, aut aliquid hujusmodi; multis interim purincationibus opus habet, quatenus sicut abundant peccata, abundet et indulgentia; sicut multiplicatur miseria, sic et misericordia: nisi quod non sicut delictum, ita et donum. Gratia enim non solum peccata lavat,

sed et merita donat. Sex igitur hydriae sunt positae his qui post baptismum in peccata labuntur: de his enim loquimur, quia de his sumus. Exuimus tunicam veterem; sed, heu! pejus reinduimus eam. Lavimus pedes nostros: sed pejus inquinavimus eos. Sicut ergo quod alius inquinaverat, lavit alius, sic inquinatos a nobis lavari opus est a nobis. Aliena lavit aqua, quos culpa inquinaverat aliena. Nec tamen sic alienam dixerim, ut negem nostram; alioquin nec inquinaret. Sed aliena est, quia in Adam omnes nescientes peccavimus; nostra, quia, etsi in alio, nos tamen peccavimus, et nobis justo Dei judicio imputabatur, licet occulto. Verumtamen, ut jam non sit quod causeris, o homo, contra inobedientiam Adae datur tibi obedientia Christi, ut, si gratis venumdatus es, gratis etiam redimaris; si nesciens in Adam periisti, nesciens vivificeris in Christo. Nescisti quando ad lignum vetitum vetus Adam tetendit manus noxias; nescisti nihilominus quando in ligno salutifero innoxias manus Christus extendit. A primo homine in te manavit macula qua inquinatus es: a Christi latere aqua qua mundatus es. Nunc jam inquinatus propria culpa, propria nihilominus aqua mundaberis, ab illo tamen et per illum, qui solus est purgationem faciens peccatorum.

4. Prima ergo hydria et prima purgatio in compunctione est, de qua legimus quoniam, *in quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor* **(Ezech. XVIII, 21, 22)**. Secunda vero, confessio est. Omnia siquidem in confessione lavantur. Tertia, eleemosynarum largitio. Hinc enim habes in Evangelio: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* **(Luc. XI, 41)**. Quarta, remissio injuriarum, secundum quod orantes dicimus: *Dimitte nobis debita nostra,*

sicut et nos dimittimus debitoribus nostris **(Matth. VI, 12)**. Quinta est afflictio corporis; unde et oramus, ut mundi per abstinentiam, Deo canamus gloriam (Hymn. Eccles. ad Prim.). Sexta est obedientia praeceptorum, sicut audierunt discipuli (quod utinam audire mereamur et nos!): *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis* **(Joan. XV, 3)**. Nimirum quia non erant sicut hi quibus dicitur, *Sermo meus non capit in vobis* **(Id. VIII, 37)**; sed in auditu verbi obaudierant ei. Hae sunt sex hydriae positae in purificationem nostram, quae vacuae sunt et plenae vento, si pro inani gloria observantur. Aqua replentur, si timore Dei custodiantur, quoniam timor Domini fons vitae. Aqua, inquam, timor Domini est, etsi minus sapida, sed optime refrigerans animam noxiis desideriis aestuantem. Aqua est, quae jacula inimici ignita possit exstinguere. Nam nec illud dissonat, quod aqua semper ima petit, et timor ad ima cogitationem deducit, et in inferioribus immoratur, atque loca horrenda pavida mente collustrat, juxta illud: *Vadant ad portas inferi* **(Isai. XXXVIII, 10)**. Sed divina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem.

5. Dicuntur autem lapideae hydriae, non tam propter duritiam, quam propter stabilitatem. *Capientes singulae metretas binas vel ternas.* Duae metretae, duplex timor: ne forte trudi in gehennam, ne forte ab aeterna vita contingat excludi. Sed quia de contingente futuro sunt ista, et blandiri potest sibi anima dicens, Postquam aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris, ages poenitentiam, nec ista jam cariturus, nec periturus in illa; honum est adhibere et tertium, qui utique spiritualibus notus est, eo utilior, quo de praesenti **807** est. Timent enim qui noverunt spiritualem cibum, ne quando forte fraudentur eo.

Cibo siquidem forti egent qui manum miserunt ad fortia. Vivant de paleis Aegypti, qui deserviunt in operibus luti et lateris; nobis fortior cibus est necessarius, quoniam nobis grandis restat via, ut ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipse est panis angelorum, panis vivus, panis quotidianus. Hic est de quo nobis promissum est quia centuplum accipiemus in hoc saeculo **(Matth. XIX, 29)**. Sicut enim mercenariis et quotidianus cibus datur in opere et merces servatur in fine, sic Dominus vitam aeternam in fine reddet, et interim centuplum repromittit, et exhibet . Quid ergo mirum si timet ne perdat hanc gratiam, qui jam consecutus est eam? Haec est metreta tertia, quam sub disjunctione signanter posuit, eo quod non omnium sit; quia nec omnibus centuplum repromissum, sed solis qui omnia reliquerunt.

SERMO II. *De spiritualibus nuptiis in evangelica historia designatis* [Alias, *De mutatione aquae in vinum]*. **(Joan. II, 1-11.)**

1. In operibus Domini, fratres, et minus capaces animos exterior consideratio pascit, et qui magis exercitatos habent sensus, solidiorem intus cibum inveniunt, et suaviorem, tanquam adipem medullamque frumenti. Sunt enim et exteriori specie delectabilia, et interiori virtute multo delectabiliora; quemadmodum et ipse exterius quidem speciosus erat forma prae filiis hominum, interius autem tanquam candor lucis aeternae, etiam ipsis supereminens vultibus angelorum. Apparebat enim foris homo sine culpa,

caro sine peccato, agnus sine macula. Quam speciosi pedes annuntiantis pacem, annuntiantis bona **(Isa. LII, 7)**! sed multo speciosius et pretiosius caput ejus: quoniam caput Christi Deus. Delectabilis aspectus hominis in quem peccatum non cadit, et beati oculi qui viderunt; sed multo magis beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt **(Matth. V, 8)**. Denique cum pervenisset ad nucleum, testam jam, licet decoram valde, non reputabat Apostolus, dicens: *Etsi cognovimus aliquando Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* **(II Cor. V, 16)**. Nimirum quia Dominus ipse praedixerat: *Caro non prodest quidquam, spiritus est qui vivificat* **(Joan. VI, 64)**. Sed haec est sapientia quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos quibus legimus ab eodem dictum: *Nihil arbitratus sum me scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum* **(I Cor. II, 6, 2)**. Totus suavis est, totus salubris est, totus delectabilis, totus denique secundum sponsae vocem desiderabilis **(Cantic. V, 16)**. Sicut autem in eo ostensum est, sic et in operibus ejus reperies. Nam et superficies ipsa, tanquam a foris considerata, decora est valde, et si quis fregerit nucem, intus inveniet quod jucundius sit, et multo amplius delectabile. Non sic apud Patres Veteris Testamenti reperies. Nam in operibus eorum decora et delectabilis est significatio mystica; ipsa tamen si per se considerentur, invenientur aliquando minus digna, ut sunt facta Jacob, adulterium David, et multa similia. Pretiosa quidem sunt fercula, sed vasa non adeo pretiosa. Et fortasse propterea dictum est, *Tenebrosa aqua in nubibus aeris;* quoniam tenebrosae nubes illae fuerunt: et subjunctum est de Domino, *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transierunt* **(Psal. XVII, 12, 13)**.

2. Credo, jam advertistis ad quid haec dicere velim. Audistis enim hodie miraculum factum in nuptiis, initium utique signorum Domini; cujus et historia satis est admirabilis, et significatio amplius delectabilis. Magnum enim divinae majestatis indicium fuit, ad nutum Domini aquam in vinum converti; sed est illa **808** multo melior mutatio dexterae Excelsi, quam in ista praefiguravit. Omnes enim nos ad spirituales nuptias vocati sumus, in quibus utique sponsus est Christus Dominus; unde canimus in Psalmo: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo* **(Psal. XVIII, 6)**. Sponsa vero nos ipsi sumus, si non vobis videtur incredibile, et omnes simul una sponsa, et animae singulorum quasi singulae sponsae. Sed quando hoc sentire poterit fragilitas nostra de Deo suo, quod eo affectu se [*alias* nos] diligat, quo diligitur sponsa a sponso? Multum enim haec sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamen propter Aethiopissam istam de longinquo Filius aeterni Regis advenit, et ut sibi desponsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem Aethiopissam duxit uxorem, sed non potuit Aethiopissae mutare colorem: Christus vero quam adamavit ignobilem adhuc et foedam, gloriosam sibi exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam. Murmuret Aaron, murmuret et Maria, non nova, sed vetus; non Mater Domini, sed soror Moysi **(Num. XII)**; non nostra, inquam, Maria; illa enim sollicita est, si quid forte deest in nuptiis. Vos autem, ut dignum est, murmurantibus sacerdotibus, murmurante Synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini.

3. Unde enim tibi, o humana anima, unde tibi hoc? Unde tibi tam inaestimabilis gloria, ut ejus sponsa merearis esse, in

quem desiderant angeli ipsi prospicere? Unde tibi hoc, ut ipse sit sponsus tuus, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur, ad cujus nutum universa mutantur? Quid retribues Domino pro omnibus quae retribuit tibi, ut sis socia mensae, socia regni, socia denique thalami, ut introducat te Rex in cubiculum snum? Vide jam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de eo praesumas, vide quibus brachiis vicariae charitatis redamandus et amplectendus sit, qui tanti te aestimavit, imo qui tanti te fecit. De latere enim suo te reformavit, quando propter te obdormivit in cruce, et [*alias additur* ob hoc] somnum mortis excepit. Propter te a Deo patre exivit, et matrem Synagogam reliquit, ut adhaerens ei, unus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi, filia, et vide, et considera quanta sit erga te dignatio Dei tui; et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Desere carnales affectus, saeculares mores dedisce; a prioribus vitiis abstine, consuetudines noxias obliviscere. Quid enim putas? nonne stat angelus Domini qui secet te mediam, si forte (quod avertat ipse!) alterum admiseris amatorem?

4. Jam enim desponsata es illi, jam nuptiarum prandium celebratur; nam coena quidem in coelo et in aula aeterna paratur. Verumtamen nunquid ibi vinum deficiet? Absit! Inebriabimur ibi ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis ejus potabimur **(Psal. XXXV, 9)**. Paratum est profecto illis nuptiis flumen vini; vini, inquam, quod laetificat cor; siquidem fluminis impetus laetificat civitatem Dei **(Psal. XLV, 5)**. Nunc autem quoniam grandis nobis restat via, prandium quidem accipimus hic, etsi non in tanta copia, quod plenitudo et satietas coenae reservetur aeternae. Hic ergo nonnunquam vinum deficit, qratia scilicet devotionis, et

fervor charitatis. Quoties mihi necesse est, fratres, post lacrymosas querimonias vestras, exorare Matrem misericordiae ut suggerat suo benignissimo Filio quoniam vinum non habeatis? Et ipsa, dico vobis, charissimi, si pie a nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostrae; quoniam misericors est, et mater misericordiae. Nam si compassa est verecundiae illorum a quibus fuerat invitata; multo magis compatietur nobis, si pie fuerit invocata. Placent enim illi nuptiae nostrae, et pertinent ad eam multo amplius illis; nimirum de cujus utero tanquam e thalamo suo, coelestis Sponsus processit.

809 5. Sed quem non moveat, quod in nuptiis illis respondit Dominus benignissimae ac sanctissimae matri suae, dicens: *Quid mihi et tibi est, mulier?* Quid tibi et illi est, Domine? Nonne quod filio et matri? Quid ad illam pertines [*alias* pertinet] quaeris, cum tu sis benedictus fructus ventris ejus immaculati? Nonne ipsa est quae salvo pudore concepit, et sine corruptione te peperit? Nonne ipsa est, in cujus utero novem mensibus moratus es, cujus virgineis uberibus lactatus es, cum qua jam duodecim annorum factus de Jerusalem descendisti, et eras subditus illi? Nunc ergo, Domine, quid molestus es illi, dicens, *Quid mihi et tibi?* Multum per omnem modum. Sed manifeste jam video quod non velut indignans, aut confundere volens virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: *Quid mihi et tibi?* cum, venientibus ad te juxta Matris praeceptum ministris, nihil cunctatus facias quod illa suggessit. Utquid ergo, fratres, utquid sic respondebat prius? Utique propter nos, ut conversos ad Dominum jam non sollicitet carnalium cura parentum, et necessitudines illae non impediant exercitium spirituale.

Quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentibus. At postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Unde et legimus fratrem quemdam in eremo conversantem, cum ad eum carnalis frater auxilii gratia adventasset, respondisse, ut adiret alterum fratrem eorum, cum ille utique jam obiisset. Cumque admiratus qui venerat responderet quia ille obiit eremita se quoque similiter obiisse respondit . Optime ergo nos docuit Dominus ne solliciti simus super propinquis carnis nostrae plus quam religio postulet, quando ipsi Matri, et tali Matri, respondit: *Quid mihi et tibi est, mulier?* Sic et in alio loco cum suggereret ei quidam quoniam foris staret cum fratribus Domini, quaerens ei loqui, respondit: *Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei* **(Matth. XII, 48)**? Ubi modo sunt qui tam carnaliteret inaniter super carnalibus propinquis suis solent esse solliciti, ac si adhuc viverent et ipsi cum eis?

6. Sed videamus jam quid sequitur. *Erant,* ait Evangelista, *hydriae sex positae secundum purificationem Judaeorum.* Vel ex hoc potes manifestius advertere non plenitudinem, sed praeparationem nuptiarum esse, ubi nimirum adhuc opus est purificatione. Desponsationis ergo nuptiae istae sunt, non copulationis. Absit enim ut credamus illis in nuptiis fore vasa purificationis, quando gloriosam sibi Christus Ecclesiam exhibebit, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi! ubi enim [*alias* autem] non erit macula, quae purificatio erit necessaria? Nunc utique lavandi tempus est, nunc purificationem patet esse necessariam, quando nemo mundus a sorde, nec infans cujus est unius diei vita super terram. Nunc abluitur sponsa, nunc purificatur, ut in coelestibus illis nuptiis

sponso suo sine omni macula praesentetur. Quaeramus ergo hydrias sex, in quibus haec ablutio Judaeorum, id est confitentium, purificatio fiat. Nam si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est, quae sola liberat, sola salvat, sola lavat. Quod si confiteamur peccata nostra, non deerunt veris Judaeis purificationis hydriae; quoniam fidelis est Deus, qui dimittat nobis peccata, et emundet nos ab omni iniquitate **(I Joan. I, 8, 9)**.

7. Ego quidem sex hydrias, sex observantias arbitror esse, quas ad purificanda confitentium corda sancti patres instituere, et omnes illas, ni fallor, hic poterimus invenire. Prima siquidem hydria, coutinentia est castitatis, qua diluitur quidquid ante luxuria inquinavit. Secunda vero jejunium est, ut quod maculaverat crapula, nunc abstinentia mundet. Per segnitiem quoque et otiositatem, quae inimica est animae, multas contraximus sordes contra Dei sententiam, in sudore vultus alieni, non nostri, pane vescentes **(Gen. III, 19)**; propter hoc quoque tertia hydria nobis apponitur, ut sordes illae in labore manuum diluantur. Sic **810** et per somnolentiam caeteraque noctium et tenebrarum opera, multa deliquimus; ideo quoque quarta hydria vigiliarum observantia ponitur, ut nocte surgentes ad confitendum Domino, non bonas noctes praeteriti temporis redimamus. Jam vero de lingua quis nesciat, quam multum inquinaverit nos per vaniloquia et mendacia, per detrationes et adulationes, per verba malitiae et verba jactantiae? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet, custos religionis, et in quo est fortitudo nostra. Sexta quoque hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio, sed alieno vivimus, ut deleatur quidquid

indisciplinate vivendo deliquimus. Lapidea sunt haec, dura sunt, sed necesse habemus in his lavari, nisi forte volumus [*alias* voluerimus] propter foeditates nostras a Domino accipere libellum repudii. Attamen in eo quod dicuntur lapideae, non solum duritia, sed multo melius soliditas potest intelligi; quoniam non lavant haec, nisi firma stabilitate permanserint.

8. Ait ergo Dominus ad ministros: *Implete hydrias aqua.* Quid sibi istud vult, Domine? Ministri solliciti sunt de vini penuria, et tu dicis: *Implete hydrias aqua.* Illi de poculis cogitant, et tu praecipis ut vasa purificationis impleant. Sic omnino, sic suspiranti Jacob ad Rachelis amplexus, Lia a patre supponitur **(Gen. XXIX, 22-24)**. Nobis, fratres, qui ministri sumus et servi vestri, per Christum nobis praecipitur implere hydrias aqua, quoties deest vinum. Ac si dicatur: Illi devotionem desiderant, vinum requirunt, fervorem flagitant; sed nondum venit hora mea: implete hydrias aqua. Quae est enim aqua sapientiae salutaris, etsi non adeo suavis, nisi fons vitae, et initium sapientiae timor Domini? Dicitur ergo ministris: Incutite metum, et spiritu timoris non tam vasa quam corda replete; quia, ut ad charitatem perveniant, initiandi sunt a timore, ut dicant et ipsi, *A timore tuo concepimus, Domine, et parturivimvs spiritum salutis* **(Isai. XXVI, 18)**. Sed quomodo implebuntur hydriae? Praedixerat enim Evangelista: *Capientes singulae metretas binas vel ternas.* Quae sunt duae metretae, quaeve tertia? Utique duplex timor communis, et notus omnibus; at tertius quidem minus communis, et minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehenna; secundus, ne exclusi a visione Dei

privemur tam inaestimabili gloria; tertius replet animam omni sollicitudine timidam, ne forte deseratur a gratia.

9. Et quidem omnis timor Domini, sicut aqua exstinguit ignem, sic exstinguit peccati consupiscentiam; sed is maxime cum ad omnem tentationem statim occurrit, ne forte contingat amittere gratiam, ut sibi derelictus homo labatur quotidie de malo in pejus, de peccato minori in graviorem culpam; quales utique multos videmus cum in sordibus sunt, sordescentes adhuc. Nam adversus timorem istum non est unde sibi blandiatur anima sive de minori forte quantitate peccati, sive de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris. Praecipit ergo nobis Dominus, ut hac aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuae, et plenae vento, si quis tamen adeo insanus est ut in eo per vanitatis studium illae, quas praediximus, observantiae mercede perpetua vacuentur, ut sunt fatuae virgines, in quarum vasis oleum non habetur **(Matth. XXV, 3)**. Interdum autem (quod pejus est) plenae quidem sunt, sed plenae veneno, quod est invidia, murmur, rancor animi, et detractio. Propterea ne forte subintrent ista, dum vinum deest, jubemur implere hydrias aqua, ut observentur mandata Domini in timore; quae tunc mutatur in vinum, cum timor expellitur a charitate, et implentur omnia fervore spiritus et jucunda devotione .

IN SEPTUAGESIMA,

SERMO I.

1. Magna mihi consolatio est, fratres mei, in verbo ilio Domini, *Qui ex Deo est, verba Dei audit* **(Joan. VIII, 47) 811.** Propterea enim vos libenter auditis, quia ex Deo estis. Nec ignoro quod alio in loco dicit Scriptura: *Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* **(Rom. XI, 36)**. Sed multo aliter sunt ex eo, qui, secundum beati Joannis Evangelium, *non ex voluntate carnis nati sunt, sed ex Deo* **(Joan. I, 13)**. Unde et invenies ab eodem Joanne in Epistola sua scriptum: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat; sed generatio caelestis conservat illum* **(I Joan. V, 18)**. *Non peccat,* inquit, id est non permanet in peccato; quia *conservat illum,* utique ut perire non possit, ea quae falli non potest *generatio coelestis.* Sive *non peccat,* id est, tantumdem est ac si non peccet, pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum: *generatio* enim *caelestis* etiam in hac parte *conservat illum* . Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere: Ego de electis sum, ego de praedestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis haec, inquam, dicere potest? reclamante nimirum Scriptura, *Nescit homo si sit dignus amore an odio* **(Eccle. IX, 1)**. Certitudinem utique non habemus; sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quaedam et indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de numero electorum, in quo ea signa permanserint. Propter hoc, inquam, quos praescivit Deus, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam praestet gratia consolationis. Hoc enim est unde semper solliciti, et in

timore et tremore humiliemur necesse est sub potenti manu Dei, quoniam quales sumus, nosse possumus vel ex parte; quales autem futuri simus, id nosse penitus nobis impossible est. Itaque qui stat, videat ne cadat; et in ea forma quae salutis indicium est, et argumentum praedestinationis, perseveret atque proficiat.

2. Porro inter ea quae fiduciam praestant et materiam spei, unum illud maximum est, de quo nunc coepimus loqui: *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Nonnullos enim sic interdum audientes invenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant quae dicuntur: non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare, ne forte quod audiunt dictum, sit propter eos. Magis autem si forte sermo Dei vivus et efficax, qui suo, et non ejus qui loquitur, arbitrio fertur quocunque voluerit; si, inquam, manifeste adversus vitia illa processerit, quibus sese illi sentiunt obligatos, dissimulant, et avertunt oculos cordis, aut qualibet adinventione palliant vitia [*alias* audita], et seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video, magis autem vereor ne forte propterea non audiant verbum Dei, quia non sunt ipsi ex Deo. In vobis, fratres, (Deo gratias) vere invenio aures audiendi; nimirum cum in emendatione vestra sine mora appareat fructus verbi, sed etiam inter loquendum, fateor, nonnunquam sentire mihi videor fervorem studii vestri. Etenim quanto abundantius sugitis, tanto amplius replet ubera mea dignatio Spiritus sancti; et tanto copiosus datur quod propinem vobis, quanto citius quod propinatur hauritis [*alias* hausistis]. Propterea saepius loquor vobis, etiam praeter consuetudinem Ordinis nostri. Scio euim quis dixerit: *Si quid supererogaveris, cum rediero, reddam tibi* **(Luc. X, 35)**.

3. Initium Septuagesimae, fratres, hodie celebratur, cujus nomen in universa Ecclesia celebre satis habetur. Jam vero dico vobis, charissimi, quia plurimum in hoc nomine compatior mihi ipsi. Commovetur enim intra me spiritus meus, suspirans nimirum ad patriam illam in qua nec numerus est nec mensura nec pondus. Quandiu enim in pondere et mensura et numero universa corporis et animae bona recipio? Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo! Nam de corporali cibo ad Adam dictum est, et pervenit usque ad me: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* **(Gen. III, 19)**. Sed et cum laboravero, panis datur mihi in pondere, **812** potus in mensura, pulmenta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid vero de spirituali? Utique antequam comedam, suspiro, atque utinam cum suspiravero et flevero, vel fragmentum exiguum merear de coelesti convivio, et tanquam catellus edam de micis quae cadunt de mensa dominorum meorum! O Jerusalem, civitas Regis magni, qui te ex adipe frumenti satiat, et quam fluminis impetus laetificat! in te nec pondus utique nec mensura, sed satietas est et affluentia summa. Sed nec habes numerum, quippe cujus participatio ejus in idipsum. Ego vero, qui totus sum in vicissitudine et numero, quando veniam ad unam illam quam requiro? quando satiabor apparente gloria tua, Domine? quando inebriabor ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, ut nec glutire quidem possim salivam meam.

4. Sic omnino, sic verum est, fratres, quoniam modo omnia dantur in pondere et mensura et numero; sed veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero quidem

legimus, quoniam *sapientiae illius non est numerus* **(Psal. CXLVI, 5)**. Et alio in loco apud eumdem prophetam: *Delectationes in dextera tua usque in finem* **(Psal. XV, 11)**. Audi etiam apud Apostolum pondus sine pondere: *Supra modum,* inquit, *in sublimitate aeternum pondus gloriae* **(II Cor. IV, 17)**. Audi pondus aeternum; sed attende quia praemiserit, *supra modum.* Sic et Christum audio mensuram sine mensura promittentem: *Mensuram,* inquit, *confertam, et coagitatam, et supereffluentem* **(Luc. VI, 38)**. Sed quando venient ista? Profecto in fine praesentis Septuagesimae, quod est tempus captivitatis nostrae. Sic enim legimus, quod captivati a Babyloniis filii Israel, terminum acceperunt annorum septuaginta; quibus transactis redierunt in sua, cum instauratum est templum, et civitas reaedificata **(Jerem. XXV, XXIX, et I Esdr., etc.)**. At vero captivitas nostra, fratres, quando finietur, quae tot annis, ab initio utique mundi, protenditur? Quando liberabimur a servitute ista? quando restaurabitur Jerusalem, civitas sancta? Utique completa hac Septuagesima, quae ex denario et septenario constat, propter decem mandata quae accepimus, et septem impedimenta quibus a mandatorum obedientia retardamur.

5. Primum enim impedimentum nostrum et occupatio gravis, est ipsa necessitas hujus miseri corporis, quod, dum modo somnum, modo cibum, modo vestem, caeteraque similia quaerit, haud dubium quin frequenter impediat nos ab exercitio spirituali. Secundo loco impediunt nos vitia cordis, ut est levitas, suspicio, impatientiae aut invidiae motus, laudis appetitus, et similia, quae quotidie experimur in nobis. Tertium et quartum impedimentum accipe prosperitatem

hujus saeculi et adversitatem. Sicut enim corpus quod corrumpitur, aggravat animam, sic deprimit etiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem **(Sap. IX, 15)**. Utrinque ergo cave a laqueo tentationis, et quaere arma justitiae a dextris et a sinistris. Quintum impedimentum gravissimum et periculosissimum ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertum habemus quid agere debeamus, ita ut quid oremus, sicut oportet, nesciamus. Sextum impedimentum est adversarius noster, qui tanquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret **(I Petr. V. 8)**. Atque utinam in istis sex tribulationibus liberaremur, ut vel in septima non tangeret nos malum, nec apprehenderet nos periculum in falsis fratribus. Utinam soli impugnarent nos maligni spiritus cum suggestionibus suis, et nihil nocerent homines perniciosis exemplis, persuasionibus importunis, sermonibus adulationis vel detractionis, atque aliis mille modis. Videtis certe quam necessarium sit ut adversus haec septem pericula, quibus impedimur, septiformis Spiritus sancti anxilio sublevemur. Pro his enim septem, quibus ab observantia Decalogi retardamur, in luctu poenitentiae Septuagesima praesens agitur. Unde et reticetur interim **813** Alleluia solemne , et humanae transgressionis historia miserabilis ab exordio recensetur.

SERMO II. *De eo quod scriptum est, «Immisit Dominus soporem in Adam* **(Gen. II, 21-24)**.»

1. *Immisit Dominus soporem in Adam.* Immisit et in se ipsum, factus nimirum secundus Adam; sed est distantia forte non

parva. Ille enim soporatus videtur prae excessu contemplationis; Christus miserationis affectu: ut in illum soporem immiserit veritas, in hunc charitas, cum utraque sit Dominus. Ait enim Joannes evangelista: *Deus charitas est* **(I Joan. IV, 16)**; et ipse Dominus: *Ego sum via, veritas et vita* **(Joan. XIV, 6)**. Sane soporem Christi solius charitatis fuisse nemo dubitat, vel nomine tenus Christianus. Siquidem accubuit ut leo, non victus plane, sed victor, potestate propria ponens animam, somnum mortis excipiens propria voluntate. Caeterum qualis et ille sopor dicendus est fuisse vel credendus, quem Dominus immisit in Adam, in quo, sine sensu omnino doloris, in mulierem aedificandam costa sublata est de latere dormientis? Mihi quidem nonnisi incommutabilis veritatis intuitu, et abysso divinae sapientiae, corporeis excedens sensibus obdormisse videtur; quod ex ejus verbis vel maxime conjici potest. Rediens nimirum indicat quo abiisset, dum, tanquam ebrius de cella vinaria veniens, et eructans illud magnum sacramentum quod tanto post in Christo et in Ecclesia Apostolus commendavit: *Hoc nunc,* inquit, *os ex ossibus meis;* et: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una* **(Ephes. V, 31, 32)**. An tibi penitus obdormisse videtur, qui in hanc vocem excitatus erupit, et non magis dicere potuisse: *Ego dormio, et cor meum vigilat* **(Cant. V, 2)**.

2. Verum id quidem sine praejudicio dixerim, si cui forte aliter visum fuerit, maxime si quid aliud in sanctorum paginis invenitur. Neque enim communem arbitror fuisse soporem, aut nostris similem somnis, quos nec contemplationis excessus, nec miserationis affectus, sed infirmitatis defectus immittit; quos nec veritas, nec charitas, sed necessitas parit.

Grave siquidem jugum super filios Adam **(Eccli. XL, 1)**; non autem in principio super Adam, sed nunc jam super filios ejus. Quid non grave miseris, quibus et vivere labor est? quibus et (quod pauci videntur advertere, sentire penitus nemo) ipse quoque sensualitatis usus invenitur oneri, adeo ut nequeat sustineri, nisi alterna requie foveamur? Quid non labor, et dolor, et afflictio spiritus ex omnibus quae sub sole sunt, quando et illud ei gravissimum est, quo potissimum delectatur, vegetatio scilicet et sensificatio carnis? Nimirum quam sit ei dulce consortium, triste divortium manifestat, dum vix tandem avelli potest, dum corruptio ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sane non simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur, aggravat animam **(Sap. IX, 15)**; ut immunem ab hoc gravamine primi parentis animam noveris exstitisse, donec adhuc corpus gereret [*alias* degeret] incorruptum. Nimirum in libertate posuit eum Deus, ut, inter summa et infima versans, et in illa excederet sine difficultate, et ad haec sine illecebra aut necessitate descenderet; illa penetrans naturali vivacitate et puritate mentis, haec auctoritate dijudicans praesidentis. Denique adducta sunt animalia ad Adam, ut videret quid vocaret ea **(Gen. II, 19)**; non ipse aliqua curiositate ductus est ut videret ea.

3. Non sic in nobis libera ratio, sed undique ei luctandum est. Sic enim et ab infimis visco quodam captiva **814** tenetur, et a summis indigna repellitur: ut nec ab his sine dolore possit avelli, nec ad illa sine magno gemitu vel raro queat admitti. Hinc nempe vim faciunt qui quaerunt animam meam, ut clamare necesse sit: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* **(Rom. VII, 24.)** Inde priusquam comedam suspiro, quia regnum coelorum vim patitur, et

violenti rapiunt illud **(Matth. XI, 12)**. Nihilominus tamen et illic unitas, et hic tenenda divisio est, sicut et Adam soporatus est in contemplatione, et animalia nominum impositione discrevit. Sic nimirum, sic et Abraham in sacrificio, non quidem volatilia, sed animalia legitur divisisse **(Gen. XV, 9, 10)**. Et Martha erga multa turbatur, cum unum sit necessarium. Necessarium plane unum, et maxime necessarium, quoniam haec pars optima, quae non auferetur **(Luc. X, 41, 42)**. Cessabit divisio cum venerit plenitudo, et erit totius sanctae civitatis Jerusalem participatio in idipsum. Interim Spiritus sapientiae non modo unicus, sed et multiplex est: interiora quidem in unitate solidans, sed sub judicio exteriora distinguens. Utrumque tibi in primitiva Ecclesia commendatur, quando *multitudinis credentium erat cor unum, et anima una,* ne volatilia scinderentur; *dividebatur autem singulis prout cuique opus erat* **(Act. IV, 32, 35)**, ut animalia secarentur. Sit igitur etiam in nobis, charissimi, unitas animorum; unita sint corda, diligendo unum, quaerendo unum, adhaerendo uni, et idipsum invicem sentiendo. Sic nimirum exterior ipsa divisio et evadit periculum, et scandalum non incurrit; dum videlicet, etsi propria cuique tolerantia, propria quoque nonnunquam in terrenis agendis sententia, sed et diversa interdum dona gratiarum, nec membra omnia actum eumdem videntur habere; unitas tamen interior et unanimitas ipsam quoque multiplicitatem colligat et constringat charitatis glutino, et vinculo pacis.

IN CAPITE JEJUNII.

SERMO I. *Quid sit ungere caput, et jaciem lavare* **(Matth. VI, 16, 17)**.

1. Hodie, dilectissimi, sacrum Quadragesimae tempus ingredimur, tempus militiae Christianae. Non nobis singularis est haec observatio; una omnium est, quicunque in eamdem fidei conveniunt unitatem. Quidni commune sit Christi jejunium omnibus Christianis? quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respuere tristia volumus, et communicare jucundis? Si ita est, indignos nos capitis hujus participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quod si in opere salutis nostrae ei collaborare piget, in quo deinceps coadjutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si jejunet cum Christo, qui sessurus est ad mensam Patris cum ipso. Non est magnum si compatitur membrum capiti, cum quo et glorificandum est. Felix membrum, quod huic adhaeserit per omnia capiti, et sequetur illud quocunque ierit. Alioquin si forte abscindi separarique contingat, privetur statim necesse est etiam spiritu vitae. Quaecunque enim portio capiti non cohaeret, unde ei jam sensus aut vita? Nec sane deerit qui expositam occupet, ut ne tunc quidem sit absque capite. Germinabit rursum radix amaritudinis, venenatum caput iterum pullulabit; illud, inquam, caput, quod in eo contriverat ante fortis mulier, mater Ecclesia. Dico autem quando per eam regeneratus est in spem vitae, quem natura filium irae mater carnalis ediderat.

2. Videbit ergo jam, si fuerit qui revelatos habeat **815** oculos cordis, et spiritualiter intueatur, horrendum omnino

monstrum, corpus quidem hominis, caput autem daemonis habens. Non solum autem, sed etiam erunt sine dubio novissima hominis illius pejora prioribus, cum vipereum illud caput, quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se revertatur. Quis non solo contremiscat auditu? Tollens membrum Christi, faciam membrum daemoniorum? Abscissus a corpore Christi, Satanae miser incorporabor? Sit procul a nobis semper exsecranda ista commutatio [*alias,* communicatio], fratres mei. Mihi omnino adhaerere tibi bonum est, o caput gloriosum et benedictum in saecula, in quod et angeli prospicere concupiscunt. Sequar te quocunque ieris: si transieris per ignem, non avellar a te; non timebo mala, quoniam tu mecum es. Tu dolores meos portas, et pro me doles: tu prius transis per angustum passionis foramen, ut latum praebeas sequentibus membris ingressum. Quis nos separabit a charitate Christi? **(Rom. VIII, 35.)** Ipsa enim est, per quam omne corpus per nexus et juncturas crescit. Hoc glutinum bonum, cujus meminit Isaias **(Isa. XLI, 7)**. Haec, per quam bonum est et jucundum habitare fratres in unum. Hoc unguentum, quod descendit a capite in barbam, a capite descendit et in oram vestimenti **(Psal. CXXXII, 2)**, ut ne minima quidem fimbria careat unctione. In capite siquidem plenitudo gratiarum, de qua accipimus omnes: in capite universitas miserationis, in capite inexhaustus fons pietatis divinae, in capite affluentia tota spiritualis unguenti, sicut scriptum est: *Unxit te, Deus, Deus tuus oleo laetitiae prae participibus tuis* **(Psal. XLIV, 8)**. Ipsum tamen, quod tam copiose Pater unxerat caput, Maria quoque ungere non veretur. Calumniantur quidem discipuli: sed respondet Veritas pro ea, quod bonum opus sit operata **(Matth. XXVI, 7-10)**.

3. Denique et nobis hodie quid praecipit in Evangelio? *Tu,* inquit, *cum jejunaveris, unge caput tuum*. Mira dignatio! Spiritus Domini super eum, eo quod unxerit eum; et nihilominus tamen evangelizans pauperibus ait: *Unge caput tuum!* Complacet sibi Pater in Filio, et dum vox sonat in aethere, descendit Spiritus in columba. Putatis, fratres, quia Christi baptismo chrisma defuerit? Manet Domini Spiritus super ipsum: et unctum ab eo quis dubitet? *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* **(Matth. III, 17)**. Haec plane spiritualis unguenti fragrantia est. Unxit Pater Filium prae participibus suis, in quo prae caeteris singulariter complacet sibi. Pater enim diligit Filium, affectu utique divino, et inexperto omni creaturae. Unxit, inquam, Pater Filium prae participibus suis, accumulans super eum universa charismata benignitatis, mansuetudinis et suavitatis, abundantius eum replens visceribus misericordiae et miserationis. Unctum denique misit ad nos, quem nobis exhibuit plenum gratiae et miserationis [*alias,* pietatis]. Sic unctum a Patre est caput nostrum, et nihilominus ungi postulat et a nobis. *Cum jejunaveris,* inquit, *unge caput tuum*. Itane aquam petit a rivulo fons indeficiens? Petit sine dubio, aut certe repetit magis. Ad fontem enim unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant **(Eccle. I, 7)**.

4. Non vero, ut minus habens, quod dederat Christus repetit: sed ne tibi pereat quidquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua, si stare coeperit, et ipsa putrescet, et inundatione facta superveniens, repelletur. Sic plane, sic gratiarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit: nec modo nihil augetur ingrato, sed et quod acceperat vertitur ei in

perniciem. Fidelis autem in modico censetur dignus munere ampliori. Unge igitur caput tuum, refundens in eum qui supra te est, quidquid in te est devotionis, quidquid delectationis, quidquid affectionis. Unge igitur caput tuum, ut si qua in te est gratia, referatur ad ipsum: nec tuam quaeras gloriam, sed ipsius. Ungit enim Christum, qui bonus ejus odor est in omni loco. Memento sane adversus hypocritas hunc processisse sermonem. *Nolite,* inquit, *fieri sicut hypocritae tristes.* Non omnimodam nobis tristitiam interdicit, sed quae in facie est coram hominibus. Alioquin, *Cor* **816** *sapientis ubi tristitia* **(Eccle. VII, 5)**: et Paulum quoque discipulos contristasse non piget, pro eo quod contristati sunt ad salutem **(II Cor. VII, 8)**. Non est talis tristitia hypocritarum: non in corde, sed in facie est. *Exterminant enim facies suas.*

5. Nota proinde quod non dixerit: Nolite esse sicut hypocritae tristes; sed: *Nolite fieri,* hoc est fingi. Sic quippe vulgo dicitur: Tristem se facit; aut: Magnificat se; et: Qui beatificat te, in errorem te adducit **(Isa. IX, 16)**, et similia, quae simulationis sunt, non veritatis. *Tu autem cum jejunaveris, unge caput tuum, et faciem tuam lava.* Exterminant illi faciem, tu autem lavare juberis. Est autem facies, quae in facie est conversatio. Hanc fidelis Christi servus lavat, ne quod offendiculum praebeat intuenti: hypocrita magis exterminat, dum singularia magis et inusitata sectatur. Sed nec caput ungit, cujus affectio elongatur a Christo, et vanis favoribus delectatur. Ungit potius semetipsum, ut propriae fragrantiam opinionis respergat. Aut certe quia manifestum est non esse caput hypocritae Christum nec suum tamen qualecunque caput ungere potest, cujus mens non propriae testimonio conscientiae, sed adulationibus demulcetur. *Date nobis,* aiunt fatuae virgines, *de oleo*

vestro **(Matth. XXV, 8)**. Cur hoc? Quia in vasis suis oleum non habent. Sed non est prudentium hujuscemodi oleum dare. Quod enim sibi fieri nolunt, quando ipsae facient aliis? Audi vero Prophetam, cui incerta et occulta sapientiae suae revelaverat Deus. *Oleum,* inquit, *peccatoris non impinguet caput meum* **(Psal. CXL, 5)**. Emunt oleum istud hypocritae, sicut ait Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Exterminant enim facies suas, ut appareant jejunantes.* Vides quam brevi sermone hypocritas et singularitatis notat, et arguit vanitatis. Vide etiam quam paucis et coram Deo suadeat bona, et coram hominibus providere. *Unge caput tuum, et faciem tuam lava:* hoc est, sic te irreprehensibilem foris exhibe, ut divinam tibi conciliare studeas gratiam; et ante oculos humanos non propriam quaeras gloriam, sed auctoris.

6. Potest tamen et alio modo lota facies, conscientia pura; et unctum caput intelligi mens devota. Quod si id probas, adversus duplex vitium, quod maxime solent appetere jejunantes, haec duo verba ablutionis et unctionis dicta videntur. Alius enim jejunat studio vanitatis, et huic dicitur: *Faciem tuam lava.* Alius jejunat cum impatientia et rancore, et huic opus est ut caput ungat. Est autem caput istud, mens interior, quae tunc ungitur in jejunio, cum spiritualiter delectatur in eo. An vero tibi novum videtur, ut dicamus caput ungi jejunio? Ego plus dico: etiam impinguatur. Nunquamne legisti quod scriptum est: *Ut alat eos in fame?* **(Psal. XXXII, 19.)** Est ergo jejunium corporis, capitis unctio; et carnis inedia, refectio cordis. Quidni dixerim unctionem, quae et medetur vulneribus, et exasperatas conscientias lenit? Emat igitur hypocrita jejunio suo oleum peccatoris: ego meum

interim non vendo jejunium, et ipsum mihi oleum est quo ungar. *Unge,* inquit, *caput tuum,* ne quid forte murmuris aut impatientiae subeat. Non solum autem, sed et gloriare in tribulatione, sicut ait Apostolus **(Rom. V, 3)**. Gloriare, inquam, sed absque omni studio vanitatis, ut sit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

SERMO II. *Quomodo debeamus converti ad Dominum.*

1. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu: et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra, ait Dominus omnipotens* **(Joel. II, 12, 13)**. Quid sibi vult, dilectissimi, quod praecipit Dominus, ut convertamur ad eum? Ubique enim est, et replet omnia, et nihilominus complectitur universa. Quo me vertam, ut convertar ad te, Domine Deus meus? Si ascendero in coelum, tu illic es: **817** si descendero in infernum, ades **(Psal. CXXXVIII, 8)**. Quid jubes? quo convertar ad te? Supra, an infra? ad dexteram, an ad sinistram? Consilium istud est, fratres mei; secretum est, quod solis credatur amicis. Mysterium regni Dei est; Apostolis revelatur in aure, nam turbis nihil dicitur absque parabola. *Nisi conversi fueritis,* inquit, *et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. XVIII, 3)**. Agnosco plane quo velit ut convertamur. Ad Parvulum converti necesse est, ut discamus ab eo quia mitis est et humilis corde: ad hoc siquidem parvulus datus est nobis. Sane idem et magnus est, sed in civitate Domini, cui et dicitur: *Exsulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel* **(Isa.**

XII, 6). Quid tu inflaris, o homo? quid extolleris sine causa? quid alta sapis, et oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedet in bonum? Sublimis quidem Dominus, sed non ita proponitur tibi: laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Elevata est magnificentia illius, et non poteris ad eam: nec si te ruperis, apprehendes. *Accedet,* inquit, *homo ad cor altum, et exaltabitur Deus* **(Psal. LXIII, 7, 8)**. Excelsus siquidem Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit **(Psal. CXXXVII, 6)**. Humiliare, et apprehendisti. Haec plane lex pietatis, et propter hanc legem sustinui te, Domine. Si forte sublimitatis esset via proposita, et illic iter quo ostenderetur salutare Dei, quanta facerent homines ut exaltarentur? Quam crudeliter invicem sternerent, invicem conculcarent! Quam impudenter reperent, manibusque et pedibus conarentur in altum, ut imponerent sese homines super capita aliena! Et certe qui contendit supergredi [*alias,* excedere] proximos, multas inveniet difficultates, multos habebit aemulos, multos patietur contradictores, ascendentes equidem ex adverso: nihil vero facilius est volenti, quam humiliare semetipsum. Hoc verbum est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles, ut ne tenue quidem nobis velamen praetendere liceat.

2. Sed jam ad hunc parvulum, ad mansuetudinis et humilitatis magistrum quonam modo converti necesse sit, videamus. *Convertimini,* inquit, *ad me in toto corde vestro.* Fratres, si dixisset: *Convertimini,* nihil addens; esset nobis forsitan liberum respondere: Factum est, jam aliud propone mandatum. Nunc autem spiritualis (ut audio) conversionis nos admonet, quae non una die perficitur: utinam vel in omni vita, qua degimus in hoc corpore,

valeat consummari! Corporis namque conversio, si sola fuerit, nulla erit. Forma siquidem conversionis est ista, non veritas, vacuam virtute gerens speciem pietatis. Miser homo, qui totus pergens in ea quae foris sunt, et ignarus interiorum suorum, putans aliquid se esse, cum nihil sit, ipse se seducit! *Sicut aqua effusus sum,* ait Psalmista in persona hominis hujuscemodi, *et dispersa sunt omnia ossa mea* **(Psal. XXI, 15)**. Et alius quidam propheta: *Comederunt,* inquit, *alieni robur ejus, et ignoravit* **(Osee. VII, 9)**. Exteriorem quippe superficiem intuens, salva sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, jejuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis; sed *cor longe est a me,* dicit Dominus **(Marc. VII, 6)**.

3. Attende solerter quid diligas, quid metuas; unde gaudeas, aut contristeris ; et sub habitu religionis animum saecularem, sub pannis conversionis invenies cor perversum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus est; et de his accipiendum puto quod dicitur, ut in toto corde tuo convertaris ad Dominum. Convertatur proinde amor tuus, ut nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certe propter ipsum. Convertatur etiam ad ipsum timor tuus; quia perversus est timor omnis, quo metuis aliquid praeter eum, aut non propter eum. Sic et gaudium tuum, et tristitia tua aeque convertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si nonnisi secundum eum doleas, aut laeteris. Quid enim perversum **818** magis, quam laetari cum male feceris, et in rebus pessimis exsultare? Sed et ea quoque quae secundum carnem est tristitia, mortem operatur. Si pro tuo sive proximi peccato doles, bene facis, et haec tristitia est ad salutem **(II**

Cor. VII, 10). Si gaudeas ad munera gratiae, hoc gaudium sanctum est, et securum gaudium in Spiritu sancto. Debes et in dilectione Christi fraternis congaudere prosperitatibus, et adversitatibus condolere, sicut scriptum est: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* **(Rom. XII, 15)**.

4. Verum ne ipsa corporalis quidem est parvipendenda conversio, quia spiritualis hujus adminiculum noscitur esse non parvum. Inde est quod in hoc loco Dominus cum dixisset: *In toto corde,* adjunxit protinus: *In jejunio:* quod utique corporis est. Volo tamen vos admonitos esse fratres meos, observandum illud non ab escis tantum, sed ab omnibus illecebris carnis, et universa corporis voluptate; imo vero jejunandum est longe amplius a vitiis, quam a cibis. Sed est panis a quo vos jejunare nolo, ne forte deficiatis in via: et si nescitis, panem dico lacrymarum. Sequitur enim: *In jejunio, et fletu, et planctu.* Exigit enim planctum a nobis poenitentia praeteritae conversationis; exigit fletum desiderium futurae beatitudinis. *Factae sunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte,* ait Propheta, *cum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?* **(Psal. XLI, 4.)** Parum ei placet hujus vitae novitas, qui necdum vetera plangit, necdum plangit admissa peccata, necdum plangit tempus amissum. Si non plangis, plane non sentis animae vulnera, conscientiae laesionem. Sed nec futura satis gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lacrymis: minus tibi nota sunt, si non renuit consolari anima tua, donec veniant.

5. Addit deinde Propheta: *Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra.* Quibus verbis manifeste prior ille populus Judaeorum et duritiae cordis, et vanae superstitionis arguitur. Crebra siquidem apud eos scissio vestium, sed non cordium

esse solebat. Quando enim scinderentur corda lapidea, quae non poterant nec circumcidi? *Scindite,* inquit, *corda vestra, et non vestimenta vestra.* Quis in vobis est, cujus voluntas circa unum aliquid solet obstinatior inveniri? Scindat cor suum gladio spiritus, quod est verbum Dei: scindat illud, et in multas minutias festinet dispertiri. Alioquin non est converti ad Dominum in toto corde, nisi scisso corde. Donec enim illam unam accipias in Jerusalem, cujus est participatio in idipsum, multa interim tibi praecipiuntur; et si in uno offenderis, factus es omnium reus. *Spiritus Domini multiplex,* ait Sapiens **(Sap. VII, 22)**, nec potest sequi multiplicem sine multiplici scissione. Audi denique hominem, quem secundum cor suum invenerat Deus. *Paratum,* inquit, *cor meum, Deus, paratum cor meum* **(Psal. LVI, 8)**. Paratum ad adversa, paratum ad prospera; paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad universa quaecunque praeceperis. Vis pastorem ovium facere? vis constituere regem populorum? *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Quis ut David fidelis ingrediens, et egrediens, et pergens ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus: *Coagulatum est sicut lac cor eorum; ego vero legem tuam meditatus sum* **(Psal. CXVIII, 70)**. Inde enim cordis duritia, inde mentis obstinatio, quia meditatur quis non legem Domini, sed propriam voluntatem.

6. Scindamus itaque corda nostra, dilectissimi, quatenus integra proinde vestimenta servemus. Vestes enim nostrae virtutes sunt. Bona vestis, charitas; bona vestis, obedientia est. Beatus qui custodit vestimenta haec, ut non ambulet nudus. Denique: *Beati quorum tecta sunt peccata* **(Psal. XXXI, 1)**; et, *Charitas operit multitudinem peccatorum* **(I Petr. IV, 8)**. Scindamus corda, sicut praedictum est, ut **819** haec

vestimenta integra servemus, quemadmodum integra salvata est tunica Salvatoris. Nec modo integram servat vestem scissio cordis, sed et talarem eam facit et polymitam, qualem a sancto patriarcha Jacob accepit filius, qui prae caeteris amabatur **(Gen. XXXVII, 3)**. Hinc nempe virtutum perseverantia, hinc conversationis pulchrae discolor unitas. Hinc illa est gloria regis filiae in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus **(Psal. XLIV, 14, 15)**. Potest tamen et aliter haec scissio cordis intelligi, ut si quidem pravum fuerit, scindatur ad compunctionem [*alias,* confessionem]; si durum, ad compassionem. Quidni scindatur ulcus, ut sanies effluat? Quidni scindatur cor, ut visceribus effluat pietatis? Utilis prorsus utraque scissio, ut nec clausum lateat peccati virus in corde, nec indigenti proximo claudamus viscera misericordiae: ut et ipsi consequamur misericordiam a Domino nostro Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus, in saecula. Amen.

IN QUADRAGESIMA.

SERMO III. *De jejunio Quadragesimae.*

1. Rogo vos, dilectissimi, tota devotione suscipite quadragesimale jejunium, quod non sola abstinentia commendat, sed multo magis sacramentum. Nam si devote usque modo jejunavimus, utique sancto hoc tempore jejunandum nobis est multo devotius. Si quid enim additur ad

solitum abstinentiae modum, nunquid non valde indignum est, ut nobis onerosum sit quod Ecclesia portat universa nobiscum? Hactenus usque ad nonam jejunavimus soli: nunc usque ad vesperam jejunabunt nobiscum pariter universi, reges et principes, clerus et populus, nobiles et ignobiles, simul in unum dives et pauper. Haec idcirco dixerim, fratres, ne quis forte turbetur a pusillanimitate spiritus, et jejunium praesens minori devotione suscipiat, dum se fortassis meminerit prioris quoque jejunii pondus satis difficile tolerasse. Hoc enim quantum potest laborat adversarius noster, ut holocaustum nostrum devotionis pinguedine vacuetur, ut et minus acceptum sit Deo, et conscientia nostra in spirituali gaudio minus exhilaretur: sicque de pusillanimitate tolerantiae, etiam conscientiae pusillanimitas generetur. Cujus astutias non ignorantes, tota, obsecro, adversus eum sollicitudine vigilemus: et quia hilarem datorem diligit Deus, et ipsa quoque conscientia nostra ampliori exinde fiducia sublevatur; ut devotiora sint nostra jejunia, sollicite nobis totius Ecclesiae proponamus exempla.

2. Sed quid de his loquor, quos habemus in hac jejunii observatione consortes? quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces, imo et consecratores. Quanta devotione suscipiendum est nobis, quod a sancto Moyse tanquam haereditario jure traditur **(Exod. XXXIV, 28)**, cui speciali prae caeteris prophetis praerogativa, facie ad faciem Dominus loquebatur? **(Exod. XXXIII, 11.)** Quanto fervore amplectendum est, quod Elias ille commendat **(III Reg. XIX, 8)**, igneo curru raptus in coelum? **(IV Reg. II, 11.)** Ecce enim quam multa millia a diebus illis generalis conditio mortis

invasit: Elias tamen usque adhuc, conservante Domino, manus ejus evasit. Jam vero si commendant jejunium praesens Moyses et Elias, quamvis magni, tamen conservi nostri; quantum commendat illud Jesus Dominus noster, qui et ipse diebus totidem jejunavit? **(Matth. IV, 2.)** Qualis ille est, non dicam monachus, sed Christianus, qui minus devote jejunium suscipit, quod ei tradidit ipse Christus? Denique tanto devotius imitandum nobis est, dilectissimi, Christi jejunantis exemplum, quanto certius est propter nos eum jejunasse, non propter se ipsum.

3. Jejunemus ergo, charissimi, et devote jejunemus sancto hoc Quadragesimae tempore: ita sane ut noverimus quadragesimam nostram non solos quadraginta dies habere. Continuanda enim nobis est quadragesima **820** cunctis diebus miserae hujus vitae, dum per auxilium gratiae (quae in quatuor Evangeliis commendatur) necesse est nos Decalogum legis implere. Errant plane qui paucissimos dies istos ad poenitentiam sufficere credunt, cum certum sit totum vitae hujus tempus nonnisi ad poenitentiam institutum. *Quaerite Dominum,* ait propheta, non solum quadraginta diebus, sed *dum inveniri potest; invocate eum, dum prope est* **(Isai. LV, 6)**. Neque enim tunc erit invocandi tempus, quando nemini proximus erit Deus; sed aliis quidem praesens, aliis vero nimis valde remotus. Interim sane ex eo quod proximus dicitur, manifestum est quod nondum habetur: sed tamen haberi, et inveniri facile potest. Quis tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones? Utique qui fecit cum eo misericordiam **(Luc. X, 36, 37)**. Ergo quia toto hoc tempore misericordiae proximus est, *quaerite*

Dominum, charissimi, *dum inveniri potest; invocate eum, dum prope est.*

4. Verumtamen praesenti Quadragesima majore nobis est fervore quaerendus, quae non solum pars, sed et sacramentum est totius temporis hujus. Propterea si forte diebus caeteris studia nostra aliquatenus intepuerant, dignum est ut nunc in fervore spiritus recalescant. Quod si gula sola peccavit, sola quoque jejunet, et sufficit. Si vero peccaverunt et membra caetera, cur non jejunent, et ipsa? Jejunet ergo oculus, qui depraedatus est animam; jejunet auris, jejunet lingua, jejunet manus, jejunet etiam anima ipsa. Jejunet oculus a curiosis aspectibus et omni petulantia, ut bene humiliatus coerceatur in poenitentia, qui male liber vagabatur in culpa. Jejunet auris nequiter pruriens a fabulis et rumoribus, et quaecunque otiosa sunt, et ad salutem minime pertinentia. Jejunet lingua a detractione et murmuratione, ab inutilibus, vanis atque scurrilibus verbis: interdum quoque, ob gravitatem silentii, et ab ipsis quae videri poterant necessaria. Jejunet manus ab otiosis signis, et ab operibus omnibus, quaecunque non sunt imperata; sed et multo magis anima ipsa jejunet a vitiis, et propria voluntate sua. Etenim sine jejunio haec caetera a Domino reprobantur, sicut scriptum est, quia *in diebus jejuniorum vestrorum voluntates vestrae inveniuntur* **(Isai. LVIII, 3)**.

SERMO IV *De oratione et jejunio.*

1. Quia jejunii quadragesimalis tempus advenit, quod tota devotione suscipere moneo charitatem vestram; dignum reor aliquatenus exponere, quo fructu, et quemadmodum oporteat jejunare. Primum quidem, fratres, pro eo quod ab ipsis quoque licitis abstinemus, ea nobis, quae prius commisimus, illicita condonantur. Quid vero est condonari commissa, nisi jejunio brevi jejunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, ubi nullus unquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus; ubi guttam aquae dives postulat, et accipere non meretur **(Luc. XVI, 24-26)**. Bonum ergo et salutare jejunium, quo redimuntur jejunia sempiterna et supplicia, dum redimuntur [*alias,* remittuntur] hoc modo peccata. Non solum autem abolitio est peccatorum, sed exstirpatio vitiorum; non solum obtinet veniam, sed et promeretur gratiam; non solum delet peccata praeterita quae commisimus, sed et repellit futura quae committere poteramus.

2. Dicam et unum adhuc quod facile capiatis, saepius, ni fallor, experti. Jejunium orationi devotionem et fiduciam donat. Et vide quemadmodum sibi invicem jejunium et oratio socientur, sicut scriptum est: *Frater adjuvans fratrem, ambo consolabuntur* **(Prov. XVIII, 19)**. Oratio virtutem impetrat jejunandi, et jejunium gratiam promeretur orandi. Jejunium orationem roborat, oratio sanctificat jejunium, et Domino repraesentat. Quid enim jejunium nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Sublevetur ergo jejunium penna quadam **821** orationis. Verum huic, ne forte minus sufficiat, alteram quoque necesse est sociari. *Oratio justi,* ait Scriptura, *penetrat coelos* **(Eccli. XXXV, 20, 21)**. Sint ergo jejunio nostro, ut facile coelos penetret, alae duae, orationis scilicet atque justitiae. Justitia vero quae est, nisi quae cuique

reddit quod suum est? Noli ergo quasi solum attendere Deum. Debitor enim es etiam praelatis, etiam fratribus tuis: nec vult Deus ut parvipendas, quos ipse minime parvipendit. Neque enim sine causa ait Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* **(Rom. XII, 17)**. Dicebas fortasse: Sufficit mihi si tantum Deus approbat quod ago; quae mihi de humano cura judicio? Sed certus sis quod ei minime placeat, quidquid cum scandalo filiorum ejus, et contra ipsius feceris voluntatem, cui obedire tanquam ejus vicario oportebat. *Sanctificate,* inquit, *jejunium, vocate coetum* **(Joel. III, 15)**. Quid est enim coetum vocare? Unitatem servare, diligere pacem, fraternitatem amare. Superbus ille Pharisaeus jejunium habuit, jejunium sanctificavit, qui nimirum jejunavit bis in Sabbato, et gratias egit Deo; sed non vocavit coetum, dicens: *Non sum sicut caeteri hominum* **(Luc. XVIII, 11)**; ideoque ala una nitens jejunium ejus non pervenit in coelum. Vos ergo, charissimi, lavate manus vestras in sanguine peccatoris, et omnino solliciti estote, ut alas duas habeat jejunium vestrum, sanctimoniam scilicet et pacem, sine qua nemo videbit Deum. *Sonctificate jejunium,* ut pura intentio et devota oratio divinae illud offerat majestati: *Vocate coetum,* ut congruat unitati: *Laudate Dominum in tympano et choro* **(Psal. CL, 4)**, ut concors sit mortificatio carnis.

3. Porro quia et de jejunio et de justitia aliqua diximus, dignum est ut de oratione quoque pauca loquamur. Haec enim quanto efficacior est, si fiat ut debet; tanto callidius impediri ab adversario solet. Interdum enim graviter impeditur oratio a pusillanimitate spiritus et timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri, cum sic cogitat homo propriam indignitatem, ut

non convertat oculos ad divinam benignitatem. *Abyssus enim abyssum invocat* **(Psal. XLI, 8)**: abyssus luminosa, abyssum tenebrosam; abyssus misericordiae, abyssum miseriae. Profundum namque est cor hominis, et imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea, multo major est, Domine, pietas tua. Ideoque cum ad me ipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiae tuae, et respiro in ea: et cum introiero in impotentias meas , nolo memorari justitiae tuae solius.

4. Verumtamen sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida; sic in contraria parte non minus, imo et majus periculum est, si forte fuerit temeraria. De his qui sic orant, audi quid loquatur ad prophetam Dominus. *Clama,* inquit, *ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam* **(Isai. LVIII, 1)**, etc. *Quasi tuba,* inquit: quia in spiritu vehementi increpandi sunt temerarii. Me etenim quaerunt, qui semetipsos nondum invenerunt. Nec hoc dico ut peccatoribus auferam orandi fiduciam; sed volo eos orare, tanquam gentem quae peccatum fecerit, non justitiam. Orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito et spiritu humilitatis, quemadmodum Publicanus ille: *Deus,* inquit, *propitius esto mihi peccatori* **(Luc. XVIII, 13)**. Temeritatem enim dico, quando is in cujus conscientia peccatum adhuc aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis et in mirabilibus super se, minus sollicitus pro periculo animae suae. Tertium periculum est, si sit oratio tepida, et non ex viva affectione procedens. Timida quidem oratio coelum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, ut oratio, non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida vero in ascensu languescit et deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam

temeraria ascendit, sed resilit; resistitur enim ei: nec tantum non obtinet gratiam, sed et meretur offensam. Quae vero fidelis, et humilis, **822** et fervens oratio fuerit, coelum sine dubio penetrabit: unde certum est quod vacua redire non poterit.

SERMO V. *De triplici modo orationis.*

1. Charitas, qua pro vobis sollicitus sum, fratres mei, cogit ut loquar vobis: et urgente ea multo saepius loquerer, nisi tam multis occupationibus impedirer. Nec mirum si sollicitus sum pro vobis, cum inveniam in me ipso materiam multam et occasionem sollicitudinis. Quoties enim propriam miseriam et multimoda pericula cogito, haud dubium quin ad me ipsum conturbetur anima mea. Nec minor mihi sollicitudo est pro singulis quibusque vestrum, si tamen diligo vos tanquam me ipsum. Novit ipse qui scrutatur corda, quoties in corde meo propriae sollicitudini praeponderat sollicitudo vestra. Nec mirum si multa mihi sollicitudo est, et timor magnus conturbat me super omnibus vobis, quos video in tanta miseria et in tantis constitutos esse periculis. Ipsi enim, ut manifestum est, gestamus laqueum nostrum, ubique proprium circumferimus inimicum: carnem hanc loquor de peccato natam, in peccato nutritam; corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est quod tam acriter caro adversus spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, et impatiens est disciplinae, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec inhibetur ullo timore.

2. Huic accedit, hanc adjuvat, hac utitur ad impugnandos nos callidissimus serpens, cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotium, nisi effundere sanguinem animarum. Hic est qui jugiter machinatur malum, qui desideria carnis instigat, qui concupiscentiae ignem naturalem quodammodo venenatis suggestionibus sufflat, illicitos motus inflammat; peccati occasiones parat, et mille nocendi artibus corda hominum tentare non cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, et, ut dicitur, baculo nostro nos caedit, ut caro quae data est in adjutorium, in ruinam nobis et in laqueum fiat.

3. Sed quid prodest indicasse pericula, si nulla consolatio, nulla adhibeantur remedia? Grande quidem periculum est, et gravis lucta adversus domesticum hostem: maxime cum nos advenae simus, et ille civis; ille suam inhabitet regionem, nos exsules simus, et peregrini. Magnum quoque discrimen, adversus diabolicae fraudis astutias tam crebros, imo continuos habere conflictus; quem nec videre quidem possumus, et quem nimis astutum fecerit tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiae ejus. Verumtamen in nobis est, si vinci nolumus: et nemo nostrum in hoc certamine dijicitur invitus. Sub te est, o homo, appetitus tuus, et tu dominaberis illi **(Gen. IV, 7)**. Potest inimicus excitare tentationis motum: sed in te est, si volueris, dare seu negare consensum. In tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientiae cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris; et quoties restiteris, toties coronaberis.

4. Verumtamen negare non possumus, fratres, molesta sunt haec, et periculosa: sed, et in ipso certamine, si viriliter resistimus, quaedam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam, si cogitationes istas quam cito in nobis advertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus adversus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet a nobis, nec tam libenter illico revertetur. Sed qui sumus nos, aut quae fortitudo nostra, ut tam multis **823** tentationibus resistere valeamus? Hoc erat certe quod quaerebat Deus, hoc erat ad quod nos perducere satagebat: ut videntes defectum nostrum, et quod non est nobis auxilium aliud, ad ejus misericordiam tota humilitate curramus. Propterea rogo vos, fratres, ut semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium, de qua etiam memini me paulo ante in fine sermonis esse locutum.

3. Verumtamen quoties de oratione loquor, verba quaedam humanae cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quae et ab aliis frequenter audivi, et nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est, quod licet nunquam ab oratione cessemus, vix unquam experiri videatur aliquis nostrum quis sit orationis suae fructus? Sicut ad orationem accedimus, sic et redire videmur: nemo nobis respondet verbum, nemo quidquam donat, sed laborasse videmur incassum. Sed quid in Evangelio dicit Dominus? *Nolite,* ait, *judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate!* **(Joan. VII, 24.)** Quod est autem justum judicium, nisi judicium fidei? Quoniam justus ex fide vivit **(Habac. II, 4)**. Ergo judicium fidei sequere, et non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quae est ergo veritas fidei, nisi quod promittit ipse Filius Dei: *Quidquid orantes petitis,*

credite quia accipietis, et fiet vobis? **(Matth. XXI, 22.)** Nemo vestrum, fratres, parvipendat orationem suam. Dico enim vobis quia ipse ad quem oramus, non parvipendit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse scribi jubet eam in libro suo. Et unum indubitanter e duobus sperare possumus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis noverit esse utilius. Nos enim quid oremus sicut oportet nescimus: sed miseretur ille super ignorantia nostra; et orationem benigne suscipiens, quod nobis aut omnino non est utile, aut non tam cito dari necesse est, minime tribuit: oratio tamen infructuosa non erit.

6. Ita sane, si fecerimus quod monemur in psalmo, id est si delectemur in Domino. Ait enim sanctus David: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui* **(Psal. XXXVI, 4)**. Sed quid est, o Propheta, quod tam absolute mones delectari in Domino, ac si ad manum nobis sit hujusmodi delectatio? Delectationem cibi, somni, quietis et caeterorum, quae in terra sunt, novimus: Deus autem quam delectationem habet, ut in eo delectemur? Fratres mei, saeculares hoc dicere possunt, vos non potestis. Quis enim vestrum est qui non saepe expertus sit conscientiae bonae delectationem? qui non gustaverit saporem castitatis, humilitatis, charitatis? Non est haec delectatio potus, neque cibi, aut similis cujuslibet rei: delectatio tamen est, et major omnibus illis. Divina enim est, et non carnalis delectatio: et cum in his delectamur, plane delectamur in Domino.

7. Sed causantur multi fortasse quod affectum hunc delectabilem et dulciorem super mel et favum rarius experiantur, nimirum quia tentationibus interim exercentur: multoque virilius agunt, si virtutes ipsas non pro delectatione,

quam experiantur, sed pro virtutibus ipsis et pro solo beneplacito Dei tota intentione, etsi non tota affectione sectantur. Nec dubium quin optime compleat qui hujusmodi est, Prophetae admonitionem, qua dicit: *Delectare in Domino;* quoniam non de affectu loquitur, sed de exercitio. Affectus enim ille beatitudinis est, exercitium vero virtutis. *Delectare,* inquit, *in Domino:* ad hoc tende, ad hoc conare, ut in Domino delecteris, *et dabit tibi petitiones cordis tui.* Sed considera quod *petitiones cordis* dixerit, quas approbat judicium rationis. Nec habes unde causeris, sed unde magis toto affectu in gratiarum actione verseris: quandoquidem tanta super te cura est Deo tuo, ut quoties ignorans quaeris quod tibi inutile est, non te audiat super hoc, sed mutet illud utiliori dono. Sic et pater carnalis parvulo quaerenti panem libenter porrigit: quaerenti cultellum, quem non necessarium putat, non consentit, sed magis panem ei quem dederat frangit, vel per aliquem **824** ministrorum frangi praecipit, ut nihil ille habeat periculi, nihil laboris.

8. Porro petitiones cordis in tribus credo constare, nec video quid praeter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem hujus temporis sunt, id est bona corporis et animae, tertium vero beatitudo aeternae vitae. Nec mireris quod bona corporis a Deo dixerim esse quaerenda; quoniam ejus sunt corporalia omnia, sicut et spiritualia omnia bona. Ab eo ergo petendum et sperandum nobis est, unde possimus in ejus servitio sustentari. Verumtamen pro necessitatibus animae orandum nobis est et frequentius, et ferventius, id est pro obtinenda gratia Dei, animaeque virtutibus. Sic et pro vita aeterna tota pietate et toto nobis orandum est desiderio, ubi nimirum corporis et animae plena et perfecta sit beatitudo.

9. In his ergo tribus, ut cordis petitiones sint, tria nobis sunt observanda. Nam et in prima quidem superfluitas, et in secunda impuritas, et elatio interdum subrepere solet in tertia. Nonnunquam enim temporalia quaeri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem; sed et vitam aeternam fortassis aliqui non in humilitate quaerunt, sed tanquam in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico, quin accepta gratia fiduciam donet orandi; sed non oportet ut in ea constituat quisquam fiduciam impetrandi. Hoc solum conferunt haec prima [*alias,* praemissa] dona, ut ab ea misericordiae quae tribuit haec, sperentur etiam ampliora. Sit ergo oratio quae pro temporalibus est, circa solas necessitates restricta; sit oratio quae pro virtutibus est animae, etiam ab omni impuritate libera, et circa solum beneplacitum Dei intenta; sit ea quae fit pro aeterna vita, in omni humilitate, praesumens de sola (ut dignum est) miseratione divina.

SERMO VI. *De oratione Dominica.* **(Matth. VI, 9-13.)**

1. Voluntas Domini, fratres, quae prius angelos creavit faciens eosdem, postmodum in eis facta beavit. Sicut enim Verbum quod erat in principio, carnem suspiciens dicitur, et vere dicitur, factum caro **(Joan. I, 1, 14)**: sic voluntas illa aeterna in angelo facta est, cum angelicam omnino in se absorbuit voluntatem. Quidni dicatur facta in angelo, cum angelica facta est? Haec enim summa illius felicitatis est, hic voluptatis coelestis torrens, quod divina voluntas ipsa facta est etiam angelorum: ut quemadmodum placet Deo universitas

administrationis hujus, sic et ipsi in cunctis gaudeant, in omnibus delectentur. Hoc igitur oramus, ut haec voluntas, sicut in coelestibus facta est creaturis, fiat etiam in terrenis; ut sicut angelus, sic et homo adhaerens Deo, unus cum eo spiritus sit. Sed heu me! quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta! Objicit sese malitia mediam, objicit infirmitas, objicit concupiscentia et ignorantia nostra. Inest enim nobis quasi a natura, magis autem ab exterminio naturae, affectio quaedam pessima et libido nocendi, ut inexstinguibilis inveniatur in miseris animabus nostris malitiae delectatio. Quid vero longuis a voluntate divina? Plane chaos magnum inter nos et illam firmatum est in hac parte: cum semper eum delectet praestare beneficia, et ingratis nobis e contra suggerat affectio crudelissima et innoxiis velle nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat, hinc invidiae, hinc detractiones, hinc dissentiones pullulant, hinc silvescunt inimicitiae. At haec quidem germina virulenta praecidi semper necesse est falce justitiae, qua videlicet extorquemus a nobis, ne cui faciamus quod nolumus nobis fieri; sed quae volumus ut faciant nobis homines, et nos eis eadem faciamus. Eradicari tamen aut exstirpari a cordibus nostris omnino non poterit malitia, donec in mundo fuerimus, qui totus positus est in maligno. Conteritur quidem **825** serpentis caput, sed frequenter experiri est calcaneo insidiantem.

2. Secundo loco ipsa quoque corruptibilis hujus infirmitate corporis praepedimur, ne voluntas nostra divinae valeat cohaerere. Nobis siquidem quod molestum sentimus, non potest non displicere; et frequenter in his voluntas nostra a

divina dissidet voluntate: cui ne penitus adversetur, fortitudo est nobis necessaria, quae secunda species est virtutis.

3. Nec sola impedit afflictio corporis: impedit et concupiscentia, qua multiplicibus et inexplebilibus distrahimur desideriis. Quando autem poterit anfractuosa et angulis plena voluntas ei uniri, quae rectissima est, et omnimodis indistorta? Heu me! Domine Deus, quia undique mihi bella, undique tela volant, undique pericula, undique impedimenta! Quocunque me vertam, nulla usquam securitas est. Et quae mulcent, et quae molestant, timeo: et esuries et refectio, et somnus et vigiliae, et labor et requies militant contra me. *Divitias et paupertatem ne dederis mihi,* orat sapiens **(Prov. XXX, 8)**: nimirum quia utrobique laqueus, utrobique periculum. Quod si reprimit temperantia concupiscentiam (hoc quippe unicum in hujusmodi remedium est), erit quidem unio jam nonnulla, sed plena non erit. Hinc et Apostolus de se fatetur: *Ego ipse,* ait, *mente consentio legi Dei, carne autem legi peccati, quae est in membris meis* **(Rom. VII, 25, 23)**. Ex parte ergo cohaeret, et ex parte dissidet, donec veniat quod perfectum est, et quod ex parte est evacuetur.

4. Quarta est ignorantia, quam et ipsam nobis plurimum obesse non ignoratis. Quo enim pacto voluntatem Dei praeviam sequar, ubi ignoro eam? Cognosco autem tantum ex parte, et necdum sicut cognitus sum. Propterea inquirenda sunt nobis cum omni desiderio incrementa prudentiae, ut magis ac magis notam faciat nobis Deus voluntatem suam, ut sciamus quid acceptum sit ei omni tempore. Sic virtutum consummatio, justitiae, fortitudinis, temperantiae et prudentiae, unionem illam tam felicem quam desiderabilem

consummabit, ut sit nobis cum Deo una voluntas, et quaecunque ei placent, placeant simul et nobis: atque haec nobis erit (ut de angelis supra dictum est) omnino perfecta jucunditas.

5. Oramus autem ut adveniat regnum Domini, quo videlicet nobis plena sit de regni potestate securitas. Quod autem petimus ut sanctificetur nomen ejus, omnino jam supra nos in ejus notitiam pergere concupiscimus. Ubi nimirum nobis in nobis et felix securitas, et secura felicitas fuerit, in eum qui supra nos est, tota jam spiritus vehementia rapiemur. *Sanctificetur nomen tuum.* Nomen ejus, gloria ejus. Et illa quando non sancta? Fieri tamen dicitur sancta gloria ejus, cum in sanctitate glorificatur a nobis: sicut et voluntatem ejus, quae aeterna est, in nobis, ut nostra fiat, fieri postulamus. Hoc ergo primum fieri petimus quod maximum est, ut nobis gloriae illius innotescat sanctitas illibata. Exinde quod ad nos spectat optamus, et regni potestatem propter securitatem, et voluntatis ejus in nobis perfectionem propter jucunditatem. Sed quia necdum illa perfectione gaudentes, non sine magno labore divinae possumus obtemperare voluntati; opus est cibo ne deficiamus, opus est, inquam, pane quotidiano. Saepius quoque aberrantes ab ea, et deliquentes, hoc est derelinquentes eam, necessario pro indulgentia supplicamus, dicentes: *Dimitte nobis debita nostra,* etc. At ne forte in eadem recidamus post acceptam veniam peccatorum, orandus a nobis idem ipse est, ne nos inducat in tentationem; sed magis educat nos, et liberet a malo. Amen.

826 SERMO VII. *De peregrino, mortuo et crucifixo.*

1. Felices, qui se praesenti saeculo nequam advenas et peregrinos exhibent, immaculatos se custodientes ab eo! Neque enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus **(Hebr. XIII, 14)**. Abstineamus ergo a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam, tanquam advenae et peregrini. Peregrinus siquidem via regia incedit; non declinat ad dexteram, neque ad sinistram. Si forte jurgantes viderit, non attendit; si nubentes, aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes, nihilominus transit, quia peregrinus est, et non pertinet ad eum de talibus. Ad patriam suspirat, ad patriam tendit: vestitum et victum habens non vult aliis onerari. Beatus plane, qui suum sic agnoscit, sic deplorat incolatum, dicens Domino: *Quoniam advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei* **(Psal. XXXVIII, 13)**. Magnum hoc quidem, sed forte gradus aliquis altior est. Nam peregrinus, etsi non admiscetur civibus, aliquando tamen delectatur videre quae fiunt, aut audire ab aliis, aut ipse narrare quae viderit: et his et hujusmodi, etsi penitus non retinetur, detinetur tamen et retardatur, dum minus memor patriae, minori accelerat desiderio. Nam et tantopere [*Alias,* tanto tempore] potest in his delectari, ut jam non solum remoretur, et minus cito veniat; sed et remanens ex toto, ne tarde quidem perveniat.

2. Quis igitur est magis alienus ab actibus saeculi, quam peregrinus? Profecto quibus dicit Apostolus: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* **(Coloss. III, 3)**. Peregrinus nimirum potest facile

occasione viatici plus quam oporteat, et detineri quaerendo, et praegravari portando: mortuus, si desit etiam ipsa sepultura, non sentit. Sic vituperantes ut laudantes, sic adulantes audit ut detrahentes, imo vero nec audit, quia mortuus est. Omnino felix mors, quae sic immaculatum servat; imo penitus alienum facit ab hoc saeculo. Sed necesse est ut qui non vivit in se, vivat Christus in illo. Hoc est enim quod ait Apostolus: *Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus* **(Galat. II, 20)**. Ac si diceret: Ad alia quidem omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo: si qua vero sunt Christi, haec me vivum inveniunt et paratum. Nam si non aliud possum, saltem sentio: placet quod ad ejus honorem fieri video, displicent quae aliter fiunt. Magnus omnino gradus est iste.

3. At fortasse poterit aliquid adhuc superius inveniri. In quo ergo quaeremus? In quo putas, nisi in eo de quo nunc loquebamur, qui raptus est usque ad tertium coelum? Quis enim prohibet tertium coelum dicere, si quem gradum supra istos poteris invenire? Audi igitur ipsum de hac tanta altitudine non in se gloriantem, sed dicentem: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* **(Galat. VI, 14)**. Non solum inquit, mortuus mundo, sed et *crucifixus:* quod est ignominiosum genus mortis. Ego illi, pariter et ipse mihi. Omnia quae mundus amat, crux mihi sunt: delectatio carnis, honores, divitiae, vanae hominum laudes. Quae vero mundus reputat crucem, illis affixus sum, illis adhaereo, illa toto amplector affectu. An non major iste est secundo et primo gradu? Peregrinus, si prudens est, et non obliviscitur suae peregrinationis, licet cum labore, transit, et non magnopere saecularibus implicatur. Mortuus aeque blanda hujus saeculi,

sicut aspera spernit. Qui vero raptus est usque ad tertium coelum, crux illi est omne cui mundus inhaeret; et his adhaeret quae mundo crux esse videntur. Quamvis in his verbis Apostoli illud quoque non incongrue possit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione, ipsum vero mundum crucifixum compassione. Crucifixum enim mundum videbat obligationibus vitiorum, et **827** ipse crucifigebatur ei per compassionis affectum.

4. Pensemus nunc singuli in quo gradu quisque sit positus, et studeamus proficere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Sion **(Psal. LXXXIII, 8)**. Maxime vero hoc sancto tempore in omni, obsecro, puritate conversari studeamus, ubi et certus, et brevis dierum numerus positus est, ne desperet humana fragilitas. Nam si dicitur nobis: Omni tempore solliciti estote omnino ad custodiendam puritatem vestrae conversationis; quis non desperet? Nunc autem monemur, brevi dierum numero omnes aliorum temporum negligentias emendare: ut vel sic gustemus dulcedinem perfectae puritatis, et omni deinceps tempore in conversatione nostra sanctae hujus Quadragesimae vestigia clara resplendeant. Conemur ergo, fratres, sanctum hoc tempus tota devotione suscipere, et nunc magis arma spiritualia reparare. Nunc enim generali quodam totius orbis exercitu contra diabolum Salvator congreditur: beati qui sub tali duce strenue militaverint. Toto siquidem anno domestica regis familia militat, et assidua est in bellorum procinctu [*alias additur* lucta]; semel autem et certo tempore universum imperium generali congregatur exercitu. Felices vos, qui domestici meruistis esse, quibus dicit Apostolus; *Jam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et*

domestici Dei **(Ephes. II, 19)**. Quid igitur facturi sunt qui toto anno pugnare susceperunt, quando et ipsi rudes, et vacantes prius spiritualia arma arripiunt? Utique solito amplius solitae opus est insistere pugnae, ut magna quaedam victoria regi nostro ad gloriam, nobis proveniat ad salutem.

IN PSALMUM XC, *QUI HABITAT,* SERMONES XVII , IN QUADRAGESIMA HABITI.

PRAEFATIO.

1. Considero labores vestros, fratres, non sine magno miserationis affectu. Quaero consolationem quam exhibere possim, et corporalis occurrit; sed ea non prodest quidquam, magis et obesse plurimum potest. Siquidem modica sementis detractio, non modicum messis est detrimentum: et si poenitentia vestra minuatur miseratione crudeli, paulatim gemmis corona vestra privatur. Quid tamen agimus? ubi prophetae farinula? **(IV Reg. IV, 41.)** Siquidem mors in olla est; et mortificamini tota die in jejuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, praeter ea quae intrinsecus sunt contritio cordium, et multitudo tentationum. Mortificamini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quod si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio vestra per eum, ut in eo delectetur anima, quae in aliis renuit

consolari. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quaedam consolatio poterit inveniri. Nonne enim certum est supra vires humanas, ultra naturam, contra consuetudinem esse quae sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine dubio, qui secundum Apostolum portat omnia verbo virtutis suae **(Hebr. I, 3)**. Nonne ex hoc jam suo ipsius gladio inimicus perimitur, et magnitudo tribulationis, de qua tentare solebat, ipsa magis tentationes exsuperat, tanquam certissimum divinae praesentiae argumentum? Quid enim timendum nobis, si adest qui portat omnia? *Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo?* **(Psal. XXVI, 1.)** *Nam si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es* **(Psal. XXII, 4)**. Quid est quod totam molem terrae sustinet? et universus orbis cui innititur? Nam si est **828** aliquid quod sustineat caetera, ipsum a quo sustinetur? Non invenitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim Domini coeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum **(Psal. XXXII, 6)**.

2. Propterea, ut sit vobis in verbo Domini consolatio, maxime his diebus, quibus (sicut omnino dignum est) aliquatenus major est labor vester; ut confido, non erit inutile tractare vobiscum aliquid de Scripturis sanctis, quod etiam aliqui vestrum rogaverunt. Unde nobis eligendus est psalmus ipse, de quo tentationis occasionem inimicus assumpsit , ut inde confringantur arma maligni, unde sibi usurpare praesumpsit. Propterea nolo vos ignorare, fratres, quoniam manifeste imitatores sunt inimici, quicunque de Scripturis sanctis aliquid non sancte usurpant, et detinent veritatem Dei in mendacio, sicut solent quandoque nonnulli. Cavete hoc, dilectissimi, quia prorsus diabolicum est, et de parte ejus se

esse probant qui id faciunt, in suam ipsorum perniciem salutaria scripta pervertere molientes. Sed non modo plus immoror: sufficit, credo, breviter tetigisse. Jam de ipso, quem elegimus, psalmo aliqua praestante Domino disserere et explanare tentemus.

SERMO I. *De versu primo, «Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur.»*

1. Quis sit divini inhabitator adjutorii, per non inhabitantes illud melius potest agnosci. Tria siquidem eorum reperies genera: unum non sperantium, aliud desperantium, tertium frustra sperantium. Neque enim habitat in adjutorio Dei, qui non posuit Deum adjutorem suum, sed confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum. Surdus namque est ad prophetae vocem dicentis: *Quaerite Dominum, dum inveniri potest; invocate eum. dum prope est* **(Isa. LV, 6)**; et sola temporalia quaerens, aemulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns; et elongatur ab adjutorio Altissimi, quod sibi ad haec necessarium esse non reputat. Sed quid nobis de his quae foris sunt judicare? Timeo, fratres, ne forte etiam sit in nobis, qui non habitet in adjutorio Altissimi, sed confidat in virtute sua et in multitudine divitiarum suarum. Forte enim fervorem habet aliquis, potens in vigiliis, in jejuniis, in labore et caeteris hujusmodi, aut etiam multorum (ut sibi videtur) divitias meritorum longo tempore acquisivit; et in his confidens, remissior est in timore Dei, facile jam ad otiositates

et curiositates perniciosa quadam securitate declinat, murmurat, detrahit, dijudicatque. Qui profecto, si habitaret in adjutorio Dei, attenderet utique sibi et timeret offendere, quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere Deum, et magis sollicitus esse debuerat, quanto majora ejus munera jam percepit. Neque enim quae habemus ab eo, servare aut tenere possumus sine eo. Nunc vero (quod non sine dolore loquimur aut videmus) sunt aliqui qui in conversionis initio satis timorati et solliciti sunt, donec initium aliquod conversationis [*alias,* conversionis] acceperint; et cum multo magis desiderare debuerant, juxta illud: *Qui edunt me adhuc esurient* **(Eccli. XXIV, 29)**; incipiunt sic agere ac si dicant: Utquid ei serviamus ultra, quando jam habemus quod daturus est? O si scires quam parum est quod habes, et hoc ipsum quam cito pordes, si non servaverit ille qui dedit! Haec enim duo sunt quae valde sollicitos et subjectos Deo nos reddere possunt, ut non simus de his qui propterea non habitant in adjutorio Altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse; et hi sunt qui non sperant in Domino.

2. Sunt autem et alii qui et desperant; hi scilicet qui considerantes imbecillitatem propriam, deficiunt **829** et obruuntur a pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua, et circa infirmitatem propriam semper intenti, ut omnia quae patiuntur, cursim enumerare parati sint. Ubi enim intenderis, ingenium valet. In adjutorio autem Dei non habitant, neque noverunt illud, quod nec assurgere valeant, ut aliquando cogitent illud. Sunt autem alii qui sperant quidem in Domino, sed frustra; quia sic de misericordia ejus sibi ipsis blandiuntur, ut a peccatis suis non emendentur. Vana est omnino spes ista,

et haec confundit, eo quod charitas desit. Contra hos propheta: *Maledictus,* inquit, *qui peccat in spe* ; et alius: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus* **(Psal. CXLVI, 11)**. Dicturus, *qui sperant,* signanter praemisit, *super timentes eum.* Frustra siquidem sperat, qui contemptu suo gratiam a se repellit, et spem suam prorsus evacuat.

3. Nullus ergo horum trium habitat in adjutorio Altissimi. Primus enim habitat in meritis suis, secundus in poenis, tertius in vitiis. Immunda habitatio tertii, anxia secundi, stulta et periculosa primi. Quid enim stultius quam habitare in domo vix adhuc inchoata? Consummasse te putas? At cum consummaverit homo, tunc incipit **(Eccli. XVIII, 6)**. Denique ruinosa est omnino haec habitatio, et quae sustentari magis opus habeat et fulciri, quam inhabitari. Nonne vita praesens fragilis est et incerta? Simile ergo esse necesse est quidquid fundatur in ipsa. Quis enim super fragile fundamentum stabile credat aedificium? Periculosa habitatio eorum qui in meritis suis sperant; periculosa, quia ruinosa. Eorum vero qui consideratione propriae infirmitatis desperatione dejiciuutur, habitatio est anxia, et eos in tormentis diximus habitare. Quandiu enim et poenas sustinent, in quibus nocte et die conteruntur; et eis quoque quas nondum sentiunt, amplius cruciantur, ut non sufficiat diei malitia sua, sed opprimuntur his quoque quae fortasse nunquam experientur: quae tormenta, quis infernus intolerabilior potest excogitari? praesertim quia et tanto labore premuntur, et coelestis panis non sustentantur edulio. Hi sunt qui in adjutorio Altissimi non habitant, quia desperant. Priores autem idcirco non quaerunt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi vero

propterea longe sunt, quia eo modo quaerunt auxilium Dei, quo obtinere non possunt. Soli enim in adjutorio Altissimi habitant, qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant; sedula circa illud et sollicita cogitatione versantes, quae est utique pietas cultus Dei. Beatus plane qui sic habitat in adjutorio Altissimi, quia in protectione Dei coeli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quae sub coelo sunt, quem Deus coeli protegere et conservare voluerit? Porro sub coelo sunt quaecunque nocere possunt. Sub coelo sunt aereae potestates, sub coelo praesens saeculum nequam, et caro adversus spiritum concupiscens.

4. Optime igitur dictum est: *In protectione Dei coeli commorabitur;* ut nihil eorum quae sub coelo sunt timere possit, quisquis protectionem ejus habere meruerit; sive ita dictum sit, ut ad versum sequentem oratio dependeat: *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur, dicet Domino: Susceptor meus es tu;* et sit quod dicitur, *in protectione Dei coeli commorabitur,* expositio praecedentis partis: *Qui habitat in adjutorio Altissimi:* aut magis addere videatur, ut non solum adjutorium ad operandum bonum, sed protectionem quoque ad liberandum a malo doceat esse quaerendam. At vero diligenter attende quod *in protectione* dicit, non, in praesentia. Angelus in praesentia ejus exsultat; ego utinam possim in ejus protectione morari. Ille beatus in praesentia; ego utinam in protectione sim securus. *Dei coeli,* inquit. Licet enim ubique esse non dubitetur, sic tamen in coelo est, ut ad ejus comparationem nec esse videatur in terris. **830** Propter quod et orantes dicimus: *Pater noster, qui es in coelis* **(Matth. VI, 9)**. Sicut enim anima, cum in toto quoque sit corpore,

excellentius tamen et singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus (nam in caeteris omnibus membris vix unum exercet solum, scilicet tactum, unde quantum ad eum modum quo in capite est, caetera membra videtur quodammodo non tam inhabitare quam regere); ita si praesentiam illam [*alias,* illius] cogitemus, qua beati angeli perfruuntur, videri possumus vix aliquam Dei protectionem et nomen habere. Felix tamen anima, quae vel hanc protectionem meretur. *Dicet* enim *Domino: Susceptor meus es tu.* Verum id quidem sermoni alteri reservemus.

SERMO II. *De versu secundo, «Dicet Domino: Susceptor meus es tu,»* etc.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi,* ait Propheta, *dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum; Deus meus, sperabo in eum.* Dicet in gratiarum actione, confitens Domino et misericordiae ejus super duplici adjutorio ejus. Omnis enim qui adhuc in adjutorio habitat, non in regno, et frequenter opus habet fugere, et interdum cadit. Fugere, inquam, dum in hoc corpore sumus, a facie tentationis persequentis oportet. Quod si minus celeriter fugimus, aliquando (ut assolet) impellimur et evertimur, sed Dominus suscipit nos. Ipse itaque refugium est, ut venientem cum stercoribus boum pigrorum lapidatorem impigri fugiamus, et evadere possimus foedam nimis lapidationem **(Eccli. XXII, 1)**. Ipse quoque susceptor est, ut etiam, cum ceciderimus, non collidamur, quoniam supponit manum suam. Cum ergo tentationis impetum sentimus in cogitatione, statim fugiamus

ad ipsum, et humiliter postulemus auxilium. Quod si forte praeoccupaverit nos, ut fit aliquando, cum tardius quam oporteat ad eum confugimus; solliciti simus ut suscipiat nos manus Domini. Homines enim aliquando cadere necesse est, dum in hoc saeculo detinentur; sed alii colliduntur, alii non, quia Deus supponit manum suam. Sed quomodo eos discernere poterimus, ut segregemus juxta Domini exemplum agnos ab haedis, justos ab injustis? **(Matth. XXV, 32.)** Nam et justus septies in die cadit **(Prov. XXIV, 16)**.

2. Verum hoc interest inter eorum casus, quod justus suscipitur a Domino, ideoque resurgit fortior: injustus autem cum ceciderit, non adjiciet ultra ut resurgat; imo vero aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, et hic est pudor adducens peccatum; aut fit ei frons meretricis, et jam nec Deum timet, nec hominem reveretur, sed praedicat peccatum suum sicut Sodoma. Justus vero super manum Domini cadit, et miro quodam modo etiam ipsum ei peccatum in justitia cooperatur. Scimus enim, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum **(Rom. VIII, 28)**. Nonne cooperatur nobis ille casus in bonum, unde et humiliores efficimur, et cautiores? Nonne Dominus cadentem illum suscipit, qui ab humilitate suscipitur? *Impulsus eversus sum ut caderem,* ait Propheta: sed nihil proficit qui impulit me, quoniam *Dominus suscepit me* **(Psal. CXVII, 13)**. Sic ergo dicet fidelis anima Domino: *Susceptor meus es tu.* Possunt omnia dicere: Creator meus es tu; possunt et animalia dicere: Pastor meus es tu; possunt omnes homines dicere: Redemptor meus es tu. At vero *Susceptor meus es tu,* is tantum dicere potest *qui habitat in adjutorio Altissimi.* Unde et addidit: *Et Deus meus.* Cur non, Deus

noster? Quia in creatione, in redemptione, caeterisque communibus beneficiis est Deus omnium; sed in tentationibus suis tanquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, et eripere fugientem, **831** ut videri possit relictis omnibus aliis ei soli operam dare.

3. Propterea expedit omni animae Deum semper attendere tanquam proprium, non modo adjutorem, sed etiam inspectorem. Quando [*Alias,* quomodo] enim negligens poterit fieri, qui intuentem se Deum nunquam desinit intueri? Aut quomodo non quasi proprium illum habere videtur, qui sic eum super se videt intentum, ut omnia interiora ejus et exteriora omni hora considerare non cesset; omnesque non solum actus, sed etiam ipsos subtilissimos animae motus perscrutetur atque dijudicet? Hic igitur non immerito dicere potest: *Deus meus, sperabo in eum.* Et attende quod non dixerit: Speravi, aut, spero; sed, *sperabo.* Hoc, inquit, est votum meum, hoc propositum meum, haec intentio cordis mei. Reposita est haec spes mea in sinu meo, et in hac perseverabo. *Sperabo in eum.* Non desperabo, nec frustra sperabo, quia maledictus qui peccat in spe, et nihilominus qui peccat in desperatione; sed nec esse volo de his qui non sperant in Domino. *Sperabo,* inquit, *in eum.* Sed jam dic nobis quo fructu, qua mercede, quo lucro? *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.* Sane laqueum hunc et hoc verbum in diem alterum, et sermonem si placet, alterum differamus.

SERMO III. *De versu tertio, «Deus meus, sperabo in cum. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.»*

1. Ego utique, fratres, in hoc verbo magna mei ipsius pietate compungor, et valde misereor animae meae. *Ipse liberavit me de laqueo venantium.* Ergone bestiae sumus nos? Bestiae prorsus. *Homo* enim *cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* **(Psal. XLVIII, 13)**. Bestiae profecto sunt homines, oves errantes non habentes pastorem. Quid superbis, o homo? quid te sciolum jactas? Vide quia bestia factus es, cui venandae laquei praeparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores utique pessimi et nequissimi, callidissimi et crudelissimi. Venatores, qui cornu non sonant, ut non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi nequitia et versutia diabolicae fraudis: ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum, praeter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum **(II Cor. II, 11)**, quibus in Dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos, novellae plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni et mali, nolite sequi cordis vestri judicium, nolite abundare in sensu vestro; ne vos, tanquam rudes adhuc, versutus ille venator decipiat. Nam silvestribus illis et omnino bestialibus bestiis (saeculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, utpote quos facile capiendos esse non dubitat. Vobis autem, qui tanquam prudentiores cervi serpentes necatis , et desideratis ad fontem vivum, subtiliores

occultat laqueos, et callidiora fraudis suae argumenta conquirit. Unde, obsecro vos, humiliamini sub potenti manu Dei pastoris vestri, et acquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias, edocti diuturno longi temporis exercitio, et crebris experimentis, tam in se, quam in multis.

2. Sed ecce quia jam venatores et bestias novimus; quisnam sit laqueus iste quaerendum est. Nolo ego adinvenire ex me, nec dubium aliquid tradere vobis. Ostendat nobis Apostolus laqueum istum: ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam, beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, a quo se liberatam fidelis anima congratulatur. *Qui volunt,* inquit, *divites fieri in hoc saeculo, incidunt in tentationes, et in laqueum diaboli* **(Tim. VI, 9)**. Ergone laqueus diaboli, divitiae sunt hujus saeculi? Heu quam paucos **832** invenimus, qui ab hoc laqueo liberari exsultent! quam multos, qui dolent quod parum sibi videntur irretiti; et adhuc quantum possunt, ipsi se involvere et intricare laborant! Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis non habentem ubi caput suum reclinaret, Filium hominis **(Luc. IX, 58)**, exsultate, et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium.* Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, et ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicentes: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium.* Et ut noveritis quam magnum sit beneficium hoc, et sciatis quae a Deo donata sunt vobis, audite quod sequitur: *Et a verbo aspero.* O homo, vel magis bestia, laqueum non timebas? Time vel malleum. *A verbo,* inquit, *aspero.* Quod est hoc verbum, nisi illud insatiabilis gehennae: Affer, affer, percute, dilacera, cito interfice, velociter spolia detrahe? Quod est

verbum asperum, nisi, *tollatur impius ne videat gloriam Dei?* **(Isai XXVI, 10.)** Quomodo exsultant venatores capta bestia, et clamant: Tolle, tolle, infige verubus, infer prunis, et male bullientibus impone lebetibus? Verbum asperum fuit, quod protulit domus exasperans, populus Judaeorum: *Tolle, tolle, crucifige eum* **(Joan. XIX, 15)**. Quam horribile verbum, quam asperum, quam crudele! Vere dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum asperum tu sustinuisti, Domine. Cur, nisi ut nos liberares a verbo aspero? Sit jam pietatis tuae, ut non sustineamus nos, quod tu dignatus es sustinere pro nobis.

3. Respondent homines saeculares, cum eis suademus agere poenitentiam, et dicunt: *Durus est hic sermo.* Nempe hoc est quod in Evangelio legimus. Loquebatur de poenitentia ipsa Dominus, sed in figura, tanquam his quibus non erat datum nosse mysterium regni Dei. Cumque audirent dicentem: *Nisi maducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis, ejus sanguinem,* dixerunt: *Durus est hic sermo, et abierunt retrorsum* **(Joan. VI, 61)**. Quid autem est manducare ejus carnem, et bibere sanguinem, nisi communicare passionibus ejus, et eam conversationem imitari, quam gessit in carne? Unde et hoc designat illibatum illud altaris sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus: ut sicut videtur illa panis forma in nos intrare; sic noverimus per eam quam in terris habuit conversationem, ipsum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus nostris. Cum enim justitia ingreditur, ille ingreditur qui factus est nobis a Deo Patre justitia. Sed et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo **(I Joan. IV, 16)**. Sed tamen adhuc multi nobis dicunt: Durus est hic sermo. Ergone durum est momentaneum hoc et leve

tribulationis, quod supra modum in sublimitate aeternum pondus gloriae operatur in nobis? Durum est brevissimo et levissimo labore cruciatus illos et tormenta redimere, quae nullus terminus finiat, nullus animus sufficiat cogitare? Durum vobis videtur cum dicitur: *Agite poenitentiam?* **(Matth. III, 2.)** Erratis; sed audituri estis aliquando verbum asperum, sermonem durum, auditionem malam: *Ite, maledicti, in ignem aeternum.* Ita dico vobis, hoc timete, hoc durum reputate: et invenietis quia jugum Domini suave est, et onus ejus leve. Si in se ipso suave illud credere necdum potestis, vel hoc non ignoratis, quoniam hujus comparatione suavissimum est.

4. Vos autem, fratres mei, vos pennati, ante quorum oculos frustra jacitur rete; vos qui divitias hujus saeculi penitus reliquistis, quid timeatis a verbo aspero, quando jam liberati estis a laqueo? Felix tu Idithum, pro quo psalmi quidam inscripti sunt **(Psal. XXXVIII, LXI, LXXVI)**, qui transilisti laqueum, ut omnino longe fieres a verbo aspero. Quibus enim dicitur: *Ite, maledicti, in ignem aeternum; Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare* **(Matth. XXXV, 41, 42)**; quibus, inquam, dicetur, nisi his qui substantiam hujus mundi habuere? Nunquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda vestra, et spirituali jucunditate replentur? Nunquid non pretiosiorem ducitis paupertatem vestram thesauris saeculi? siquidem ipsa est quae liberat vos a verbo aspero. Quomodo namque a nobis **833** exigat Deus, quod pro ipsius amore relictum est? Et tamen etiam hoc facitis, et de labore manuum vestrarum Christus alitur et vestitur, ut nihil desit. Agite ergo gratias, exsultate et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.* Exsultate, inquam, sed

adhuc interim cum tremore. Laetos vos esse volo, sed nondum securos; gaudentes in Spiritu sancto, sed tamen paventes adhuc, et caventes a recidivo.

5. Quid enim vobis ultra pavendum est? Unum utique, idque gravissimum, peccatum Judae, peccatum apostasiae. Bene enim factum est, ut pennas acciperetis sicut columbae, et volaretis ad requiescendum. Nam in terra non erat requies, sed labor, et dolor, et afflictio spiritus. Quid ergo timendum est sic volanti, nisi ne forte cadaver vel simile aliquid in terra videat, cujus desiderio tractus videatur a venatoribus illis pessimis, et praeparatis laqueis capiatur, et sint novissima hominis illius pejora prioribus? Hoc, inquam, omnino timendum est, ne quis aut corde solo, aut etiam corpore ad vomitum revertatur. Legimus enim de filiis Israel, quia corde redierunt in Aegyptum **(Num. XIV, 3)**. Nam corpore reverti, clausum post eorum talos Rubrum mare prohibebat. Hoc est quod vehementer singulis quibusque timendum est, ne quando forte eatenus Deum offendant, ut manifeste abjiciantur et evomantur ab eo: aut si pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse paulatim ingerat apostasiam cordis; ut videlicet sub habitu religionis cor saeculare gerant, et quidquid saecularis consolationis invenire potuerint, amplectantur. Neque enim sumus nos Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur ne forte, cum aliis praedicasset, ipse reprobus efficeretur **(I Cor. IX, 27)**. Sed id tamdiu timendum est donec laqueus contritus sit, donec corpus istud anima deposuerit. Nam et ipsum corpus laqueus quidam est: unde et oculus legitur animam depraedari **(Thern. III, 51)**. Minime ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum: imo vero bonum

est magis habitare in adjutorio Altissimi, ut per eum possit laqueus evitari.

SERMO IV. *De versu quarto, «Scapulis suis obumbrabit tibi,»* etc.

1. Confitenti humiliter, et devote gratias referenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis invenitur in modico, jure constituetur super multa: sicut e contrario accipiendis indignus est qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque devotae illi gratiarum actioni respondet Spiritus: Non id solum, inquiens, faciet, sed et *scapulis suis obumbrabit tibi.* Credo in his scapulis geminam Dei promissionem intelligendam, vitae scilicet ejus quae nunc est, pariter et futurae. Si enim solum promitteret regnum, et in itinere deesset viaticum, omnino conquererentur homines, et responderent: Magnum quidem est quod promittitur, sed perveniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui post hoc saeculum vitam promisit aeternam, ipse dandum etiam in hoc saeculo centuplum providentissima pietate promisit **(Matth. XIX, 29)**. Quid jam excusationis habes, o homo? Profecto obstructum est os loquentium iniqua. Quid plus afferet inimicus ad tentandum, nisi quia longa futura est vita tua? Et si grandis tibi restat via, cur hoc timeas, cui fortis cibus datur, ne deficere possis in via? Eliae utique cibus allatus est ab angelo, quo nullus in humana consuetudine vilior invenitur, scilicet panis et aqua: tanta tamen in eo fortitudo collata est, ut quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec

esuriret **(III Reg. XIX, 5-8)**. Vis tibi hunc cibum ab Angelis ministrari? Mirum valde, si non vis.

2. Quod si cibum hunc desideras, et angelica ministeria non superba, sed humili magis ambitione requiris; audi quomodo scriptum sit de Domino, quia tentante diabolo, et suadente ut de lapidibus faceret **834** panem, restitit, et dixit: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Deinde tentationibus superatis, et tentatore fugato, accesserunt angeli, et ministrabant ei **(Matth. IV, 3-11)**. Et tu ergo, si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes saeculi et tentationibus resiste diaboli. Renuat consolari anima tua in aliis, si vis in Dei memoria delectari. Cum esuris, currere suadet ad panem: at tu potius audi dicentem, *Non in solo pane vivit homo.* Cur enim tanta varietate distraheris, ut modo cibum, modo potum, modo vestem aut lectum, nisi pro sola corporis necessaria sustentatione requiras, qui in uno, id est in verbo Dei, potes haec omnia invenire? Manna enim est, omnem saporem habens, et odoris delectationem; requies est vera et sincera, suavis et salubris, jucunda et sancta.

3. Haec est promissio vitae praesentis. Nam promissionem futurae quis explicet? Si exspectatio justorum laetitia **(Prov. X, 28)**, et tanta laetitia ut omne quod desideratur in saeculo non valeat ei comparari; ipsum quod exspectatur, quid erit? Oculus non vidit, Deus, absque te, quae praeparasti diligentibus te **(Isai. LXIV, 4)**. Sub his itaque scapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his enim abscondimur: sub his ab incursu [*alias* occursu] accipitrum et milvorum protegimur, quae sunt aereae potestates: sub his umbraculum salubre refrigerat nos, et repellit nimium solis fervorem: sub his quoque alimur et fovemur. Ait enim

Propheta in alio psalmo: *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum* **(Psal. XXVI, 5)**: id est, dum adhuc dies mali sunt, et in terra aliena sumus, quae data est in manus impii, in qua non est regnum pacis, nec Deus pacis regnat in ea. Nam si regnat, quid est quod orantes dicimus: *Adveniat regnum tuum?* **(Matth. VI, 10.)** Necesse igitur est abscondere interim, si quid habemus boni; quoniam thesaurum regni coelorum, qui invenit homo, abscondit **(Matth. XIII, 44)**. Propter quod etiam corporaliter in claustris et in silvis abscondimur. Et si scire vultis quantum in hac absconsione lucramur, credo nullum hic esse qui, si quartam partem eorum quae facit, in saeculo actitaret, non adoraretur ut sanctus, reputaretur ut angelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur et increpatur. Parumne hoc lucrum ducitis, quod non reputamini sancti antequam sitis? An non timetis ne forte vili mercede hic recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria est ergo haec absconsio non solum ante oculos aliorum, sed etiam multo magis ante te ipsum. Hoc enim habet Dominica illa sententia: *Cum feceritis omnia quae praecipiuntur vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus* **(Luc. XVII, 10)**. Vae enim nobis si non fecissemus! Et haec est utique magna virtus et summa securitas, quando et pie vivis; et tamen plus attendis quae desunt tibi, quam quae obtinuisse videris, oblitus quae retro sunt, et extendens te in anteriora. Haec igitur est absconsio, quam sub scapulis Domini praestari dixeramus; qualis forsitan absconsio fuit vel obumbratio quae Mariae facta est a Spiritu sancto ad celandum videlicet tam incomprehensibile sacramentum.

4. De protectione quoque idem iste propheta ait: *Obumbrasti super caput meum in die belli* **(Psal. CXXXIX, 8)**. Sicut enim videns venientem accipitrem mater expandit alas suas, ut pulli subeant, et habeant tutum refugium: sic nobis parata, et quodammodo dilatato sinu extensa est summa illa et ineffabilis pietas Domini nostri. Unde et supra dixit: *Quoniam refugium meum es tu.* Jam vero sub ipsis quoque scapulis et umbraculum salubre, et protectionem habemus. Sicut enim iste corporeus sol, licet bonus sit et valde necessarius, tamen et fervor ejus, si temperatus non fuerit, infirmo capiti, et splendor infirmis oculis nocet, nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic etiam Sol justitiae est. Unde et dicitur: *Noli nimium justus esse* **(Eccle. VII, 17)**. Non quod justitia bona non sit; sed quia, dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona gratia temperari, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid enim est quod incessanter orantes et supplicantes non possumus **835** ad eam, quam desideramus, gratiae abundantiam pervenire? Putatis quia avarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit! sed ipse cognovit figmentum nostrum, et scapulis suis obumbrat nobis. Non tamen a petitione propterea cessandum est: quia etsi non dat ad satietatem, dat tamen ad sustentationem: etsi cavet nobis a fervore nimio, tamen fovet nos tanquam mater calore suo. Hoc est enim quartum quod diximus sub scapulis ejus nobis praestari, ut tanquam pulli calore materni corporis foveamur, ne foris vagantes moriamur, refrigescente nimirum charitate; quae non diffunditur in nobis nisi per Spiritum qui datur nobis. Sub his igitur pennis ejus securus sperabis, ut videlicet de exhibitione praesentium munerum firma sit exspectatio futurorum.

SERMO V. *De versu quinto, «Scuto circumdabit te veritas ejus.»*

1. *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem* **(Marc. XIV, 38.)** Et quis hoc dixerit, scitis, et tempus scitis: Domini enim est verbum istud instante jam passione sua. Et attendite quoniam ipse quidem erat passurus, et non discipuli: nec tamen pro se dicebat orandum, sed pro illis. Unde ad Petrum ait: *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* **(Luc. XXII, 31, 32)**. Si tantum illos oportebat timere in passione Domini, quantum nobis timendum est, fratres, in passione nostra? Vigilate proinde et orate, ut non intretis in tentationem, quoniam undique circumdati estis tentationibus. Unde et legistis quia *tentatio est vita hominis super terram* **(Job VII, 1)**. Itaque si tot tentationibus plena est vita nostra, ut non immerito tota ipsa tentatio debeat appellari; pervigili circumspectione opus est et oratione, ne inducamur in eam: unde est et illud in oratione Dominica, *Et ne nos inducas in tentationem.* Quia ergo undique sic circumdatus es tentationibus, scuto circumdabit te veritas ejus, ut, quemadmodum undique bella, ita undique sint et praesidia. In quo et omnino illud manifestum est, spirituale scutum esse oportere quod circumdare potest. Veritas autem circumdat, quia verax qui promittit, et sic exhibet ut promittit. *Fidelis Deus,* ait Apostolus, *qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* **(I Cor. X, 13.)**

2. Non incongrue sane scuto comparatur gratia divinae protectionis, quod in superiori parte amplum et latum est, ut caput humerosque custodiat; in inferiori vero strictius, ut minus oneret, maxime quod graciliores sint tibiae, nec tam facile vulnerentur, sed nec adeo periculosum sit illis in partibus vulnerari. Sic omnino, sic militibus suis Christus ad inferiora tuenda, id est carnem, magnam, ut ita dixerim, strictitatem atque penuriam rerum temporalium donat; nec vult eos illarum multitudine praegravari, sed ut victum et vestitum habentes, quemadmodum, ait Apostolus, his contenti simus **(I Tim. X, 13)**; in superioribus vero ampliorem latitudinem, et abundantiam gratiae spiritualis. Sic enim habes: *Primum quaerite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis* **(Matth. VI, 33)**. De victu utique dixit et vestitu; unde dixerat sollicitos esse non debere. Nam et haec ipsa Pater noster coelestis benignissima pietate ministrat, ob duplicem scilicet causam: ne vel omnino crederemus infensum, si ista negaret, et sic desperaremus; vel illorum nimia sollicitudo, spiritualis exercitii fieret detrimentum. Sine his enim neque vivere, neque Deo servire est. Caeterum quanto strictius, tanto melius.

3. Itaque *scuto circumdabit te veritas ejus; non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano.* Hae sunt quatuor tentationes, quibus undique circumdati, necesse habemus circumdari etiam scuto Domini ut sit nobis a dextris et a sinistris, ante et retro. **836** Hoc enim praemonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, alteram securus exspectet: aut forte non securus, sed pavidus magis:

et sic petat ab ea liberari, ut nunquam sibi in corpore mortis hujus libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Qua in re consideranda est nobis tam benigna erga nos divinae pietatis dispensatio, ut quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant: ab aliquibus vero citius liberet, ut possimus in aliis, quas nobis utiliores fore praevidet, exerceri. Verum considerandum nobis est, sed non modo, quae sint istae quatuor quas hic ponit. Credo enim quod et hoc ordine, quo hic numerantur, contra eos qui convertuntur insurgunt, et velut principes sunt omnium tentationum.

SERMO VI. *De altera parte versus quinti, «Non timebis a timore nocturno:» et de versu sexto, «A sagitta volante in die,»* etc.

1. Solet in divinis Scripturis adversitas designari per noctem; et scimus quia adversus eos qui convertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consuevit. Caro enim, hactenus indomita, castigari et in servitutem redigi nequaquam aequanimiter patitur; sed adhuc memor recens perditae libertatis, acrius concupiscit adversus spiritum, maximeque in his poenis in quibus estis vos quotidie morientes, imo vero morte affecti tota die, quae et supra vires sunt, et ultra naturam, et contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum si turbant ista, maxime eos qui necdum consueverunt, necdum satis in promptu habent recurrere ad

orationem, refugere ad meditationes sanctas, ut sic relevetur diei pondus et aestus? Necessarium plane nobis inter ipsa nostrae conversionis initia scutum Domini, ut non timeamus a timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum a timore nocturno, et non dicitur a nocte; quia non ipsa afflictio tentatio est, sed magis timor ipsius. Nam et omnes laboramus, cum tamen non omnes inde tentemur: et qui tentantur, multa magis timore futurae poenae, quam praesentis dolore laeduntur.

2. Quia ergo timor ipse tentatio est, congrue dictum est ei qui circumdatur scuto Domini, quod a tentatione hac non timebit. Forte impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, sed non ei timor iste nocebit: magis autem si non fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, et emundabitur, sicut scriptum est, quia territi purgabuntur **(Job XLI, 16)**. Caminus est timor iste; sed ut examinet, non exurat, veritas facit. Nocturnus plane et tenebrosus timor; sed facile hunc radius veritatis exsuperat. Ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata quae fecimus; ut, quemadmodum de se propheta ait, etiam nos in flagella parati simus, annuntiantes iniquitatem nostram, et cogitantes pro peccato nostro **(Psal. XXXVII, 18, 19)**, nunc vero aeterna supplicia quae meruimus, ut in eorum comparatione quae evadimus, universa quae patimur delicias reputemus: nunc quoque coelestia praemia ad quae tendimus, crebro videlicet memorantes quoniam non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis **(Rom. VIII, 18)**: nunc etiam ea quae pro nobis pertulit Christus, ut crebro considerantes quanta sustinuit illa majestas pro inutilibus servis, erubescamus non sustinere vel parva pro nobis.

3. Sed fortasse praevaluit veritas, praesertim tam multiplex et usquequaque circumdans, non repellere modo, sed etiam expellere penitus hunc timorem. Nox praecessit: ut filius lucis et diei honeste ambulans, time sagittam. Leviter volat, leviter penetrat: sed dico tibi, non leve infligit vulnus, cito interficit. Nimirum sagitta haec vana gloria est: non est unde haec impugnet pusillanimes et remissos. Qui ferventiores esse videntur, ipsi paveant, ipsi sibi caveant in hac parte: nihilominus adhuc solliciti non deserere scutum **837** inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sane huic opponenda sagittae secreta illa et quodammodo intima veritatis exigimus: semetipsam noverit anima, de se teneat veritatem. Difficile prorsus, ni fallor, homo verbis laudantium hominem in vita sua abduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis sollicita consideratione discutiat. Nonne enim si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi: *Quid superbis, terra et cinis?* **(Eccli. X, 9.)** Nonne si propriam consideret corruptionem, fateatur necesse est quoniam non est in eo bonum? Sed et si forte aliquid habere videtur, non inveniet, puto, quid respondeat Apostolo dicenti: *Quid habes quod non accepisti?* **(I Cor. IV, 7.)** et alibi: *Qui stat, videat ne cadat* **(I Cor. iX, 12)**. Postremo si fideliter computet, facile illi erit advertere quod nec cum decem millibus possit occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se, et omnes justitias suas tanquam pannum menstruatae reputari.

4. Eadem quoque veritas et eis nihilominus opponenda est tentationibus quae sequuntur. Nec enim vel sic desistit hostis antiquus, sed ad callidiora forte convertitur argumenta. Firmam probavit utroque latere turrim: non est quod vel a

sinistris pusillanimitate timoris, vel a dextris eam humanis concutere laudibus, in utraque jam molitione frustratus, attentet. Sed si viribus, inquit, dejicere nequeo, forte decipere possum alicujus ingenio proditoris. Quis, putas, erit hic proditor? Plane cupiditas, radix iniquitatis; ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum aerugo, tinea sanctitatis, excaecatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Contempsit vanam gloriam, ait, quoniam vana est: forte solidius aliquid affectaret, forte honores, forte divitias. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spolians nuptiali, et virtutum exercitia fructu pietatis evacuans? quantos pestis haec nequiter supplantatos turpiter quoque dejecit, ut caeteri quique, quos latuit occultus effossor, suhitam expavescerent ad ruinam? Quid vero hunc fovet vermem aliud quam mentis alienatio, et oblivio veritatis? aut quid nisi veritas hunc prodendum vestigat proditorem, et negotium arguit tenebrarum? Nimirum haec est quae dicit: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, se autem perdat, et detrimentum sui faciat?* **(Math. XVI, 26.)** et item: *Potentes,* ait, *potenter tormenta patientur* **(Sap. VI, 7)**. Haec est quae sedula suggestione reducit in mentem, quam sit in ambitu frivola consolatio, grave judicium, usus brevis, finis ignotus.

5. Hucusque tentationes Domini: quartam inimicus non praesumpsit affere . Illa enim de ignorantia est: nec dubitabat sapientissimum, qui sic moderabatur responsiones suas, ut in nullo unquam posset deprehendere quod quaerebat. Prima

siquidem tentatione esurienti suadebat de lapidibus panem facere: sed ille nec posse, nec non posse respondens, cibum alium praetendit, dicens: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Secunda vero tentatione praecipitium suadebat, promittens quia non laederetur si Filius Dei esset; et sic videns omnis civitas laudaret eum et magnificaret: et nec esse se, nec non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit, si cadens adoraret eum **(Matth. IV, 3-9)**. Videsne quod ambitionis via adoratio diaboli sit, qua videlicet ad honores et gloriam mundi perveniendum suis ille adoratoribus pollicetur? Quarta, ut dixi, tentatione apud eum abstinuit, cujus nimirum tantam esset expertus prudentiam ex responsis.

6. Quid autem adversus alios faciat, quos videt omnimodo diligere justitiam, et odisse iniquitatem? Quid nisi ut iniquitatem palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni noverit amatores, malum **838** eis sub specie boni non mediocris, sed perfecti persuadere conatur; ut cito consentiat qui magnopere diligit bonum, et facile qui currit, incurrat. Hoc est igitur daemonium non modo diurnum, sed etiam meridianum. An non hoc timuit Maria, quando ad novam angeli salutationem expavit? **(Luc. I, 29.)** An non hoc insinuabat Apostolus, cum diceret: *Non enim ignoramus cogitationes ejus?* **(II Cor. II, 11.)** Ipse enim angelus satanae transfigurat se in angelum lucis **(II Cor. XI, 14)**. An non denique hoc ipsum metuebant discipuli, quando videntes Dominum super mare ambulantem, clamabant putantes phantasma esse? Et vide quam bene congruit, quod quarta vigilia noctis fuisse dicitur **(Matth. XVI, 26, 25)**, quando contra tentationem quartam vigilasse discipuli perhibentur.

Nec vero in re manifestissima nostro arbitror opus esse eloquio, quod videlicet sola sit veritas, quae palliatam detegit falsitatem.

7. Quatuor has tentationes etiam in generali statu Ecclesiae haud difficile diligens considerator inveniet. Nonne enim timor nocturnus exercebat novellam adhuc Ecclesiae plantationem, quando omnis qui occideret servos Dei arbitrabatur obsequium se praestare Deo? Demum persecutione cessante et die reddita, turbavit eam gravius et afflixit sagitta volans, quando exierunt aliqui de Ecclesia inflati spiritu carnis suae, inanis et volatilis gloriae cupidi: et volentes sibi facere nomen, linguas suas magnificando, diversa et perversa dogmata fabricaverunt. At nunc quidem pax a paganis, pax ab haereticis, sed non est pax a falsis filiis. Multiplicasti gentem, Domine Jesu, sed non magnificasti laetitiam, quoniam multi sunt vocati, pauci vero electi. Omnes christiani, et omnes fere quae sua sunt quaerunt, non quae Jesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticae dignitatis officia in turpem quaestum et tenebrarum negotium transiere: nec in his salus animarum, sed luxus quaeritur divitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant. Pro episcopatibus et archidiaconatibus impudenter hodie decertatur, ut ecclesiarum redditus in superfluitatis et vanitatis usus dissipentur. Superest jam ut reveletur homo peccati filius perditionis, daemonium non modo diurnum, sed et meridianum; quod non solum transfiguratur in angelum lucis, sed extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur **(II Thess. II, 4)**. Nimirum insidiatur crudelius calcaneo matris Ecclesiae, a qua dolet caput suum esse

contritum. Hic plane gravissimus erit incursus; sed ad hoc quoque Ecclesiam electorum Veritas liberabit, propter eos brevians dies **(Matth. XXIV, 22)**, et daemonium meridianum destruens illustratione adventus sui. Et haec quidem dicta sint de tentationibus istis: nam et in sermone quodam super Cantica canticorum memini me super his tractasse similiter , cum meridiani hujus daemonii mentio incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi, quem sibi sponsa petierat indicari.

SERMO VII. *De versu septimo, «Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.»*

1. In spe vivimus, fratres, nec deficimus in tribulatione praesenti, quod in exspectatione simus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana nobis haec exspectatio, aut dubia spes videtur, innixa nimirum aeternae promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione praesentium munerum firma est exspectatio futurorum, et praesentis gratiae virtus nimis credibiliter attestatur felicitatem promissae gloriae sine dubio secuturam. Nempe Dominus virtutum ipse est rex gloriae: et in hymno quoque eumdem votis vocamus [*alias,* cantamus] Patrem perennis gloriae, Patrem potentis gratiae (Brev. feria 2, ad Laudes.); cui et in psalmo canimus: *Quia misericordiam et* **839** *veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus* **(Psal. LXXXIII, 12)**. Viriliter ergo sustineat in hoc saeculo pietas colluctationem,

et persecutionem quamlibet aequanimiter patiatur. Quidni tolleret omnia, quae ad omnia valet, promissionem habens ejus vitae, quae nunc est, et futurae? Repugnet fortiter impugnanti: quia et repugnanti propugnator aderit indefessus, et triumphanti non deerit largissimus remunerator. *Scuto,* inquit, *circumdabit te veritas ejus.*

2. Necessaria plane insuperabilis protectio veritatis non modo interim in carne degenti, sed et postmodum exeunti: et nunc quidem ob periculosos conflictus, tunc vero ob monstruosos occursus spirituum malignorum. Nempe et sanctissimam illam gloriosi Martini animam voluit pars inimica nocere, et cruenta bestia sciens quod modicum jam tempus haberet, tota profecto insania malitiae infatigabilis non est verita prope assistere ei quoque in quo nihil habebat. Imo vero ad ipsum etiam Regem gloriae accedere impudentissima temeritas illa praesumpsit, sicut ipse testatur: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non invenit quidquam* **(Joan. XIV, 30)**. Felix anima, quae sic interim tentationum jacula scuto veritatis repulerit, ut nil prorsus venenatum in se coalescere passa, omnino non confundatur cum loquetur inimicis suis in porta. Nihil in me, funeste [*alias,* funestum], reperies. Felix quem sic circumdat clypeus veritatis, ut introitum quoque et exitum ejus custodiat: exitum utique ab hac vita, et introitum in futuram, quo videlicet nec moliatur a tergo, nec a facie mali quidpiam inimicus attentet. Siquidem omnino opus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit consolatore magno propter horribiles illas visiones; non minus quam hic adjutore et propugnatore contra invisibiles tentatores.

3. Glorificate itaque, dilectissimi, et portate interim Christum in corpore vestro, onus delectabile, suave pondus, sarcinam

salutarem; etiamsi premere aliquando forte videtur; etiamsi interdum latera tundit, et flagellat recalcitrantem; etiamsi quandoque in camo et freno maxillas constringit et coercet; omnino feliciter. Esto ut jumentum, qui Salvatorem portas; sed non penitus ut jumentum. *Homo,* inquit, *cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* **(Psal. XLVIII, 13)**. Quid enim tantopere vel plangit Propheta, vel arguit in homine similitudinem jumentorum, praesertim qui alio quodam loco de se loqui et dicere Deo non sine quadam congratulatione videtur: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum?* **(Psal. LXXII, 23.)** Puto, imo non puto, sed scio, similitudinem aliquam jumentorum homini commendari; sed plane non eam quae in non intelligendo, et insipientiae, sed patientiae imitatione consistat. Neque enim succensentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox, si dixisset: Homo cum sub onere Dei esset, non recalcitravit; ut jumentum factus est apud eum. Quis enim non illi jumento plurimum invideret, cujus in humili tergo ad commendationem ineffabilis suae mansuetudinis dignatus est sedere Salvator, si cum illius tam pretiosi oneris gestatione intelligentiam quoque tam singularis habuisset honoris? Ut jumentum igitur esto, minime tamen jumentum: patienter quidem sustinens onus, sed honorem intelligens; sapienter et delectabiliter cogitans tam ipsius oneris qualitatem, quam propriam utilitatem.

4. Magnus ille Ignatius, discipuli quem diligebat Jesus auditor, martyr noster, cujus pretiosis reliquiis nostra ditata est paupertas, Mariam quamdam in pluribus quas ad eam scripsit epistolis, Christiferam consalutat. Egregius plane titulus

dignitatis, et commendatio honoris immensi. Nempe cui servire, regnare **840** est; gestare hunc, non onerari est, sed honorari [*alias,* ornari.] Caeterum num [*alias,* unde] ei, de quo nunc loquebamur, Salvatoris asello verendum ullatenus videbatur, ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An vero timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursus; vel praecipitium, seu periculum aliquod sub tanto praeside metuendum? Felix qui sic tulerit Christum, ut a Sancto sanctorum in sanctam civitatem mereatur induci. Non est omnino quod timeat, ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulsam in janua patiatur. Illi nempe jumento viam parabant fideles populi **(Matth. XXI, 7-9)**, huic angeli sancti: *Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Sed non sunt haec praeoccupanda modo; series magis ipsa Scripturae expositionis ordine sequenda est.

5. *Cadent a latere,* inquit, *tuo mille, et decem millia a dextris tuis; ad te autem non appropinquabit.* Hic enim versus hodie nobis tractandus est; non ignoratis. In praecedenti sane capitulo quod novissime tractabatur, dictum est, si recolitis, quemadmodum a quatuor quibusdam maximis equidem, gravissimisque tentationibus hujus vitae, protectio liberet veritatis; videlicet a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano. Quod igitur sequitur: *Cadent a latere tuo mille,* etc. futurae magis vitae arbitror assignandum. Unde et in principio sermonis hujus meministis adhuc, ni fallor, sententiae apostolicae, qua videlicet valere ad omnia pietatem, vitae quoque ejus quae nunc est, et futurae promissionem habere commendat **(I Tim. IV, 8)**. Audite ergo, et audite in

laetitia cordis vestri, quod ad futurae vitae promissionem, vestramque exspectationem pertinere videtur. Ubi est thesaurus vester, sit et cor vestrum. Et quidem studiose audistis praesentia, non sum immemor; sed studiosius decet futura audire. Nam et pseudopropheta, Balaam dico, recolite qui historias nostis: et ipse, inquam, iniquus justorum mortem optabat, et novissima sua horum similia fieri precabatur **(Num. XXIII, 10)**. Tantus est pietatis fructus, tanta justitiae merces, ut ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis et injustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos; lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis possit ut plangant. Hic plane cantandum est, ubi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterii, ad canticum Sion; et vehementia quadam sacri desiderii ad eam gestiant praevolare, dicentes: *Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?* **(Psal. LIV, 7.)** Quid enim aliud exsultare, quam ex se ipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, jactantur undis, aguntur fluctibus, quamlibet favorabile sit, quod de remoti et prope jam desperati tranquillitate seu amoenitate littoris nuntiatur. Sed nec ad ejusmodi pertinet animam quod hodie nobis propositum est: neque enim talis quaepiam adhuc meretur audire: *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Memento cui haec promissio facta sit, nempe ei *qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur.*

6. Audiat igitur is qui salutis portui cogitatione jam et aviditate appropinquat, qui praejactata velut quadam anchora spei suae terrae illi desiderabili inconvulsibiliter inhaesisse videtur,

cunctis diebus, quibus nunc militat, exspectans donec veniat immutatio sua. Certissima sane et praecipua propinquatio portus hujus, haec ipsa conversatio, in qua positi estis, exitus praeparatio est, vocationis videlicet et justificationis divinae. In his nempe duobus fidelis quaedam constituta est connexio velut cujusdam aeternitatis ad aeternitatem, id **841** est magnificationis ad praedestinationem: quarum equidem sicut praedestinatio nullo est praecisa principio, sic et magnificatio nihilominus nullo unquam fine claudenda. Ne vero eam, quam diximus, quasi geminae hujus aeternitatis mediam connexionem esse putes nostrae adinventionis, Apostolum audi, si non eamdem tibi manifestius ipse commendat: *Quos enim praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui.* Quomodo, putas, aut quo ordine magnificabit? siquidem quae a Deo sunt, ordinata sunt. Num a praedestinatione ad magnificationem saltu quodam pervenies repentino? Provide tibi medium pontem, aut magis ingredere jam paratum. *Quos praedestinavit,* inquit, *hos et vocavit: quos autem vocavit, hos et justificavit: et quos justificavit, hos et magnificavit* **(Rom. VIII, 29, 30)**.

7. Haec via equidem bona videtur nonnullis hominibus; sed et bona est, nihil super ejus fine timendum. Non tibi sint viae hujus suspecta novissima: perge securus, tanto vividius, quando certius ea jam propinquare videntur. Nempe tenes media: quomodo non novissima propinquarent? *Agite,* inquit, *poenitentiam: appropinquavit enim regnum coelorum* **(Matth. III, 2)**. Sed *regnum,* inquies, *coelorum vim patitur, et violenti diripiunt illud* **(Matth. XI, 12)**. Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet accessus. In itinere medio sunt

gigantes, in aere volitant, obsident transitum, observant transeuntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt; sed, *cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*. Cadent undique, nunquam tibi deinceps in perpetuum nocituri: parum est; non appropinquaturi. Equidem videbit peccator et irascetur, sed a latere veniet: quod videlicet praeveniat te misericordia Dei tui, eadem quoque nihilominus etiam misericordia subsequatur, et introitum videlicet tuum, ut quidem supra meminimus, et exitum tuum custodiens. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occursu humani posset consistere sensus, quod non intolerabili concuteretur horrore?

8. Quid putatis, fratres? si vel uni alicui e tam multis principibus tenebrarum in medium vestri irruere, et in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret; quis illum posset vel corporis sensu sustinere, vel cordis? Denique ante hos paucos dies (ipsi scitis) unum quemdam ex vobis, et prius dormientem, et postea excitatum, tam graviter phantasia nocturna perturbare permissa est, ut vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expavistis cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sane, quod usque adeo fides in vobis, vel dormientibus, visa fuerit obdormisse: sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, ut tota sollicitudine meminerimus adversum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis invidiae, aut protectionis divinae inveniamur ingrati. Ex vehementissimo siquidem proprii cruciatu livoris in tantum prorupit malitia inveterata furorem, his praesertim diebus sanctis, acrius sese indicans vestra devotione torqueri. Eodem sane tabescentis

insaniae zelo, sed licentia ampliori, exeuntibus sanctis adest, nonnisi a latere tamen. Neque enim vel occurrere jam a facie, quasi ut vim faciat; vel a tergo repere, tanquam ut decipiat, permittetur.

9. Sed nec juxta iter quidem scandalum de caetero ponet tibi: ad te enim non appropinquabit. Non modo non attinget ut feriat, sed nec accedet ut terreat. Puto enim, id verebaris, ne te forsitan gravis ad illas tam monstruosas effigies, et larvalium tantam multitudinem facierum horror invaderet. Sed egregius tibi Paraclitus et efficacissimus aderit consolator, ipse nimirum de quo legisti: *Coram illo procident Aethiopes, et inimici ejus terram lingent* **(Psal. LXXI, 9)**. Plane ad nihilum deducetur in conspectu ejus malignus, sic timentes se glorificabit. Praesente te, Domine Jesu, quantumlibet irruant hostes, imo non irruant, sed ruant; confluant undique, sed ut fluant, et pereant a conspectu Domini, quemadmodum fluit cera a facie ignis. Quid **842** enim metuam deficientes? quid trementes paveam? quid verear cadentes? Etsi ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, dummodo tu mecum sis, Domine Deus meus **(Psal. XXII, 4)**. Siquidem protinus aspirabit dies, et inclinabuntur umbrae, cadent hinc inde principes tenebrarum. Quos enim nunc quoque, dum inter malignas eorum occultasque suggestiones per fidem adhuc, non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat; quomodo non facilius ipsa jam tunc propalatae cognitio veritatis evidens cum suis illis tenebrosis ferrugineisque imaginibus exsufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem verearis. Memento sane quod ad unum Salvatoris imperium ab obsesso jam et diu possesso unius hominis corpore daemonum legio tota

discessit, et ne ipsos quidem ausa est, nisi ab eo jussa, contingere porcos **(Psal. XXII, 4)**: quanto magis ipso duce, quotquot fuerint, undique cadent cum ingenti admiratione et confusione, dicentes.: *Quae est ista quae ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* **(Marc. V, 1-16.)** Intrepidus itaque et omnino impavidus, magis autem gratulabundus et laudans, oculis tuis considerabis: nec sane jam vel impugnationem sustinebis, vel furorem pavebis, sed magis retributionem peccatorum videbis.

10. Et quidem videntur sufficere posse hodie quae dicta sunt: sed adhuc sane aliquos vestrum nonnulla arbitror exspectatione suspendi. Movet enim studiosiores quosque, ni fallor, quidnam sibi velit, quod a dextris quidem decem millia, a sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sane quod simpliciter dicitur, nonnisi sinistrum hoc loco licere accipi puto, praesertim quod dextrum quidem incontinenti proprio designetur ex nomine. Et quidem non sine certi ratione mysterii a sinistris multos, sed multo plures a dextris casuros esse praedixisse videtur. Nisi forte quis tam hebes fuerit et insulsus, ut in eo quod dicitur, *mille, et decem millia* **(Cant. VI, 9)**, certam exprimi putet numeri taxationem, et non magis superabundantem comparationem. Nos enim sic non divinas Scripturas accipimus, sed neque Ecclesia Dei. Cadent ergo a sinistris quidem mille, a dextris autem decem millia: quod videlicet abundantiori malignitate, et velut copiosiore manu dextris insistere partibus, dextrum latus appetere consuevissent. Quod quidem si magnum illud Ecclesiae corpus considerare libet, facile satis advertimus, longe acrius impugnari spirituales viros ipsius Ecclesiae, quam carnales:

quae nimirum duo ejus latera, dextrum sinistrumque puto non inconvenienter accipimus. Agit hoc sane superba semper invidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, juxta illud: *Esca ejus electa;* et iterum: *Absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus* **(Job XL, 18)**. Agit, inquam, etsi non sine certa divini dispensatione consilii, qui quidem nec imperfectiores, supra id quod ferre possunt, tantari permittit, faciens cum tentatione proventum; et perfectioribus non modo gloriosiores, sed et numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum Ecclesia coronabitur, quod ex utraque parte sui legitime certaverit, utroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos, ut paulo post manifestius cadere videantur a latere ejus mille, et decem millia a dextris ejus. Sic nimirum olim jam quidem David perfectiore virtute probata, necdum vero propalata in Israel reprobatione Saulis, canebant in choro dicentes: *Percussit Saul mille, et David decem millia* **(I Reg. XVIII, 7)**.

11. Sin autem ad singulos magis placet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiae via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori sollicitudine, et calliditate multiplici pars adversa vulnerare [*alias,* vulnera] in nobis dexteram satagit, quam sinistram: nec tam corporis profecto, quam cordis laborat auferre substantiam. Utramque nimirum prosperitatem humano generi invidere noscuntur: utraque nos [*alias,* eos] felicitate **843** privare contendunt, et coelesti videlicet, et terrena; sed longe amplius rore coeli, quam pinguedine terrae. An vero incongrue haec dixerimus duo latera, quibus nimirum duplicem hominis substantiam constat

inniti, vos judicate. Nam quod spiritualia quidem bona attribuimus dexterae, sinistrae vero carnalia, minime prorsus vereor arguendum; praesertim a vobis, quibus semper studii est, nec dexteram aliquando sinistram, nec sinistram dexteram reputare. Nec vero aliter vera quidem Sapientia probat, quam ut in sinistra divitiae et gloria, in dextera autem sit longiturnitas vitae **(Prov. III, 16)**. Nam et hoc sane nullatenus expedit ignorare, quanam vobis vehementius instet pervicax hostium multitudo. Illic nempe studiosius repugnandum, ubi gravior urget necessitas, ubi totum belli imminet pondus, ubi colluctationis ratio universa consistit: unde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captivitas, aut vincentibus gloria triumphalis.

12. Denique propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tundendum libere adversario videmini latus exposuisse sinistrum, ut dexterum proinde tota sollicitudine conservetis. Haec nimirum commendata a Christo, et Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, ut caput solum toto, si necesse fuerit, exposito corpore tueatur. Haec vera philosophia, hoc consilium Sapientis, ut omni custodia servetur cor, quia ex ipso vita procedit **(Prov. IV, 23)**. Haec denique gratia et misericordia Dei in servos ejus, et respectus in electos illius; ut eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexterae semper studiosus protector assistat. Hinc est quod de se ipso propheta testatur: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear* **(Psal. XV, 8)**. Nunquid non et illius manum dexteram, et solam eam putas dexteram tenuisse, cujus totam in facultatem pariter et in carnem licere passus est, quidquid libere visum est inimico? *Verumtamen*

animam, inquit, *ejus serva* **(Job II, 6)**. Utinam mihi semper a dextris sis, Jesu bone! utinam semper teneas manum dexteram meam! Scio enim et certus sum quoniam nulla nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim et tundatur sinistrum latus; pulsetur injuriis, vellicetur opprobriis: libens illud expono, dum a te custodiar, dummodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam.

13. Forte etiam mille qui a sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt, quam daemones. Hi nimirum nobis nonnisi ob temporalia quaelibet adversantur et transitoria bona, quae quidem aut nos habere invidiosa malignitate suspirent, aut cupiditate injusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi hujus conantur auferre substantiam, forte favorem hominum, forte ipsam corporum vitam. Usque huc saevire humana persecutio potest; animae vero non habent quid faciant. Nam daemones quidem superna nobis et aeterna potius invidere noscuntur, non tamen ut sibi cedat, quod irreparabiliter amiserunt; sed ne illuc pauper de pulvere suscitatus accedat, unde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur et livore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed etsi quando forte cuivis temporalia damna aut inferre conantur, aut gratulantur inferri; haec eorum tota molitio est, ut jactura exterior vel eidem ipsi, vel alteri occasio sit interna: sicut e regione homines, quoties ea suadere nobis, aut quolibet modo efficere curant, unde dextera nostra laedatur, non hoc quidem principaliter agere, sed temporale aliquod cuivis proventurum, vel sibi scilicet, vel nobis, vel alteri forte cuipiam; aut detrimentum aut emolumentum exinde seu captare, seu propulsare velle videntur. Nisi forte eatenus quis

in daemonem transierit ex homine, ut optare ullo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominem aeterna damnatione multari.

14. Quid nos miseri dormitamus a spirituali studio, quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, et silere prohibet vis doloris. **844** Quantos enim invenire est, fratres, ex his quoque qui in religionis habitu et proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa prophetae sententia comprehendisse videtur: *Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea!* **(Psal. CXXXVI, 5.)** Nempe sinistri custodiae lateris tota sollicitudine incubantes, callent admodum, sed sapientia hujus saeculi, cui abcenuntiasse debuerant: ea quoque nihilominus quam revelat caro et sanguis, quibus juxta Apostolum noluisse acquiescere videbantur **(Galat. I, 16)**. Denique videas eos tam avide lucra captare praesentia, tam saeculariter transitoriis utilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatum tam pusillanimiter turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impudenter, tam irreligiose saecularibus sese implicare negotiis, ac si hoc esset tota eorum portio, haec universa substantia. Attentius sane agricola pauperem excolit fundum, sed cui forte nulla amplior pretiosiorve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mendicus abscondit, quod in saccellis suis solum hoc metalli genus aeruginet. Tu quid ita extremae huic paupertati, et quidem proprii male prodigus laboris, incumbis? Est et alia tibi possessio, etsi forte remota. Erras. Nil tam prope nos, quam quod intra nos est. At forte non quidem longius positam, sed inutilem esse causaris, ut hic tibi quaerendam magis sufficientiam putes. Falleris: ibi magis invenies, imo

non invenies nisi ibi. An vero aestimas quod vel operam tuam non exigat, vel minus respondeat operanti? aut certe in tuto credis esse locatam, nec ulla deinceps sollicitudine custodis egere? Quodlibet horum sapias, scito quod desipias vehementer. Ibi enim quammaxime quae seminaverit homo, haec et metet **(Id. VI, 8)**. Sed et qui parce seminat, parce et metet; qui vero in benedictionibus seminaverit, de benedictionibus et metet **(II Cor. IX, 6)**, ut faciat unum tricesimum, unum sexagesimum, unum centesimum. Habes autem thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim, jam amisisti; puto, jam sublatus est; puto, jam comederunt alieni robur tuum, et ignorasti; nec potes thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. Alioquin, quaeso te, si tam sollicitus es, si nec minima spernis, si tam prudenter servas paleas tuas; etiam horreum tuum servare memento et custodire. Imo vero non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi invident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia et crudelitate quam numero. *Cadent,* inquit, *a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Verte illuc oculos fidei. Forte enim jam irruperunt aditus, forte jam libere diripiunt omnia, forte jam spolia ipsa distribuunt. Quid sinistro lateri tam male studiosus observator inhaeres, nisi quod non in latere jam tibi esse, sed in facie sinistra videntur, quod haec provideas in conspectu tuo semper; et qui tangit hoc, non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui?

15. Caeterum jam nunc tibi provide, quisquis es dextri negligens, sinistri lateris cultor, ne cum haedis locum accipias in sinistra quam elegisti **(Matth. XXV, 33)**. Asperum verbum

est, fratres: non immerito expavistis. At cavere non minus necesse est quam pavere. Et quidem Dominus meus Jesus post caetera inaestimabilis suae erga me beneficia pietatis, etiam dextrum sibi propter me passus est latus fodi: quod videlicet nonnisi de dextera mihi propinare vellet, nonnisi in dextera locum parare refugii. Utinam ego talis merear esse columba, quae in foramine petrae habitet, et in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus eum penitus non sensisse. Neque enim illud excipere voluit, nisi jam soporatus in morte: ut moneret te, quamdiu vivis, in hujus semper lateris vigilare custodia; sed et mortuam censeri eam animam oportere, quae quidem perniciosa insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus infligi. Merito quidem in sinistro latere positum esse dicitur cor hominis, quod affectatio ejus prona sit semper et proclivis in terram. Nec sane ignorabat hoc miserabiliter **845** ingemiscens: *Adhaesit,* inquit, *pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum* **(Psal. CXVIII, 25)**. Sed ne his quidem in hoc pondere nos conditionis humanae et gravedine cordis volebat remanere qui sic admonens loquebatur: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum* **(Thren. III, 41)**. Plane id suadebat, ut a sinistro latere erigerentur ad dextrum. Saecularis militia, fratres, in sinistro tantum latere clypeum portat: non imitemur, si inter eos nolumus deputari, quos huic saeculo militare constat, non Christo. *Nemo,* inquit, *militans Deo, implicat se negotiis saecularibus* **(II Tim. II, 4)**: hoc est, scutum applicat non tam dextrae, quam sinistrae.

16. Attamen, fratres, utrumque nobis latus tegendum est, si meministis. *Scuto,* inquit, *circumdabit te veritas ejus:* et Apostolus ipse, *Per arma,* inquit, *justitiae a dextris et a*

sinistris **(II Cor. VI, 7)**. Caeterum ipsam audi justitiam. Forte enim non eadem utrique lateri forma praescribitur. Nempe hinc quidem mandatur, *Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum irae* **(Rom. XII, 19)**: et, *In patientia vestra possidebitis animas vestras* **(Luc. XXI, 19)**. Inde vero praecipitur, *Nolite locum dare diabolo* **(Ephes. IV, 27)**. Et item, *Resistite diabolo, et fugiet a vobis* **(Jacobi IV, 7)**. Audi adhuc quomodo tegas latus utrumque. *Providentes bona,* ait idem apostolus, *non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* **(Rom. XII, 17)**. Haec est enim voluntas Dei, ut benefacientes, non modo tabescere malignorum daemonum invidiam, verum etiam obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam **(I Petr. II, 15)**. Numquid tamen in aeternum erit nobis haec protectio necessaria? aut semper [*alias,* certe] ab utroque latere hostile agmen instabit? Erit quando non modo non instabunt, sed nec stabunt quidem. *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Siquidem nec humana malitia jam tunc habebit quid faciat; nec daemonum millia plus verebimur, quam totidem vermium agmina, vel muscarum. Haud aliter denique intuebimur eos, quam filii Israel, transmisso jam mari Rubro, undique sui Aegyptios mortuos, sed et rotas curruum ire in profundum cernebant: ut et nos scilicet, longe tamen securius et delectabilius, cantemus Domino, quod gloriose honorificatus sit, equum et ascensorem ejus dejiciens in abyssum **(Exod. XIV, XV)**.

SERMO VIII *De versu octavo, «Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis.»*

1. Brevius quidem vobis aliquando, dilectissimi, loqueremtur, si crebrius id liceret: quod et vos credimus nonnunquam advertere potuisse. Caeterum quoties, ipsa diei praeoccupante malitia, pluribus forte diebus molestissimum sustinuimus a vestra exhortatione et consolatione silentium, neminem vestrum reor oportere mirari si, tempus ipsum redimere cupientibus nobis, sermo rarior interdum protractior videatur. Hoc sane nobis actum sit brevi prooemio, ut hesterni pariter hodiernique sermonis, illius quidem prolixitas, hujus vero brevitas excusata apud vos habeatur. Vereor siquidem minus gratam fore nonnullis vel fuisse illam, vel istam fore; aut magis utramque quam alteram. *Scuto,* inquit, *circumdabit te veritas ejus: non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.* Diximus hinc praecedentibus sermonibus quod dignata est Veritas ipsa largiri, quemadmodum scilicet fidelem animam interim quidem a tentationibus, postmodum vero a difficultatibus tueatur. Quae tamen utraque brevius quidem in alio psalmo idem iste propheta commendans, *In te,* inquit, *eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum* **(Psal. XVII, 30)**: quod ipso nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena jam et

secura liberatio designatur. Nam in hoc sane tertio quod **846** adjungit, *Verumtamen oculis tuis considerabis,* etiam felicitatis non modicae promissionem arbitror contineri. *Cadent,* inquit, *a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis.* Ita oro, Domine, ita fiat. Cadant illi, et non cadam ego; paveant illi, et non paveam ego; confundantur illi, et non confundar ego.

2. Evidentius siquidem paucis hoc loco verbis et animae mihi immortalitas commendatur, et ipsius quoque fides astruitur corporeae resurrectionis. Nempe ruentibus illis futurus sum ipse qui videam, et ne isti quoque, quibus eorum novissimam intuear retributionem, oculi defuturi. Neque enim simpliciter oculis, sed *oculis,* ait, *tuis considerabis:* istis utique qui nunc languent prae inopia, et deficiunt, dum speras in Deum tuum. Et vere, fratres deficiunt oculi dum speramus. *Quod enim videt quis, quid sperat? Spes,* inquit, *quae videtur, non est spes* **(Rom. VIII, 24)**. Ipsis ergo jam tunc considerabis oculis, quos modo quidem nec levare audes ad coelum; ipsis plane, qui toties interim fluunt lacrymis, ac crebris compunctionibus atteruntur. Nec enim novos tibi instaurandos putes, sed tuos utique restaurandos. Quid tamen de oculo dixerim, etsi minutissima, eminentissima tamen, excellentissimaque humani corporis portione? Reposita est in sinu nostro beata spes, ex promissione utique Veri tatis, nec capillum quidem de capite periturum **(Luc. XXI, 18)**.

3. Forte tamen idcirco signanter visio promittitur oculorum, quod hoc quidem summum interim animae desiderium videatur, ut videat bona. *Credo,* inquit, *videre bona Domini in terra viventium* **(Psal. XXVI, 13)**. Supremas nimirum

corporis sui fenestras supernae aperiri desiderat veritati, per speciem magis ambulare gestiens, quam per fidem. Sane fides ex auditu, non ex visu. Denique substantia est sperandarum rerum, argumentum non apparentium **(Hebr. XI, 1)**. Et in fide ergo, sicut et in spe, deficit oculus, auris proficit sola. *Dominus Deus aperuit mihi aurem,* ait propheta **(Isai. L, 5)**: sed quandoque etiam oculum revelabit. Erit quando jam non dicetur, *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam* **(Psal. XLIV, 11)**: sed, leva potius oculos tuos, et contemplare. Quid? Plane jucunditatem et exsultationem, quam thesaurizat super te Deus tuus. Quid? Plane non ea modo, quae interim quidem etsi non videre adhuc, et audire tamen, et credere potes; verum etiam quod sicut non vidit oculus, sic nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod praeparavit Deus diligentibus se **(Isai. LXIV, 4, et I Cor. II, 9)**. Nimirum tanta capiet oculus resurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipse nunc capiat. Ob hanc denique tam vehementem animae concupiscentiam videndi, scilicet quod audit et credit, alium quoque evidentissimum futurae praeconem resurrectionis ipsorum propriam mentionem fecisse arbitror oculorum. *Rursum,* ait, *circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse et non alius, et oculi mei conspecturi sunt:* et adjecit, *Reposita est haec spes mea in sinu meo* **(Job. XIX, 26, 27)**.

Forte tamen considerandum attentius quod ait, *Oculi mei,* sicut et in Psalmo, *Oculis,* inquit, *tuis considerabis*. Numquid enim mei esse oculi nunc videntur? Plane non mei. Nonnunquam sane visi sunt fuisse mei, quod ipsi quoque ad eam pertinere noscantur, quam male servaturus

accepi, paternae substantiae portionem. Nempe velociter profligata est, universam citius dissipavi. Occupavit membra omnia lex peccati, libere intrabat mors per fenestras meas; cujus nimirum factus eram servus etiam ego ipse. Miser equidem servus, non sane homini serviens, sed immundo pecori et coenoso. Neque enim mercenaria saltem conditione famulabar, sed plane servili. Nisi forte mercedem quis dari putet, cui etiam cibus negatur, et cibus quoque ipsa esurie perniciosior. Cupienti siquidem porcorum siliquas nemo dabat, ut porcis viverem, nec conviverem porcis. Denique [*alias,* deinde] numquid meus tunc oculus erat, quando depraedabatur animam meam? Qua quidem **847** necessitate demum coactus sum beneficium resignare [*alias,* refutare] in manu dominatoris, ut quod omnino non poteram, ipse sibi illud ab hostili tyrannide vindicaret.

5. Considerate attentius, dilectissimi, et animadvertite in quanam potestate evaseritis Pharaonis intolerabile jugum, ut jam membra vestra non sint arma iniquitatis peccato, nec regnet ultra in mortalibus corporibus vestris. Non est hoc operis vestri, fratres: dextera Domini facit virtutem; solus hoc potest ille, qui nihil omnino non potest. Ne dixeritis, *Manus nostra excelsa* **(Deut. XXXII, 27)**; sed tam salubriter quam veraciter confitemini quia Dominus facit haec, omnia. Denique nemo sibi dubitet omnimodis esse cavendum, ne forte donec adhuc dies mali sunt, et nulla usquam securitas homini, hanc suam possessionem de manu tam pii, tamque providi tutoris, in periculosam perniciosamque interim libertatem recipere velle praesumat. Quod enim aemulatur Pater, pro te aemulatur: nec invidentiae, sed providentiae est, quod sibi totam jubet manere substantiam, ne pereat tibi.

Denique ubi ad magnam illam sanctamque civitatem perveneris, cujus fines posuit pacem, ubi nullus jam hostium timeatur incursus; non modo reddet te tibi, sed dabit insuper et se ipsum. Interim sane a voluntatibus tuis avertere, et Deo dicata membra nulla tibi temeritate usurpes, sciens quod pietati sanctificata non absque gravi sacrilegio in usus vanitatis, curiositatis, voluptatis, aut ejusmodi saecularis operis assumantur. *Nescitis,* ait Apostolus, *quod corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis vestri?* et item, *Corpus,* inquit, *non fornicationi.* Sed cui? Numquid tibi? Plane sit tibi liberum, sed si eripere illud, aut ereptum saltem deinceps a fornicationis impetu vindicare propriis viribus potes. Quod si forte non potes, imo quia vere non potes, sit *corpus non fornicationi, sed Domino* **(I Cor. VI, 19, 13)**: serviatque interim sanctificationi, ne corruptioni denuo pejus servire contingat. *Humanum dico* ait Apostolus, *propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiae in sanctificationem* **(Rom. VI, 19)**. Verum id quidem propter infirmitatem, ut ipse quoque praemisit. Caeterum ubi resurrexerit in virtute quod in infirmitate fuerat seminatum, nulla jam erit necessitas serviendi. Ubi et securitas libera fuerit, et secura libertas, quidni multo magis reddat eum sibi? Quidni potius libertate donet fidelem servum magnus ille Paterfamilias, quandoquidem et super omnia bona sua constituet cum?

6. Jam tunc ergo oculis tuis considerabis, si tamen eos fideliter agnoveris interim esse ejus, non tuos. Nam et praeter eam quam diximus, voti utique tam necessarii rationem, quo

nimirum membra ipsa, quae tibi a peccati tyrannide vindicare omnino non posses, propriis abrenuntians voluntatibus, divino cultui mancipasti; nunquid vel modo tua esse videntur, in quibus adhuc contraria lex, etsi non regnat, habitat tamen: in quibus poena peccati, secundus equidem hostis tuus, non modo manet, sed et praevalet et libere dominatur? Tunc tuum dixeris corpus, quod mortuum est propter peccatum; aut animae esse, quod animam aggravare non cessat? Plane si quis suum illud dicere cupit, non aliud convenienter dixisse videbitur, quam onus suum, quam carcerem suum. Alioquin quonam modo tuos dixeris oculos, quos sane interim, vis, non vis, toties somnus occupat, fumus turbat, exiguus pulvis sauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerbus excruciat, vel ipsa demum novissima mors excaecat? At tunc plane tui erunt, quando omnia ista non erunt: ut vere jam tuis oculis considerare sit, quibus nimirum pro libito deinceps utaris ad omnia tam libere, quam secure. Neque enim avertendi de caetero erunt oculi, ne videant vanitatem, quod purissimam videant veritatem: multo minus intrabit per fenestras mors, quod ipsa quoque inimica novissima destruatur. An vero times eos e tanta plenitudine **848** luminis, ubi singuli justi tanquam singuli soles fulgeant, aliquando caligaturos fore? Timendum id plane, si non ipsos quoque oculos, sicut caetera humani corporis membra, resurrectio glorificaret.

7. *Et retributionem peccatorum videbis.* Hoc plane eis grave tormentum, et magnus quidam malorum cumulus erit. Forte enim quodcunque solatium videretur, eorum quos tam malitiose impugnaverint, in tormentis suis vel conscientia latere, vel ipsos saltem declinare posse conspectus.

Verumtamen etsi illis ex hac nostra consideratione immensum quoddam miseriae pondus accedat, nobis quae necessitas erit, quae utilitas, quae voluptas? Quid enim modo tam irreligiosum, imo quid tam inhumanum et exsecrabile videretur, quam cruore quantumlibet inimicorum, quantumlibet iniquorum, pascere velle oculos, et oblectare aspectus suppliciis miserorum? Attamen sicut videbit peccator et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet (prius enim benedicti vocabuntur in regnum, quam maledicti in caminum dejiciantur ignis aeterni, quo videlicet acrius doleant, videntes quid amiserint); sic justi quoque videbunt, et laetabuntur, considerantes quid evaserint. In illa ergo tanta separatione, quemadmodum haedis agnorum visio gravissimi livoris occasio fiet; sic electis e regione consideratio reproborum, immensa quaedam materia gratiarum actionis et laudis. Unde enim justi tam magnifice gratias agerent, nisi cum inexcogitabili felicitate qua perfruuntur, ipsam quoque retributionem cernerent injustorum, a quibus equidem sola misericordia Redemptoris segregatos sese esse fidelissime et devotissime recordantur? Unde vero impii tanto animi furore tabescerent, nisi in regnum summae beatitudinis coram sese vidissent alios introduci, et tunc demum in illos sese fetores, in illos horrores, in illos aeterni incendii cruciatus, in illas denique immortalis mortis miserias gemerent esse damnatos? *Ibi* enim, inquit, *fletus, et stridor dentium* **(Matth. XIII, 50)**. Fletus quidem ob ignem qui non exstinguitur, stridor vero ob vermem qui non moritur. Plane fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invidiae, et obstinata malignitas extorquebit. Ita ergo

retributionem peccatorum videbis: ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori posse fieri videaris.

8. Non solum autem, sed et securitas perfecta justorum erit visa retributio peccatorum, quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam ultra vereri malitiam possint, qui nimirum cadentibus a latere suo mille, et decem millibus a dextris suis, non modo eos cadere viderint, sed et cadere in gehennam. Putas enim, timere adhuc non poterant, et callidiorem cunctis animantibus serpentem habere suspectum, praesertim seductae quondam in paradiso non immemores mulieris, nisi cum toto jam corpore suo ultricibus traditum flammis, et inter se et eum magnum plane jam chaos firmatum esse conspicerent?

9. Tertium quoque hoc nihilominus peccatorum tibi consideratio ipsa praestabit, ut ex comparatione deformitatis eorum eminentius gloriosiusque resplendeas. Sic nimirum sibi invicem collata contraria, suae quidem utrumque videtur suscepisse augmentum aliquod qualitatis: ut album nigro si conferas, et hoc candidius, et illud tetrius apparebit. Sed audi certius super hoc testimonium, propheticum sermonem: *Laetabitur,* ait, *justus cum viderit vindictam.* Utquid ita? *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris* **(Psal. LVII, 11)**. Plane non inquinabit in sanguine, sed lavabit: ut unde ille cruentus magis, inde iste nitidior videatur; unde ille plus sordet, inde iste pulchrius elucescat.

10. Nullam forte ex his tribus causis humanus refugere vel modo inveniatur affectus: sed non propter aliquod horum Sapientia in eorum ridebit interitu, quod tamen sine ulla dubitatione factura est. Nempe ipsa praedicit quae mentiri

omnino non potest: *Quia* **849** *vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret.* Et post pauca: *Ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit* **(Prov. I, 24, 26, 27)**. Quid ergo in insipientium interitu Sapientiae credimus placiturum, nisi justissimam suam dispositionem, et irreprehensibilem ordinem rerum? Sane quod Sapientiae tunc placebit, sapientibus quoque placeat necesse est universis. Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, *Oculis tuis considerabis,* quando et ridebis in eorum interitu: non quod velut quadam immanitate crudelitas in ipsa tibi ultione complaceat; sed quod modus ipse pulcherrimus divinae ordinationis ultra quam credi possit, justitiae relatorem et amatorem aequitatis oblectet. Ubi optime omnia constituta, et suum cuique cessisse locum, imo in suum quemque cessisse, plenius et perfectius illustrante veritate cognosces; quomodo non omnia considerare, et in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit? Pulchre omnino Petrus apostolus filium perditionis *in locum suum* abiis setestatus est, quod in aere crepuerit medius **(Act. I, 25, 18)**, aeriarum collega potestatum: utpote quem veri Dei et veri pariter hominis, qui de coelo venisset operaturus salutem in medio terrae, hujus, inquam, proditorem, nec coelum reciperet, nec terra sustineret.

11. Itaque *oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis.* Primo quidem, ob tuam evasionem; secundo, ob omnimodam securitatem; tertio quoque, ob comparationem; quarto, ob ipsius justitiae perfectam aemulationem. Erit enim jam tunc non misericordiae, sed

judicii tempus: nec ulla omnino credenda est erga impios futura illic miseratio, ubi nec ulla speranda est correctio. Procul erit humanae infirmitatis ista mollities, qua tamen interim pro tempore charitas utitur ad salutem, amplissimo quodam velut [*alias,* videlicet] expansae sagenae sinu et bonos et malos colligens pisces, id est affectus jucundos pariter et molestos. Verum hoc quidem in mari. Nam in littore solos eliget bonos, sic videlicet gaudens cum gaudentibus, ut ex hoc jam cum flentibus flere non possit. Alioquin quomodo in nobis judicabitur hic mundus, nisi hujus tenerae affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vinariam, secundum eum qui dixit: *Introibo in potentias Domini; Domine, memorabor justitiae tuae solius?* **(Psal. LXX, 16.)** Nec modo quidem considerare permittimur personam pauperis, aut misereri ejus in judicio: sed cum molestia licet, coercendus ejusmodi pietatis affectus, et aequitatis est dictanda sententia. Quanto magis ubi nulla animi colluctatio, ubi nulla poterit subintrare molestia, oportet impleri quod dictum est, *Absorpti sunt juncti petrae judices eorum?* **(Psal. CXL, 6.)** Absorpti piane in affectum justitiae, et Petrae soliditatem, cui juncti sunt, imitantes. *Juncti,* inquit, *petrae,* quam profecto solam ut sequerentur, caetera omnia reliquerunt. Nempe hoc est quod interroganti Petro quidnam accepturi essent, Petra ipsa respondit: *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel* **(Matth. XIX, 28)**. Haec quoque propheta praenuntians ait: *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui* **(Isa. III, 14)**. Tune putes flexibile quidpiam inveniendum in judicibus junctis Petrae? *Qui adhaeret Deo,* Apostolus ait, *unus spiritus est* **(I Cor. VI, 17)**: qui et Petrae jungitur, lapis unus. Ad quod sane Propheta non

immerito suspirans, *Mihi,* inquit, *adhaerere Deo bonum est* **(Psal. LXXII, 28)**. Ita ergo absorpti sunt juncti Petrae judices eorum. O familiaritatis gratiam! o honoris culmen! o fiduciae privilegium! o praerogativam securitatis perfectae!

12. Quid enim tam pavendum, quid tam plenum anxietatis, et vehementissimae sollicitudinis excogitari potest, quam judicandum astare illi tam terrifico tribunali, et incertam adhuc exspectare sub tam districto Judice sententiam? *Horrendum est,* ait Apostolus, *incidere in manus Dei viventis* **(Hebr. X, 31)**. Judicemur interim, fratres, et terribilem illam exspectationem praesenti **850** studeamus declinare judicio. Non judicabit Deus bis in idipsum. Sane ut quorumdam peccata, sic et quorumdam studia bona manifesta sunt, praecedentia ad judicium: ut illi quidem non exspectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara dejiciantur; isti vero e regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine ulla cunctatione conscendant. Felix paupertas voluntarie omnia relinquentium, et sequentium te, Domine Jesu! Felix plane, quae tam securos, imo tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, et in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine judiciorum! Jam vero audiamus quid ad tantas promissiones devota et fidelis anima respondeat, ne forte aut diffidere, aut secus quam oporteat fidere videatur. *Quoniam tu es,* inquit, *Domine, spes mea.* Quid tam sobrie, quid tam pie poterat dici? Sed nec aliud huic verbo videtur posse convenientius responderi, quam quod sequitur: *Altissimum posuisti refugium tuum.* Caeterum ignoscite nobis, fratres: hodie quoque promissae etiam terminos brevitatis paulo minus excessisse videmur.

SERMO IX. *De versu nono, «Quoniam tu es, Domine, spes mea; altissimum posuisti refugium tuum.»*

1. Etiam, fratres, hodie aliquid audiamus de promissione Patris, de exspectatione filiorum, de fine hujus nostrae peregrinationis, de mercede laboris, de fructu captivitatis. Et quidem dura omnino captivitas, non modo illa communis, quam ex ipsa jam conditione generis toleramus humani, sed haec quoque qua voluntates mortificare proprias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas festinantes, in hos tam rigidae compedes disciplinae, in hunc tam gravis poenitentiae carcerem dedimus nosmetipsos. Miseranda servitus plane, sed si coacta, sed si non spontanea videretur. Nunc vero cum voluntarie sacrificetis Deo, nec ingeratur ulla nisi per ipsam voluntatem violentia voluntati, profecto aliquid in causa est. Illud puto aliquid, quo majus aliquid esse non potest. An vero plangendum videtur quamlibet magnum, quamlibet laboriosum, quod propter Deum fiat? Etsi magnitudo ipsa laboris interdum forte extorqueat compassionem, sed multo magis causae consideratio exigit congratulationem. Quid quod bona omnia non modo propter eum constat fieri, sed per eum? Deus enim est qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate **(Philipp. II, 13)**. Ipse ergo auctor, ipse remunerator operis, ipse remuneratio tota: ut summum illud bonum, cujus nimirum tam perfecta est simplicitas in se ipso, duplex quodammodo videatur in nobis causa bonorum, effectiva scilicet, et finalis. Bene ergo, dilectissimi, quod in

his omnibus tam multis laboribus vestris non modo subsistitis, sed etiam superatis propter eum qui dilexit vos. An vero non per eum? Et manifeste. *Sicut enim abundant pro Christo tribulationes nostrae,* ait Apostolus, *ita abundant etiam consolationes nostrae per ipsum* **(II Cor. I, 5)**.

2. Usitatus sermo, communis sermo, propter Deum: sed plane, ubi non vacue dicitur, profundissimus sermo. Crebro sonat in ore hominum, etiam a quorum corde longe esse probatur. Omnes sibi propter Deum praestari postulant. Omnes sibi propter Deum praestari postulant, propter Deum flagitant sibi subveniri. Facile quoque ipsa petuntur propter Deum, quae tamen non sunt secundum Deum: et id ipsi fieri quis obsecrat propter Deum, quod non desiderat propter Deum, magis autem forte contra Deum. Caeterum vivus plane et efficax sermo, ubi non perfunctorie, non usurpatorie, non velut quodam usu loquendi, vel arte persuadendi; sed ex pinguedine, ut dignum est, devotionis, et pura animi intentione procedit. Nempe et mundus transit, et concupiscentia ejus; nec satis utiliter posita, aut stabilita firmiter, vel cadente eo, quae pro eo facta sunt, videbuntur. **851** Ubi enim causa ipsa deficiet, quomodo non omnia quoque quae ei videbantur innixa pariter evacuabuntur? Propterea quoque [*Alias,* denique] et qui in carne seminant, de carne habent metere corruptionem: quod videlicet omnis caro fenum, et gloria ejus tanquam flos feni; et ubi fenum aruerit, florem quoque nihilominus cadere sit necesse. Solus qui est, causa est indeficiens: nec flos feni, sed verbum Domini manet in aeternum **(Isai. XL, 6-8)**. Denique *coelum,* inquit, *et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* **(Matth. XXIV, 35)**.

3. Prudenter itaque, dilectissimi, et utiliter elegistis propter verba labiorum ejus custodire vias duras; illic seminantes, ubi ne minima quidem portio vestri seminis valeat deperire. Sane qui parce seminat, non quidem non metet, sed parce metet **(II Cor. IX, 6)**. Nempe qui metit, mercedem accipit: et scimus quis promisit ne eum quidem qui pro nomine suo calicem aquae frigidae dederit sitienti, mercede propria cariturum **(Matth. X, 42)**. Nunquid tamen non in qua mensura mensus fuerit sibi quoque remetietur, aut in retributione aequabitur ei qui non aquam porrigens, sed sanguinem fundens, propinatum sibi biberit calicem Salvatoris? Non est hic calix aquae frigidae, sed calix inebrians quam praeclarus **(Psal. XXII, 5)**, calix vini meri, et quidem plenus mixto **(Psal. LXXIV, 9)**. Solus enim merum habuit vinum Dominus meus Jesus, qui solus perfecte mundus, et semper etiam potest facere mundum de immundo conceptum semine. Solus plane merum habuit vinum, qui nimirum et secundum divinitatem sapientia est ubique attingens propter munditiam suam, et nihil inquinatum cadit in eum: et secundum humanitatem peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Solus non debito conditionis gustavit mortem, sed suae beneplacito voluntatis, sane non ad propriam utilitatem, bonorum enim nostrorum non eget: sed nec tanquam retribuens nobis gratiam pro gratia, qui non aliter pro amicis mortuus est, nisi pro acquirendis, videlicet ut amicos faceret ex inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per sanguinem Filii sui. Aut potius pro jam amicis, etsi nondum quidem amantibus, sed tamen jam amatis. In hoc est enim gratia, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia prior ipse dilexit nos. Vis nosse quam longe prior? *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi,* ait Apostolus, *qui*

benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: et post pauca: *Gratificavit,* inquit, *nos in dilecto Filio suo* **(Ephes. I, 3, 4, 6)**. Quomodo non dilecti jam tunc in illo, quando electi in illo? quomodo non ei grati, in quo gratificati sumus? Sic ergo Christus secundum tempus quidem pro impiis mortuus est: secundum praedestinationem autem pro fratribus et amicis.

4. In his ergo omnibus merum est vinum ipsius equidem et solius, uti ne quispiam caeterorum praesumere audeat non esse quod sibi propheticum illud aptetur: *Vinum tuum mistum est aqua* **(Isai. I, 22)**. Primum, quod nemo interim mundus a sorde, nemo gloriari possit omnino se castum habere cor. Deinde quod mortis debitum persolvant quandoque necesse est. Tertio, quod ponentes pro Christo animas, hoc sibi compendio vitam mereantur aeternam : sed et vae eis, si ipsius erubescerent testimonium. Quarto, quod praerogatae sibi gratis exhibitae tantae dilectioni imparem nimis exiguamque rependant. Attamen nec hoc mistum, qui sine mistura est, dedignatur, adeo ut fiducialiter Apostolus dicat, implere se quae desunt passionum Christi in corpore suo **(Coloss. 1, 24)**. Sit ergo licet electis pariter omnibus unus idemque denarius vitae reddendus aeternae et in ipsa tamen sicut stella a stella differt in claritate, et alia claritas solis, alia claritas lunae, alia stellarum; sic erit et resurrectio mortuorum: et quamvis domus una, diversae tamen in ea sunt mansiones: ut videlicet, quantum quidem ad aeternitatem et sufficientiam, et qui parum, non minoretur, et qui multum, non abundet: quantum vero ad eminentiam et discretionem meritorum, **852** unusquisque accipiat secundum suum

laborem, ne quid omnino pereat quod in Christo sit seminatum.

5. Haec autem dicta sunt, fratres, ut illius tam spiritualis responsi, quod hodie nobis considerandum est, gratia commendetur: *Quoniam tu es, Domine, spes mea.* Quidquid igitur agendum sit, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum, tu es, Domine, spes mea. Haec mihi omnium promissionum causa, haec tota ratio meae exspectationis. Praetendat alter meritum, sustinere se jactet pondus diei et aestus, jejunare bis in Sabbato dicat, postremo non esse sicut caeteros hominum glorietur: mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Sperent in aliis alii; forte hic in scientia litterarum, hic in astutia saeculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimentum feci, et ut stercora arbitror, *quoniam tu es, Domine, spes mea.* Speret qui vult in incerto divitiarum; ego vero ne ipsa quidem nisi abs te victui necessaria spero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abjeci omnia: *Quaerite primum regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis* **(Matth. VI, 33)**. Nempe tibi derelictus est pauper; orphano tu eris adjutor **(Psal. IX, 14)**. Si mihi praemia promittuntur, per te obtinenda sperabo; si insurgant adversum me praelia, si saeviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversum spiritum concupiscat; in te ego sperabo.

6. Fratres, hoc sapere, ex fide vivere est, nec alius ex sententia dicere potest: *Quoniam tu es, Domine, spes mea,* nisi cui intus sit persuasum a Spiritu, ut quemadmodum monet propheta, jactet cogitatum suum in Domino, sciens quod enutriendus sit ab eo **(Psal. LIV, 23)**, juxta illud quoque Petri

apostoli: *Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum: ipsi enim cura est de vobis* **(I Petr. V, 7)**. Utquid enim, si haec sapimus, utquid cunctamur abjicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias; et huic uni tam solidae, tam perfectae, tam beatae spei, tota devotione animi, toto fervore spiritus inhaerere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quaere aliud in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamen hujusmodi dictum intelligas [*alias,* ne negligas] volo. Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur; si vivificare placuerit, vita in voluntate ejus est; si praemia aeterna largiri, licet ei quod vult facere. An vero de facilitate jam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Plane et voluntatis testimonia credibilia facta sunt nimis. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* **(Joan. XV, 13)**. Denique quando in se speranti desit illa majestas, quae tam studiose monet in se sperari? Plane non derelinquit sperantes in se. *Adjuvabit eos,* ait, *et liberabit eos, et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos* **(Psal. XXXVI, 40)**. Quare? quibus meritis? Audi quod sequitur: *Quia speraverunt in eo.* Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum haec justitia, sed quae ex fide est, non ex lege. *De quacunque tribulatione,* inquit, *clamaverint ad me, exaudiam eos.* Ecce numera tribulationes. Secundum multitudinem earum consolationes ejus laetificabunt animam tuam: dummodo ad aliam non convertaris; dummodo clames ad eum; dummodo speres in eum; nec humile aliquid vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum. Quis speravit in eo, et confusus est? Facilius est coelum et terram transire, quam verbum ejus evacuari.

7. *Altissimum,* inquit, *posuisti refugium tuum.* Non accedet illuc tentator, non calumniator ascendet, non pessimus ille fratrum accusator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite psalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione Altissimi commoratur, illuc refugiens a pusillanimitate spiritus et tempestate. Quae quidem duplex est necessitas fugiendi, quod videlicet et foris pugnae, et intus timores. Minus enim fugere oporteret, si vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter sustineret, vel exteriori tranquillitate pusillanimitas propria foveretur. *Altissimum,* ait, **853** *posuisti refugium tuum.* Saepe illuc fugiamus, fratres: munitus est locus, nullus ibi timetur hostis. Utinam magis semper ibi manere liceret! Sed non est hoc temporis hujus. Quod modo refugium est, quandoque habitaculum erit, et habitaculum sempiternum. Interim sane, etsi persistere non conceditur, frequenter tamen est recurrendum. Nempe ad omnem tentationem, ad omnem tribulationem, ad omnem denique cujuscunque modi necessitatem, aperta est nobis urbs confugii; sinus matris expansus est: parata sunt foramina petrae; patent viscera misericordiae Dei nostri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum si effugere non meretur.

8. Jam quidem, fratres, quae dicta sunt, ad expositionem versus hujus viderentur posse sufficere, si dixisset Propheta: *Quoniam in te speravi;* sicut in aliis psalmis quibusdam invenitur **(Psal. XV, 1)**. Caeterum quod dicit: *Tu es, Domine, spes mea,* forte amplius aliquid sonat et sublimius, quod videlicet non modo in eo speret, sed eum. Convenientius siquidem spes nostra dicitur quod speramus, quam in quo speramus. Sunt autem forte nonnulli, qui a Domino obtinere temporalia seu spiritualia quaelibet

concupiscunt: sed perfecta charitas solum sitit quod summum est, tota desiderii vehementia clamans: *Quid enim mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum* **(Psal. LXXII, 25, 26)**. Pulchre nobis utrumque paucis verbis hodie Jeremiae prophetae lectio commendavit: *Bonus es, Domine, sperantibus in te, animae quaerenti te* **(Thren. III, 25)**. Ubi sane et ipsam numeri discretionem prudenter adverte, quod sperantes quidem in eo pluraliter dixerit, quod hoc videatur commune multorum; quaerentem vero eum, singulariter, quod singularis sit puritatis, singularis gratiae, singularis perfectionis, non modo nil sperare nisi ab eo, sed nil quaerere nisi eum. Quod si bonus illis, quanto magis isti?

9. Merito proinde quaerenti illum animae respondetur: *Altissimum posuisti refugium tuum.* Neque enim sic Deum sitiens anima, aut cum Petro ei in terreno monte facere tabernaculum **(Matth. XVII, 4)**, aut cum Maria deinceps eum tangere vult in terra **(Joan. XX, 17)**, sed plane clamat: *Fuge, dilecte mi, assimilare capreae hinnuloque cervorum super montes Bethel* **(Cant. VIII, 14)**. Audivit enim dicentem: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem; quia Pater major me est* **(Joan. XIV, 28)**. Audivit dicentem; *Noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem* **(Joan. XX, 17)**. Et coelestis jam non ignara consilii clamat cum Apostolo: *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* **(II Cor. V, 16)**. Super montes, inquit Bethel, supra omnem videlicet potestatem et principatum, super angelos et archangelos, cherubim quoque et seraphim (neque enim alii sunt montes domus Dei, quod sonat Bethel), plane in dextera Patris, ubi jam non sit Pater

major eo, in dextera Altissimi coaltissimum apprehendere concupiscens. Haec enim est vita aeterna, fratres, ut Patrem cognoscamus verum Deum; sed et quem misit Jesum Christum, verum nihilominus et unum cum eo Deum, super omnia benedictum in saecula. Amen.

SERMO X. *De versu decimo, «Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.»*

1. Nec nostra est, nec nova vobis, sed nota omnino sententia, in praecipuis quibusque partibus nostrae fidei, quid non sit, quam quid sit, et sciri posse facilius, et periculosius ignorari. Idem sane etiam spei non inconvenienter tribui posse videtur. Longe enim facilius mens humana tantorum experta malorum, quibus sit caritura, quam quibus perfruitura, comprehendit. Nempe germana fidei, speique cognatio est; ut quod illa futurum credit, haec sibi incipiat sperare futurum. Merito proinde Apostolus fidem sperandarum rerum substantiam esse definit **(Hebr. XI, 1)**: quod videlicet non credita nemo sperare, non plus **854** quam super inane pingere possit. Dicit ergo fides: Parata sunt magna et inexcogitabilia bona a Deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa servantur. Nam tertia quidem charitas: Curro mihi, ait, ad illa. Caeterum, ut jam memini, difficile omnino, aut etiam impossibile est illorum qualitatem investigare bonorum, nisi cui forte, juxta illud Apostoli: *Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor*

hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se **(I Cor. II, 9)**, revelaverit ipse per Spiritum suum. Sane quantumlibet perfectus in carne adhuc mortali degens (nisi enim esset hic quaedam, ut ita dixerim, imperfecta perfectio, non diceret Apostolus: *Quotquot perfecti sumus, idipsum sentiamus;* idipsum profecto quod praemiserat: *Non quasi jam acceperim, aut jam perfectus sim* **(Philipp. III, 12)**, etiam Paulus ipse necesse est fateatur, quia *nunc cognosco ex parte;* et item: *Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem* **(Cor. XIII, 12)**. Quod ergo homini interim noscitur capabilius, pia sane et provida inculcatione amplius commendatur. Proprium enim est afflictorum, ut molestiis eximi, summam reputent felicitatem; et carere miseria, summam beatitudinem arbitrentur. Unde Propheta in psalmo: *Convertere,* inquit, *anima mea, in requiem tuam, quia Dominus beneficit tibi:* nec ulla tamen collatae munera felicitatis enumerat, sed adjungit: *Quia eripuit animam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* **(Psal. CXIV, 7, 8)**. In quibus sane verbis patenter indicat, quantam sibi requiem, quantaque Domini beneficia judicet a tribulationibus et periculis liberari.

2. Cui profecto sententiae illud quoque, quod de psalmo nonagesimo hodie nobis tractandum est, simile invenitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Est autem versus ipsius, quantum nos capimus, facilis intelligentia, ad quam forte ex vobis jam aliqui praevolarint. Neque enim tam rudes estis, aut spiritualis studii tam expertes, ut non facillime inter vos et tabernacula vestra, et rursum inter id quod malum, et quod flagellum dicitur, discernatis. Nam et Apostolum sane audistis

dicentem, cum jam bonum certamen certasset, velocem fore depositionem tabernaculi sui **(II Tim. IV, 6)**. Sed quid ego Apostoli verba memoro? Quasi vero ignorare possit miles tabernaculum suum, aut docendus sit exemplo alieno. Videmus sane nonnullos tabernacula sua in turpissimae captivitatis domicilia commutasse, nec militare in his, sed miseram gerere servitutem. Imo vero quod omnino ridiculum est, sic errant aliqui, et in tantam oblivionem et spiritualem phrenesim devenerunt, ut nihil sese aliud putare, quam suum hoc exterius tabernaculum videantur. Quid enim aliud quam non modo Dei, sed et sui ignorantiam habent, qui tanquam mortui a corde, omnem insumunt operam circa carnem sic intendentes tabernaculo suo, ac si nunquam putent esse casurum? Verumtamen cadat necesse est, atque id quidem in brevi. An non se ipsos nescire videntur, qui sic dediti sunt carni et sanguini, ac si omnino nihil aliud quam carnem solum se esse reputent, sic in vano accipientes animas suas, tanquam prorsus ignorent animas se habere? *Si separaveris pretiosum a vili,* ait Dominus, *tanquam os meum eris* **(Jerem. XV, 19)**: hoc est, si solerter discreveris inter exteriorem interioremque substantiam, ut non plus tabernaculo tuo timeas a flagello, quam tibi ipsi a malo. Hoc enim malum est, unde dicitur: *Declina a malo, et fac bonum* **(Psal. XXXVI, 27)**. Hoc malum, quod sua quidem anima animam privat, quod separat inter te et Deum; ut eo regnante, tanquam corpus sine anima, sic sit anima sine Deo, plane mortua in semetipsa instar unius eorum quos tanquam sine Deo in hoc saeculo fuisse Apostolus memorabat. **(Ephes. II, 12)**.

3. Nec sane dixerim, ut vel ipsam odio habeas carnem tuam. Dilige eam, tanquam tibi datam in adjutorium, et ad aeternae

beatitudinis consortium praeparatam. Caeterum sic amet anima carnem, ut non ipsa in carnem transisse putetur, dicaturque ei a Domino: **855** *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est* **(Gen. VI, 3)**. Diligat anima carnem suam; sed multo magis suam ipsius animam servet. Amet Adam Evam suam; sed non sic amet, ut voci ejus plus obediat quam divinae. Denique ne ipsi quidem expedit sic amari, ut videlicet cui interim caves a flagello paternae correptionis, thesaurizes iram aeternae damnationis. *Genimina viperarum,* ait Joannes, *quis demonstravit vos fugere a ventura ira? Facile dignos fructus poenitentiae* **(Matth. III, 7, 8)**. Ac si evidentius loqueretur: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus; sustinete virgam corripientem, ne sentiatis malleum conterentem. Quomodo dicunt nobis carnales homines: Crudelis est vita vestra, non parcitis carni vestrae? Esto, non parcimus semini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renovari et multiplicari in agro, quam in horreo putrefieri? Heu! computruerunt jumenta in stercore suo! **(Joel. I, 17.)** Sic vos parcitis carni vestrae? Simus nos crudeles interim non parcendo: at vos plane parcendo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe: videritis vos ipsi quid ignominiae interim vestra sustineat, quid miseriae eam maneat in futurum. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Hic duplex est stola, et gemina quaedam immortalitas commendatur. Unde enim nisi ex separatione animae et corporis mors procedit? Inde est quod mortuum corpus, exanime nominatur. Unde autem separatio haec, nisi ex flagellis praesentibus, ex qualibet doloris vehementia, et ipsius corporis corruptione, ex poena peccati? Merito timet

proinde et odit flagellum caro nostra, quo nimirum ab ipsius animae tam delectabili honorabilique consortio amarum nimis divortium patiatur. Caeterum interim quidem donec revocetur [*alias,* renovetur], velit, nolit, sustineat illud necesse est. Expedit autem sic tolerare, ut prorsus evadas, et flagellum deinceps non appropinquet tabernaculo tuo.

4. Jam vero, ut supra meminimus, et incessanter convenit meminisse, vera animae vita Deus est: et inter haec quoque separat malum, sed malum animae, quod non est aliud quam peccatum. Eia, fratres, nugari libeat, otiositatibus indulgere delectet; nimirum gemino hoc serpente vicino, qui duplicem nobis auferant vitam, alter corporis, alter cordis. Quidni secure dormiamus, nisi quod negligentia in graviori periculo, non tam securitatis est, quam desperationis indicium? Et quidem optandum nobis ab utroque liberari: sed cavendum sane interim peccatum, quam peccati poena; et eo studiosius a malo, quam a flagello declinandum, quo perniciosius et omnino infelicius sit a Deo animam, quam a corpore separari. Sane ubi prorsus de medio factum fuerit omne peccatum, causa quidem omnino sublata nec ipse quoque deinceps manebit effectus: ut quomodo accedere jam ad te malum omnino non poterit, sic nec flagellum quidem valeat appropinquare tabernaculo tuo, quod videlicet tam longe sit ab exteriori homine quaelibet poena, quam longe fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, Non erit in te malum, aut flagellum in tabernaculo tuo; sed: *Non accedet, non appropinquabit.*

5. Siquidem est considerare homines, in quibus peccatum non modo habitat, sed et regnat: nec jam proximum magis, aut magis intimum posse esse videtur, nisi forte cum sic

dominabitur eis, ut nullo modo deinceps valeat non dominari. Est autem et alios invenire, in quibus quidem adhuc manet peccatum, sed jam non dominatur aut praevalet in eis, evulsum quodammodo, necdum tamen expulsum; dejectum, sed non prorsus ejectum. Constat sane ab initio non fuisse sic; sed in parentibus primis ante primam illam mandati praevaricationem non modo non regnasse peccatum, sed nec fuisse quidem. Attamen quodammodo jam tunc prope illos fuisse videtur, quod tam facile persuasum est, quod tam festinanter intravit. Quid vero aliud admonebat, quam et ipsam quoque peccati poenam, etsi necdum inesse corporibus, jam **856** tamen velut pro foribus esse qui dixit: *In quacunque die comederitis de ligno scientiae boni et mali, morte moriemini?* **(Gen. II, 17.)** Felix proinde exspectatio, et beata spes nostra, quorum tam longe gloriosior futura est resurrectio, quam fuerit prima conditio: ut nec culpa omnino, nec poena: nec malum scilicet nec flagellum, aut regnet, aut habitet; aut regnare, aut habitare jam possit aliquando in animabus, seu in corporibus nostris. *Non accedet,* inquit, *ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Nempe nil tam remotum, quam quod adesse ultra non potest.

6. Sed quid agimus, fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hanc magnus ille et communis abbas noster et vester non vacationi sermonum, sed operi manuum noscitur assignasse **(Reg. S. Benedicti, cap. 48)**. Puto tamen ignoscet facile, praesertim non immemor religiosae fraudis illius, qua Romanus olim tribus annis in specu posito pie ministravit. «Pie» siquidem, ut legimus, «patris sui oculis furabatur horas, et quem sibi subripere ad manducandum poterat, certis diebus

Benedicto panem ferebat **(Greg. lib. II Dialog., cap. 1)**.» Et ego quidem non dubito, fratres, pluribus qui inter vos sunt, abundantiorem spiritualium deliciarum suppetere copiam; sed quod vobis communico, non subripio mihi. Quinimo et securius, et suavius, quidquid illud sit quod Dominus donat, sumo vobiscum: nec enim alimonia haec distribuendo minuitur, sed potius augetur ministrando. Verumtamen quod aliquoties [*alias* aliquando] vobis loquimur praeter consuetudinem ordinis nostri, non nostra id agimus praesumptione, sed de voluntate venerabilium fratrum et coabbatum nostrorum, qui id nobis etiam injungunt, quod tamen sibi quidem passim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem et singularem necessitatem esse noverunt. Neque enim modo loquerer vobis, si possem laborare vobiscum. Illud forte vobis efficacius verbum foret, sed et conscientiae meae magis acceptum. Caeterum quando id mihi peccatis meis exigentibus, et onerosi hujus (ut ipsi scitis) tam multiplici infirmitate corporis, et ipsa quoque temporis necessitate negatur; utinam dicens et non faciens, in regno Dei vel minimus merear inveniri. Amen.

SERMO XI. *De versu undecimo, «Quoniam angelis suis mandavit de te ut custodiant te in omnibus viis tuis.»*

1. Scriptum est, et veraciter scriptum, quia *Misericordiae Domini quod consumpti non sumus, quod non tradidit nos in*

manus inimicorum nostrorum **(Thren. III, 22)**. Vigilat super nos indefessus et pervigil ille singularis clementiae oculus; non dormit, neque dormitat qui custodit Israel. Id quidem necesse est. Non enim dormit, neque dormitat qui impugnat Israel. Et sicut ipse sollicitus est nostri, et ipsi cura est nobis: sic ille sollicitus est ut nos mactet et perdat, et una ei cura, ne forte qui aversus est revertatur. Nos autem aut non attendimus, aut minus attendimus reverentiam praesidentis, protegentis custodiam, beneficia largientis, ingrati gratiae, imo tam multiplicibus gratiis, quibus praevenit nos, et subvenit nobis. Et nunc quidem per se ipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos visitat, nunc per homines instruit, nunc etiam consolatur et erudit per Scripturas. *Quaecunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* **(Rom. XV, 4)**. Bene *ad doctrinam,* ut per patientiam speremus: siquidem, ut alibi dictum est: *Doctrina viri per patientiam noscitur* **(Prov. XIX, 11)**. Sed et patientia probationem operatur, probatio vero spem **(Rom. V, 4)**. Quid nos soli nobis non adsumus? quid soli negligimus nosmetipsos? An ideo dissimulandum nobis, quia undique subvenitur nobis? Imo vero propterea studiosius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in coelo pariter et in terra sollicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur: non tam multiplex **857** nobis custodia, nisi ob multiplices insidias, poneretur.

2. Felices proinde fratres nostri, qui jam liberati sunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quiescentium transierunt, malorum timore sublato, in spe singulariter constituti! Uni istorum, imo universitati

dicitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Sane considera, non ad hominem qui secundum carnem vivit, sed ad eum qui in carne degens secundum spiritum ambulat, hanc fieri promissionem: si quidem non est distinguere inter illum, et tabernaculum suum. Confusa in eo sunt omnia, tanquam in filio Babylonis. Denique hujusmodi homo etiam caro est, nec in eo spiritus manet. Ubi autem non fuerit spiritus bonus, quando deerit malum? Porro ubi malum, flagellum quoque appropinquare necesse est. Semper enim malum poena comitatur. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Magna promissio: sed unde id sperare licet? Quomodo malum et flagellum evadam, quomodo effugiam, quomodo elongabo, ut non appropinquent mihi? Quo merito, qua sapientia, qua virtute? *Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* In quibus omnibus viis? Quibus declinas a malo, quibus fugis a ventura ira. Multae sunt viae, et genera multa viarum: magnum profecto periculum viatori. Quam facile in multarum occursu errabit in via sua, qui viarum discretione caruerit! Nam neque angelis mandavit ut in omnibus viis custodiant nos, sed in omnibus viis nostris. Sunt autem a quibus, non in quibus [*alias,* et in quibus] oporteat custodiri.

3. Scrutemur proinde vias nostras, fratres, etiam vias daemonum, vias quoque beatorum spirituum, et vias Domini investigemus. Et quidem supra me est quod incipio; sed adjuvabitis orationibus vestris, ut aperiat mihi thesaurum intelligentiae suae, et voluntaria oris mei beneplacita faciat sibi Deus. Viae igitur filiorum Adam in necessitate et cupiditate versantur. Ab utraque siquidem ducimur, et ab

utraque trahimur: nisi quod videmur magis urgeri necessitate, trahi cupiditate. Et necessitas quidem specialiter corpori tribuenda videtur. Nec simplex illa est, sed anfractus habens plurimos, plurimaque dispendia: nam compendia pauca admodum, si qua tamen. Quis hominum nesciat quod necessitas hominum revera quam multiplex sit? quis sufficiat, quam sit multiplex, explicare? Ipsa nos erudit experientia, ipsa vexatio dat intellectum. In his quisque docetur, quam necesse habeat clamare ad Dominum, non, de necessitate, sed, *de necessitatibus meis erue me* **(Psal. XXIV, 17)**. Nec modo ab hac via necessitatis, sed ab ea quoque, quae cupiditatis est, optabit educi, quisquis non surda aure monita Sapientis exceperit. Quid enim ille ait? A *voluntatibus tuis avertere:* et item, *Post concupiscentias tuas non eas* **(Eccli. XVIII, 30)**. Siquidem e duobus malis longe melius est in necessitate gradi, quam in cupiditate. Multiplex illa: sed ista amplius per omnem modum, imo ultra omnem modum multiplicior invenitur. Res cordis ista cupiditas: propterea tanto major, quanto anima plus est quam corpus. Denique hae sunt viae quae videntur hominibus bonae; sed finem non habent, nisi cum demergunt in profundum inferni. Si invenisti vias hominum, illud quoque considera, ne forte de his dictum sit, *Contritio et infelicitas in viis eorum* **(Psal. XIII, 3)**; ut sit contritio in necessitate, infelicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infelicitas; id est non felicitas, ut putatur? Quid enim, si cui forte videtur in terrenarum affluentia rerum felicitas arridere concupita? Eo ipso infelicior est, quo vehementius ipsam pro felicitate amplectitur infelicitatem, aut magis immergitur ei, et absorbetur ab ea. Vae filiis hominum ab hac felicitate falsa atque fallaci! Vae qui dicit, Quia dives sum, et nullius egeo; cum sit pauper et nudus, et miser, et miserabilis! Et necessitas

quidem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia et oblivione **858** procedit. Idcirco enim alienum mendicat anima, quod oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quod minime coelestia meditetur.

4. Videamus et daemonum vias, videamus et caveamus, videamus et fugiamus eas: siquidem viae illorum praesumptio et obstinatio. Scire vultis unde id sciam? Considerate eorum principem: qualis ille est, tales et domestici ejus. Considerate viarum ipsius principia, si non manifeste in immanissimam statim praesumptionem prosilierit, dicens: *Sedebo, in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, similis ero Altissimo* **(Isai. XIV, 13)**. Quam temeraria, quamque horrenda praesumptio! Numquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare? Propter praesumptionem stare non potuerunt; propter obstinationem qui cecidit, non adjiciet ut resurgat. Ex hac nempe [*alias,* namque] spiritus vadens, ex illa et non rediens est. Et mira quidem praesumptio daemonum, sed non minus mira obstinatio est, quod superbia eorum semper ascendit: propterea non est illis commutatio. Quia enim converti noluerunt a via praesumptionis, inciderunt in viam obstinationis. Quam perverso et everso sunt corde filii hominum, quicunque sectantur vestigia daemonum, ingrediuntur daemonum vias! Haec enim tota adversum nos spiritualium colluctatio nequitiarum est, ut nos seducant ut nos inducant in vias suas, ut deducant in eis, perducant ad destinatum finem, qui paratus est eis. Fuge, homo, praesumptionem, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiis gaudet, in se ipso expertus quam difficile possis ab hac tanta voragine respirare.

5. Nolo autem ignorare vos, fratres, quonam modo descendatur, imo cadatur in illas. Primus enim, ut interim occurrit, gradus descensionis hujus, dissimulatio est propriae infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis; dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse, cum nihil sit, jam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Ubi enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata foliorum, quid superest nisi ut vulnera tecta non videat, praesertim cum ad hoc solum texerit ne videret? Ex hoc tandem fit ut etiam alio revelante, vulnera non esse contendat, conversus in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodum jam vicinus, imo contiguus praesumptioni. Quid enim mali jam actitare vereatur, qui praesumit et defensare? Caeterum difficile hic haerebit in tenebris et lubrico, praesertim cum non desit etiam angelus Domini malus persequens et impellens. Itaque quartus gradus, vel quartum potius praecipitium, contemptus est; ut, quemadmodum Scriptura dicit, *Impius, cum venerit in profundum malorum,* contemnat **(Prov. XVIII, 3)**. Ex hoc et deinceps magis ac magis super eum urget puteus os suum, dum videlicet ejusmodi animam contemptus tradit impoenitentiae, impoenitentia obstinatione firmatur. Hoc est jam peccatum, quod neque in hoc saeculo, neque in futuro remittitur: quia cor durum et induratum nec timet Deum, nec hominem reveretur. Qui sic in omnibus viis suis adhaeret diabolo, manifeste factus est unus spiritus cum eo. Et viae quidem hominum, quas superius demonstravimus, ipsae sunt de quibus dicitur, *Tentatio vos non apprehendat nisi humana* **(I Cor. X, 13)**: et quia humanum est peccare. Porro vias diabolicas a natura hominis alienas esse quis nesciat? nisi quod in nonnullis ipsa sibi consuetudo induisse naturam

videatur. Caeterum etsi quorumdam hominum sit, non humanum tamen, sed diabolicum est in malo perseverare.

6. Quae vero sunt sanctorum angelorum viae? Profecto illae quas Unigenitus enarravit, dicens: *Videbitis angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis* **(Joan. I, 51)**. Ascensio igitur et descensio viae illorum: ascensio propter se: descensio vel potius condescensio propter nos. Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem **859** Dei, descendunt per compassionem tui, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum ejus, descendunt ad nutum ejus; quoniam angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriae fraudantur, quia semper vident faciem Patris.

7. Puto et vias Domini vultis audire. Multum praesumere videor, si me illas promisero ostensurum. Legitur autem de ipso, quoniam *docebit nos vias suas* **(Psal. XXIV, 9, et Mich. IV, 2)**. Cui enim alteri crederetur? Docuit itaque vias suas, cum aperuit labia prophetae, ut diceret: *Universae viae Domini, misericordia et veritas* **(Psal. XXIV, 10)**. Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit; in misericordia scilicet et veritate. Ubi enim multa jam fuerit de miseratione praesumptio, sed oblivio veritatis; non continuo ibi Deus. Sed neque ubi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordiae consolatio. Nam neque veritatem tenet, qui misericordiam, ubi vere est, non agnoscit: nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaque ubi misericordia et veritas obviaverunt sibi, sese etiam justitia et pax osculantur; nec is abesse potest, cujus in pace factus est locus. Quanta audivimus et cognovimus (siquidem patres nostri annuntiaverunt nobis) super hac copula tam felici

misericordiae et veritatis! *Misericordia tua et veritas tua susceperunt me,* ait Propheta **(Psal. XXXIX, 12)**, et alio loco, *Misericordia,* inquit, *tua ante oculos meos est, et complacui in veritate tua* **(Psal. XXV, 3)**. Sed et Dominus ipse de eo: *Veritas mea et misericordia mea cum ipso* **(Psal. LXXXVIII, 25)**.

8. Sed considera etiam manifestos adventus Domini, quemadmodum scilicet in eo, qui jam praesumptus est, misericordem teneas Salvatorem; porro in eo qui in fine promissus est, veracem sustineas retributorem. Nam et hinc forte videbitur dictum, *Quia misericoridiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus* **(Psal. LXXXIII, 12)**. Quamvis et in priore quoque adventu recordatus sit misericordiae suae, et veritatis suae domui Israel et in posteriori, licet judicaturus sit orbem terrae in aequitate, et populos in veritate sua; non tamen futurum judicium fiet sine misericordia, nisi forte ei qui non fecerit misericordiam. Haec sunt etenim aeternitatis itinera, de quibus apud prophetam sic habes: *Incurvati sunt colles mundi ab itineribus aeternitatis ejus* **(Habac. III, 6)**. Ad manum est unde id facillime probare possim: siquidem *Misericordia Domini ab aeterno, et usque in aeternum* **(Psal. CII, 17)**; et, *Veritas Domini manet in aeternum* **(Psal. CXVI, 2)**. Ab his itineribus incurvati sunt colles mundi, superbi daemones, principes mundi hujus, tenebrarum harum: qui viam veritatis et misericordiae nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus. Quid illi et veritati, qui *mendax est et pater ejus?* Denique habes manifeste de eo scriptum: Quoniam *in veritate non stetit.* Quam vero longe fuerit a misericordia, etiam inflicta nobis ab illo miseria nostra testatur. Quando ille

unquam misericors fuit, qui *homicida ab initio erat?* **(Joan. VIII, 44.)** Postremo qui sibi nequam, cui bonus? Quam nequissimus ille sibi, qui nunquam super propria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione compungitur? Nimirum falsa praesumptio a via veritatis extrusit, crudelis obstinatio viam misericordiae interclusit. Inde enim nec in se unquam assequi, nec a Domino misericordiam consequi potest. In hunc ergo modum tumidi illi colles incurvati sunt ab itineribus aeternitatis, dum a viis Domini (quae quidem rectae sunt) per anfractus suos et distorta non tam itinera, quam praecipitia corruerunt. Quam vero prudentius atque utilius alii quidem colles ab his itineribus incurvati et humiliati sunt ad salutem! Non enim incurvati ab his, tanquam ab eorum rectitudine dissidentes: sed quod ipsa eos incurvaverunt itinera aeternitatis. An non incurvatos jam cernere est colles mundi, dum sublimes quique ac potentes devota subjectione inclinantur ad Dominum, et ejus vestigia adorant? Nunquid non incurvantur, cum ab ipsa sua perniciosa celsitudine vanitatis et crudelitatis, ad humiles semitas convertuntur misericordiae et veritatis?

860 9. Ad ista nimirum Domini vias non modo bonorum spirituum, sed etiam electorum viae hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericordia, qua miseretur filio matris suae, miseretur animae suae, proinde placens Deo. Imitatur enim qui hujusmodi est, magnum illud divinae miserationis opus; compunctus cum eo, qui prior pro eo punctus est, moriens et ipse quodammodo pro salute sua, nec parcens sibi ipsi. Haec miseratio prima excipit redeuntem ad cor, et haec intra ipsa viscerum actitatur arcana. Superest ut via regia

progrediatur, et procedat usque ad veritatem: et, quod saepissime commendamus vobis, cordis contritionem oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Conversus ad cor parvulus fiat in oculis suis necesse est, sicut Veritas ait: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. XVIII, 3)**. Non ergo velit dissimulare, quod non valet nescire, quam ad nihilum redactus sit. Non confundatur in lucem prodere veritatis, quod non sine miserationis affectu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiae vias et veritatis, vias utique Domini, vias vitae; et fructus viarum, salus est viatoris.

10. Vias quoque angelorum ad easdem nihilominus tendere manifestum est. Cum enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua et desiderando satiantur, et satiando desiderant. Cum vero descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, ut custodiant nos in omnibus viis nostris. Administratorii enim spiritus sunt, missi in ministerium propter nos **(Hebr. I, 14)**. Plane ministri nostri, non Domini nostri. Et in hoc Unigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare **(Matth. XX, 28)**: qui stetit inter discipulos tanquam qui ministrat. Fructus angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, et obedientia est charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinae gratiae, hinc vero custodia viae nostrae; siquidem angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in praesumptionem de cupiditate prorumpas: quae quidem jam non hominum, sed

daemonum viae sunt. In quo enim tam facile inveniri solent homines obstinati, quam in eo quod ad necessitatem pertinere aut simulant, aut arbitrantur? Quidquid moneas, ait ille, ego quod possum, possum et non ultra possum. «Tu si hic sis, aliter sentias **(Terentius, Andria, act. 2, sc. 1)**.» Unde vero in praesumptionem, nisi ex quodam impetu vehementioris desiderii prosilimus?

11. Interim ergo mandavit angelis suis Deus, non quidem ut amoveant te a viis tuis, sed in eis ipsis te custodiant, et quasi per vias suas, vias tuas dirigant in vias ipsius. Quonam modo? inquis. Nempe ut quod angelus ex sola charitate purius agit, tu propria saltem necessitate compulsus et admonitus, descendas et condescendas, exhibere scilicet proximo misericordiam: et rursum cum eodem angelo levans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam et perpetuam veritatem. Hinc enim monemur levare corda nostra cum manibus **(Then. III, 41)**; hinc audimus quotidie, «Sursum corda.» Hinc quoque negligentes arguimur, et dicitur nobis: *Filii hominum, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium?* **(Psal. IV, 3)**. Exoneratum enim cor et leve levatur magis, ut quaerat et diligat veritatem. Nec mireris quod in vias Domini secum nos admittere, imo et immittere non dedignentur, qui custodire dignantur in nostris. Quam felicius tamen in eis ipsi ambulant, quamque securius. Caeterum et ipsi quoque, quanquam longe inferius ab eo qui Veritas ipsa, et ipsa Misericordia est, in misericordia et veritate versantur.

12. Quam vero congrue suis quaeque gradibus, sibique competentibus disposuit Deus! Summam rerum **861** tenet ipse qui summus est, ipse supra quem nihil est, ultra quem nihil.

Porro angelos suos non in summo quidem posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat, vicinius adhaerentes, ac proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Denique et in solido sunt, id est in terra, habentes locum imum, sed non infimum, unde et possibile et necesse sit ut sibi caveant. Daemones autem in pendulo hujus aeris vagi [*alias,* vani] ventosique vagantur. Indigni siquidem coelos conscendere, ad terram tamen descendere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiant. Atque utinam ejusdem ipsius munere sufficientes ei gratias referre valeamus, ex quo et sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis **(II Cor. III, 5)**, nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, et est super omnia Deus benedictus in saecula saeculorum. Amen.

SERMO XII. *De versu undecimo. «Quoniam angelis suis mandavit de te,»* etc., *et de versu duodecimo, «In manibus portabunt te,»* etc.

1. Si meministis, hesterno sermone vias daemonum praesumptionem diximus et obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium judicatis, vias eorum via adhuc alia investigare. Nam, etsi omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit Spiritus sanctus, multipliciter in Scripturis sanctis declarat semitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quoniam *in circuitu impii ambulant* **(Psal. XI, 9)**. Legimus de

eorum principe, quoniam *circuit quaerens quem devoret* **(I Petr. V, 8)**. Quod et ipse fateri cogitur in praesentia majestatis, cum inter filios Dei astans et unde veniat requisitus: *Circuivi,* ait, *terram, et perambulavi eam* **(Job I, 7)**. Dicamus itaque vias ejus, circuitionem et circumventionem: ista enim ad nos, illa utitur in se ipso. Semper ille extollitur, sed dejicitur semper: superbia ejus ascendit semper, semper humiliatur. Numquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil. Vae homini qui sequitur hunc circuitum, qui nunquam a propria voluntate recedit. Si conaris avellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo. Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit undique, undique fugitat, haeret tamen semper propriae voluntati.

2. Verumtamen, si mala est circuitio propria, longe quidem pejor circumventio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolum facit. Sed quomodo, fratres, ut miserum hominem circumveniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impii etiam in hoc ipso. Oculi ejus omne sublime vident: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed ut magis ascendat, ut vehementius intumescat, et, dum conculcaverit humilem, sibi videatur esse sublimior, sicut scriptum est, *Dum superbit impius, incenditur pauper* **(Psal. IX, 2)**. Quam perverse ascendentes et descendentes angelos bonos angelus malus aemulatur! Ascendit studio vanitatis, descendit livore malignitatis. Cujus mendax ascensio, ejus crudelis descensio est: expers ille, ut heri diximus, misericordiae et veritatis. Caeterum si descendunt maligni ut circumveniant, gratias ei cujus mandato descendunt et benigni angeli, ut subveniant nobis, ut custodiant nos in omnibus viis

nostris. Neque hoc solum, sed: *In manibus,* inquit, *portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum.*

3. Quanta nobis, fratres, in hujus Scripturae verbis et eruditio, et admonitio, et consolatio exhibetur! Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes consolatur, negligentes admonet, erudit ignorantes? Unde id quoque fidelibus suis providentia voluit divina praestare, ut in ore ipsorum versiculi psalmi hujus hoc maxime quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quam ex ipsius usurpatione diaboli **862** sumpta videtur occasio, ut in hoc quoque nequissimus ille servus filii serviat vel invitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse poterat tam jucundum, quam ut etiam malum ejus nobis cooperaretur in bonum? *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Confiteantur Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus filiis hominum. Confiteantur et dicant inter gentes, quoniam magnificavit Dominus facere cum eis. Domine, quid est homo quia innotuisti ei? aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo sollicitudinem, curam illius habens. Denique ei mittis Unigenitum tuum, immittis Spiritum tuum, promittis etiam vultum tuum. Et ne quid in coelestibus vacet ab opera sollicitudinis nostrae, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiae nostrae deputas, nostros jubes fieri paedagogos. Parum est enim quod facis angelos tuos spiritus; facis et angelos parvulorum. Denique angeli eorum semper vident faciem Patris **(Matth. XVIII, 10)**. Illos utique spiritus tam felices, et tuos ad nos, et nostros ad te angelos facis.

4. *Angelis suis mandavit de te.* Mira dignatio, et vere magna dilectio charitatis! Quis enim, quibus, de quo, quid mandavit?

Studiose consideremus, fratres, diligenter commendemus memoriae hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit? Cujus sunt angeli? cujus mandatis obtemperant? cujus obediunt voluntati? Nempe: *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis;* nec cunctantur, quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo majestas mandavit angelis, et angelis suis mandavit. Illis utique sublimibus, tam beatis, tam proximis sibi cohaerentibus, tam familiariter adhaerentibus, et vere domesticis Dei. Mandavit autem de te. Tu quis es? Domine, quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam reputas eum? Quasi vero non sit homo putredo, et filius hominis vermis. Sed quid putas mandavit de te? Nunquid scripsit contra te amaritudines? nunquid ut contra folium quod vento rapitur, ostendant potentiam suam, et stipulam siccam persequantur? nunquid ut tollant impium, ne videat gloriam Dei? Mandandum istud est, non mandatum. Non recedas ab adjutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorare, ne de te illud quandoque mandetur. Quem enim protexerit Deus coeli, non de eo illud mandabitur, sed pro eo. Et quod interim non mandatur, pro eo differtur, ut sint omnia propter electos. Denique parantibus ire servis, et continuo superseminata colligere zizania cupientibus, providus paterfamilias: *Sinite,* inquit, *usque ad messem, ne forte eradicetis simul et triticum* **(Matth. XIII, 30, 29)**. Quomodo igitur tandiu conservabitur interea? Hoc plane, hoc opus praesens, hoc mandatum temporis hujus.

5. Itaque *angelis suis mandavit de te, ut custodiant te.* O triticum inter zizania! o granum inter paleas! o lilium inter spinas! Gratias ei, fratres, gratias ei et pro nobis pariter et pro vobis. Pretiosum depositum nobis commiserat, fructum crucis

suae, pretium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parum utili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos, Jerusalem, constituit custodes. Nempe etiam ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnae, his custodibus egent, et maxime.

6. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quantam tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam! reverentiam pro praesentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. Caute ambula, ut videlicet cui adsunt angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus viis tuis. In quovis diversorio, in quovis angulo, angelo tuo reverentiam habe. Tune audeas illo praesente, quod vidente me non auderes? An praesentem esse dubitas quem non vides? Quid si audires? quid si tangeres? quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum praesentia comprobatur. Non omnia **863** visui subjacent, nec corporalia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, et spiritualiter potius vestiganda? Si fidem consulas, ea tibi angelicam probat praesentiam non deesse. Nec dixisse piget, quoniam fides probat; quam nimirum Apostolus argumentum non apparentium esse definit **(Hebr. XI, 1)**. Adsunt igitur, et adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt ut protegant, adsunt ut prosint. Quid retribues Domino pro omnibus quae retribuit tibi? siquidem soli ei honor et gloria. Quare ei soli? Quia ipse mandavit; et omne datum optimum nonnisi ab illo est **(Jac. I, 17)**.

7. Verumtamen etsi ille mandavit, ipsis quoque, qui et ei ex tanta charitate obediunt, et nobis subveniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo devoti, simus

grati tantis custodibus: redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quantum debemus. Totus tamen ei reddatur et amor, et honor noster, a quo tam ipsis quam nobis est totum, unde honorare possumus vel amare, unde amari honorarive meremur. Neque enim Apostolus ubi ait: *Soli Deo honor et gloria* **(I Tim. I, 17)**, prophetico credendus est obviare sermoni, qui sibi etiam amicos Dei nimis honorificatos esse testatur **(Psal. CXXXVIII, 17)**. Puto autem simile esse illud verbum Apostoli ei quod item ait: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Siquidem hoc non voluit, ut alia quaelibet debita negarentur, praesertim cum idem ipse dicat: *Cui honorem, honorem* **(Rom. XIII, 8, 7)**, et caetera in hunc modum. Ut ergo plenius intelligas quid in utroque senserit, quidve monuerit, vide quemadmodum inter radios solis minora quaelibet luminaria non videntur. Nunquid amota modo sidera arbitramur? Nunquid exstincta? Minime quidem, sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio alia quaevis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: ut quidquid debetur caeteris, sibi vindicet, et ex dilectione omnia faciamus. Sic divinus praevalere debet honor, et quodammodo praejudicare universis, ut solus ipse non modo prae omnibus, sed in omnibns honoretur. Idipsum sane putes dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit caeteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem Domino Deo suo in dilectione donavit? In ipso itaque, fratres, affectuose diligamus angelos ejus, tanquam futuros aliquando cohaeredes nostros, interim vero actores et tutores a Patre positos, et praepositos nobis. Nunc enim filii Dei sumus, etsi nondum appareat quid erimus, eo quod adhuc parvuli sub

tutoribus et actoribus simus, tanquam nihil interim differentes a servis.

8. Caeterum etsi tam parvuli sumus, et tam magna nobis, nec modo tam magna, sed et tam periculosa via restat; quid tamen sub tantis custodibus timeamus? Nec superari, nec seduci, minus autem seducere possunt, qui custodiunt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt: quid trepidamus? Tantum sequamur eos, adhaereamus eis, et in protectione Dei coeli commoremur. Vide enim quam tibi necessaria sit ista protectio, ista custodia in omnibus viis tuis. *In manibus.* inquit, *portabunt te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum.* Parum tibi videtur, quod sit lapis offensionis in via? Considera quae sequuntur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.* Quam necessarius paedagogus, imo etiam bajulus, praesertim parvulo inter haec gradienti! *In manibus,* inquit, *portabunt te.* In tuis quidem viis custodient te, et deducent parvulum, qua potest parvulus ambulare. Caeterum non te patientur tentari supra quam sustinere potes, sed in manibus tollent, ut pertranseas offendiculum. Quam facile transit, qui illis portatur in manibus! quam suaviter, juxta vulgare proverbium, natat, cujus alter sustinet mentum!

9. Quoties ergo gravissima cernitur urgere tentatio, **864** et tribulatio vehemens imminere, invoca custodem tuum, ductorem tuum, adjutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, et dic: Domine, salva nos, perimus. Non dormit, neque dormitat, etsi ad tempus quandoque dissimulet, ne forte periculosius ab illius te manibus ipse praecipites, si te eis ignoraveris sustentatum. Spirituales enim sunt manus istae, et auxilia utique spiritualia, quae singulis

electorum pro cujusque discriminis modo et objectae difficultatis, tanquam lapideae molis quantitate, ab his qui sibi deputati sunt angelis spiritualiter et multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quae communia magis arbitror, et paucis qui inter vos sunt inexperta. Turbatur aliquis vehementer, seu corporali quovis incommodo, seu tribulatione aliqua saeculari, seu acedia spiritus et quadam animi defectione languescens? Jam tentari incipit supra quam valeat sustinere, jam impinget et offendet in lapidem, si non fuerit qui subveniat. Quis vero est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, et petram scandali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem vero ceciderit, conteret eum; lapidem utique angularem, electum, pretiosum, qui est Dominus Christus **(Isai. VIII, 14 et I Petr. II, 6-8)**. In hunc lapidem offendere, est murmurare adversus eum, scandalizari a pusillanimitate spiritus et tempestate. Itaque opus illi est angelica consolatione, angelicis manibus, qui jam defecit, jam propemodum offendit in lapidem. Et vere offendit in lapidem qui murmurat et blasphemat, se ipsum collidens, non eum in quem furibundus impingit.

10. Arbitror sane velut duabus quibusdam manibus ejusmodi homines interdum ab angelis supportari, ut quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodum tam super posteriori facilitate, quam super difficultate priori. Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem utique demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis brevitas, inde aeternitas retributionis ostenditur, aut magis pingitur vel imprimitur cordi, ut intimo affectu sentiamus quoniam momentaneum hoc et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum

pondus gloriae operatur in nobis. Quis vero istas tam bonas per bonos non credat fieri, cum certum sit quod e contrario malae utique fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares angelos, fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione et devota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam et consolationem.

SERMO XIII. *De versu duodecimo, «In manibus portabunt te,»* etc.

1. Possumus hunc versum, qui in manibus est, videlicet, *In manibus portabunt te,* etc., non modo de praesenti consolatione dictum accipere, sed etiam de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris angeli sancti, sed via finita (quod est utique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proxime lectum est vobis de beatissimo patre nostro vere per omnia Benedicto, quot dum intentam oculorum aciem in splendore coruscae lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani episcopi in sphaera ignea ab angelis in coelum deferri . Sed quid hujusmodi testimonia requiramus? Ipsa in Evangelio Veritas de mendico et ulceroso ait, quoniam *portatus est ab angelis in sinum Abrahae* **(Luc. XVI, 22)**. Neque enim in illa tam nova nobis, tamque incognita regione ambulare ipsi possemus, praesertim cum tantus sit lapis in via. Qui lapis? Qui in lapidibus olim consueverat adorari, qui lapides obtulit Domino, dicens: *Dic ut lapides isti panes fiant* **(Matth. IV, 3)**. Porro pes tuus, affectio tua; pes animae, quam in manibus angeli portant, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Quomodo enim non

vehementissime turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, **865** si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus graderetur?

2. Enimvero manifestius audi, quam necesse habeas portari in manibus alienis, nec aliis quam angelicis tamen. *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.* Quid inter haec faceret pes humanus? quid humanae affectionis inter tam horribilia [*alias* terribilia] monstra constaret? Nempe nequitiae spirituales sunt, et quidem non incongruis appellationibus designatae. Siquidem et de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Quis vero scire potest an divisae sint inter eos operationes malitiae, ministeria iniquitatis: ut ex diversis officiis, vel [*alias* quin] potius maleficiis, vocabula quoque diversa sortiti, nominentur alius quidem aspis, alius vero basiliscus, alius autem leo, et alius draco, quod videlicet suo quidem invisibili modo varie noceant, quasi alius morsu, alius visu, alius rugitu vel ictu, alius flatu? Legi etiam de quodam genere daemoniorum, quod non ejiciatur nisi in oratione et jejunio: nihil potuerat namque verbum apostolicae increpationis ad illud **(Matth. XVII, 14-20)**. Quomodo non illud aspis erat: illa utique de Psalmo aspis surda, et obturans aures suas, ne vocem audiat incantantis? **(Psal. LVII, 5.)** Vis non terreri a tam terrifico monstro? Vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Cave ne interim post eam ambules, cave ne imiteris, et non erit quod paveas in futuro.

3. Enimvero vitium est, cui reor ejusmodi spiritum dominari; et si vultis scire, ipsa est cicuitio, a qua vobis hesterno sermone monuimus esse cavendum; ipsa obstinatio est,

adversus quam pridie loquebamur. Nec enim piget, quoties datur occasio, ab hac tam gravi peste praemunire vos, ut eam omnimodis fugiatis: quod haec quidem sit summa quaedam religionis subversio, et vere, juxta testimonium Legislatoris, *venenum aspidum insanabile* **(Deut. XXXII, 33)**. Dicitur aspis hinc alteram aurem, quam pressius potest, terrae infigere; inde vero alteram caudae immissione nihilominus obturare, ne audiat. Quid ad haec incantantis vox, quid sermo faciat praedicantis? Orabo pro eo, humiliabo in jejunio animam meam, baptizabor pro mortuo uberrimo quodam profluvio lacrymarum, apud quem viderim nihil humanae incantationis quamlibet sapientiam, nihil quantamcumque admonitionis industriam praevalere. Noverit tamen vir pertinax, non coelo sese, sed solo infigere caput, quod sapientia, quae desursum est, non modo pudica, sed et pacifica sit; haec autem magis, ut ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo obsurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quae est haec cauda? Finis intentionis humanae. Haec surditas desperata, dum hinc quidem velut terrae infixus, propriae quisque inhaeret voluntati; inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, et infigit animo quod desiderat adipisci. Nolite, obsecro, fratres, nolite obturare aures, nolite aliquando obdurare corda vestra. Inde enim tam mordax et amarus sermo invenitur in ore hominis obstinati, quod nulla ad eum penetrare queat benevolentia monitoris. Inde aspidis virus in linguae aculeo perseverat, quod adversus linguam incantatoris tanto se studio obturarit.

1. At basiliscus, ut aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, et prae omnibus exsecrabile. Nosse cupis oculum

venenatum, oculum nequam, oculum fascinantem? Invidiam cogitato. Quid vero invidere, nisi malum videre est? Si non esset ille basiliscus, nunquam per ejus invidiam mors intrasset in orbem terrarum. Vae homini misero, quod invidum non praevidit! Superemus et vitium hoc, dum adhuc vivimus, si post mortem volumus ministrum tantae nequitiae non timere. Nemo alterius bonum invido aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum jam, quod in se est, tabe sua illud inficere, et quodam modo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum Veritas ipsa testatur **(I Joan, III, 15)**. Quid et ille qui bonum odit in homine? **866** nunquid non homicida poterit appellari? Adhuc vivit homo, et ille jam reus est mortis ejus. Adhuc ardet ignis, quem Dominus Jesus misit in terram **(Luc. XII, 49)**, et invidus tanquam qui spiritum exstinxerit, jam damnatur.

5. Vae vobis a dracone! Immanis est bestia, flatu igneo quidquid attigerit, necat; non modo bestias terrae, sed et volucres coeli. Haud alium ego draconem hunc, quam spiritum iracundiae reor. Quantos etiam sublimis (ut videbatur) vitae, flatu hujus draconis misere satis adustos, turpiter in ejus os ingemimus cecidisse? Quam melius sibi ipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est; sed abutentibus bono naturae gravis perditio est, et miseranda pernicies. Occupemus illam, fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilla illicitaque prorumpat. Sic nimirum solet amorem amor expungere, solet timor timore depelli. *Nolite timere eos qui corpus occidunt,* ait Dominus, *animae autem non habent quid faciant:* et confestim, *Ostendam autem,* ait, *vobis quem timeatis. Timete autem eum qui potestatem habet corpus et animam mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete* **(Luc. XII, 4, 5)**. Ac si

manifestius dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris Domini, et timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico, non autem ego, sed Veritas; non ego, sed Dominus: Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui convicia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, et praeter haec [*alias,* post haec] faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quae sola vobis nocere potest, sola facere ut omnia illa non prosint. Vultis scire quaenam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfecte huic irascitur, caeteris non movetur, magis et amplectitur ea. *Ego,* inquit, *in flagella paratus sum* **(Psal. XXVII, 18)**. Sit damnum, sit convicium, sit laesio corporalis; paratus sum, et non sum turbatus: quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia parvi pendam in hujus aestimatione doloris? *Filius,* inquit, *uteri mei persequitur me, et convicianti servulo indignabor?* **(II Reg. XVI, 11.)** Cor meum dereliquit me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum: et damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo?

6. Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur, cui draconis flatus non noceat; sed etiam magnanimitas, quam rugitus leonis non terreat. *Adversarius vester tanquam leo rugiens,* ait Petrus **(I Petr. V, 8)**. Gratias magno illi Leoni de tribu Juda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult: tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minitatur! quanta exaggerat! quanta intentat! Non simus bestiae, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigaveruut, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quae adversus ictum ejus tota

animositate repugnat: et plerumque superat ferientem, quae non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum, non telo, sed tuba prosternitur. *Nondum restitistis usque ad sanguinem* **(Hebr. XII, 4)**, ait strenuus ille dux, qui leonis hujus noverat vanum esse rugitum. Et alius quidam: *Resistite,* inquit, *diabolo, et fugiet a vobis* **(Jacobi IV, 7)**.

SERMO XIV. *De versu decimo tertio, «Super aspidem et basiliscum ambulabis,»* etc.

1. Agamus, fratres, gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostrae. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra: nec aliud jam quam ipsum exspectamus ab ipso. Primum quod nobis praestitit, nos ipsi sumus: siquidem ipse fecit nos, et non **867** ipsi nos. Parumne tibi videtur istud quia te fecit? Cogita qualem te fecit: nempe etiam secundum corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, utpote imagine creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudinis sempiternae; porro secundum ambo simul prae caeteris creaturis maxime admirandam, cohaerentem sibi incomprehensibili artificio, investigabili sapientia conditoris. Itaque tam magnum hoc donum, quam magna res homo. Sed quam gratuitum putas? Planum est quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus auctori? *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam*

bonorum meorum non eges **(Psal. XV, 2)**. Non igitur necessariam retributurus gratiam ei qui sic per omnia sibi sufficit, sed devotas relaturus gratias ei qui sic meruit sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumen, si quis usum aurium, si quis narium, si quis manuum, si quis pedum tibi praepeditum aliquando reparasse videretur officium, si quis sopitam quavis occasione excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, si quando forte beneficii hujus immemorem te, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimvero Dominus Deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit haec omnia. Nec modo fecit, sed et compegit etiam, et formavit, ac suo quodque illustravit officio. Quomodo non in his omni jure sibi gratias exigit ampliores?

2. Nam ne hoc quidem, licet maximo, contentus munere, qui dedit ut esses qui ante non fueras, adjecit etiam unde subsisteres qui jam eras. Nec minus liberaliter hoc, quam illud mirabiliter est operatus. *Faciamus,* inquit, *hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Quid vero postea? *Et praesit piscibus maris, et bestiis terrae, et volatilibus coeli.* Nam et coelestia sese elementa in usus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorantur, ut essent *in signa, et tempora, et dies et annos* **(Gen. I, 26, 14)**. Cui putas? Nulli utique nisi tibi. Caeterae siquidem omnes creaturae aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quam copiosus in secundo hoc beneficio, quam liberalissimus fuit? Quanta tibi largitus est ad sustentationem! quanta ad eruditionem! quanta ad consolationem! quanta ex hoc jam ad correptionem! quanta etiam ad delectationem! Verum haec duo gratis, et dupliciter gratis fecit. Quid dico, dupliciter

gratis? Sine merito tuo, sine labore suo. Nempe *dixit, et facta sunt* **(Psal. XXXII, 9)**. An idcirco minus devotus, minus obnoxius, minus gratus es, quod haec quidem sicut pro nihilo, ita de nihilo fecit? Perversi cordis est occasiones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit, nisi qui etiam gratis est ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus utile, quod praestanti minime difficile fuit. Alioquin si forte quod ei laboriosum, tibi magis commodum ducis, ex te ipso tibi judicium hoc, nec te alibi illud putem quam apud te didicisse. Sic praestares libentius ipse fratri tuo absque incommodo tuo. Verum etsi gratis praestare velles, nolles tamen, ut hanc tibi ille praetenderet ingratitudinis causam.

3. Caeterum ex hoc jam tertium opus tuae redemptionis attende. Non est velamen excusationis; laboratum prorsus in ea. Gratis hoc quoque praestitum est, sed gratis quod ad te pertinet. Nam quod ad illum, plane non gratis. Salvus factus es pro nihilo, non de nihilo tamen. Quid adhuc dormitat affectio? Imo vero mortua est illa, non dormit, quae huic beneficio non respondet, quae se totam non effundit in gratiarum actionem, et vocem laudis. Nam et caetera duo evidentissime tertium hoc commendat, ut in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur; non propterea de facili praestans quod nollet aliter, sed quod non aliter oporteret. Itaque fecit te Deus tuus, fecit tam multa propter te, fecit propter te et semetipsum. *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* **(Joan. I, 14)**. Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro una: te quoque secum faciet spiritum unum. Non recedant **868** haec quatuor a corde tuo, non ab ore, non a memoria, non ab affectione. Haec cogita semper, in his jugiter delectare. His velut quibusdam stimulis urgens sollicita

animam tuam, his facibus eam inflammare curato, ad redamandum eum qui tam multipliciter suum tibi erga te commendat amorem. Memento sane quod idem ait: *Si diligitis me, mandata mea servate* **(Joan. XIV, 15)**. Serva igitur mandata Creatoris tui, serva mandata benefactoris tui, redemptoris tui, remuneratoris tui.

4. Sed si haec quatuor, quot sunt mandata? Omnes novimus decem esse. Itaque per quaternarium hunc decalogum legis multiplicans, veram habes quadragesimam, tenes quadragesimam spiritualem. Tantum sta in timore, et praepara animam tuam ad tentationem. Cave serpentis astutiam, observa insidias inimici. Nempe quadruplici tentamento quadrifariam impedire conatur actionem quam exigeris gratiarum. Tentatus est in his omnibus Christus, ut veraciter ab Apostolo scriberetur [*alias,* scribitur]: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato* **(Hebr. IV, 15)**. Erit forte qui miretur et dicat, quartam sese Domini tentationem non legisse. Verum, ut ego arbitror, non hoc diceret, si legisse se meminisset, quoniam *tentatio est vita hominis super terram* **(Job VII, 1)**. Hoc enim qui meminit, non ea tantum triplici tentatione tentanum fuisse Dominum arbitratur, quae facta est in jejunio deserti, in pinnaculo templi, in vertice montis **(Matth. IV)**. Sane in his omnibus erat manifesta tentatio. Verum illa quae extunc et deinceps usque ad mortem crucis ei non defuit, etsi occultior, vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque a proposita similitudine videbitur [*alias,* videtur] abhorrere. Nam et tria illa beneficia, quae jam transiere, evidentissima et in lucem posita esse noscuntur. Sane quod ad spem vitae aeternae pertinet, nondum exhibitum, necdum propalatum est nobis. Nihil proinde

mirum, si sit minus aperta tentatio, ubi etiam causa tentationis occulta. Caeterum et diuturnior, et validior ipsa est, quod adversus spem nostram quidquid habet malignitatis, exserat inimicus.

5. Itaque primo quidem ut auctori naturae ingratos faciat, ampliorem ingerit pro natura sollicitudinem, quemadmodum etiam ipsi Christo esurienti ausus est dicere: *Dic ut lapides isti panes fiant:* quasi vero figmentum nostrum ignoret ipse qui finxit, aut non curet homines qui coeli volucres pascit. Quam vero ingratus est ei, qui propter hominem universum hunc condidit mundum, quisquis, ut substantiam ejus quam concupiscit obtineat, procidens non veretur adorare malignum? *Haec omnia,* inquit, *tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Tune illa fecisti, miser? Quomodo dabis quae ille creavit? Aut quomodo abs te speranda, quomodo tua adoratione petenda, quae ab illo condita in illius posita sunt ditione? Jam in hoc quod ait: *Mitte te deorsum,* cave tibi, quicunque es qui templi pinnaculum conscendisti; cave tibi, speculator domus Domini, cave tibi, qui in Ecclesia Christi locum cerneris tenere sublimem. Quam ingratus enim, imo quam injuriosus es illi magno sacramento pietatis, si in illo quaestum aestimes pietatem! Quam infidelis ei es, qui ministerium hoc sanguine proprio consecravit, si in eo quaeras gloriam tuam, quae nihil est, quaeras quae tua sunt, non quae Jesu Christi? Quam indigne respondes ejus dignationi, qui in dispensatione humilitatis suae sublimem esse te fecit, coelestia tibi sacramenta commisit, coelestem, forte et ampliorem quam ipsis spiritibus coelestibus, tradidit potestatem, si deorsum ipse te mittas, sapiens non quae sursum, sed quae super terram! Sed et omnis qui de virtutum

eminentia ad inanis gloriae sese demittit et dejicit appetitum, haud dubium quin Domino virtutum, qui tanta inter nos toleravit ut nobis formam hujus imprimeret sanctitatis, pro gratia contumeliam reddat,

6. Consideremus diligentius, fratres, ne forte prima illa tentatio, quae corporalis necessitatis occasione animum turbat, aspidi debeat comparari. Hoc enim animal quodammodo violento [*alias,* violentum] morsu nocet, obturat **869** aurem ne audiat vocem incantantis. Quid vero agere nititur in hac parte tentator, nisi ut adversus consolationem fidei aurem cordis obstruat et obturet? Sed non profecit inimicus in eo, non illius praeclusit auditum, qui ait: *Non in solo pane vivit homo: sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Nam in eo quod ait: *Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me* **(Matth. IV, 3-9)**, in malum insidiantis suadibilem sibilum animadvertite draconis. Ferunt illum in arena latitantem, etiam aves volantes flatu attrahere venenato. Quam venenatus hic flatus fuit: *Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me!* Verum non erat ista quaelibet avis: nihil potuit draconis flatus ad illam.

7. De basilisco quid dicemus? Monstruosius coeteris solo visu hominem inficere, et interficere perhibetur. Ni fallor, vana gloria est. *Videte,* inquit, *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis* **(Matth. VI, 1)**. Ac si dicat: Cavete oculos basilisci. Sed cui nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscum. Alioquin si prior eum videas, jam non tibi nocet, ut aiunt: magis moritur ipse. Ita est, fratres. Non videntes necat inanis gloria, caecos et negligentes, qui se ei ostentant, qui se exponunt; et non potius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam; non vident denique, quam sit

frivola, quam sit caduca, quam vana, quam inutilis. Si quis enim eum intueatur hoc modo, moritur basiliscus: nec jam occidit eum gloria, sed occiditur magis et occidit ei, quodam modo versa in pulverem, imo redacta in nihilum. Puto autem, non est quaerere, quid ad inanem gloriam ea tentatio visa sit pertinere, ubi dictum est: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Utquid enim hoc, nisi ut videretur, ut laudaretur a basilisco?

8. Et vide quomodo se ipsum occultaverit basiliscus, quasi ut non posset ante videri. *Scriptum est,* inquit, *quoniam angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te.* Quid scriptum est, maligne? quid scriptum est? *Angelis suis mandavit de te.* Quid mandavit? Animadvertite et videte, quoniam subticuit malignus et fraudulentus, quod malignitatis suae commenta dissolveret. Quid enim mandavit? Nempe quod in psalmo sequitur: *Ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Nunquid in praecipitiis? Qualis via haec de pinnaculo templi mittere se deorsum? Non est via haec, sed ruina; et si via, tua est, non illius. Frustra in tentationem capitis intorsisti, quod scriptum est ad corporis consolationem. Huic enim necesse est custodiri, cui timendum, ne offendat ad lapidem pedem suum. Non est quod custodiatur, cui non est quod timeatur. Quid vero taces et illud quod sequitur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem?* Te enim haec parabola tangit. Monstruosa malignitas monstruosis appellationibus conculcanda signatur, nec modo ab ipso capite, sed etiam a corpore universo. Siquidem adversus Dominum post trinam confusionem hanc, non jam serpentina calliditate, sed crudelitate usus est leonina, usque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem, et

mortem crucis. Sed manifesto etiam leonem te conculcavit Leo de tribu Juda. Sic et adversum nos, fratres, ut in caeteris omnibus viderit sese frustratum, toto jam furore persecutionem suscitat, qualis non fuerit ab initio, ut vehementia tribulationis regnum coeleste sperantibus intercludat. Felix anima, quae et ipsum leonem potenti virtute conculcans, violenter illud rapere praevalebit!

9. Ex hoc itaque, dilectissimi, tanquam super aspidem et basiliscum cautius et sollicitius ambulemus. Caveamus omnem radicem amaritudinis, ut nemo nostrum mordax inveniatur, nemo audax vel ardens, nemo inexorabilis aut rebellis. Nec vero deorsum mittamus nos, sed transcendamus et transiliamus [*alias,* transeamus] lethalem gloriae temporalis obtutum, ut quomodo scriptum est: *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum* **(Prov. I, 17)**. conculcemus quoque leonem pariter et draconem: ut neque illius rugitus terreat, nec istius flatus **870** inficiat. Videntur haec quatuor monstra affectionibus aeque quatuor, singula singulis incubare. Cui ergo potissimum draco insidiatur? Aestimo quia cupiditati, quod hanc noverit esse radicem malorum omnium, et quae proxime cor subvertat. Inde enim etiam quasi consulens dixit: *Haec omnia tibi dabo.* Nam de leone quidem manifestum est, quod nonnisi ad januam timoris terrificos det rugitus. Porro tristitiae fores aspis observat, quod eas maxime morsibus suis pervias arbitretur. Unde et ad Christum Dominum, donec jam esurientem cerneret, non accessit. E contra sane caveat necesse est laetitia basiliscum, quod eo potissimum aditu venenatos ingerere soleat radios oculorum; nec vana gloria nisi ob laetitiae noceat vanitatem.

10. Illud quoque considera, an forte virtutes quatuor, quatuor his tentationibus opponere valeamus. Leo rugiet, quis non timebit? Si quis ille fuerit, fortis erit. Sed frustrato leone, draco absconditur in arena, ut virulentis flatibus attrabat animam, insufflans ei quodammodo concupiscentiam terrenorum. Quis, putas, illius praetervitabit insidias? Nemo utique nisi prudens. At forte dum ad ista descendere caves, urget quis molestia: et ecce protinus aspis adest: nam opportunum tempus sibi invenisse videtur. Quis non exasperabitur ab aspide ista? Nempe vir temperans et modestus, qui sciat abundare, et penuriam pati. Puto ex hac occasione fascinare te volet male blandiens oculus nequam. Quis avertet faciem suam? Profecto justus, qui non modo non ipse sibi accipere gloriam quae Dei est, sed ne ab alio quidem recipere velit oblatam: si tamen ille sit justus, qui juste quod justum est exsequatur, qui justitiam suam non faciat coram hominibus, qui denique, etsi justus fuerit, caput non levet. Haec enim virtus specialiter in humilitate consistit, haec intentionem purgat, haec quoque meritum omne eo veracius et efficacius obtinet, quo minus arrogat sibi.

SERMO XV. *De versu decimo quarto, «Quoniam in me speravit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.»*

1. *Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis; et ego reficiam vos,* dicit Dominus. *Tollite jugum meum super vos,*

et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, onus meum leve **(Matth. XI, 28-30)**. Laborantes ad refectionem invitat, ad requiem provocat oneratos. Non tamen interim onus subtrahit, aut laborem; magis autem onere alio, alio labore commutat: sed onere levi, suavi jugo, in quibus requies ac refectio, etsi minus appareat, tamen inveniatur. Grave onus iniquitas, sedens super talentum plumbi **(Zach. V, 7)**. Sub hac gemebat sarcina qui dicebat: *Iniquitates meae supergressae sunt caput meum, et sicut onus grave gravatae sunt super me* **(Psal. XXXVII, 5)**. Quod ergo onus Christi, quod onus leve? Ut quidem ego sentio, onus beneficiorum. Dulce onus, sed ei qui sentit, ei qui experitur. Alioquin si non invenias, si non advertas, grave omnino et periculosum. Oneriferum animal homo tempore suae mortalitatis. Si adhuc portat peccata sua, onus est grave: si jam forte exoneratus est a peccatis, minus quidem grave; sed, si sanum sapiat, non minus grande onus inveniet hanc ipsam, quam diximus, exonerationem. Onerat nos cum exonerat Deus: onerat beneficio, cum exonerat a peccato. Vox onerati: *Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi?* **(Psal. CXV, 12)**. Vox onerati: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine* **(Luc. V, 8)**. Vox onerati: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum* **(Job XXXI, 23)**. Semper, inquit, timui: sicut ante, sic post acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita semper est pavidus, nec minori angitur sollicitudine, ne forte obruatur tam beneficiis quam peccatis.

2. Ad hoc siquidem divina nobis tam sedula erga nos, et tam profusa beneficentia commendatur, ut sollicitemur ad gratiam, invitemur ad dilectionem. **871** *Angelis suis mandavit*

de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Quid ultra potuit tibi facere, et non fecit? Novi quid cogites, ingenua creatura? Habes gratiam angelis Domini, sed ad ipsum ambis Dominum angelorum. Oras et optas, ut nuntiis non contentus, ipse quoque qui loquebatur, adsit: nec te quasi per medium, sed sui oris osculo osculetur. Audisti super aspidem et basiliscum, leonem pariter et draconem tibi ambulandum fore, nec super dracone ipso victoriam Michaelis et angelorum ejus ignoras. Verumtamen non Michaeli, sed Domino clamant desideria tua: *Libera me, et pone me juxta te; et cujusvis manus pugnet contra me* **(Job XVII, 3)**. Hoc nempe est non modo aliis; sed ipsis quoque altioribus altius captare refugium, ut ex sententia profitenti *quoniam tu es, Domine, spes mea,* merito respondeatur: *Altissimum posuisti refugium tuum.*

3. Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator et misericors Dominus; non se ipsum liberatorem simul et protectorem in se sperantibus exhibere recusat. *Quoniam in me speravit,* inquit, *liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Nempe nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam **(Psal. CXXVI, 1)**, sive ille homo, sive etiam angelus esset. Montes in circuitu Jerusalem: sed parum hoc, imo nihil hoc foret, si non etiam Dominus in circuitu esset populi sui. Merito proinde in Cantico sponsa describitur, inventis licet vigilibus (imo ab eis magis inventa; nec enim eos ipsa quaerebat) non substitisse, nec contenta fuisse vigilibus, sed percontata breviter de dilecto, ad ipsum ocius pervolasse **(Cantic. III, 3, 4)**. Erat enim cor ejus non in vigilibus, sed in Domino fiduciam habens; et aliter forte suadentibus aiebat: *In Domino confido: quomodo dicitis animae meae, Transmigra in montem sicut*

passer **(Psal. X, 2)**. Minus vigilanter id observarant Corinthii, cum offensis quasi vigilibus secederent apud eos, et minime pertransirent. *Ego quidem Cephae; ego autem Pauli,* aiunt; *ego vero Apollo* **(I Cor. I, 12)**. Sed quid fecerunt vigiles sobrii, vigiles circumspecti? Non enim poterant sibi suscipere sponsam, qui bene eam aemulabantur, qui aemulabantur Dei aemulatione, qui desponderant uni viro virginem castam exhibere Christo. *Percusserunt me et vulneraverunt me,* ait. Utquid ita? Ni fallor, urgebant ut pertransiret, perinde inventura dilectum. Denique etiam *tulerunt pallium meum* **(Cantic. V, 7)**, inquit, haud dubium quin ut curreret expedita. Animadvertere est quam valide percutiat, quibus sagittis Apostolus vulneret eos qui divertisse apud vigiles videbantur. *Nunquid Paulus pro vobis cruxifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis?* **(I Cor. I, 13)**. et item: *Cum enim dicit quis, Ego sum Pauli; alius autem, Ego sum Apollo: nonne homines estis? Quid ergo est Apollo? quid vero Paulus? Ministri ejus cui credidistis?* **(I Cor. III, 45)**. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Non in vigilibus, non in homine, non in angelo, sed in me, inquit, speravit, nihil boni nisi ex me, ne per ipsos exspectans. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum **(Jacobi I, 17)**. Ex me vigiliae hominum utiles, circa opera utique manifesta: eis nimirum custodes homines deputavi. Ex me excubiae angelorum, observantium secretiores motus, specialiter sollicitantium, propulsantium suggestores iniquos. Caeterum intima sane custodia secretissimae intentionis, non modo ex me, verum etiam per me fiat necesse est, quod illo quidem humanus nequeat, sed ne angelicus quoque oculus penetrare.

4. Agnoscamus triplicem hanc custodiam, fratres, et exhibeamus nos eis, quales cuique convenit exhiberi. Provideamus bona coram hominibus, coram angelis, coram Deo. Contendamus placere omnibus per omnia, sed maxime ei qui maximus est super omnia. In conspectu angelorum psallamus ei, ut in eis impleatur quod scriptum est: *Qui timent te, videbunt me et laetabuntur, quia in verba tua supersperavi* **(Psal. CXVIII, 74)**. Obediamus praepositis nostris, qui pervigilant, tanquam reddituri rationem pro animabus nostris, ut non cum tristitia hoc faciant **(Hebr. XIII, 17)**. Et quidem (gratias Deo, ex cujus solo **872** munere venit) non est quod multum vos moneam; non est quod multum vobis timeam in hac parte. Quod enim est gaudium meum et gloria mea, nisi prompta obeditio, et irreprehensibilis conversatio vestra? Quid si certo cognoscerem, ne angelos quidem amplius aliquid in vobis cognoscere quod dedeceat, apud neminem vestrum ex anathemate Jericho quidpiam occultari, non murmurare aliquem, non detrahere in occulto, non simulatorie agere vel remisse, non ignominiosas volvere animo cogitationes, quibus solet, heu! interdum ipsa quoque pars corporis perturbari? Magnum hoc mihi gaudii incrementum, sed nondum utique plenitudo. Non enim tam magni sumus, ut possit nobis adeo esse pro minimo, ab homine judicari non posse, minus autem nihil conscios esse nobis. Caeterum si occultissimum Judicem timent etiam magni; quantum nos ad illius examinis memoriam convenit trepidare? O si mihi contingeret certum esse, nil esse in omnibus nobis illum offendens oculum, qui solus perfecte novit quid sit in homine, videns in eo et qood in se ille non videt? Hoc vel maxime judicium vestigemus, fratres, et eo amplius frequentemus in timore et tremore ipsius

considerationem, quo minus comprehendere possumus investigabilem abyssum judiciorum Dei, et irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritum, cum hoc metu fructuose speratur.

5. Est autem is ipse timor firmissima quaedam et efficax materia spei, si quis prudenter advertat. Siquidem maximum quoddam. Dei donum timor iste, et ex perceptione praesentium firma est exspectatio futurorum. Postremo beneplacitum est Domino super timentes eum **(Psal. CXLVI, 11)**; et utique vita in voluntate ejus, et in beneplacito ejus salus aeterna. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Dulcissima liberalitas, in se sperantibus non deesse. Hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo qui totum hominem salvum facit. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos; ad te clamaverunt, et salvi facti sunt, in te speraverunt, et non sunt confusi* **(Psal. XXI, 5, 6)**. Quis enim speravit in eo, et confusus est? Sperate in eo, omnis congregatio populi. Quemcunque enim locum calcaverit pes vester, vester erit. Pes vester utique spes vestra est. Quantumcumque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit et non titubet. Quid timeat aspidem aut basiliscum? quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expavescat?

6. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Porro liberatum quidem, ne iterum impugnetur, ne iterum egeat liberari, protegam eum et conservabo: si tamen cognoverit nomen meum, nec sibi tribuat quod liberatus est, sed nomini meo det gloriam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* In praesentia enim vultus glorificatio, in notitia nominis protectio exhibetur. Spes in nomine, res in facie est. Quod

enim videt quis, quis sperat? **(Rom. VIII, 24.)** *Fides* utique *ex auditu* **(Rom. X, 17)**; et eo quidem, juxta eumdem Apostolum, *est rerum substantia sperandarum* **(Hebr. XI, 1)**. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Non novit nomen ejus, qui illud assumit in vanum, qui dicit ei, Domine, Domine, et non facit quae dicit ipse. Non novit nomen ejus, qui eum nec honorat ut Patrem, nec ut Dominum timet. Non novit nomen ejus, qui ad vanitates et insanias falsas convertitur. *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas* **(Psal. XXXIX, 5)**. Hoc nomen cognoverat qui dicebat: *Non enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri* **(Act. IV, 12)**. Nos quoque si novimus nomen sanctum quod invocatum est super nos, desiderandum utique nobis, ut semper sanctificetur in nobis, atque ita orandum juxta doctrinam utique Salvatoris: *Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum* **(Matth. VI, 9)**. Denique audi quid sequatur in Psalmo: *Clamavit ad me, et ego exaudiam eum.* Hic fructus notitiae nominis, clamor orationis: porro fructus clamoris, exauditio Salvatoris. Quomodo **873** enim aut non invocans exaudiri poterat; aut nomen Domini nesciens, invocare? Gratias ei qui manifestavit hominibus nomen Patris, fructum salutis in ejus invocatione constituens, sicut scriptum est: *Quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit* **(Joel II, 32)**.

SERMO XVI. *De versu decimo sexto, «Clamavit ad me, et ego exaudiam eum,»* etc.

1. *Clamavit ad me, et exaudium eum.* Hoc plane est testamentum pacis, hoc pietatis foedus, hoc pactum misericordiae et miserationis. *Speravit,* ait, *in me, liberabo eum.* Nomen meum cognovit, protegam eum; invocavit me, et ego exaudiam eum. Non dicit: Dignus fuit, justus et rectus fuit, innocens manibus et mundo corde: propterea liberabo, protegam, et exaudiam eum . Si enim haec aut similia diceret, quis non diffideret? Quis gloriabitur castum se habere cor? Nunc autem apud te propitiatio est, et propter hanc legem tuam sustinui te, Domine. Dulcis lex, quae meritum exauditionis in clamore constituit postulationis. *Clamavit,* inquit, *ad me, et exaudiam eum.* Merito non exauditur qui clamare dissimulat, aut omnino non postulans, aut tepide postulans et remisse. Siquidem in Dei auribus desiderium vehemens clamor magnus: e regione autem remissa intentio, vox submissa. Quando illa penetrabit nubes? quando audietur in coelis? Nempe ut clamandum sibi noverit homo, inter primordia suae orationis ipsum quem oraturus est Patrem in coelis esse protinus admonetur, quod videlicet impetu quodam spiritus illo sibi jaculandam esse meminerit orationem. Spiritus est Deus, et in spiritu clamet necesse est, quisquis clamorem suum ad eum desiderat pervenire . Sicut enim in faciem hominis non respicit tanquam homo, sed magis intuetur cor: sic ad cordis potius vocem, quam corporis, aures ejus; cui merito dicitur, *Deus cordis mei* **(Psal. LXXII, 26)**. Hinc est quod Moyses, foris tacens, intus auditur, dicente Domino, *Quid clamas ad me?* **(Exod. XIV, 15.)**

2. *Clamavit ad me, et exaudiam eum.* Non immerito. Clamorem magnum sane magnitudo necessitatis extorsit.

Quid enim clamans petiit, nisi consolationem, liberationem, glorificationem? Alioquin quomodo super his exauditur, si pro aliis clamat? *Exaudiam eum,* ait. In quo exaudies, Domine, vel in quibus? *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum.* Ad magnum illud triduum, quod proxime sumus celebraturi, hunc mihi ternarium arbitror referendum. Siquidem et ipse propter nos tribulationem et dolorem invenit, quando proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Verumtamen quae de ipso erant, sicut ante mortem praedixerat, finem habuerunt; et sicut in morte dixit, Consummata sunt et extunc sabbatizavit. Nec dilata est gloria resurrectionis: die tertia, summo diluculo Sol justitiae de tumulo ortus est nobis. Ita ergo fructus pariter tribulationis et veritas ereptionis in manifestatione glorificationis apparuit. Nihilominus quoque et in nobis simile quoddam triduum posse videbitur assignari. *Cum ipso sum,* ait, *in tribulatione.* Quando hoc, nisi in die tribulationis nostrae, in die crucis nostrae? dum impletur quod ipse ait, *In mundo quidem pressuram habebitis* **(Joan. XVI, 33)**; et quod Apostolus ejus, *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur* **(II Tim. III, 12)**. Nam liberatio plena atque perfecta ante diem sepulturae esse non poterit, quod maneat jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturae in matrem omnium **(Eccli. XL, 1)**. In hac ergo die eripiam eum, inquit, quando nihil jam ultra quod vel corpori, vel animae faciat, mundus habebit. Sane glorificatio diem ultimum manet, diem resurrectionis, quando surget in gloria, quod in ignominia interim seminatur.

874 3. Unde scimus quod nobiscum sit in tribulatione? Ex eo utique quod in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo? Omne gaudium existimemus, cum in tentationes (*alias,* tribulationes) varias inciderimus, fratres mei; non modo quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei **(Act. XIV, 21)**, sed quoniam juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde **(Psal. XXXIII, 19)**. *Si ambulavero in medio umbrae mortis,* ait quidam, *non timebo mala, quoniam tu mecum es* **(Psal. XXII, 4)**. Ita ergo nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Quando autem nos erimus cum ipso? Nimirum quando rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus. Quando apparebimus cum ipso in gloria? Nempe cum Christus apparuerit vita nostra. Interim sane abscondatur necesse est, ut praecedat tribulatio ereptionem, ereptio glorificationem. Vox liberati: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* **(Psal. CXIV, 7, 8)**. *Eripiam eum, et glorificabo eum.* Felix, qui te interim consolatorem et adjutorem habet, adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. At quam felicior, quem jam eripuisti et exemisti tantis malis! quam felicior, qui jam exemptus de laqueo venantium, qui jam raptus est ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam ejus! Longe tamen prae his omnibus felicissimus ille erit, quem assumpseris ad te ipsum, quem repleveris in bonis domus tuae, et claritati tuae conformaveris eum.

4. Et nunc, filioli, clamemus in coelum, et miserebitur nostri Deus noster. Clamemus in coelum, quia sub coelo omnia labor et dolor, et vanitas, et afflictio spiritus. Denique pravum est cor hominis et imperscrutabile **(Jerem. XVII, 9)**, proni sensus ejus in malum. Non est in me bonum, hoc est in carne mea. Lex peccati in ea habitat, adversus spiritum concupiscit. Postremo et cor meum dereliquit me, et corpus mortuum est propter peccatum. Sufficit autem diei quoque malitia sua; et est mundus ipse positus in maligno. Quam nequam in omnibus saeculum praesens! quam nequiter adversus animam saecularia desideria militare noscuntur! Sunt et principes mundi hujus, tenebrarum harum, spirituales nequitiae, et aereae potestates, et inter eas callidior cunctis animantibus serpens. Haec ergo sub sole omnia: haec omnia sub coelo. Ad quod horum omnium confugium facis? In quo horum omnium speras solatii aliquid, aliquid auxilii invenire? Si quaeras intra te, aruit cor tuum, et oblivioni datum te reperies, tanquam mortuum a corde. Si infra te, corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Si circa te, etiam terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem **(Sap. I, 15)**. Qaaere ergo supra te, sed cautus esto ventosa agmina transilire. Quia enim omne datum optimum, et omne donum perfectum nonnisi desursum esse noverunt, medium iter latrunculi obsedere. Transi ergo, transi pervigiles illas nequitias, quae tam indefesse custodiunt et observant, ne quis in illam possit evadere civitatem. Si te percusserint, si vulneraverint, dimitte eis pallium, quod in Aegypto olim Joseph adulterae dereliquit **(Gen. XVXIX, 12)**: dimitte sindonem, ut cum evangelico illo juvene profugias nudus ab eis **(Marc. XIV, 52)**. Numquid non solum pallium ejus et sindonem dederat Deus in manus impii? in cujus facultatem et caruem dans

potestatem, *Verumtamen animam,* ait, *illius serva* **(Job II, 6)**. Ita ergo sursum cor, sursum clamor, sursum desideria, sursum conversatio, sursum intentio, et omnis exspectatio tua desursum sit. Clama in coelum ut exaudiaris, et qui in coelis est Pater mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te. Mittat interim auxilium de tribulatione, eripiat a tribulatione, et glorificet in resurrectione. Magna sunt haec, sed tu, magne Domine, promisisti. Ex tua promissione speramus, inde audemus dicere: Si corde clamemus pio, certe debes ex promisso . Amen.

875 SERMO XVII. *De versu decimo septimo, «Longitudine dierum replebo eum,»* etc.

1. Bene nobiscum agitur, fratres; satis competit huic tempori versus Psalmi. Celebraturis proxime Dominicam Resurrectionem, jam nunc cuique nostrum sua promittitur: ut festivius in capite suo factum recolant membra, quod in se ipsis praestolantur aliquando faciendum. Congruus finis Psalmi, ubi psallenti finis promittitur tam beatus. Jucunde completur, dum in eo spondetur repletio tam jucunda. *Longitudine,* inquit, *dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Saepius vos admoneo, fratres, quod juxta Pauli sententiam, *promissionem* habeat *pietas vitae ejus quae nunc est, pariter et futurae* **(I Tim. IV, 8)**. Unde et idem ait: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam* **(Rom. VI, 22)**. Ipsa est quae hoc loco promittitur plenitudo, ipsa longitudo dierum. Quid enim tam longum, quam quod aeternum est?

quid tam longum, quam quod nullo fine praeciditur? Bonus finis, vita aeterna; bonus finis, qui finem non habet. Et sane cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est. Amplectamur itaque sanctificationem, quoniam bona est, quoniam finis ejus vita sine fine. Sanctimoniam sectemur et pacem, sine qua nemo videbit Deum **(Hebr. XII, 14)**. *Longitudine,* inquit, *dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Dextrae Dei est ista promissio; munus est dextrae, quam sibi olim sanctus porrigi optabat: *Operi,* inquit, *manuum tuarum porriges dexteram* **(Job XIV, 15)**. Delectationes in dextera hac usque in finem. Hanc nimirum et ille sibi porrigi optavit, et obtinuit dexteram, de quo Psalmista ait: *Vitam petiit a te, et tribuisti ei longitudinem dierum in saeculum, et in saeculum saeculi* **(Psal. XX, 5)**. Manifestius denique Sapiens dixit: *In sinistra illius divitiae et gloria, in dextera autem ejus longiturnitas vitae* **(Prov. III, 16)**. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Haec enim vita, qua vivimus, magis mors est; nec simpliciter vita, sed vita mortalis. Moritur homo, dicimus, quando morti certissime jam appropinquat. Quid vero agimus ex quo primum incipimus vivere, nisi morti appropinquare, et incipere mori? Sed et dies qualescunque vitae hujus, pauci et mali sunt, sicut sanctus patriarcha testatur **(Gen. XLVII, 9)**. Ibi vere vivitur, ubi vivida vita est et vitalis: ibi dies boni, ubi interminabilis longitudo dierum. Gratias ei, qui tam non modo fortiter, sed et suaviter disponit universa. Eorum nempe paucitas dierum finietur brevi, quorum sufficit cuique malitia sua. Ubi autem dierum bonitas, aeternitas quoque non deerit.

2. *Longitudine dierum replebo eum.* Quod prius dixerat: *Glorificabo eum,* evidentius hoc versiculo declaravit. Cui tamen non sufficeret ab eo glorificari, cujus perfecta sunt opera? Non enim tanta immensitas, nisi in immensum quempiam glorificare potest. Necesse est magna sit glorificatio, a magnifica gloria quae descendit. *Voce delapsa a magnifica gloria,* ait Petrus **(II Petr. I, 17)**. Bene magnifica gloria, glorificans tam magnifice, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. Fallax gloria, et vana est claritas, dies hominum brevis. Sapiens ejusmodi non optavit; magis loquetur ex corde ei qui intuetur cor: *Et diem hominis non desideravi, tu scis* **(Jerem. XVII, 16)**. Ego tamen plus aliquid quam non desiderat desidero, ut ne recipiam quidem. Scio enim cujus vox sit: *Ego claritatem ab homine non accipio* **(Joan. V, 41)**. Quam vero miseri, qui gloriam quae ab invicem est quaerimus, et nolumus eam quae a solo est Deo! Sola siquidem ea, quam solam negligimus, longitudinem habet, sola repletionem. Breves dies hominis, et dies ejus tanquam flos agri sic efflorebit. *Exsiccatum est,* inquit, *fenum, et cecidit flos; verbum autem Domini in aeternum manet* **(Isai. XL, 8)**. Verus nimirum dies, qui non novit occasum, aeterna veritas, vera aeternitas; ac proinde vera, aeternaque satietas. Alioquin quomodo gloria illa replebit, quae fallax et vana est? Denique et inanis dicitur, ut noveris **876** te ex ea magis exinaniri posse, non posse repleri. Bonum ergo interim magis abjectio, quam elatio est; bonum magis necessitas, quam voluptas: quod, cum utraque res citius transeat, altera poenam habeat, altera sit paritura coronam.

3. Utilis tribulatio, quae probationem operatur, ducit ad gloriam. *Cum ipso sum,* inquit, *in tribulatione, eripiam eum,*

et glorificabo eum. Agamus gratias Patri misericordiarum, qui nobiscum est in tribulatione, et in omni tribulatione nostra nos consolatur. Res enim, ut dixi, necessaria, tribulatio, quae in gloriam vertitur; tristitia, quae mutatur in gaudium, gaudium sane longum, quod nemo tollit a nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum. Res necessaria est ista necessitas, quae coronam parit. Non contemnamus, fratres: semen modicum est; magnus exinde fructus exsurgit. Forte insipidum, forte acerbum est, forte granum sinapis. Non consideremus quae videntur, sed quae non videntur in eo: quae enim videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna **(II Cor. IV, 18)**. Praelibemus primitias gloriae, gloriemur in spe gloriae magni Dei. Non solum autem, sed, ut dicam expressius, gloriemur in tribulatione, in ea siquidem spes gloriae est. Vide si non hoc ipsum docere te voluit Apostolus, cum subjunxit: Quoniam *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem.* Manifeste advertere est in his verbis, cum praemisisset Apostolus gloriari in spe, non aliud aliquid, sed amplius eum addidisse dicendo: *Non solum autem, sed et gloriari in tribulationibus* **(Rom. V, 4, 3)**. Non enim altera gloriatio commendatur, sed additur magis, ubi spes gloriae, ubi ipsa spei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione spes gloriae, imo et ipsa in tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus in semine, sicut ipse fructus in semine est. In hunc modum etiam modo regnum Dei intra nos est, thesaurus ingens in fictili vase, in agro vili. Est, inquam, sed absconditum est. Felix, qui ibi invenerit illud? Quis ille? Nempe qui messem magis cogitaverit, quam sementem. Oculus fidei invenit hunc thesaurum, non secundum faciem judicans; sed videns quae non apparent, et intuens quae non videntur. Quam veraciter

hunc thesaurum invenerat, quem volebat inveniri et ab aliis, qui dicebat: *Momentaneum hoc et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum pondus gloriae operatur in nobis* **(II Cor. IV, 17)**. Non dixit: Remunerabitur, sed, *aeternum pondus gloriae operatur in nobis.* Latet gloria, fratres mei, abscondita nobis est in tribulatione, in momentaneo hoc latet aeternitas, in hoc levi pondus sublime et supra modum. Interim ergo festinemus nobis emere agrum istum, emere thesaurum istum, qui absconditus est in agro. Omne gaudium existimemus, cum in varias inciderimus tribulationes. Dicamus ex animo, dicamus ex sententia: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii* **(Eccle. VII, 3)**.

4. *Cum ipso sum in tribulatione,* ait Deus: et ego aliud interim requiram quam tribulationem? Mihi adhaerere Deo bonum est; non solum autem, sed et ponere in Domino spem meam **(Psal. LXXII, 28)**; quia *eripiam eum,* inquit, *et glorificabo eum. Cum ipso sum in tribulatione. Deliciae,* inquit, *meae esse cum filiis hominum* **(Prov. VIII, 31)**. Emamanuel, *nobiscum Deus. Ave, gratia plena,* ait angelus ad Mariam, *Dominus tecum* **(Luc. I, 28)**. In plenitudine gratiae nobiscum est, in plenitudine gloriae erimus nos cum illo. Descendit, ut prope sit his qui tribulato sunt corde, ut nobiscum sit in tribulatione nostra. Erit autem quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus; si tamen curemus interim eum habere nobiscum, ut sit comes viae, qui patriae redditor est futurus: imo qui tunc patria, modo sit via. Bonum mihi, Domine, tribulari, dummodo ipse sis mecum, quam regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi, Domine,

in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam esse sine te vel in coelo. Quid enim mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? Aurum **877** probat fornax, et viros justos tentatio tribulationis **(Eccli. XXVII, 6)**. Ibi, ibi cum eis es, Domine; ibi in tuo nomine congregatis medius astas, sicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere, ut diceret: Quia *species quarti, similis Filio Dei* **(Dan. III, 92)**. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Saevit ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Nihilominus quoque si ille cripit, quis est qui rapiat de manu ejus? quia est qui de manu ejus possit eruere? Postremo, si ille glorificat, quisnam alius inglorium faciet? si ille glorificat, quis himiliabit?

5. Audi denique quanam gloria ipse glorificet. *Longitudine,* inquit, *dierum replebo eum.* Et primo quidem in eo quod *dierum* nomen pluraliter posuit, non vicissitudinem aliquam, sed multitudinem voluit commendare. Alioquin si vicissitudinem suspicaris, melior est dies una in atriis Domini super millia **(Psal. LXXXIII, 11)**. Legimus sanctos atque perfectos viros etiam ab his diebus nostris plenos migrasse dierum: nec sane aliud, quam virtutum plenos, plenos intelligimus gratiarum. Nimirum in hanc plenitudinem, velut de die in diem, de claritate in claritatem, non quidem a suo, sed a Domini spiritu transformantur. Si ergo dies gratia dicitur; si, ut supra meminimus, et dies hominis, claritas quae ab homine est, et male nitens gloria, quam ab invicem quaerimus: quomodo non magis verus dies, imo et plenus meridies, verae gloriae plenitudo? Quod si dies plurimos divisiones dicimus gratiarum; quomodo non in

multiplici gloria dierum intelligitur multitudo? Postremo evidentius audi sine ulla vicissitudine dies multos. *Erit lux lunae sicut lux solis,* ait propheta, *et lux solis septempliciter sicut lux septem dierum* **(Isai. XXX, 26)**. Istis, ni fallor, cunctis diebus vitae suae psalmos suos cantare in domo Domini rex fidelis optabat. Erit enim devotos esse Deo ad singula tantae et tam multiplicis gloriae munera, et in omnibus semper gratias agere, quasi cunctis diebus psalmos dicere nomini ejus.

6. *Longitudine dierum replebo eum.* Ac si manifestius dicat: Scio quid desideret, scio quid sitiat, quid sapiat ei. Non ei aurum vel argentum sapit, non voluptas, non curiositas, non dignitas aliqua saecularis. Omnia detrimentum facit, omnia aspernatur et arbitratur ut stercora. Exinanivit penitus semetipsum, nec se ex his patitur occupari, quibus novit se non posse repleri. Non ignorat ad cujus imaginem conditus sit, cujus magnitudinis sit capax; nec sustinet de modico crescere, ut de maximo minuatur. Itaque *longitudine dierum replebo eam,* quem nisi lux vera reficere, nisi aeterna implere non potest: siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fastidium habet. Erit enim securitas de aeternitate, gloriatio de veritate, exsultatio de satietate. *Et ostendam illi salutare meum.* Nimirum extunc videre merebitur quod optavit, cum sibi Rex gloriae gloriosam exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam ob splendorem diei, sed neque rugam ob omnimodam plenitudinem sui. Alioquin ad illius fulgorem luminis, sicut non impurus, sic nec turbatus quidem in aliquo animus vel inquietus assurgit. Inde est quod nunc quoque, ut supra memini, sanctimoniam simul et pacem sectari praecipimur, quod sine his nemo videat

Deum **(Hebr. XII, 14)**. Cum ergo repleverit in bonis desiderium tuum, ut non aliud sit quod requiras, serenato penitus ex ipsa plenitudine animo, videre jam poteris serenitatem illam, illam plenitudinem majestatis, similis Deo factus, quod videas eum sicuti est: aut forte quia [*alias,* jam] plenus omni gloria in semetipso, etiam foris salvationem, quam operatus est Deus, et plenam majestate ejus omnem terram undique circumspiciet deliciosissimi saeculi habitator. Ad hoc quoque referri posse videbitur quod adjecit: *Et ostendam illi salutare meum.*

7. Alioquin accipiamus, si magis placet, etiam hoc modo, ut ipsos quos promiserat dies in hac ostensione salutaris exponat. *Longitudine,* inquit, *dierum* **878** *replebo eum.* Et tanquam quaereres, unde erit dies in civitate, de qua legimus, quia non lucebit ibi sol per diem, nox enim non erit in ea. *Ostendam illi,* ait, *salutare meum:* ut, quemadmodum et in illa Scriptura legitur, Lucerna ejus sit Agnus **(Apoc. XXI, 23)**. *Ostendam illi salutare meum.* Non jam in fide erudiam, non jam exercebo in spe, sed in specie adimplebo. *Ostendam illi salutare meum,* ostendam illi Jesum meum, ut in aeternum jam videat in quem credidit, quem dilexit, quem semper optavit. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis **(Psal. LXXXIV, 8)**. Ostende nobis, Domine, salutare tuum, et sufficit nobis. Qui enim videt illud, videt et te: quia ipsum in te, et tu in ipso. Haec est autem vita aeterna, ut cognoscamus te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum **(Joan. XVII, 3)**. Itaque tunc dimittes servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, cum viderint oculi mei salutare tuum, Jesum tuum, Dominum nostrum, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

IN DOMINICA PALMARUM.

SERMO I. *De tribus ordinibus obsequentium Christo.*

1. Non sine causa spiritum Sponsi pariter et Dei sui habens Ecclesia, processionem hodie nova quadam et mira conjunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet, passio planctum. Quoniam ergo sapientibus et insipientibus debitores sumus, videamus quid utrisque conferat haec conjunctio. Et prius quidem quid saecularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat ergo saecularis anima, videat et intelligat, quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propter hoc enim qui caetera quoque coepit facere et docere, non solum verbis praedicans, sed et exemplis; quod ante praedixerat per prophetam, Quoniam *omnis caro fenum, et omnis gloria ejus, tanquam flos feni* **(Isai. XL, 6)**, etiam apparens in carne manifeste studuit probare in se ipso. Unde et processionis gloria voluit sublimari, qui paulo post sibi noverat imminere diem ignominiosissimae passionis. Quis ergo sperare jam debeat in incerto gloriae temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit, creatore temporum et conditore universitatis, post exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem sequi? In eadem enim civitate, a plebe eadem, et eodem tempore, nunc quidem processionis gloria et divinis

est laudibus honoratus; postmodum vero interrogatus contumeliis et tormento, et cum sceleratis deputatus Hic est transitoriae finis laetitiae, hic fructus gloriae temporalis. Propterea prudenter orat propheta, ut cantet Domino gloria ejus, et non compungatur **(Psal. XXIX, 13)**; id est, processionem habeat, quam passio non sequatur.

2. Vobis autem, charissimi, tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione quidem coelestis patriae repraesentamus gloriam, in passione monstramus viam. Nam si in processione quidem venit tibi in mentem futura illa laetitia et exsultatio multa nimis, quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera; si tota concupiscentia videre desideras diem illam, quando suscipietur in coelesti Jerusalem Christus Dominus, caput cum omnibus membris, portans triumphum victoriae, applaudentibus jam non popularibus turmis, sed virtutibus angelicis, clamantibus undique populis utriusque Testamenti, *Benedictus qui venit in nomine Domini* **(Matth. XXXI, 9)**: si, inquam, considerasti in processione quo properandum sit, disce in passione qua sit eundum. Haec est enim via vitae, tribulatio praesens; via gloriae, via civitatis habitaculi, via regni, secundum quod clamat latro de cruce: *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum* **(Luc. XXIII, 42)**. Euntem in regnum vidit, quo cum pervenisset, sui memorem esse rogavit. Pervenit ergo et ipse: sed si vis nosse quam compendiosa via, eadem die meruit cum Domino **879** esse in paradiso. Tolerabilem proinde reddit passionis laborem gloria processionis quoniam amanti nihil difficile est.

3. Nec mireris quod praesenti processione coelestem dixerim repraesentari, quando unus et idem in utraque suscipitur, etsi

longe aliter et ab aliis. In hac enim processione irrationabili jumento Christus insidet: in illa vero jumentum quidem futurum est, sed rationale: quoniam *homines et jumenta salvos facies, Domine* **(Psal. XXXV, 7)**. Cui simile est illud: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum* **(Psal. LXXII, 23)**. Et vide si non de processione loquitur, cum sequatur: *Tenuisti manum dexteram meam et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me.* Ibi certe ne ipse quidem pullus deerit: quoniam etsi murmuret haereticus parvulos non sinens venire, parvulorum baptismo detrahens , qui parvulus natus est, et primam parvulorum elegit aciem (Innocentes loquor), hodie quoque parvulos a gratia non excludit: quia nec pietati incongruum, nec majestati ejus difficile est, ut suppleat munus gratiae, quod minus in eis habet natura possibile. Ibi non ramos arborum, non vilia vestimenta popularis turma prosternet: sed demittent pennas suas animalia sancta, deponent coronas suas ante thronum Agni viginti quatuor seniores, et virtutes omnes angelicae quidquid habent gloriae vel decoris, totum ei adscribent, totum ei attribuent **(Apoc. IV)**.

4. Jam vero quoniam de jumento et vestibus, et de ramis arborum mentio facta est, considerare diligentius libet triplex obsequium, quod in processione hac exhiberi video Salvatori: primum quidem, a jumento cui insidet; secundum ab eis qui sua illi vestimenta sternunt; tertium vero, ab his qui de arboribus ramos caedere perhibentur. Nonne tamen omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittunt, et quasi sine gravamine obsequuntur Domino, solum vero jumentum semetipsum exponit ejus obsequio? Silendum mihi est, ut elationem caveatis; an magis loquar, ut habeatis

consolationem? Jumentum certe, cui insidet Christus, nonne vos estis, juxta praeceptum Apostoli, glorificantes et portantes Deum in corporibus vestris? **(I Cor. VI, 20.)** Expendunt enim saeculares homines in obsequium Domini, non quidem corpora, sed quae adjacent, et necessaria sunt corporibus, cum de terrena substantia eleemosynas largiuntur. Praelati quoque ramos caedunt de arboribus, verbi causa, cum de fide et obedientia Abrahae, de castitate Joseph, de mansuetudine Moysi, caeterorumque sanctorum virtutibus evangelizant. Verumtamen et illi de promptuariis plenis largiuntur; et hi quae acceperunt gratis, gratis nihilominus dare jubentur. Omnes tamen, si fideliter suo quisque intentus fuerit ministerio, in processione Salvatoris sunt, et cum eo ingrediuntur in sanctam civitatem; quoniam tres praevidit propheta salvandos, Noe caedentem ramos in arcae fabricam; Danielem in vili edulio, et labore abstinentiae factum tanquam jumentum, Salvatoremque portantem; tertium quoque Job, bene dispensantem substantiam hujus mundi, et de velleribus ovium suarum pauperum latera calefacientem **(Ezech. XIV, 14)**. Cui tamen in processione illa Jesus propinquior, cui de tribus ordinibus salus vicinior, facile, credo, potestis advertere.

SERMO II. *De passione, et processione, et quatuor ordinibus processionis.*

1. Necesse est ut loquamur hodie brevius propter angustiam temporis. Multa quidem nobis ministrat processio, quam celebraturi sumus, sed eadem impedit ne dicere plura

possimus. Celebraturi sumus hodie processionem, et paulo post audituri passionem. **880** Quid sibi vult mirabilis ista conjunctio, aut quid cogitaverunt patres nostri, passionem addentes processioni? Nam processio quidem merito repraesentatur hodie, quae facta est hodie; passio vero cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? Opportune utique processioni passio conjuncta est, ut discamus in nulla laetitia hujus saeculi habere fiduciam, scientes quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propterea non simus stulti, ut occidat nos prosperitas nostra; sed in die bonorum non immemores simus malorum, et e converso. Istis enim mistum est praesens saeculum, non saecularibus tantum, sed etiam spiritualibus viris. Nam et saecularibus viris aliquando quae placent, quandoque quae displicent videmus accidere; et ipsis nihilominus spiritualibus non semper tristia, non semper laeta succedunt, sed vespere et mane dies unus; et illud: *Visitas eum diluculo, et subito probas illum* **(Job VII, 18)**. Verum hoc interim dum praesens saeculum manet, vel magis manat et fluit.

2. Caeterum post hoc saeculum duo futura sunt saecula valde divisa et diversa: ita ut in altero non sit nisi fletus et stridor dentium; in altero sit sola gratiarum actio, et vox laudis. *Absterget enim Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum: et mors jam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quoniam priora transierunt* **(Apoc. XXI, 4)**. Interim sicut amatores mundi multa patiuntur adversa: sic nec ipsis servis Dei omnia in hoc mundo optata succedunt. In die ergo malorum memores sunt bonorum, ne pusillanimes fiant et impatientes, sicut is de quo legimus in psalmo: *Confitebitur tibi cum benefeceris ei* **(Psal.**

XLVIII, 19). In die quoque bonorum non immemores sunt malorum; ne extollantur, ut dicant in abundantia sua: Non movebimur in aeternum. Sicut enim saecularium rerum prosperitas occidit stultum saecularem, sic potest abundantia spiritualis prosperitatis occidere indoctum spiritualem, atque ideo non spiritualem. Spiritualis quippe dijudicat omnia. Unde autem eveniat quod stultum occidit prosperitas **(Prov. I, 32)**, et non sapientem, alibi habemus: *Cor sapientis ubi tristitia, et cor stultorum ubi laetitia.* Merito proinde ait: *melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii* **(Eccle. VII, 3)**. Licet enim multos frangat adversitas, tamen multo plures extollit prosperitas, sicut scriptum est: *Cadent a latere tuo mille,* sinistro scilicet, per quod designatur adversitas; *et decem millia,* id est multo plures, *a dextris tuis* **(Psal. XC, 7)**, in quibus prosperitas designatur. Denique quia utrobique periculum est, orat Sapiens et dicit: *Divitias et paupertatem ne dederis mihi* **(Prov, XXX, 8)**: ne forte aut divitiae extollerent in superbiam; aut paupertas dejiceret in impatientiam.

3. Unde et Dominus sicut in passione patientiam, ita in processione humilitatem exhibere curavit. In illa enim tanquam ovis ad occisionem ductus est, et quasi agnus coram tondente obmutuit, et non aperuit os suum: qui cum percuteretur, non comminabatur, sed magis orabat, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* **(Luc. XXIII, 34)**. In processione autem quid? Parabant sese populi, ut exirent obviam ei, nec eum latebat qui noverat quid esset in homine. Propter quod et ipse paratus est, non in curribus et in equis, nec in frenis argenteis, aut sellis auro tectis: sed humilis

aselli tergo sedens, suppositis apostolorum vestibus, quas ego de pretiosioribus regionis fuisse non credo.

4. Sed quid fuit quod processionem habere voluit, qui mox futuram noverat passionem? Forte ut amarior esset passio, quam processio praecessisset. Ab eodem enim populo, in eodem loco, et ipso tempore, paucissimis diebus interpositis, primo cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quam dissimile est: *Tolle, tolle, crucifige eum* **(Joan. XIX, 15)**; et: *Benedictus qui venit in nomine Domini; hosanna in altissimis!* **(Matth. XXI, 9.)** Quam dissimile: *Rex Israel* **(Joan. XII, 13)**; et: *Non habemus regem nisi Caesarem!* **(Joan. XIX, 15.)** Quam dissimiles rami virentes et crux, flores et spinae! Cui **881** prius sternebantur vestimenta aliena, ecce suis exuitur, et sors mittitur super ea. Vae tibi, amaritudo peccatorum nostrorum, propter quae solvenda, tanta amaritudo necessaria est.

5. Jam vero ad processionem accedens, tanquam quatuor ordines in ea mihi videor intueri: et fortassis in hac nostra processione hodie omnes poterunt inveniri. Praeibant enim aliqui, et viam parabant. Ipsi sunt qui viam parant Domino ad corda vestra, qui vos regunt, et dirigunt gressus vestros in viam pacis. Alii sequebantur: et hi sunt qui propriae inscientiae conscii, devote sequuntur, et adhaerent semper vestigiis praecedentium. Erant quoque discipuli, tanquam domestici, lateri ejus adhaerentes. Ipsi sunt qui optimam partem elegerunt, qui in claustro soli Deo vivunt, semper Deo adhaerentes, et ejus placitum considerantes. Ipsum quoque jumentum, cui insidebat, non defuit: quod designat duros corde, et animos quodammodo bestiales. Verum non fuit animalium ibi hujusmodi copiosior multitudo; nec oportuit.

Tales enim magis oneri sunt quam honori, nec propter eos processio valde gloriosior est. Hujusmodi namque cantare non norunt, sed male sonoros dant rugitus. Ipsi sunt qui virga semper et calcaribus egent. Attamen nec ipsos relinquet Dominus, dum disciplinam ferre voluerint. His enim dicitur: *Servite Domino in timore;* et: *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa* **(Psal. II, 11, 12)**. Postquam enim jumentum hoc disciplinam ferre noluerit, quid restat, nisi ut abjiciat eum Dominus cum indignatione quadam, et protinus exeat a via, currens ad spinas et tribulos, a quibus suffocatur verbum Dei; qui sunt divitiae hujus mundi, et voluptates carnis?

6. Sed si qui tales sunt hic, quibus gravis sit ordo, et omnia onerosa; quos pungi frequenter oporteat et urgeri: obsecramus eos, ut studeant de jumentis, si forte queant, in homines commutari, et computari inter aliquos caeterorum, ut aut de praecedentibus, aut de adhaerentibus et collateralibus, aut de sequentibus sint. Quod si non faciunt, obsecro ut vel in eo quod sunt permaneant, et patienter interim ferant quae salubria sunt, etsi minus suavia, donec complaceat Domino respicere humilitatem eorum, et in melius aliquid cos promovere. Vultis autem ut aliquatenus consolemur jumentum nostrum? Scimus equidem quia cantare non novit. Neque enim de eis est qui dicere possint: *Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae* **(Psal. CXVIII, 54)**. Attamen unum est, quod nemini caeterorum tam prope est Dominus. Nam nec ipsi qui hinc inde adhaerent, tam prope eum habent, ut jumentum cui insidet. Et audi hoc ipsum a Propheta: *Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde* **(Psal. XXXIII, 19)**. Nam et mater quem aegrotantem

novit filium, magis fovet et saepius amplectitur eum. Nemo igitur indignetur, nemo contemnat, dum voluerit esse Christi jumentum. Etenim qui scandalizaverit unum de pusillis istis, illum graviter offendit, qui eos tanquam mater gremio suae fovet misericordiae, donec roborentur. Unde et morum infirmitates patientissime ferendas beatus Benedictus admonuit **(Regul. cap. 72)**.

7. Quatuor ergo sunt genera in processione Domini. Boni prudentes, et boni simplices: hi sunt qui praeeunt, et qui sequuntur. Bonos autem addidi, quia prudentes non boni, iniqui sunt, juxta illud: *Sapientes sunt ut faciant mala* **(Jerem. IV, 22)**; et simplices non boni, stulti sunt. In processione sutem Domini, nec iniquus locum habet, nec stultus. Porro qui adhaerent ei, contemplativi sunt. Qui portant eum et onerantur eo, ipsi sunt duri corde, et parum devoti. Sed ecce omnes sunt in processione Domini, et nemo ex ipsis faciem ejus videt. Nam qui praecedunt, occupati sunt in paranda via, solliciti circa peccata et tentationes aliorum. Qui sequuntur, ipsi omnino faciem ejus videre non possunt: sed, sicut Moysi dictum est, posteriora ejus vident. Jumentum cui insidet, nunquam ad videndum levat oculos, sed pronum est semper in terram. Qui vero **882** adhaerent ipsi, aliquando videre possunt, sed raptim et non continue, nec plene dum adhuc sunt in via. Attamen quantum ad alios, ipsi magis facie ad faciem eum vident, juxta quod item [*alias* affectuosus] de Moyse scriptum est, quia caeteris quidem prophetis per visiones et somnia, Moysi vero facie ad faciem loquebatur. Quantum ad plenam sane visionem, nec ipse Moyses, dum viveret in hoc mundo, impetrare potuit faciei ipsius visionem; quia, sicut ipse ait, *Non videbit me homo, et vivet* **(Exod. XXXIII, 23,**

11, 20). Non videbor, inquit, in hac vita: non videbit quis faciem meam in hac via, et in processione ista. Ipse itaque magna pietate sua donet nobis sic in ejus processione perseverare dum vivimus, ut in magna illa processione, qua cum suis omnibus a Patre suscipiendus est, et traditurus regnum Deo et Patri, sanctam civitatem ingredi mereamur cum eo, qui vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.

SERMO III. *De quinque diebus, processionis, refectionis, passionis, requietionis et resurrectionis.*

1. Cum universa fecerit Deus in numero, pondere et mensura **(Sap. XI, 21)**; specialius tamen ea tempora, quibus in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, quaecunque in eis operatus, locutus aut passus est, ita disposuit, ut ne minimum quidem momentum, ne unum iota a sacramento vacaverit, aut praeterierit sine mysterio. Evidentius tamen quatuor proximos dies, et ipsum quem hodie colimus, illustravit: diem processionis, diem refectionis, passionis, requietionis et resurrectionis suae. Notabiles admodum dies, et inter caeteros insignes magis. Prima siquidem die gloriam suscipere dignatus est humanam, et cum ingenti quodam tripudio, et exsultatione universae terrae, Jerosolymam non propriis (ut hactenus consueverat) pedibus, sed jumento vectus intrare. Et haec quidem praeparatio ad passionem fuit, excitata hinc maxime invidia sacerdotum.

Sane venturas aliquando turbas ut raperent, et eum regem facerent, fugiens legitur declinasse **(Joan. VI, 15)**. Nunc vero etiam non quaesitus adfuit, ut tanquam rex Israel susciperetur et praedicaretur ab eis: quin etiam in haec ipsa praeconia eorum (quod dubium non est) animos excitavit. Sic nimirum et de passione advertere est. Exiit quandoque, et abscondit se ab eis, scilicet Judaeis: nec volebat jam ambulare palam in Judaea, quia quaerebant eum interficere **(Joan. VII, 1)**. Sciens autem quod venerit hora ejus, tanquam potestatem habens spontaneus ipse se obtulit passioni. Decebat nempe Pontificem nostrum tentari per omnia pro similitudine absque peccato **(Hebr. IV, 15)**: ut tanquam verus homo et prospera hominum, et adversa opportune vitaret, opportune susciperet, et utrarumque rerum in se ipso nobis salutare praeberet exemplum. Ut enim temperantiae est praeconia populi et saeculi hujus prospera declinare, sic interdum justitiae est certa quidem dispensatione admittere ea. Persecutio quoque et temporalis omnis adversitas pro loco et tempore prudenter aliquando fugienda erit; cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda.

2. Et in his quidem duobus (prosperitatem et adversitatem loquor) humana omnis vita versatur. Nihilominus autem in illis quatuor notissimis utique speciebus virtus universa consistit. Ita ergo omnem virtutem implere decuit eum, in quo plenius habitabat omnis plenitudo virtutis, ut notum fieret omnibus quia is sciret maxime abundare, sciret et penuriam pati. Non enim Dei Sapientia de his erat, quos occidere prosperitas sua; non Dei Virtus de his quos perdere posset aversio. Utrumque enim scriptum est, quod prosperitas, non tamen omnium sed stultorum, occidat illos: et aversio utique,

non quorumlibet, sed parvulorum, perdat illos **(Prov. I, 31, 32)**. Quam modeste tamen hanc ipsam videtur gloriam suscepisse, ad triumphalem **883** occursum in asino veniens, non in curribus aut in equis! Et dicebat: *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite: Quia Dominus his opus habet* **(Matth. XXI, 31, 3)**. Opus magnum, opus salutis. Nempe homines et jumenta salvos facere venerat, multiplicans misericordiam suam Deus. Initia nostrae conversionis foret ista dignatio, ut primum ex ancilla filium generemus. Solutus est ad mandatum Domini qui antea tenebatur, aut non valens, aut non volens benefacere; aut utroque fortius vinculo alligatus, nec volens scilicet, nec valens. Non novit interim purius in Domino gratulari. Persuasum tenet placere ei quod agit, et consolatur in eo quod sibi eum quodammodo se facere reputet debitorem, saepius memorans quia Dominus his opus habet. Nam processu temporis in eo magis afficietur, ut suo sollicitetur debito, et timeat, ne forte tantis beneficiis inveniatur ingratus, dicens: Quia servus inutilis sum, et bonorum meorum non eges. At haec quidem verax affectio et fidelis: hic filius liberae, cum quo ancillae filius haeres esse non possit. Ita ergo in hac processione.

3. Caeterum ante passionem affectuosissimus [*alias,* affectuosius] Paterfamilias refectionem suis curavit domesticis exhibere: et in hoc quoque apparuit benignitas et humanitas Salvatoris. Cum enim dilexisset suos, in finem dilexit eos, et dicebat: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar* **(Luc. XXII, 15)**. Oportebat enim. Expetierat eos Satanas, ut cribraret sicut triticum: opus erat praevenire refectionem. Denique qui refecti paulo minus defecerunt, quid jejuni fecissent? Hinc fuit

quod non modo corpora, sed etiam corda refecit, et ea quam maxime. Neque enim corporalis passio, sed tentatio spiritualis instabat, quod singulariter ille futurus esset donec transiret. Ea nimirum hostia sicut sola prodesse potuit, sic sola suffecit: nec Christum decuit simul et Petrum, aut Jacobum, vel Joannem pro salute hominum pati. Crucifixi tamen fuere cum eo alii duo, sed duo nequam, de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi, tanquam ex eis minus efficax sacrificium suppleretur.

4. Quibus ergo panibus in coena refecit apostolos? Ut ego arbitror, quinque. *Meus,* inquit, *cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei* **(Joan. IV, 34)**. Cibus utique, sed cibus cordis. Quid enim aeque confirmat et corroborat cor humanum, quid ita in omni necessitate confortat et sustentat, ut divinae voluntatis exsecutio, velut in quemdam animae ventrem, conscientiam scilicet ejus, ingesta? Sic et sermonem divinae exhortationis, et promissionum ejus consolationem, et orantium [*alias,* orationum] lacrymas, panes cordis esse solus ille ignorat, cujus jam aruit cor, pro eo quod suum ipsius panem comedere sit oblitus. Super omnia autem caro Domini vere est cibus, et cibus vitae, panis de coelo vivus **(Joan. VI, 56, 48, 51)**. Nullum ex his in hac tam solemni coena Domini defuisse reperies, si diligenter advertas. Recumbentibus adhuc discipulis, surgit a coena, praecingitur linteo, aquam ponit in pelvim, discipulorum pedes abluit et extergit, Non est voluntas carnis et sanguinis haec, sed voluntas Patris, et sanctificatio nostra. Denique, *Si non lavero te,* ait Dominus ad Petrum obnixius repugnantem, *non habebis partem mecum* **(Joan. XIII, 8)**. Scimus autem quis dixerit: *Eum qui venit ad me, non ejiciam*

foras; quia descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me **(Joan. VI, 37, 38)**. Opportune autem, et utique more suo, post exemplum operis, exhortationem sermonis adjunxit. Inter loquendum quoque (nam copiosissimus exstitit sermo) multis eos promissionibus propter instantem maxime passionem refovere et refocillare curavit, de resurrectione sua, de adventu Paracleti, de eorum confirmatione, et aliquando assumptione ad seipsum. Nec multo post ventum est ad orationem, et usque tertio factus in agonia orabat. Ubi quidem non solis oculis, sed quasi membris omnibus flevisse videtur, ut totum corpus ejus, quod est Ecclesia, totius lacrymis corporis purgaretur. Nam de sacramento quidem corporis et **884** sanguinis sui nemo est qui nesciat, hanc quoque totam et tam singularum alimoniam ea primum die exhibitam **(Matth. XXVI; Marc. XIV; Luc. XXII; Joan. XIII-XVIII)**, ea die commendatam et mandatam deinceps frequentari.

5. Ex hoc jam dies sequitur Passionis, in qua nimirum sicut totum hominem salvum fecit, sic de toto se fecit hostiam salutarem, corpus exponens tantis suppliciis et injuriis, animum vero geminae cujusdam humanissimae compassionis affectui: hinc quidem super moerore inconsolabili sanctarum feminarum, inde super desperatione et dispersione discipulorum. In his quatuor crux Dominica fuit: et haec omnia propter nos passus est, qui tanta charitate compassus est nobis. Verumtamen quae de ipso erant, finem habuere, sicut ipse lamentantibus mulieribus ait **(Luc. XXIII, 28)**, finem utique celerrimum et celeberrimum, primo quidem requiem, deinde resurrectionem. Nos quoque, si festinamus in illam ingredi requiem, per multas tribulationes nobis

meminerimus transeundum. Et prius quidem donec sumus in tribulatione, magnum nobis videtur [*alias,* videretur] aspirare ad requiem, tanquam nihil simus amplius desiderаturi. Verum non erit nobis requies, ne in requie quidem ipsa, a desiderio gloriae, a desiderio resurrectionis. *Amodo,* inquit, *jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis* **(Apoc. XIV, 13)**. A labore ergo requiescunt, qui in Domino moriuntur; sed non requiescunt interim a clamore. Denique sub throno Dei clamant animae occisorum; quia etsi nihil habeant quod molestet, nondum tamen totum habent quod delectet, donec requiem resurrectio, donec Sabbatum Pascha sequatur. Amen.

IN FERIA IV HEBDOMADAE SANCTAE, SERMO. *De passione Domini.*

1. Vigilate animo, fratres, ne infructuose vos hujus temporis sacramenta pertranseant. Copiosa est benedictio: date receptacula munda; devotas animas, sensus vigiles, affectus sobrios, puras conscientias exhibete tantis charismatibus gratiarum. Nimirum admonet vos sollicitudinis hujus, non modo specialis ipsa conversatio quam professi estis, sed et generalis Ecclesiae observatio, cujus filii estis. Universi siquidem Christiani sacra bac septimana, aut prae solito, aut praeter solitum, pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt gravitatem, ut Christo patienti quodam modo compati videantur. Quis enim tam irreligiosus, qui non compungatur? quis tam insolens, ut non humilietur?

quis tam iracundus, ut non indulgeat? quis tam deliciosus, ut non abstineat? quis tam flagitiosus, ut non contineat? quis tam malitiosus, ut non poeniteat his diebus? Merito quidem. Nempe adest passio Domini, usque [*alias,* utique] hodie terram movens, petras scindens, aperiens monumenta. Prope est etiam resurrectio ejus, in qua solemnitatem celebrabitis altissimo Domino: utinam usque in altissima quae fecit magnalia alacritate et aviditate spiritus subeuntes! Nihil in mundo poterat melius fieri, quam quod factum est a Domino his diebus. Nihil mundo poterat melius vel utilius commendari, quam ut ritu perpetuo celebret singulis annis memoriale ejus in desiderio animae, et memoriam abundantiae suavitatis ejus [*alias,* suae] eructet. Utrumque autem propter nos, quod in utroque nobis salutis fructus, in utroque vita spiritus nostri. Mirabilis passio tua, Domine Jesu, quae passiones omnium nostrum propulsavit, propitiata est omnibus iniquitatibus nostris, et nulli unquam pesti nostrae invenitur inefficax. Quid enim tam ad mortem, quod non tua morte solvatur?

2. In hac igitur passione, fratres, tria specialiter convenit intueri; opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Patientia autem singularis, **885** quod videlicet cum supra dorsum ejus fabricarent peccatores; cum sic extenderetur in ligno, ut dinumerarentur omnia ossa ejus; cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israel, undique foraretur; cum foderentur manus ejus et pedes: sicut agnus ad occisionem ductus sit, et tanquam ovis coram tondente, non aperuerit os suum; non adversus Patrem murmurans, a quo missus fuerat; non adversus humanum genus, pro quo quae

non rapuit exsolvebat; non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, a quo pro tantis beneficiis tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis suis, et humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alii, non tam purgandi, quam probandi, coronandique; et major in eis patientia comprobatur, et commendatur. Quomodo non maxima censeatur in Christo, qui in funiculo haereditatis suae, ab his, quibus specialiter advenerat Salvator, crudelissima morte multatur sicut fur, nullum omnino peccatum, nec actu proprio, nec contractu, sed nec in quo crescere posset, habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo divinitatis, non umbratice, sed corporaliter; in quo Deus est mundum reconcilians sibi, non figurative, sed substantialiter; qui denique plenus est gratiae et veritatis, non cooperative [*alias,* comparative], sed personaliter, ut faciat opus suum. *Alienum est opus ejus ab eo,* Isaias loquitur **(Isa. XXVIII, 21)**; quia et opus suum fuit, quod dedit ei Pater ut faceret; et alienum ab eo, ut talis talia sustineret. Ita ergo habes in opere patientiam.

3. Nam modum ipsum si diligenter attendas, non modo mitem, sed et humilem corde cognosces. Nempe in humilitate judicium ejus sublatum est, cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quae sibi objiciebantur crimina responderet. *Vidimus,* inquit, *eum, et non erat ei aspectus,* nec speciosum forma prae filiis hominum, sed opprobrium hominum, et tanquam leprosum; novissimum virorum, plane virum dolorum, a Deo percussum et humiliatum: ita ut nulla esset ei species, neque decor **(Isai. LIII, 2-4)**. O novissimum et altissimum! o humilem et sublimem! o opprobrium hominum et gloriam Angelorum! Nemo illo sublimior,

neque humilior. Denique sputis illitus est, opprobriis saturatus est, morte turpissima condemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihilne merebitur vel ista humilitas, quae hunc habet modum, imo quae tam est ultra modum? Sicut est patientia singularis, sic humilitas admirabilis; utraque sine exemplo.

4. Utramque tamen magnifice causa ipsa commendat: nimirum charitas est. Propter nimiam enim charitatem suam, qua dilexit nos Deus, ut servum redimeret, nec Pater Filio, nec sibi Filius ipse pepercit. Vere nimiam, quia et haec mensuram excedit, modum superat, plane supereminens universis. *Majorem,* inquit, *charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* **(Joan. XV, 13)**. Tu majorem habuisti, Domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam et tibi reconciliati sumus, et Patri. Quaenam ergo alia videbitur esse, vel fuisse, vel fore huic similis charitati? Vix pro justo quis moritur: tu pro injustis passus es, moriens propter delicta nostra, qui venisti justificare gratis peccatores, servos facere fratres, captivos cohaeredes, exsules reges. Nec sane aliud aliquid patientiam hanc et humilitatem aeque illustrat, quam quod tradidit in mortem animam suam, et peccata multorum tulit, etiam pro transgressoribus rogans, ut non perirent. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus! Quia enim voluit, oblatus est. Non modo voluit et oblatus est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: nemo eam abstulit ab eo; obtulit ultro. Cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est.* Nihil restat implendum: jam non est quod exspectem. *Et, inclinato capite,* factus obediens usque ad mortem, *tradidit spiritum* **(Joan. XIX,**

30). **886** Quis tam facile quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori; sed plane sic mori, virtus immensa. Nempe quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Potest humana vesania sibi ipsi in mortem sceleratas injicere manus; sed hoc non est ponere animam suam; urgere eam magis, et violenter abrumpere, quam ad nutum ponere est. Tibi, impie Juda, misera plane facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi: nec tradente te, sed trahente laqueo nequissimus ille spiritus tuus exivit, non emissus a te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam, qui solus virtute propria regressus est ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem aeque habuit liberam resumendi, imperium habens vitae et mortis.

5. Digna ergo charitas tam inaestimabilis, humilitas tam admirabilis, patientia tam insuperabilis. Digna plane tam sancta, tam immaculata hostia, tam acceptabilis. Dignus est Agnus qui occisus est, accipere fortitudinem, facere ad quod venit, tollere peccata mundi. Ego autem dico peccatum triplex, quod invaluit super terram. Putatis quod dicere velim concupiscentiam carnis, et concupiscentiam oculorum, et superbiam vitae? Funiculus triplex est, qui difficile rumpitur: propterea multi trahunt, imo trahuntur hoc funiculo vanitatis: sed prior ille ternarius non immerito praevalet in electis. Quomodo enim non illius patientiae recordatio omnem arceat voluptatem? quomodo non illius humilitatis consideratio superbiam vitae prorsus extundat? nam charitas illa plane digna cujus medidatio sic mentem occupet, sic totam sibi vindicet animam, ut omnino vitium curiositatis exsufflet. Fortis igitur contra haec passio Salvatoris.

6. Sed aliud ego triplex aeque peccatum quemadmodum virtus crucis expungat, dicere cogitavi; et id forte utilius audiatur. Primum quidem originale, secundum personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidem maximum illud delictum vocatur, quod a primo Adam contrahimus, in quo peccavimus omnes, pro quo morimur universi. Maximum plane, quod sic totum non modo genus humanum, sed et quemlibet ipsius generis occupat, ut non sit qui evadat, non sit usque ad unum. A primo homine ad novissimum usque protenditur: et in singulis quoque a planta pedis usque ad verticem capitis diffunditur hoc venenum. Sed et aliter nihilominus in universam dilatatur aetatem, ab ea scilicet die, qua sua quemque concipit, usque ad eam, qua communis eum recipit mater. Alioquin unde grave jugum super omnes et totos filios Adam, idque a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturae in matrem omnium? In sordibus generamur, in tenebris confovemur, in doloribus parturimur. Ante exitum miseras oneramus matres, in exitu more vipereo laceramus: mirum quod non ipsi pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus, merito quidem, utpote vallem plorationis ingressi, ut nobis illud sancti Job ex omni parte possit aptari: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis* **(Job. XIV, 1)**. Quam verum [*alias additur* verbum] hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera. *Homo,* inquit, *natus de muliere:* nihil abjectius. Et ne forte ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensibilibus hauriat, blandiatur; in ipso statim introitu de exitu quoque terribiliter admonetur, cum dicitur. *brevi vivens tempore.* Ac ne spatiolum illud, quod inter ingressum et egressum relinquitur, sibi liberum putet, *repletur,* ait, *multis miseriis.* Multis et multiplicibus, inquam, miseriis corporis,

miseriis cordis: miseriis cum dormit, miseriis dum vigilat, miseriis quaquaversum se vertat. Nimirum ipse quoque natus ex Virgine, imo factus ex muliere, sed benedicta in mulieribus, qui loquitur ad matrem: *Mulier, ecce filius tuus* **(Joan. XIX, 26)**; etiam brevi vivens tempore super terram, et nihilominus multis est repletus miseriis, in illa brevitate appetitus insidiis, interrogatus **887** contumeliis, pulsatus injuriis, vexatus suppliciis, conviciis lacessitus.

7. Tune hanc sufficere dubites obedientiam, quae reatum omnem primae praevaricationis absolvat? imo vero non sicut delictum, ita et donum. Nam peccatum ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in justificationem. Et grave quidem omnino delictum illud originale, quod non solum personam infecit, sed et naturam. Personale tamen cuique gravius est, cum jam laxatis habenis exhibemus undique membra nostra arma iniquitatis peccato, non modo jam alieno [*alias* altero], sed et proprio crimine compediti. Singulare vero est gravissimum, quod commissum est in Dominum majestatis, cum viri impii virum justum injuste occiderunt, et sacrilegas manus in ipsum Dei Filium injecerunt, crudelissimi homicidae; imo, si fas est dicere, etiam deicidae. Quid duo praecedentia ad tertium? Ad hoc expalluit et expavit tota machina mundialis, et pene in antiquum chaos sunt omnia revoluta. Ponamus aliquem de regni principibus terram regiam populasse in vastitate hostili: ponamus alium, qui, cum esset de convivio et consilio regis, unicum ejus filium proditoriis manibus suffocarit. Nunquid non primus respectu secundi innocens videbitur et immunis! Sic est omne peccatum quantum ad hoc peccatum: et tamen hoc peccatum in se pertulit, qui seipsum fecit peccatum, ut de

peccato damnaret peccatum. Per hoc enim omne peccatum tam originale quam personale deletum est, et ipsum quoque singulare eliminatum est per seipsum.

8. Argumentum mihi a maximo, quod duo minora sunt explosa: et ecce argumentum. Peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit, ut non perirent: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* **(Luc. XXIII, 34)**. Volat irrevocabile verbum tuum, Domine, nec revertetur ad te vacuum, sed faciet ad quod misisti. Vide nunc opera Domini, quae posuit prodigia super terram. Flagellis caesus est, spinis coronatus, clavis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus; omnium tamen dolorum immemor: *Ignosce,* ait, *illis*. Hinc multae miseriae corporis, hinc misericordiae cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleum exsultationis, hinc sanguinis guttae decurrentis in terram. Misericordiae Domini multae, sed et miseriae Domini multae. Vincentne miseriae misericordias, an misericordiae miserias superabunt? Vincant misericordiae tuae antiquae, Domine, vincat sapientia malitiam. Magna enim illorum iniquitas: sed nunquid non major pietas tua, Domine? Multum, per omnem modum. *Nunquid redditur pro bono malum* ait, *quia foderunt foveam animae meae?* **(Jerem. XVIII, 20.)** Plane foderunt impatientiae foveam, occasiones indignationis plurimas, et quam maximas ministrantes. Sed quid horum fovea ad abyssum mansuetudinis tuae? Retribuentes mala pro bonis foveam foderunt; sed charitas non irritatur, non praecipitatur, nunquam excidit, non in foveam ruit, et pro retributis malis cumulat bona. Absit ut muscae moriturae exterminent suavitatem unguenti **(Eccle. X, 1)**, quod de tuo corpore fluit! quia apud sinum tuum

misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Muscae moriturae, miseriae sunt; muscae moriturae, blasphemiae sunt; muscae moriturae, insultationes sunt, quas tibi reddit generatio prava et exasperans.

9. Tu autem quid? In ipsa elevatione manuum tuarum, cum jam sacrificium matutinum in holocaustum vespertinum transiret; in ipsa, inquam, virtute incensi, quod coelos ascendebat, terram operiebat, inferos respergebat, exaudiendus pro reverentia tua clamas: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* O quam multus es ad ignoscendum! o quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine! o quam longe sunt cogitationes tuae a cogitationibus nostris! o quam firmata est etiam super impios misericordia tua! Mira **888** res! Ille clamat: *Ignosce;* Judaei: *Crucifige* **(Joan. XIX, 15)**. Molliti sunt sermones ejus super oleum, et isti sunt jacula. O charitas patiens, sed et compatiens! *Charitas patiens est,* sufficit; *charitas benigna est* **(I Cor. XIII, 4)**, cumulus est. *Noli vinci a malo,* charitas abundans; *sed vince in bono malum* **(Rom. XII, 21)**, superabundans est. Non enim sola patientia, sed et benignitas Dei ad poenitentiam Judaeos adduxit; quia benigna charitas etiam quos tolerat amat, et amat tam ardenter. Patiens charitas dissimulat, exspectat, sustinet delinquentem: sed benigna trahit, adducit, converti facit ab errore viae suae, denique cooperit multitudinem peccatorum. O Judaei, lapides estis, sed lapidem percutitis molliorem, de quo resonat tinnitus pietatis, et ebullit oleum charitatis! Quomodo potabis, Domine, desiderantes te torrente voluptatis tuae, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiae tuae?

10. Patet igitur quia haec passio potentissima est ad exhaurienda omnium genera peccatorum. Sed quis scit si data est mihi? Mihi data est, quia alteri dari non potuit. Nunquid angelo? Sed ille non eguit. Nunquid diabolo? Sed ille non resurgit. Denique non in similitudinem angelorum, absit autem ut in similitudinem daemonum! sed *in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, exinanivit semetipsum, formam servi accipiens* **(Philipp. II, 7)**. Filius erat, et factus est tanquam servus. Non solum formam servi accepit, ut subesset; sed etiam mali servi, ut vapularet; et servi peccati, ut poenam solveret, cum culpam non haberet. *In similitudinem,* inquit, *hominum,* non hominis; quia primus homo nec in carne peccati, nec in similitudine carnis peccati creatus est. Christus enim in universali hominum miseria pressius et profundius se immersit, ne subtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet sacramentum. Ideo habitu, et omni habitu inventus est ut homo; nec in eo, quantum ad naturae debitum, signum aliquod singularitatis apparuit. Quia enim ita laventus est, ideo crucifixus. Paucis autem revelavit se ipsum, ut essent qui crederent; reliquis autem absconditus est: *Quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent* **(I Cor. II, 8)**. Ad hoc etiam illi singulari peccato ignorantiam copulavit, ut sub aliqua justitiae umbra ignorantibus posset ignosci.

11. Duo autem nobis in haereditatem reliquerat ille vetustus Adam qui fugit a facie Dei, laborem videlicet, et dolorem: laborem in actione, dolorem in, passione. Non hoc ipse audierat in paradiso, quem acceperat ut operaretur, et custodiret illum; operaretur delectabiliter, custodiret fideliter,

et sibi, et posteris suis. Christus Dominus laborem et dolorem consideravit, ut traderet eos in manus suas; imo se magis in manus eorum, infixus in limo profundi, et intraverunt aquae istae usque ad animam ejus. *Vide,* ad Patrem inquit, *humilitatem meam, et laborem meum* **(Psal. XXIV, 18)**; *quia pauper ego sum, et in laboribus a juventute mea* **(Psal. LXXXVII, 16)**. Laboravit sustinens, manus ejus in laboribus servierunt. De dolore vide quid dixerit: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus* **(Thren. I, 12)**. Vere languores nostros ipset tulit, et infirmitates et dolores nostros ipse portavit **(Isai. LIII, 4)**, vir dolorum, pauper et dolens, tentatus per omnia absque peccato. Et in vita passivam habuit actionem, et in morte passionem activam sustinuit, dum salutem operaretur in medio terrae. Proinde memor ero, quandiu fuero, laborum illorum quos pertulit in praedicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum ejus, conviciorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium, quae per eum et super eum abundantius transierunt . Facit ergo mihi fortitudo, facit similitudo, sed si accesserit etiam imitatio, ut sequar vestigia ejus. Alioquin etiam exquiretur **889** a me sanguis justus, qui effusus est super terram, nec immunis ero ab illo tam singulari scelere Judaeorum: quod videlicet tantae charitati ingratus fuerim, quod spiritui gratiae contumeliam fecerim, quod sanguinem testamenti pollutum duxerim, quod conculcaverim Filium Dei.

12. Sunt plerique qui laborem et dolorem patiuntur; sed necessitatis in causa est, non voluntas: et hi non sunt

conformes imagini Filii Dei. Sunt qui ex voluntate sustinent; sed non est eis sors neque pars in sermone isto. Vigilat tota nocte luxuriosus, non solum patienter, sed et libenter, ut suam expleat voluptatem; vigilat raptor vestitus ferro, ut diripiat praedam; vigilat fur, ut domum perfodiat alienam. Sed hi omnes et horum similes longe sunt a labore et dolore quem considerat Dominus. Homines autem bonae voluntatis, qui Christiana voluntate divitias paupertate commutaverunt, vel etiam non habitas tanquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter ipsum, sicut et ipse reliquit omnia propter ipsos, sequuntur eum quocunque ierit. Hujusmodi autem imitatio validissimum argumentum mihi est quod passio Salvatoris et similitudo humanitatis in meam transeunt utilitatem. Hic enim sapor, hic fructus est et laboris et doloris.

13. Vide ergo quam magnificaverit facere tecum illa majestas. De omnibus quae in coelo et sub coelo sunt, dixit, et facta sunt **(Psal. CXLVIII, 5)**. Et quid facilius dictu? Sed nunquid solo verbo factum est, cum te quem fecerat refecit? Triginta et tribus annis super terram visus, et cum hominibus conversatus, etiam habuit in factis calumniatores, in dictis insultatores, non habens ubi caput suum reclinaret. Quare hoc? Quia Verbum a sua subtilitate descenderat, et grossius acceperat indumentum. Nam caro factum fuerat, et ideo grossiori et morosiori opere utebatur. Sicut autem cogitatio vestit sibi vocem corpoream absque sui diminutione vel ante vocem vel post vocem, sic Filius Dei assumpsit carnem, non commistionem passus, neque diminutionem, nec ante carnem nec post carnem. Apud Patrem invisibilis: sed hic manus nostrae tractaverunt de Verbo vitae; et quod erat ab initio, vidimus oculis nostris. Hoc autem Verbum quia carnem

purissimam et animam sanctissimam unierat sibi, libere moderabatur actiones corporis sui; tum quia sapientia et justitia erat, tum quia nullam habebat prorsus legem in membris suis repugnantem legi mentis suae. Meum verbum nec sapientia, nec justitia est, sed tamen utriusque capax, et possunt ei haec abesse et adesse; abesse autem facilius. Familiare enim magis jam nobis est carnis nostrae servire vitiis, quam actiones et passiones ejus ordinare: pro eo quod omnis aetas ab adolescentia prona est in malum, inter flagella quoque et gladios, etiam sub discrimine mortis, ad suas ambiens voluptates.

14. Felix, cujus cogitatio (hoc est verbum nostrum) omnes actiones suas ad justitiam dirigit, ut et intentio sana sit, et operatio recta. Felix, qui passiones corporis sui propter justitiam ordinat, ut quidquid patitur, propter Dei Filium patiatur: quatenus et a corde tollatur murmuratio, et in ore versetur gratiarum actio, et vox laudis. Qui sic extulit se, iste tollit grabatum suum, et vadit in domum suam. Grabatum nostrum corpus est, in quo prius languidi jacebamus servientes desideriis et concupiscentiis nostris. Nunc vero portamus illud, cum spiritui obedire cogimur: et mortuum nostrum portamus, quia corpus mortuum est propter peccatum. Ambulamus tamen, non currimus; quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem **(Sap. IX, 15)**. Ambulamus etiam in domum nostram. In quam domum? In matrem omnium, quia **890** sepulcra eorum domus illorum in aeternum **(Psal. XLVIII, 12)**. Vel potius in domum nostram, quam habemus ex Deo non manufactam, aeternam in coelis **(II Cor. V, 1)**. Qui sub hoc onere ambulamus, posito

eo, quid putatis quomodo curremus? quomodo volabimus? Plane super pennas ventorum. Amplexatus est nos Dominus Jesus per laborem et dolorem nostrum: amplectamur cum nos quoque vicariis quibusdam amplexibus propter justitiam et ad justitiam suam, actiones ad justitiam dirigendo, passiones propter justitiam sustinendo. Dicamus quoque cum sponsa: *Tenui eum, nec dimittam* **(Cant. III, 4)**. Dicamus etiam cum patriarcha: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi* **(Gen. XXXII, 26)**. Quid enim jam superest, nisi benedictio? Quid post amplexum, nisi osculum restat? Si sic adhaererem Deo, quomodo non jam exclamare liberet: *Osculetur me osculo oris sui?* **(Cant. I, 1.)** Ciba nos interim, Domine, lacrymarum pane, et potum da nobis in lacrymis in mensura: donec perducas nos ad mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, quam dabis in sinus nostros, qui es in sinu Patris super omnia benedictus Deus in saecula. Amen.

IN COENA DOMINI. SERMO *De baptismo, sacramento altaris, et ablutione pedum.*

1. Hi sunt dies quos observare debemus, dies pleni pietate et gratia, quibus etiam sceleratorum hominum mentes ad poenitentiam provocantur. Tanta siquidem est vis sacramentorum eorum quae diebus istis recoluntur, ut possint ipsa quoque lapidea scindere corda, et pectus omne, licet ferreum, emollire sufficiant. Denique videmus usque hodie ad passionem Christi non modo coelestia compati, sed terram

moveri, et petras scindi, et in confessione peccatorum aperiri monumenta. At vero quoniam sic est in spiritualibus cibis, sicut et in corporalibus, ut in quibusdam statim praesto sit sapor, in aliquibus oporteat laborare: quae manifesta sunt, nostro non indigent ministerio; quae vero clausa sunt, diligentem volunt habere considerationem [*alias* consideratorem]. Neque enim tradit mater parvulo nucem integram, sed frangit eam, et nucleum porrigit. Sic et ego vobis, fratres charissimi, si possem, sacramenta quae clausa sunt, aperire debueram; sed, quia minus possum, rogemus ut vobis pariter et mihi mater sapientia frangat nuces istas, nuces, inquam, quas protulit sacerdotalis virga, virga virtutis, quam emisit Dominus ex Sion. Multa quidem sunt sacramenta, et scrutandis omnibus hora non sufficit. Fortassis etiam aliqui vestrum imbecilles sunt ad tanta simul capienda. De tribus itaque sacramentis , quae satis congrua sunt huic tempori, dicendum erit quod Dominus ipse donaverit.

2. Sacramentum dicitur sacrum signum, sive sacrum secretum. Multa siquidem fiunt propter se tantum; alia vero propter alia designanda, et ipsa dicuntur signa, et sunt. Ut enim de usualibus sumamus exemplum, datur annulus absolute propter annulum, et nulla est significatio: datur ad investiendum de haereditate aliqua, et signum est, ita ut jam dicere possit qui accipit: Annulus non valet quidquam, sed haereditas est quam quaerebam. In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investire curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili praestaretur. Ad hoc instituta sunt omnia sacramenta, ad hoc Eucharistiae participatio, ad hoc pedum ablutio, ad hoc denique ipse baptismus, initium sacramentorum omnium, in

quo complantamur similitudini mortis ejus: unde et trina mersio tridui, quod nunc celebrandum est, formam gerit. Sicut enim in exterioribus diversa sunt signa, et, ut coepto immoremur **891** exemplo, variae sunt investiturae secundum ea de quibus investimur: verbi gratia, investitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per baculum et annulum simul: sicut, inquam, in hujusmodi rebus est, sic et divisiones gratiarum diversis sunt traditae sacramentis. Quae est ergo gratia, unde per baptismum investimur? Utique purgatio delictorum. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus, et in quem peccatum non cadit, Deus? Hujus quidem gratiae sacramentum prius erat circumcisio, ut originalis rubiginem culpae, quae manaverat a parentibus primis, cultellus eraderet: sed veniente Domino, qui Agnus est totus suavis et mitis, cujus jugum suave est et onus leve, optime satis mutatum est, ut inveteratam rubiginem cum unctione sancti Spiritus aqua dilueret, et acerbitas illa cessaret.

3. Sed forte quaerat aliquis, et dicat: Si deletum est in baptismo quod contraximus a parentibus, cur adhuc manet cupiditatis fomes, et velut incentivum quoddam peccati? Neque enim dubium quin a primis parentibus in nos traducta sit lex ista peccati. Omnes siquidem peccatrice voluntate generamur, et inde voluntas nostra corrupta est tanquam ulceribus plena : unde licet inviti, pruritus quosdam concupiscentiarum, et tanquam bestiales motus sentimus. Dixi vobis saepius, nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super acervum lapidum, et in luto: unde non solum inquinati, sed etiam vulnerati et graviter quassati sumus. Lavari quidem cito

possumus; ad sanandum vero opus est curatione multa. Lavamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostrae: et haec gratia nobis confertur, ut jam nihil nobis concupiscentia noceat, si tamen a consensu abstineamus: atque ita tanquam sanies inveterati ulceris removetur, dum tollitur damnatio, et responsum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum ulceris hujus ferre queat? Confidite, quia et in hoc gratia subvenit, et ut securi sitis, sacramentum [*alias,* sacramenti] Dominici corporis et sanguinis pretiosi investituram habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: ut videlicet et sonsum minuat in minimis, et in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam saepe modo, non tam acerbos sentit iracundiae motus, invidiae, luxuriae, aut caeterorum hujusmodi, gratias agat corpori et sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo; et gaudeat quod pessimum ulcus accedat ad sanitatem.

4. Sed tamen quid agimus, quod in hoc corpore peccati, et in hoc tempore malo non possumus esse sine peccato? Nunquid desperabimus? Absit! *Si dixerimus,* ait beatus Joannes, *quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Si autem confiteamur peccata nostra, fidelis Deus est, qui remittat peccata, et emundet nos ab omni iniquitate* **(I Joan. I, 8, 9)**. Nam ut de remissione quotidianorum minime dubitemus, habemus ejus sacramentum, pedum ablutionem. Quaeris forte unde sciam quod sacramentum sit hujus remissionis; maxime cum ipse Dominus promiserit Petro dicens: *Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea;* nihil autem de sacramento locutus

est; sed tantum: *Exemplum,* inquit, *dedi vobis, ut et vos ita faciatis*. Verum multa habebat illis dicere, sed tunc portare non poterant. Ideoque nec ex toto voluit eos anxios et suspectos relinquere, nec dicere quod tunc non caperent. Vis autem nosse quia pro sacramento illud est, non pro solo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum est: *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Aliquid igitur latet quod necessarium est ad salutem, quando sine eo nec ipse Petrus partem haberet in regno Christi et Dei. Vide enim si non expaverit Petrus ad tantae comminationis terrificum **892** verbum, si non agnoverit salutare esse mysterium, cum respondit: *Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput.* Et unde scimus quia ad diluenda peccata, quae non sunt ad mortem, et a quibus plane cavere non possumus ante mortem, ablutio ista pertineat? Ex eo plane, quod offerenti manus et caput pariter ad abluendum responsum est: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet* **(Joan. XIII, 7-10, 15)**. Lotus enim est, qui gratia peccata non habet, cujus caput, id est intentio et manus, id est operatio et conversatio, munda est; sed pedes, qui sunt animae affectiones, dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plus quam oporteret, cedat animus vel ad horam: *In multis enim offendimus omnes* **(Jac. III, 2)**.

5. Verumtamen haec nemo contemnat aut parvipendat. Impossibile est enim cum eis salvari, impossibile est ea dilui, nisi per Christum Jesum, et a Christo. Nemo, inquam, perniciosa securitate dormitet, declinans in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam, ut audivit Petrus ab ipso, nisi laverit ea Christus, non habebimus partem

cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos; ignoscet facile, imo et libenter, si modo nos agnoscamus. In hujusmodi namque, quasi inevitabilibus, et negligentia culpabilis est, et timor immoderatus. Hinc est quod, in oratione quam ipse instituit, quotidie pro peccatis illis voluit nos orare **(Luc. XI, 4)**. Sicut enim de concupiscentia diximus quod, licet damnationem abstulerit, quia juxta Apostolum: *Nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu* **(Rom. VIII, 1)**; tamen ad humiliandos nos ipsam adhuc patitur vivere in nobis, et graviter affligere nos, ut sentiamus quid nobis gratia praestet, et semper ad illius auxilium recurramus: sic et de minoribus istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur, ut non penitus auferantur; sed in illis nos erudiat Deus, ut cum minima cavere non possumus, certi simus quod non nostris viribus majora superemus; semperque timorati et omnino solliciti simus quomodo ejus gratiam non amittamus, quam nobis tam multipliciter necessariam esse sentimus.

IN DIE SANCTO PASHAE. SERMO *De septem signaculis quae solvit Agnus.*

1. *Vicit leo de tribu Juda* **(Apoc. V, 5)**. Vicit plane malitiam sapientia, attingens a fine usque ad finem fortiter, et suaviter universa disponens: sed pro me fortiter, suaviter mihi. Vicit Judaeorum blasphemias in patibulo, fortem armatum alligavit in atrio, et de ipso mortis imperio triumphavit. Ubi enim sunt opprobria tua, Judaee? ubi sunt, Zabule, vasa captivatis? ubi

est, mors, victoria tua? Confusus est calumniator, raptor spoliatus est. Novum genus potentiae! hactenus victoriosa mors obstupescit. Quid tu, Judaee, qui pridie ante crucem agitabas caput sacrilegum? quid verum hominis caput Christum exagitabas opprobriis ? *Christus,* inquit, *rex Israel descendat de cruce* **(Marc. XV, 32)**. O venenata lingua, verbum malitiae, sermo nequam! Non est hoc, Caipha, quod paulo ante dicebas: *Expedit ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* **(Joan. XI, 50)**. At illud, quia mendacium non erat, non loquebaris de proprio, non a temetipso dicebas: *Si rex Israel est, descendat de cruce* **(Matth. XXVII, 42)**, hoc plane tuum est; magis autem ejus qui mendax est ab initio. Quid enim consequentiae videtur habere ut descendat, si rex est; et non magis ascendat? Sic non meministi, serpens antique, quam confusus abscesseris olim, cum dicere praesumpsisses: *Mitte te deorsum;* et: *Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me?* **(Matth. IV, 6, 9)**. Sic tibi, Judaee, excidit quod audisti quia *Dominus regnavit a ligno,* **893** ut regem abneges, quia manet in ligno? Sed forsitan nec audisti [*alias* legisti] quia non Judaeis, sed nationibus haec annuntiatio debebatur. *Dicite,* inquit, *in nationibus, quia Dominus regnavit a ligno* . **(Psal. XCV, 10.)**

2. Merito proinde titulum regni praeses gentilis inscripsit ligno, nec potuit Judaeus, ut voluit, corrumpere tituli inscriptionem, nedum impedire Dominicam passionem, et nostram redemptionem. *Descendat,* inquiunt, *si rex Israel est.* Imo vero quia rex Israel est, titulum regni non deserat, virgam imperii non deponat, cujus nimirum imperium super humerum ejus, sicut praecinit Isaias **(Isa. IX,**

6). *Noli,* inquiunt Judaei ad Pilatum, *noli scribere: Rex Judaeorum; sed, Quia ipse dixit, Rex sum Judaeorum;* et Pilatus: *Quod scripsi, scripsi* **(Joan. XIX, 19-22)**. Si Pilatus quod scripsit, scripsit, Christus non perficiet quod incoepit? Ipse enim coepit, et salvabit nos. Sed dicunt: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere* **(Matth. XXVII, 42)**. Imo vero si descenderit, neminem salvum faciet. Cum enim salvus esse non possit, nisi qui perseveraverit usque in finem, quanto minus poterit esse Salvator? Alios ergo salvos facit [*alias* fecit]: nam salvatione, cum sit salus, ipse non indiget. Operatur salutem nostram, nec caudam deesse patitur sacrificio vespertino hostiae salutaris. Novit, inique, quid cogites. Non dabit tibi occasionem subripiendae nobis perseverantiae, quae sola coronatur. Non faciet obmutescere praedicatorum linguas, consolantium pusillanimes, et dicentium singulis: Tu locum tuum ne deseras; quod sine dubio sequeretur, si respondere possent quia Christus suum desernit. Proni enim sunt sensus hominis et cogitationes in malum. Sine causa, maligne, parasti sagittas tuas in pharetra; et discipulorum suspiria cumulas opprobriis Judaeorum. Illi quippe desperant, isti improperant: sed Christo neutra tela nocebunt. Aliud tempus elegit confortandis discipulis, et aliud adversariis confutandis.

3. Interim patientiam magis exhibet, humilitatem commendat, obedientiam implet, perficit charitatem. His nempe virtutum gemmis quatuor cornua crucis ornantur: et est supereminentior charitas, a dextris obedientia, patientia a sinistris, radix virtutum humilitas in profundo. His ditavit tropaeum crucis consummatio Dominicae passionis, cum ad Judaeorum blasphemias humilis, ad vulnera patiens, intus

linguis, clavis exterius pungeretur. Nam et charitas in eo perfecta est, quod pro amicis animam posuit; et obedientia consummata, cum inclinato capite tradidit spiritum, factus obediens usque ad mortem. His spoliare dotibus, hac privare gloria Christi satagebant Ecclesiam, qui dicebant: *Si rex Israel est, descendat de cruce.* Nimirum ut non sit jam obedientiae forma, non incentivum amoris, non patientiae vel humilitatis exemplum; sed deleri habeant ex Evangelio verba illa suavissima, et dulciora super mel et favum: *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* **(Joan. XV, 13)**; et ad Patrem: *Opus consummavi quod dedisti mihi ut facian* **(Joan. XVII, 4)**; itemque ad discipulos: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**; et: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum* **(Joan. XII, 32)**. Hoc est enim quod dolet venenati serpentis astutia, exaltatum in deserto serpentem aeneum, cujus intuitu sanentur vulnera quae inflixit **(Num. XXI, 8)**. Alioquin quonam alio instigante misisse credimus uxorem Pilati ad ipsum, dicentem: *Nihil tibi et justo illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum?* **(Matth. XXVII, 19.)** Timebat ergo jam tunc; sed nunc maxime virtute crucis enervari se sentiens inimicus, sera ducitur poenitentia: et quos instigavit ad crucifigendum, instigat ad suadendum ut de cruce descendat. Denique: *Si rex Israel est,* inquiunt, *descendat de cruce, et credimus ei.* Haec plane serpentis astutia, haec adinventio nequitiae spiritualis. Audierat impius Salvatoris vocem dicentis: *Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel* **(Matth. XV, 24)**: et noverat quantum pro salute illius populi zelum gerere **894** videretur. Propterea malitiose nimis linguas erudiens blasphemorum, suggerebat ut

dicerent: *Descendat, et credimus;* quasi jam nihil posset obstare quin descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret.

4. Sed quid machinatur, aut cui parat insidias versipellis? Nempe ei in quo nihil proficiet inimicus, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Non movetur vana pollicitatione, qui novit omnium corda, sicut nec exprobratione blasphema mitissimus omnium movebatur. Eo quippe tendebat malitiosa suasio, non ut ipsi crederent, sed nostra quoque, si qua erat, fides in eum omnimodis deperiret. Legentes enim: *Dei perfecta sunt opera* **(Deut. XXXII, 4)**, quando fateremur Deum, qui salutis opus reliquisset imperfectum? Sed audiamus quid ad haec Christus respondeat per prophetam: Quaeris signa, Judaee? *Exspecta me in die resurrectionis meae* **(Soph. III, 8)**. Si vis credere, majora jam tibi opera demonstravi. Multiplicavi signa, sanitates perfeci heri et pridie: hodie magis habeo consummari. An non majus erat, quod vidisti e corporibus obsessis spiritus exire malignos, et de grabatis suis exsilire paralyticos, quam e manibus meis vel pedibus clavos resilire quos infixisti? Sed patiendi tempus est, non faciendi; et passionis horam sicut praevenire frustra conatus es, sic nec poteris impedire.

5. Sed si adhuc generatio prava et adultera signum quaerit, non ei dabitur nisi signum Jonae prophetae **(Matth. XII, 39)**; non signum descensionis, sed resurrectionis. Quod si Judaeus non quaerit, amplectatur et gaudeat Christianus Vicit enim leo de tribu Juda. Suscitatus est paterna voce leonis catulus; clauso prodiit tumulo, qui de patibulo non descendit. An vero id majus sit, inimici nostri sint judices, qui tam curiose munierant monumentum, signantes lapidem cum custodibus.

Hunc enim lapidem magnum valde, de quo mulieres illae devotae invicem querebantur, facta jam resurrectione Dominica *revolvit angelus, et resedit,* sic scriptum est, *super eum* **(Matth. XXVIII, 2; Marc. XVI, 3)**. Constat proinde clauso exiisse tumulo redivivum corpus, quod clauso Virginis utero natum processit in vitam, et ad discipulos clausis introivit januis in conclavim. Sed est locus unde clausis noluit procedere januis, carcer utique gehennalis. Confregit siquidem ferreos vectes, repagula universa contrivit, ut libere suos educeret, quos redemerat de manu inimici et plenis egrederentur portis agmina [*alias additur* sanctorum] dealbatorum, qui laverant stolas suas, et candidas eas fecerant in sanguine Agni, candidas prorsus in sanguine; quia exivit cum eo et in eo etiam aqua dealbans; et testimonium perhibet ipse qui vidit. Aut certe candidas in sanguine, sed in sanguine Agni novelli lacteo, candido et rubicundo, sicut habes in Cantico canticorum: *Dilectus meus,* ait sponsa, *candidus et rubicundus, electus ex millibus* **(Cant. V, 10)**. Inde est quod in stola candida et fulgureo vultu testis quoque resurrectionis apparet.

6. Jam si confutandis Judaeorum calumniis sufficere videtur hoc ipsum, quod clauso egressus est monumento, cui insultantes dicebant: *Si rex Israel est, descendat de cruce:* curiosius namque monumentum claudere et signare studuerant, quam infigere clavos; si igitur vicit leo de tribu Juda in hoc ipso processu, et majus demonstravit opus quam peterent; ipsum jam resurrectionis miraculum cui poterit comparari? Legimus quidem nonnullorum praecessisse resurrectiones, aut magis certe suscitationes, sed istius praeambulas, quibus et duplici privilegio noscitur

praeeminere. Nam caeteri quidem resurrexerant [*alias additur* mortui] iterum morituri: Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur. Illi mortui denuo opus habent iterum resuscitari: Christus quod mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo **(Rom. VI, 9, 10)**, vivit in aeternitate. Merito proinde resurgentium primitiae Christus; qui ita resurrexerit, **895** ut cadere non adjiciat, qui solus attigit immortalitatem.

7. Est aliud, in quo resurrectionis hujus innotescat gloria singularis. Quis enim in caeteris omnibus suscitavit aliquando semetipsum? Ineffabile istud est, ut a morte se excitet ipse qui dormit: singulare est; non est qui faciat, non est usque ad unum. Eliseus propheta mortuum suscitavit **(IV Reg. IV, 35)**, sed alterum, non semetipsum. Ecce enim quot annis jacet in monumento, quod a se non potest, sperans ab alio suscitari; ab eo utique qui triumphavit mortis imperium in seipso. Inde est quod caeteros quidem dicimus suscitatos, Christum resurrexisse, qui solus virtute propria victor prodiit de sepulcro: siquidem et in hoc vicit leo de tribu Juda, Quantum poterit, immo quid non posse videbitur vivens, et dicens Patri: *Resurrexi, et adhuc sum tecum* **(Psal. CXXXVIII, 18)**; qui tam potens exstitit deputatus cum mortuis, sed inter mortuos liber?

8. Nec vero resurrectionem distulit ultra tertiam diem, ut propheta fidelis inveniatur, qui dixit: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos* **(Osee VI, 3)**. Decet nimirum ut quemadmodum caput praecessit, sequantur membra. In patibulo sexta feria redemit hominem, ipsa die qua fecerat hominem in initio: sequenti die sabbatizavit in

monumento, consummato opere quod susceperat; tertia vero, quae prima dierum est, primitiae dormientium apparuit mortis victor, novus homo. Ita et nos, quicunque sequimur caput nostrum, tota die hac qua plasmati et redempti sumus, non cessemus agere poenitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseverantes in ea, sicut ipse perseveravit, donec dicat Spiritus ut requiescamus a laboribus nostris. Neminem audiamus, fratres, non carnem et sanguinem, non spiritum quemlibet, descensum a cruce suadentem. Persistamus in cruce, moriamur in cruce; deponamur aliorum manibus, non nostra levitate. Caput nostrum deposuere viri justi; nos vero dignatione sua angeli sancti deponant, ut consummata viriliter die crucis, secunda quae post mortem est, quiescamus suaviter, dormiamus feliciter in sepulcris, exspectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, qui resuscitabit corpora nostra tertia demum die, configurata corpori claritatis suae. Fetent quatriduani, sicut de Lazaro scribitur: *Jam fetet, Domine; quatriduanus est enim* **(Joan. XI, 39)**.

9. Adinventio filiorum Adam quartam formavit diem, quam a Domino non accepit. Propterea corrupti sunt, et abominabiles facti sunt tanquam jumenta quae in stercore suo putruerunt. Divinae siquidem ordinationis est triduum quod praediximus, in labore, in requie, in resurrectione. Non placent haec filiis hominum, sed suam volunt praeferre diem differentes poenitentiam, ut indulgeant voluptati. Non est haec dies quam fecit Dominus: quatriduani facti sunt, et jam fetent. Non novit hanc, quod de Maria natum est, Sanctum: tertia resurrexit die, ne videret corruptionem. *Vicit* itaque *leo de tribu Juda.* Occisus est agnus. sed leo vicit. Leo rugiet. quis non timebit? Leo, inquam, fortissimus bestiarum, qui ad nullius

pavebit occursum, scilicet Leo de tribu Juda. Paveant qui abnegaverant, qui dixerunt: *Non habemus regem nisi Caesarem* **(Joan. XIX, 15)**. Paveant qui dixerunt: *Nolumus hunc regnare super nos* **(Luc. XIX, 14)**. Redit siquidem accepto regno, et malos male perdet. Vultis nossa quia redit accepto regno? *Data est mihi,* inquit, *omnis potestas in coelo et in terra* **(Matth. XXVIII, 18)**. Sed et Pater in psalmo: *Postula a me,* ait, *et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae. Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos* **(Psal. II, 8, 9)**. Fortis siquidem leo est, non crudelis: gravis tamen indignatio ejus; et intolerabilis ira columbae. Sed pro suis leo rugiet, non in suos. Paveant alieni: tribus Juda magis exsultet.

10. Gaudeant qui induri sunt confessione, quorum omnia ossa dicunt: *Domine, quis similis tibi?* **(Psal. XXXIV, 10.)** *Leo de tribu Juda, radix David.* Dicitur enim David visu desiderabilis, vel manu fortis; et idem ait: *Ante te omne* **896** *desiderium meum* **(Psal. XXXVII, 10)**; et: *Fortitudinem meam ad te custodiam* **(Psal. LVIII, 10)**. *Radix* inquit, *David.* Non David radix ejus, sed ipse radix David, quia portat, et non portatur. Merito, David sancte, filium tuum vocas dominum tuum, quia non tu radicem portas, sed radix te. Radix fortitudinis tuae et desiderii, radix desiderabilis, radix fortis. *Vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus.* Apocalypsis verba sunt haec. Discant qui non legerunt, recolant qui noverunt. *Vidi,* inquit Joannes, *in dextera sedentis super thronum, librum signatum sigillis septem, et non erat qui legeret, vel aperiret. Et ego,* ait, *flebam multum, quod nemo aperire librum dignus inveniretur. Et unus de senioribus dixit*

mihi: Ne fleveris; ecce vicit leo de tribu Juda, radix David. Et vidi, et ecce in medio throni Agnum stantem, tanquam occisum: et veniens accepit librum de dextera sedentis in throno, et aperuit librum: factaque est laetitia magna, et gratiarum actio. Leonem Joannes audierat, et Agnum vidit. Agnus occisus est, Agnus accepit librum, Agnus aperuit, et apparuit Leo. Denique *dignus est,* aiunt seniores, *Agnus qui occisus est, accipere fortitudinem* **(Apoc. V, 12)**. Non mansuetudinem amittere, sed accipere fortitudinem, ut et agnus maneat, et leo sit. Plus dico, ut mihi videtur, idem etiam liber est qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inveniretur aperire hunc librum? Indignum se profitetur et ipse Baptista Joannes, quo inter natos mulierum major nemo surrexit: *Non sum,* inquit, *dignus solvere corrigiam calceamenti ejus* **(Marc. I, 7)**. Venerat enim ad nos calceata majestas, divinitas incarnata: venerat Dei Sapientia, sed in libro clauso utique et signato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc claudebant signacula libri.

11. Sed quid dicimus super his septem? An forte triplex animae virtus, ratio, memoria, et voluntas; et quadrifaria corporis compositio, ex elementis videlicet quatuor, in his septem est intelligenda, ut nihil de veritate humanitatis defuisse noverimus Salvatori? An magis humanitas ejus ipse est liber, et quaerenda sunt signacula septem? Septem enim quaedam arbitror inveniri, quibus maxime celabatur in carne praesentia majestatis, ut non posset aperiri liber, et sapientia quae latebat agnosci. Sunt autem quae occurrunt interim, Matris desponsatio, qua partus virginis et conceptionis puritas velabatur, ita ut hominis fabri filius, fabricator hominis putaretur. Infirmitas etiam corporis, qua nimirum plorans et

vagiens, lactens et dormiens, et caeteris subjacens necessitatibus carnis, latebat inter haec virtus divinitatis. Sic et circumcisionis signum suscipiens, peccati remedium, aegritudinis medicinam, qui morbum omnem tollere venerat et peccatum: et item in Aegyptum fugiens a facie Herodis reguli, nec Dei Filius agnosci poterat, nec Rex coeli. Quid trina illa tentatio inimici in deserto, in pinnaculo, supra montem? *Si Filius Dei,* inquit, *es, dic ut lapides isti panes fiant;* et item: *Mitte te deorsum.* Neutrum Christus fecit, ut signaretur liber, ut falleretur astutus. Denique eousque seductus est, ut haberet jam pro constanti hominem esse purum, et in tantam vesaniam superbia caeca prorumperet, ut non diceret ultra: *Si filius Dei es,* sed: *Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me* **(Matth. IV, 3-9)**. Sextum est signaculum crucis, ubi pependit inter latrones, et cum iniquis deputatus est Dominus majestatis. Clausit et sepultura librum hunc: nec ullum signaculum omnino sic astrinxit, sic occultavit magnum pietatis sacramentum. Sepulto nimirum Domino, sola restare desperatio videbatur, adeo ut discipuli ipsi dicerent: *Quia nos sperabamus* **(Luc. XXIV, 21)**. Quis non illo fleret in tempore clausum arctius librum, et non esse qui aperiret?

12. Sed ne fleveris ultra, Joannes sancte; etiam tu noli flere, Maria. Procul sit luctus, tristitiae nebula dissipetur. Laetamini in Domino, et exsultate, justi; et gloriamini, omnes recti corde **(Psal. XXXI, 11)**. Dignus est Agnus qui occisus est, Leo qui resurrexit, postremo liber ipse dignus est aperire seipsum. Resurgens nimirum a **897** mortuis, resurgens autem virtute propria, et post tres dies, sicut ipse praedixerat, testimonium perhibentibus inimicis; et resurgens in tanta

majestate et gloria, indicat manifeste quaecunque praediximus signacula, vel operimenta voluntaria, non necessaria; nec conditionis fuisse, sed dignationis. Quid tu nuper, Judaee, signabas lapidem monumenti? *Quia seductor ille dixerat adhuc vivens: Post tres dies resurgam* **(Matth. XXVII, 63)**. Vere seductor, sed pius, non malitiosus, Denique *seduxisti me, Domine, et seductus sum,* ait propheta vester in persona vestra; *fortior me fuisti, et invaluisti* **(Jerem. XX, 7)**. Seduxit vos, o Judaei, in passione: nam in resurrectione invaluit et praevaluit vincens Leo de tribu Juda. Etenim, si cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent **(I Cor. II, 8)**. Quid ergo facturus es? Et praedixit, et jam revixit. Diligenter explora signaculum sepulturae, apertum est enim. Datur tibi signum Jonae prophetae, quia et praedixit ipse. Egreditur Jonas de ventre ceti; Christus de corde terrae tertia die procedit. Nisi quod manifeste plus quam Jonas hic **(Matth. XII, 39-41)**, qui semetipsum viriliter et ab ipso utero mortis eduxit. Propterea viri Ninivitae consurgent contra vos in judicio; propterea ipsi judices vestri erunt, quia prophetae obtemperaverunt, vos nec Domino prophetarum.

13. Ubi est quod dicebatis: *Descendat de cruce, et credimus ei?* **(Matth. XXVII, 42.)** Crucis signaculum dirumpere voluistis, promittentes ad fidem vos introituros. Ecce apertum, non diruptum est: introite. Alioquin si non creditis resurgenti, utique nec credidissetis descendenti. Si sic vos scandalizabat crux Christi; verbum enim crucis *Judaeis quidem scandalum* est, ait Apostolus **(I Cor. I, 23)**; excitet vos saltem novitas resurrectionis. Invenimus nos in cruce gloriam. Nobis qui salvamur, Dei virtus est, et omnium, ut ostendimus, plenitudo virtutum. Sit vobis pars vel in resurrectione. Sed

forte et illa, imo multo magis illa vos scandalizat, et odor vitae nobis in vitam, vobis est odor mortis in mortem. Quid ergo insistimus? Non sustinet audire symphoniam et chorum senior frater, occisum nobis saginatum vitulum indignatur. Foris stat, omnino non acquiescit intrare **(Luc. XV, 28)**. Ingrediamur nos, fratres, et epulemur in azymis sinceritatis et veritatis; etenim Pascha nostrum immolatus est Christus **(I Cor. V, 7)**. Amplectamur commendatas nobis in cruce virtutes, humilitatem, patientiam, obedientiam, et charitatem.

14. In hac quoque tam praecipua solemnitate quid commendetur nobis, sedula cogitatione pensemus. Nempe resurrectio, transitus et transmigratio. Christus enim, fratres, non recidit hodie, sed resurrexit: non rediit, sed transiit; transmigravit, non remeavit. Denique et ipsum quod celebramus Pascha, transitus, non reditus interpretatur: et Galilaea, ubi videndus nobis promittitur qui resurrexit, non remeationem sonat, sed transmigrationem. Credo jam aliquorum ingenia praevolant, et quorsum haec velint tendere, suspicantur. Dicimus tamen breviter: praesertim ne devotionem vestram in tanta solemnitate sermonis videatur prolixitas onerare. Si post consummationem crucis in nostram hanc mortalitatem et vitae praesentis aerumnas Christus Dominus revixisset; ego eum, fratres, non transiisse dicerem, sed rediisse; non transmigrasse in sublimius aliquid, sed ad statum remeasse priorem. Nunc autem quia transiit in novitatem vitae, nos quoque invitat ad transitum, vocat in Galilaeam. Propterea siquidem quod mortuus est peccato, mortuus est semel; quia quod jam vivit, vivit non carni, sed Deo.

15. Quid nos dicimus, qui sacram Domini resurrectionem Paschae privamus nomine, ut sit nobis in reditum magis quam in transitum? Luximus his diebus, compunctioni et orationi, gravitati et abstinentiae dediti, caeterorum negligentias temporum sacro hoc quadragenario redimere et diluere cupientes. Communicavimus passionibus Christi, complantati ei denuo sumus per baptismum quemdam lacrymarum, poenitentiae, confessionis. Si ergo mortui sumus **898** peccato, quomodo vivemus adhuc in illo? Si negligentias planximus, quid causae est ut recidamus nunc in easdem? Inveniemur nunc iterum curiosi ut ante, verbosi ut ante, pigri et negligentes ut ante, vani, suspiciosi, detractores, iracundi, caeterisque impliciti vitiis, quae tam anxie deploravimus his diebus. Lavi pedes meos, quomodo iterum inquinabo eos? exui me tunicam meam, quomodo induam eam? **(Cant. V, 3.)** Non est transmigratio haec, fratres: non sic videbitur Christus, non hoc iter quo ostendat nobis Deus salutare suum. Denique qui retro respicit, indignus est regno Dei **(Luc. IX, 62)**.

16. Sic amatores saeculi, inimici crucis Christi, cujus in vanum accepto nomine dicuntur Christiani, toto hoc tempore quadragesimali ad instantes inhiant dies Resurrectionis, heu! ut liberius indulgeant voluptati. Obnubilat, fratres, solemnitatis laetitiam materia tristior; sed ipsius plangimus solemnitatis injuriam, quam dissimulare non possumus nec in ipsa, imo minus in ipsa. Proh dolor! peccandi tempus, terminus recidendi facta est resurrectio Salvatoris! Ex hoc nempe comessationes et ebrietates redeunt, cubilia et impudicitiae repetuntur, et laxantur concupiscentiis frena: quasi vero ad hoc surrexerit Christus, et non magis propter

justificationem nostram. Sic honoratis, miseri, Christum, quem suscepistis? Venturo parastis hospitium, confitentes peccata cum gemitu, castigantes corpora, eleemosynas impendentes: et ecce susceptum proditis inimicis, imo exire compellitis, priores nequitias admittendo. Neque enim cohabitatio esse potest luci ad tenebras, Christi cum superbia, cum avaritia, cum ambitione, cum fraterno odio, cum luxuria, cum fornicatione. Quid enim minus praesenti debetur, quam venturo? Quid minus reverentiae resurrectionis tempus exigit, quam passionis? Sed vos, ut manifestum est, neutram honoratis. Nam, si compateremini et conregnaretis; si commoreremini, et conresurgeretis.

17. Nunc autem ex sola consuetudine temporis et simulatione quadam humiliatio illa processit, quam non sequitur exsultatio spiritualis. *Propter hoc,* ut ait Apostolus, *multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi* **(I Cor. XI, 30)**. Propter hoc crebra in diversis regionibus hominum mortalitas, specialiter his diebus. Quid enim? Deprehensi estis inter angustias, praevaricatores, non qui praevaricati estis, sed qui persistitis in peccato, addentes praevaricationem, aut penitus impoenitentes, aut tepide poenitentes; nec periculosa [*alias* pericula] fugientes, vel post miseram experientiam, incentiva peccati. Irretivit vos inimicus perplexis, ut ait Scriptura, nervis testiculorum **(Job. XL, 12)**. Si hac conscientia Christi sacramenta refugitis, nihil vobis commune cum Christo, non habetis vitam in vobis. Ipsum audite dicentem: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* **(Joan. VI, 54)**. Si indigne suscipitis, judicium vobis manducatis, sanctum corpus Domini non dijudicantes. Redite ergo,

praevaricatores, ad cor, et in toto cordo quaerite Dominum, et odite malum; poenitentes non verbo tantum et lingua, sed spiritu et veritate. Quia vero non satis cecidisse piget hominem, ut videtur, qui adhuc manere disponit in lubrico; aut errasse, qui ducem non quaerit: sit verae compunctionis indiciam, opportunitatis fuga, subtractio occasionis. Alioquin timendum valde ne dies ista (siquidem et ipsa posita est in ruinam et resurrectionem multorum) reprobet vos, vel tanquam manifeste alienos a Christo. Christo non communicantes, vel tanquam socios Judae, in quem intravit Satanas post buccellam **(Joan. XIII, 27)**.

18. Sed quid ad nos, fratres, de his qui foris sunt judicare? nisi quod in eodem nos fuisse laqueo plangimus, ab eodem erutos gratulamur, sola misericordia operante, in quo miserabiliter eos detineri fraterna charitate dolemus. Utinam autem vel nos jam sanctificati, et penitus alieni ab hac misera et sacrilega consuetudine inveniamur, nec quidquam in nobis pereat **899** aut minuatur de exercitio spirituali sacrae resurrectionis adventu, sed transire magis et excrescere studeamus! Quicunque enim post lamenta poenitentiae non ad carnales redit consolationes; sed in fiduciam divinae miserationis excedit, ingreditur novam quamdam devotionem et gaudium in Spiritu sancto; nec tam compungitur praeteritorum recordatione peccatorum, quam delectatur memoria et inflammatur aeternorum desiderio praemiorum: is plane est qui cum Christo resurgit, qui Pascha celebrat, qui festinat in Galilaeam. Vos ergo, charissimi, si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quae sursunt sunt sapite, non quae super terram **(Coloss. III, 1, 2)**: ut quemadmodum Christus

resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et vos in novitate vitae ambuletis **(Rom. VI, 4)**; ut a saeculari laetitia et consolatione mundi per compunctionem et tristitiam, quae secundum Deum est, ad devotionem sanctam, et spiritualem vos transire gaudeatis exsultationem, ipso praestante, qui transivit ex hoc mundo ad Patrem, et nos quoque trahere post se, et in Galilaeam vocare dignatur, ut semetipsum nobis ostendat, qui est super omnia Deus benedictus in saecula, Amen.

IN TEMPORE RESURRECTIONIS, AD ABBATES.

SERMO II . *De lectione evangelica, «Maria Magdalene, Maria Jacobi, et Salome,»* etc. **(Marc. XVI, 1.)**

1. Accepimus ab Apostolo *habitare Christum per fidem in cordibus nostris* **(Ephes. III, 17)**. Unde videtur non incongrue intelligi posse, tandiu Christum in nobis vivere, quandiu vivit fides. At postquam fides nostra mortua est, quodam modo Christus mortuus est in nobis. Porro fidei vitam opera attestantur, sicut scriptum est: *Opera, quae dedit mihi Pater, ipsa testimonium perhibent de me* **(Joan. V, 36)**. Nec discrepare videtur ab hac sententia, qui fidem sine operibus mortuam asserit in semetipso **(Jac. II, 20)**. Sicut enim

corporis hujus vitam ex motu suo dignoscimus, ita et fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis est anima, per quam movetur et sentit; vita vero fidei charitas est, quia per illam operatur, sicut in Apostolo legis: *Fides quae per dilectionem operatur* **(Galat. V, 6)**. Unde et refrigescente charitate fides moritur, sicut corpus anima recedente. Tu ergo si videris hominem in bonis operibus strenuum, et fervore conversationis hilarem; vivere in eo fidem non dubites, indubitata tenens vitae illius argumenta. Sed sunt nonnulli, qui, cum spiritu coeperint, heu! carne postea consummantur. Scimus autem quia jam tunc non permaneat in eis spiritus vitae, quia scriptum est: *Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est* **(Gen. VI, 3)**. Quod si non permanet spiritus, haud dubium quin excidat charitas, quae nimirum diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis **(Rom. V, 5)**.

2. Porro fidei vitam, ut jam diximus, in charitate constituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergo colligitur, recedente Spiritu fidem mori: quoniam Spiritus est qui vivificat **(Joan. VI, 64)**. Denique, si sapere secundum carnem mors est **(Rom. VIII, 6)**; non dubium quin illi quos vivere laetabamur, quandiu facta carnis spiritu mortificabant, secundum carnem viventes plangendi sint tanquam mortui. Unde et in eodem apostolo legis: *Si,* inquit, *secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis* **(ibid., 13)**. Vae tibi, quicunque es, canis reversus ad vomitum, et sus lota in volutabro luti **(II Petr. II, 22)**! Non ad eos tantum loquor qui corpore, sed etiam eos qui corde redeunt in Aegyptum, saeculi hujus oblectamenta sectantes, ac proinde fidei vitam, quae est

charitas, non habentes. Si quis **900** enim diligit mundum, non est charitas Patris in eo **(I Joan. II, 15)**. Quis magis mortuus eo, qui fovet ignem in sinu, peccatum in conscientia; nec sentit, nec expavescit, nec excutit?

3. Ecce igitur Christus in sepulcro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt sanctae mulieres, quae solae ex omnibus suis ampliori tenebantur affectu? *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Nunquid ut suscitarent? Et nos scimus, fratres, quia suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit. Cur hoc? Nempe ne feteat qui hujusmodi est ne sit caeteris odor mortis, ne pereffluat, et penitus dissolvatur. Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim, ut arbitror, Petrus mandatum accepit tertio pascere gregem Domini **(Joan. XXI, 17)**. Pasce, inquit, mente, pasce ore, pasce opere; pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione.

4. Quaerat igitur meus aromata sua: ante omnia compassionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, et inter haec discretionis spiritum non omittat. Quoties enim peccantem videris fratrem, continuo procedere debet compassionis affectus, tanquam cognatus humanitati, quippe quem concipis ex teipso. *Vos,* inquit Apostolus, *qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tenteris* **(Galat. VI, 1)**. Et cum exiret Dominus bajulans sibi crucem, et plangerent super eum, nondum quidem omnes tribus terrae, sed mulieres paucae, conversus ad eas: *Filiae,* inquit, *Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros* **(Luc. XXIII, 28)**. Ordinem diligenter attende. *Super vos,* inquit, primo; deinde *super filios vestros.* Temetipsum attende, ut alii

noveris compati, ut arguas in spiritu lenitatis. Teipsum considera, ne et tu tenteris. Sed, quia exemplum efficacius persuadet et altius imprimit animo, mitto vos ad sanctum illum senem, qui cum audisset peccasse unum ex fratribus, amarissime flebat, inquiens: «Ille hodie, et ego cras (*In Vitis Patrum*).» Qui sic flebat super se, putas quia non compassus sit fratri? Hic itaque compassionis affectus multis quidem prodest, quia animus liberalis contristare, quem pro se viderit anxium, erubescit.

5. Sed quid agimus, quod nonnulli dura cervice et atrita sunt fronte, ut quo magis eis compatimur, tanto magis nostra et compassione et patientia abutantur? Nonne sicut compatiebamur fratri, ita ipsi justitiae compatiendum est, quam videmus tam impudenter abjici, tam imprudenter provocari? Scio quia, si qua in nobis est charitas, contemptum hunc Dei ferre aequanimiter non possumus. Hic est zelus justitiae, quo adversus deliquentes accendimur, tanquam pietate ducti erga eam, quam contemni videmus, justitiam Dei. Verumtamen oportet ut priora sibi vindicet compassionis affectus. Alioquin in spiritu vehementi conterimus naves Tharsis, conterimus quassatum calamum, exstinguimus linum fumigans.

6. Sed, cum uterque aderit, videlicet et compassionis affectus, et zelus justitiae; necesse est ut adsit spiritus discretionis, ne forte, cum oporteat hunc exhiberi, ille procedat, et indiscretio ipsa confundat universa. Habeat itaque mens nostra tertium, scilicet spiritum discretionis, ut miscens apte temporibus tempora, opportune aemulari et nihilominus ignoscere sciat. Samaritanus sit, custodiens et observans quando oleum misericordiae, quando vinum fervoris exhibeat. Et ne forte

meum putetis inventum, prophetam audite in Psalmo, haec eadem et eodem ordine postulantem: *Bonitatem,* inquit, *et disciplinam, et scientiam doce me* **(Psal. CXVIII, 66)**.

7. Sed unde haec nobis? Neque enim talia profert virtutum germina terra cordis nostri, sed magis spinas et tribulos germinat nobis. Emere ergo oportet. A quo autem emenda sunt? Ab eo utique qui ait: *Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione* **901** *vinum et lac* **(Isa. LV, 1)**. Non ignoratis quid lactis dulcedo, quid vini designet austeritas. Quid est autem emere sine argento et sine commutatione? Non talis est emptio apud amatores hujus saeculi; sed apud auctorem saeculi alia esse non potest. Propheta enim dixit Domino: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges* **(Psal. XV, 2)**. Quam igitur commutationem ei dabit homo pro gratia sua, qui nullius eget, et cujus sunt universa? Gratia gratis datur: etiam cum emitur, gratis emitur; quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur.

8. Tria ergo aromata mentis nummo propriae voluntatis emenda sunt. Quam quidem dimittentes nihil amittimus, etiam et lucramur plurimum, commutantes illam in melius, ut communis fiat quae propria fuit. Porro communis voluntas charitas est. Emimus ergo absque commutatione, recipientes quod non habuimus, et quod habuimus, melius retinentes. Quando vero compatietur fratri, qui in propria voluntate nescit compati nisi sibi? aut quando amans seipsum diliget justitiam, et odio habebit iniquitatem? Simulare quidem potest ante oculos hominum, etiam et semetipsum seducere, ut, cum privato amore vel odio ducitur, compassionis affectum, aut zelum putet esse justitiae. Verum facile est nosse quam sint aliena a propria voluntate, quae propria sunt charitatis, cui illa

recta fronte contrariam se constituit. Nam charitas benigna est, charitas super iniquitate non gaudet **(I Cor. XIII, 4, 6)**. Jam de spiritu discretionis scimus, quia nihil sic illum exstinguit quomodo voluntas propria, subvertens corda hominum, et rationis oculos claudens. Emenda proinde sunt tria mentis aromata, affectus compassionis, rectitudinis zelus, et spiritus discretionis, nummo, ut dictum est, propriae voluntatis.

9. Linguae quoque aromata tria nihilominus sunt: modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo. Vis habere haec aromata? Eme illa a Domino Deo tuo. Eme, inquam, et sicut priora, sine ulla commutatione: ut aliquid recipias, perdas nihil. Eme a Domino moderatam correptionem, quia omnino magnum quoddam bonum et datum optimum est, et quod habeant pauci. *Linguam enim,* ut ait beatus Jacobus, *nemo domare potest* **(Jac. III, 8)**. Videas multos, sincera licet intentione et benigno accedant animo, leviter dicere quod graviter audiatur. Volat irrevocabile verbum **(HOR. Epist. I, XVIII, 71)**; et quod sanare debuerat, quia mordacius forte videtur, exasperat et exulcerat magis: quando negligentiae additur impudentia, etiam et impatientia cumulatur; ut qui in sordibus erat, sordescat adhuc, declinans in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, ac more phrenetici non solum repellens, sed et mordere tentans medici manum. Multis quoque non suppetit verborum copia, sed prae sermonis inopia linguam suam palato adhaerescere sentiunt: quod et ipsum interdum solet audientibus obesse non parum. Aliis vero ad manum est abundantia multa sermonis; sed quae dicunt, minus sapiunt, minus acceptantur: et, quia gratiam non habent, minus efficacia sunt quae loquuntur. Vides ergo quam necesse sit emere ab eo a quo omne bonum

est, a quo omnis scientia, modestiam in increpando, copiam in exhortando, efficaciam in persuadendo.

10. Proinde eme ista nummo confessionis, ut prius peccata tua confitearis, quam ad expurganda accedas aliena. Magnum prorsus et mirabile sacramentum animae suscitatio est: vide ne ad illud immundus accedas. Quod si forte non potes innocens, imo quia non potes; lava inter innocentes manus tuas, antequam circumdes monumentum Domini. Omnia siquidem in confessione lavantur. Et haec ablutio in quamdam innocentiam tibi deputabitur, ut inter innocentes assistas. Ad altaris officium nemo accedit in veste communi; sed quisquis accessurus est, albis induitur. Et tu ergo, cum ad Domini monumentum properas, lavare, dealbare, induere vestimentis gloriae, ut dicatur tibi: *Confessionem et decorem induisti* **(Psal. CIII, 1)**. Quia ubi confessio, ibi in conspectu Domini pulchritudo est. **902** Haec pro eo dicta sunt, ut aromata linguae, moderata increpatio, copiosa exhortatio, efficax persuasio nummo confessionis emantur.

11. Verumtamen legimus (Apud GREGOR. MAGNUM in *Pastorali*), et quotidianis etiam experimentis didicimus, cujus vita despicitur restat ut praedicatio contemnatur. Paret ergo et manus aromata sua, ne subsannet nos Sapiens tanquam pigrum illum cui labor sit manum ad os porrigere **(Prov. XIX, 24)**; ne possit dicere is quem arguis: *Tu, qui alium doces, teipsum non doces* **(Rom. II, 21)**. Alligas enim onera gravia et importabilia, et imponis ea in humeros hominum, digito tuo nolens ea movere **(Matth. XXIII, 4)**. Dico vobis: Sermo quidem vivus et efficax exemplum est operis, facile persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse quod suademus. Pro hujusmodi habeat necesse est etiam manus

aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate. Unde Apostolus ait: *Sobrie, et juste, et pie vivamus* **(Tit. II, 12)**. Haec enim tria sunt conversationi nostrae maxime necessaria; quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Nam qui fornicatur, in corpus suum peccat, magno illud privans honore, et pavendo addicens pudendoque dedecori, tollens membrum Christi, et faciens membrum meretricis. Ego autem non ab ea tantum, quae tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam quaere, quam debes tibi ipsi: nemo enim tibi propinquior est. Dehinc adde misericordiam quam debes proximo, quia cum eo salvandus es: deinde etiam patientiam quam debes Deo, quia ab eo salvandus es. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur* **(II Tim. III, 12)**; et: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum coelorum* **(Act. XIV, 21)**. Vide ergo ne per impatientiam pereas, sed universa pro eo sustine qui prior majora pro te sustinuit, et apud quem infructuosa patientia non erit, sicut ait Propheta: *Patientia pauperum non peribit in finem* **(Psal. IX, 19)**.

12. Porro haec manus aromata nummo subjectionis emuntur. Haec est enim quae dirigit gressus nostros, et sanctae conversationis gratiam promeretur. Nam, si contraria lex inventa est in membris nostris per inobedientiam, quis nesciat per obedientiam continentiam dari? Ipsa quoque est quae misericordiam ordinare novit, ipsa quae patientiam et docet et donat. Cum his igitur aromatibus accede ad eum in quo fides mortua est. Verum, si consideremus quam magnum sit ad nos suscitare eum qui hujusmodi est, quam difficile sit vel

accedere ad cor ejus, quod lapidea quaedam obstinatio et impudentia clausit, puto quod dicere habeamus et nos: *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Attamen, dum sic trepidi veremur accedere, cunctantes ad tam grande miraculum; fit nonnunquam ut solita pietate praeparationem cordis nostri audiat auris divina, et ad vocem virtutis ejus resurgat qui erat mortuus. Et ecce angelus Domini, hilaritas quaedam in vultu illius, tanquam in ostio monumenti nobis apparet, et fulgor quidam index resurrectionis, ut aperte videatur facies ejus immutata, accessum praebens nobis ad cor suum, imo et advocans, ipsumque obstinationis suae revolvens lapidem, et sedens super eum: ita ut suscitata fide ipsa, etiam linteamina, quibus obvoluta fuerat, ipse demonstret. Dumque omnia quae in corde suo prius actitabantur aperit, et confitetur quomodo seipsum sepelierat intus, ipsam tepiditatem et negligentiam suam prodens: *Venite,* inquit, *et videte locum ubi positus erat Dominus* **(Matth. XXVIII, 6)**.

SERMO III. *De mersione Naaman septies in Jordane, deque mundatione septemplicis leprae; et de septem apparitionibus Domini resurgentis, quibus septem dona Spiritus sancti designantur.*

1. Sicut in corporum medicina prius purgationes adhibentur, deinde refectiones, ut scilicet prius **903** exinaniatur corpus ab humoribus noxiis, dehinc cibis sanioribus foveatur: sic

medicus animarum Dominus Christus, cujus tota dispensatio, quam exhibuit in carne, medicina salutis est; ante passionem suam septem dedit purgationes, post resurrectionem suam totidem cibos salubres pariter et suaves. Eliseus noster Naamam leprosum septies in Jordane mergi praecepit **(IV Reg. V, 10)**, qui interpretatur *descensus.* In descensu namque Domini nostri Jesu Christi, id est in humilitate conversationis ejus, quam exhibuit ante passionem, mundamur et purgamur; in resurrectione vero et vita quam ostendit quadraginta diebus reficimur, et delectabilibus pascimur alimentis. Septempliciter enim occupavit nos lepra superpiae; in proprietate possessionum, in gloria vestium, in voluptate corporum, in ore quoque dupliciter, similiter et in corde. Prima est lepra domus, qua divites esse volumus in hoc saeculo. Sed ab ista mundamur, si immergimur in Jordane, id est in Christi descensu. Invenimus enim quoniam ille, cum esset dives, propter nos pauper factus est. Descendit ab inenarrabilibus coeli divitiis, et veniens in mundum, nec istas qualescunque divitias habere voluit, sed in tanta paupertate venit, ut natus continuo poneretur in praesepio, quia ei non erat locus in diversorio **(Luc. II, 7)**. Denique quis nesciat quoniam Filius hominis non habebat ubi caput suum reclinaret? Qui bene mergitur hic, quando quaeret divitias hujus mundi? Et vere magna abusio, et magna nimis, ut dives esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus majestatis et Dominus sabaoth voluit pauper fieri.

2. Porro in lepra vestis, omnem saeculi hujus pomposam intellige vanitatem. Nam ab illa nihilominus in Jordanis mersione mundaberis, ubi invenies Christum Domini vilibus pannis involutum, factum opprobrium hominum, et

abjectionem plebis. A lepra quoque corporis mundamur in ipso Jordane, si bene cogitantes Dominicam passionem, erubescimus sequi corporis voluptatem. At in ore, ut diximus, duplex est lepra. Cum enim adversi quidquam contigerit, murmuramus, et impatientiae verbum tanquam leprae sanies effluit. Sed ab hac mundamur, si illum attendimus, qui tanquam ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum **(Isai. LIII, 7)**: qui, cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur **(I Petr. II, 23)**. In prosperis quoque contra eum qui dixit: *Non qui seipsum commendat, ille probatus est* **(II Cor. X, 18)**; commendamus nosmetipsos, non in multa patientia, sed in arrogantia: et inquinat nos altera lepra, verbum jactantiae. Ut ergo mundemur ab illa, mergamur in Jordane, et imitemur eum qui non quaerebat gloriam suam. Unde et daemonia quae clamabant quia ipse esset Dei Filius, praecipiebat obmutescere **(Luc. IV, 34, 35)**; et illuminatos caecos dicere prohibebat **(Matth. IX, 30)**.

3. In corde duplex est lepra; propria voluntas, et proprium consilium. Lepra utraque nimis pessima, eoque perniciosior, quo magis interior. Voluntatem dico propriam, quae non est communis cum Deo et hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo et prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum. Huic contraria est recta fronte charitas, quae Deus est. Haec enim adversus Deum inimicitias exercens est, et guerram crudelissimam. Quid enim odit aut punit Deus praeter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, et infernus, non erit. In quem enim ignis ille desaeviet, nisi in

propriam voluntatem? Etiam nunc, cum frigus aut famem aut aliquid tale patimur, quid laeditur nisi propria voluntas? Quod si voluntarie sustinemus, ipsa jam voluntas communis est; sed infirmitas quaedam et velut pruritus voluntatis adhuc de proprio est, et in illo omnes poenas sustinemus, donec penitus consumatur. Nam voluntas illa proprie dicitur, cui assentimur, et cui se liberum inclinat arbitrium. **904** Haec autem desideria et concupiscentiae, quae invitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est. Porro voluntas propria quo furore Dominum majestatis impugnet, audiant et timeant servi propriae voluntatis. Primo namque seipsam et subtrahit et subducit ejus dominatui, cui tanquam auctori servire jure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac injuria? Nequaquam: addit adhuc et quod in se est, omnia quoque quae Dei sunt, tollit, et diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per usuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conaretur universum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter: nemini, qui sit in propria voluntate, posset universus mundus sufficere. Sed utinam vel rebus istis esset contenta, ne in ipsum, horribile dictu, desaeviret auctorem! Nunc autem et ipsum, quantum in ipsa est, Deum perimit voluntas propria. Omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quae, quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut injustum esse, aut insipientem. Crudelis plane et omnino exsecranda malitia, quae Dei potentiam, justitiam, sapientiam perire desiderat. Haec est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, et leaena saevissima. Haec est immundissima lepra animi, propter quam in Jordane mergi oporteat, et imitari eum qui non venit facere voluntatem suam:

unde et in passione: *Non mea,* inquit, *voluntas, sed tua fiat* **(Luc. XXII, 42)**.

4. Lepra vero proprii consilii eo perniciosior est, quo magis occulta; et quanto plus abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Haec illorum est, qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, et obstinati in eo, ita ut nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt unitatis divisores, inimici pacis charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, et magni in oculis suis, ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere. Et quae major superbia, quam ut unus homo toti congregationi judicium suum praeferat, tanquam ipse solus habeat Spiritum Dei? *Idololatriae scelus est non acquiescere, et quasi peccatum ariolandi repugnare* **(I Reg. XV, 23)**. Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut caeteri hominum. Ecce arioli et idololatrae facti sunt, si tamen vel ei qui dixit hoc, plus quam sibi judicant esse credendum. Neque huic dissonat Veritatis sermo, quem dixit: *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* **(Matth. XVIII, 17)**. Sed ubi poterit haec lepra mundari, nisi in Jordane? Ibi mergere, quicunque hujusmodi es, et attende quid fecerit magni consilii angelus, quomodo consilium suum postposuerit consilio, vel magis voluntati mulieris unius: beatam Virginem loquor; et fabri pauperis; ipse est Joseph. Inventus enim in medio doctorum, audiens eos et interrogans, quodammodo increpatus a Matre est: *Fili, quid fecisti nobis sic?* At ille: *Quid erat,* inquit, *quod me quaerebatis? Nesciebatis quia in his quae Patris mei sunt, oportet me esse? At illi non intellexerunt verbum.* Et quid fecit Verbum? Non capiebatur in se: *descendit,* ita ut esset etiam *subditus*

illis **(Luc. II, 46-51)**. Quis jam non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando suum Sapientia ipsa deseruit? Sic mutavit consilium suum, ut quod jam tunc coeperat, ex tunc usque ad tricesimum aetatis suae anuum prorsus dimiserit. Nihil enim ab hoc duodecimo anno de ejus doctrina vel operibus invenis usque ad annos triginta.

5. Sed forte quaerendum ab ipso est quomodo voluntatem suam consiliumve reliquerit. O Domine, voluntas, de qua dixisti ut non fieret, si bona non erat, quomodo tua erat? si bona erat, quare derelicta est? Sic et consilium si non bonum, quomodo tuum? si bonum, quomodo relinquendum? Et bona erant, et ejus erant: neque minus tamen relinquenda, ob hoc videlicet ut fierent meliora. Neque enim oportebat **905** propria praejudicare communibus. Erat ergo voluntas Christi, et bona erat, quae dicebat: *Si fieri potest, transeat a me calix iste* **(Matth. XXVI, 59)**. Sed ea de qua dicebat: *Fiat voluntas tua* **(Luc. XXII, 42)**, melior erat; quia communis non solum Patris, sed et Christi ipsius (oblatus est enim, quia ipse voluit), et nostra. Nisi enim granum frumenti cadens in terram mortuum esset, ipsum solum maneret; mortuum vero multum fructum attulit. Atque haec voluntas Patris erat, ut videlicet haberet quos adoptaret in filios; Christi erat, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; nostra erat, quia pro nobis faciebat ut redimeremur. De consilio idem dicimus. Christi enim erat, et bonum erat consilium illud quod ait: *Quia in his quae Patris mei sunt, oportet me esse.* Sed quia illi non intellexerunt, mutavit illud consilium, ut nos mundaret ab ea lepra, quae proprii consilii est. Exemplum enim dedit nobis, ut et nos ita faciamus. Nam ab initio noverat quid esset facturus: sed voluit formam nobis hujus humilitatis

exhibere, et ad lavandam pessimam hanc lepram divinum in se ipso parare Jordanem. Audiant igitur utrique pariter, qui propriae voluntatis, et qui proprii consilii lepra sordent: audiant quid Spiritus dicat Ecclesiis, brevi uno versiculo lepram utramque condemnans: *Sapientia,* ait, *quae desursum est; primum quidem pudica est,* contra propriae voluntatis impuritatem; *deinde pacifica* **(Jac. III, 17)**, contra consilii proprii obstinatam rebellionem.

6. Cum ab his septem purgatus fuerit aeger, tanquam post septem cellas quaerat septem fercula, quae sunt septem Spiritus sancti dona. Porro, sicut in vita Domini ante passionem septem purgationes invenimus, sic et in apparitionibus septem quae post resurrectionem factae leguntur, septem illa dona Spiritus sancti possumus invenire. In prima spiritum timoris accipe, quando mulieribus sanctis venientibus descendit angelus de coelo, et terraemotus factus est, ita ut ipsas timore perterritas oportuerit ab angelo consolari **(Matth. XXVIII, 2-10)**. In spiritu pietatis apparuit Simoni **(Luc. XXIV, 34)**, quia magna omnino, et vere Domino Jesu digna pietatis dignatio, quod ei quasi singulariter et ante caeteros dignatus est apparere, quem prae caeteris de negatione ejus rea conscientia confundebat, ut ubi abundavit delictum, superabundaret et gratia. In spiritu scientiae duobus pergentibus in Binmaus Scripturas exposuit, incipiens a Moyse et prophetis **(ibid. 27)**. In spiritu fortitudinis januis clausis intravit, ostendens manus et latus **(Joan. XX, 19, 20)**, sicut solent in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilii frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit **(Joan. XXI, 6)**. In spiritu intellectus aperuit illis

sensum, ut intelligerent Scripturas **(Luc. XXIV, 45)**. In spiritu sapientiae die quadragesima apparuit eis, quando videntibus illis elevatus est **(Act. I, 9)**, et viderunt Filium hominis ascendentem ubi erat prius. Usque ad illam enim diem quasi per stultitiam praedicationis salvos faciebat credentes postquam vero coram eis ascendit ad Patrem, jam coepit sapientia declarari.

IN OCTAVA PASCHAE.

SERMO I. *De fide vincente, et tribus testimonis in coelo et in terra.* **(I Joan. V, 4-11)**

1. *Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Postquam Unigenitus Dei non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, hominis quoque dignatus est fieri filius, et habitu inventus ut homo, non immerito jam de coelesti generatione exiguitas humana praesumit. Neque enim indignum est Deo, eorum fieri patrem, quorum se Christus fecerit fratrem. Hinc est quod beatus Joannes (qui saepius nobis ac studiosius hanc commendat adoptionem filiorum Dei) in ipso quoque Evangelii sui principio: *Quotquot,* inquit, *receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* **(Joan. I, 12)**. Huic ergo verbo simile est quod audivimus hodie de **906** ejus Epistola recitari: *Omne,* inquit, *quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Quotquod enim sunt Christi, cum Christo eos mundus odit; sed cum Christo superatur pariter et ab ipsis. *Nolite,* ait, *mirari si odit vos mundus: scitote quia*

priorem me vobis odio habuit **(Joan. XV, 18)**. Et item: *Confidite,* inquit, *quia ego vici mundum* **(Joan. XVI, 33)**. Sic nimirum manifesta fit sermonis illius veritas, quem ait Apostolus: *Quos praescivit,* inquit (haud dubium quin Deus Pater), *et praedestinavit conformes fieri imagini Filii sui* **(Rom. VIII, 29)**. Vide conformationem. Post ipsum adoptantur, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; post ipsum odit mundus eos; post ipsum et ab eis vincitur mundus.

2. Bene ergo quod natum est ex Deo, vincit mundum, ut sit testimonium coelestis generationis victoria tentationis: et sicut is qui filius est per naturam, mundum cum suo principe triumphavit, sic et nos victores inveniamur quotquot sumus filii adoptionis. Victores sane, sed in ipso, qui confortat nos, in quo et possumus omnia: quia *haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra.* Fide siquidem in Dei filios adoptamur: fidem in nobis mundus in maligno positus odit atque persequitur; fide quoque et vincitur, sicut scriptum est: *Sancti per fidem vicerunt regna* **(Hebr. XI, 33)**. Quidni attribuatur fidei victoria, cujus est etiam vita? *Justus,* inquit, *ex fide vivit* **(Rom. I, 17)**. Quoties ergo tentationi resistis, quoties vincis malignum, noli propriis tribuere viribus; noli in te, sed magis in Domino gloriari. Quando enim fortis ille armatus tuae coderet infirmitati? Audi denique quid Dominici constitutus pastor ovilis admoneat: *Adversarius,* inquit, *vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quaerens quem devoret; cui resistite fortes in fide* **(I Petr. V, 8, 9)**. Vides quemadmodum sibi veritatis testimonia concinant. Paulus fide regna vicisse sanctos; Petrus principi mundi resistendum in fide; Joannes quoque: *Haec est,* inquit, *victoria quae vincit mundum, fides nostra.*

3. Sequitur: *Quis enim est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?* Certum id quidem, fratres, omnem qui non credit in Filium Dei, ex hoc ipso jam non modo victum esse, sed etiam judicatum. Sine fide enim impossibile est placere Deo **(Hebr. XI, 6)**. Verumtamen potest forte movere, quod tam multos videmus credentes Jesum Filium Dei esse, adhuc tamen mundi nihilominus cupiditatibus irretitos. Quid ergo ait: *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est Filius Dei,* cum et ipse jam mundus id credat? An non ipsi quoque daemones et credunt, et contremiscunt? Sed dico: Putasne, Filium Dei reputat Jesum, quisquis ille est homo qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec praeceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit? Nonne is, etiamsi fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Porro fides sine operibus mortua est in semetipsa **(Jac. II, 20)**. Nec sane mirum videri potest si nequaquam vincit, qui nec vivit quidem.

4. Quaeris quaenam sit vivida et victoriosa fides? Illa sine dubio per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus enim et virtus est, et vita nostra. *Cum Christus apparuerit vita vestra,* ait Apostolus, *tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* **(Coloss. III, 4)**. Unde gloria, nisi de victoria? aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso et vincimus? Denique, si his tantum data est potestas filios Dei fieri qui suscipiunt Christum, de his quoque solis intelligendum est quod dicitur: *Omnis qui natus est ex Deo, vincit mundum.* Inde est quod hic quoque cum dixisset: *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est Filius Dei?* ut planius faceret eam commendari fidem per quam, ut dictum est, Christus in

cordibus nostris habitat, addidit continuo de ipsius adventu, dicens: *Hic est qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus.* Adhuc autem supereminentiorem viam ostendens: *Et Spiritus est,* inquit, *qui testificatur quoniam Jesus est Filius Dei.* Sane quod interponit, signanter repetens: *Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine,* ad Moysi differentiam **907** arbitror accipiendum. Moyses siquidem in aqua venit, a qua et nomen accepit ut Moyses vocaretur.

5. Recolant quibus nota est historia Veteris Testamenti, quemadmodum in Aegypto, dum parvuli omnes Israelitici germinis necarentur, expositum in aquis Moysen tulerit filia Pharaonis **(Exod. II, 3)**. Et vide si non manifeste Christi et in hoc ipso videtur praecessisse figura Simili nempe cum Pharaone etiam Herodes suspicione laborans, ad eadem conversus est crudelitatis argumenta, sed eodem modo est ipse delusus **(Matth. II, 16)**. Utrobique pro unius suspecta persona trucidatur numerositas puerorum: utrobique qui quaerebatur evadit. Et quomodo Moysen filia Pharaonis, ita Christum quoque Aegyptus (quae non immerito Pharaonis intelligitur filia) suscepit conservandum. Manifeste tamen plus quam Moyses hic, utpote qui venerit non in aqua tantum, sed in aqua et sanguine. Aquae enim multae, populi multi **(Apoc. XVII, 15)**. Venit ergo in aqua tantum, qui congregavit quidem populum, sed populum non redemit. Nam et ipsa quoque de servitude Aegyptia liberatio, non Moysi, sed Agni sanguine facta est, liberandos nos praefigurans a vana nostra conversatione hujus saeculi, sanguine Agni immaculati Christi Jesu. Hic est verus legifer noster, apud quem copiosa est redemptio. Mortuus est enim non tantum pro gente, sed ut

filios Dei, qui dispersi erant, congregaret in unum. Memento sane hunc esse Joannem, qui vidit, et testimonium perhibuit (et scimus quia verum est testimonium ejus), exiisse de latere Domini dormientis in cruce sanguinem simul et aquam: quo videlicet dormienti novo Adae nova de latere suo proferretur pariter et redimeretur Ecclesia.

6. Sic ergo hodie quoque ad nos per aquam et sanguinem venit, ut sit aqua et sanguis testimonium adventus ejus, fideique victricis. Non solum autem, sed testimonium est majus his, quod perhibet Spiritus veritatis. Horum trium testimonium verum certumque est, et felix anima quae meretur illud accipere. *Tres enim sunt qui testimonium dant in terra; Spiritus, aqua, et sanguis*. In aqua quidem baptismum intellige, in sanguine martyrium, in Spiritu charitatem. Spiritus enim est qui vivificat; et fidei vita, dilectio. Denique, si quaeris quid Spiritui et charitati, respondeat Paulus: *Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* **(Rom. V, 5)**. Necessario quoque Spiritus additur aquae et sanguini, cum, eodem Apostolo teste, sine charitate quidquid habeas, nihil prosit **(I Cor. XIII, 1-3)**.

7. Jam vero quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine designari; memento et unicum et quotidianum esse baptismum, similiter et martyrium. Est enim martyrii genus et quaedam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est et baptismus aliquis in compunctione cordis et lacrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis et pusillis corde necesse est, ut quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic et baptismi sacramentum, quoniam iterari non

licet, his qui saepius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Unde et Propheta: *Lavabo,* inquit, *per singulas noctes lectum meum; lacrymis meis stratum meum rigabo* **(Psal. VI, 7)**. Vis ergo nosse quis est qui vincit mundum? Quae in eo vincenda sunt diligentius intuere. Siquidem et hoc ipsum beatus iste Joannes indicat, dicens: *Charissimi, nolite diligere mundum; neque ea quae in mundo sunt. Omne enim quod in mundo est, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, et ambitio saeculi* **(I Joan. II, 15, 16)**. Hae sunt tres turmae quas fecerunt Chaldaei **(Job. I, 17)**. Sed memini quoque sanctum Jacob fecisse tres turmas, cum timeret a facie Esau, rediens de Mesopotamia **(Gen. XXXII, 7)**. Et vobis ergo adversus triplex genus tentationis triplici opus est munimento: ut carnis quidem concupiscentia ipsius mortificatione vincatur, quam, si meministis, in sanguinis testimonio diximus intelligendam; oculorum vero concupiscentiam superet studium compunctionis et assiduitas lacrymarum; **908** porro ambitionis vanitatem virtus charitatis excludat, quae sola castificat animam, sola purgat intentionem. Certum quippe triumphati mundi testimonium est, si corpus castiges et subjicias servituti, ne perniciosa libertate serviat voluptati; si fletui praebeas oculos magis, quam petulantiae vel curiositati; si denique, spirituali dilectione flagrans, nulli animum dederis vanitati.

8. Merito sane unus est qui in terra pariter et in coelo testimonium perhibet Spiritus; quia sive corporis afflictio cessabit, sive lacrymarum fons exsiccabitur; sed charitas nunquam excidit. Praelibatio quaedam est in praesenti, consummatio et plenitudo in futuro manet. Verumtamen licet

maneat post aquam et sanguinem Spiritus (aqua quippe et sanguis regnum Dei non possidebunt), interim tamen aut vix aut nullo modo invenire est Spiritum sine illis, quoniam *hi tres,* inquit, *unum sunt:* ut, quolibet ex his tribus deficiente, adesse caetera non praesumas. Simul vero juncta testimonia ista credibilia facta sunt nimis, nec poterit cui in terris suppetunt haec, carere testimonio vel in coelis. Confitetur Dei Filium coram hominibus non verbo, neque lingua, sed opere et veritate: et Filius quoque confitebitur eum coram angelis Dei. An vero ei deesse poterit in testimonio Pater, cui Filium videat attestantem? Sine dubio confitebitur et ipse quod viderit in abscondito. Sed neque Spiritus quidem a Patre Filioque dissentiet; quippe qui Patris Filiique sit Spiritus. Denique quonam modo careat testimonio ejus in coelo, qui habere illud meruit et in terra? *Tres ergo sunt qui testimonium dant in coelo, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus.* Et ne quam forte dissonantiam suspiceris, *hi tres unum sunt.* Magnum profecto habituri sunt testimonium, quos in coelo Pater susceperit tanquam filios et haeredes, Filius asciverit tanquam fratres et cohaeredes, Spiritus sanctus adhaerentes Deo unum spiritum faciat esse cum eo. Est enim Spiritus ipse indissolubile vinculum Trinitatis, per quem sicut Pater et Filius unum sunt, sic et nos unum simus in ipsis, eo miserante, qui pro discipulis hoc ipsum orare dignatus est, Jesu Christo Domino nostro.

SERMO II. *De tribus testimoniis.* **(I Joan. V, 4-11.)**

1. Ex Epistola beati Joannis hodie nobis est lectio recitata, in qua discimus testimonium dari triplex in coelo, triplex in terra. Et quidem pro meo sapere, illud stabilitatis, hoc reparationis est signum; illud angelos, istud homines; illud beatos a miseris, istud justos discernit ab impiis. Angelis siquidem qui in prima illa praevaricatione, superbiente Lucifero, in veritate steterunt, merito testimonium perhibet visio Trinitatis: hominibus, quos divina miseratio salvat, Spiritus, aqua, et sanguis. Quidni perhibeat testimonium Pater, a quibus honoratus est ut Pater? Tibi vero, maligne, sic loquitur: *Si ergo ego Pater, ubi est honor meus?* **(Malach. I, 6.)** Careas omnino necesse est testimonio Patris, cujus tibi gloriam usurpare conaris, non honorare eum cupiens, sed aequare. *Sedebo,* inquit, *in monte testamenti; et similis ero Altissimo* **(Isai. XIX, 14)**. Itane modo creatus, Patri spirituum consedebis? Et certe necdum tibi dixit: *Sede a dextris meis* **(Psal. CIX, 1)**. Si nescis, o impudens, Unigenitus ille est, cui aeterna generatione Patris aequalitas collata est et consessus. Tu rapinam cogitans esse aequalis Deo, Filio gloriam invides, gloriam quasi unigeniti a Patre, ut ne ab ipso quidem testimonium merearis habere. An vero poterit detestato a Patre et Filio, utriusque Spiritus attestari? Abominatur superbum profecto et inquietum, qui super quietum et humilem requiescit amator pacis et unitatis consecrator, adversum te pro pace et unitate zelatur.

2. Quid mirum, fratres, si timemus ne forte pusillam **909** hanc vineam Domini depasci singularis ferus incipiat? Quantos enim coelestis vineae palmites prima illa singularitas conculcavit? Sed forte superbiam quidem in eo facile advertistis, non autem singularitatem. Dico ergo: Ubi stabat

universitas angelorum, nunquid caruit singularitatis vitio, qui sedere velle praesumpsit? At forte quaeritis, unde mihi nota sit haec statio angelorum? Duos teneo idoneos testes, quorum uterque quod vidit, hoc testatur. *Vidi Dominum sedentem,* ait Isaias; *seraphim autem stabant* **(Isai. VI, 1, 2)**. Et Daniel: *Millia,* inquit, *milium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei* **(Dan. VII, 10)**. An et tertium desideratis, ut in ore trium testium stet omne verbum? Apostolum profero, qui usque ad tertium raptus est coelum, et rediens loquebatur: *Nonne omnes administratorii sunt spiritus?* **(Hebr. I, 14.)** Siccine ubi stant omnes, universi ministrant; tu, pacis inimice, sedebis? Plane contristas Spiritum, qui habitare facit unius moris in domo; offendis charitatem, quia scindis unitatem, rumpis vinculum pacis. Merito proinde angelorum, qui suum nec ordinem, nec domicilium reliquere, charitati, unitati et paci Spiritus attestatur, a quo sane tua et invidia, et singularitas, et inquietudo reprobatur. Et haec quidem de eo testimonio, quod datur in coelis.

3. Est et aliud quod datur in terra, ad discernendos utique qui in ea sunt exsules ab indigenis, hoc est coeli cives a civibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat Deus? Aut certe quaenam eis esse poterat consolatio inter spem et metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suae habere testimonium mererentur? Novit Dominus qui sunt ejus; et solus ipse scit quos elegerit a principio. Quis vero scit hominum, si est dignus amore, an odio? Quod si, ut certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tanto delectabiliora erunt, si qua forte electionis hujus signa possimus invenire? Quam enim requiem habere

potest spiritus noster, dum praedestinationis suae nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo, et omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sane verbo et electis consolatio ministratur, et subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitae, quisquis haec negligit, manifeste convincitur in vano accipere animam suam, et pro nihilo habere terram desiderabilem comprobatur.

4. *Tres sunt,* inquit, *qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua, et sanguis.* Scitis, fratres, quia in primo homine peccavimus omnes, in ipso etiam cecidimus universi. Cecidimus sane in carcerem, luto pariter et lapidibus plenum. Exinde jacebamus captivi, inquinati, conquassati, donec venit desideratus gentium, qui nos redimeret, ablueret, adjuvaret. Hic est enim qui sanguinem proprium dedit in redemptionem, aquam simul produxit de latere suo in ablutionem, emisit deinde de excelso Spiritum suum, qui adjuvaret infirmitatem nostram. Vis ergo nosse an haec aliquid operentur in te, ne forte reus sis sanguinis Domini, quem evacuas quantum in te est; sed et aqua ipsa quae debuerat mundare, in sordibus permanenti judicium damnationis accumulet: Spiritus quoque, cui resistis, non liberet maledicum a labiis suis? Cavendum enim est ne sint tibi haec infructuosa, quia necessario essent pariter et damnosa.

5. Quis est autem qui testimonium habet effusi non sine causa sanguinis Christi, nisi qui continet a peccatis? Servus enim peccati est, qui peccatum facit: ut si deinceps continere potuerit, et jugum abjicere miserae servitutis, certissimum sit testimonium redemptionis, quam operatur sine dubio sanguis Christi. Verum non sufficit peccatori continentia, si non etiam adsit poenitentia. Habet ergo et ab aqua testimonium, qui

laborat in gemitu suo lavans per singulas noctes lectum suum. Sicut enim sanguis ille redemit, ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore; sic aqua illa abluit ab his peccatis, quae commisimus **910** ante. Sed quid erit, quod longo catenarum usu et carceris habitatione crudeli confracti sumus, atque collisi defecimus in via vitae? Invocemus Spiritum vivificatorem et adjutorem, confidentes quia dabit Pater qui est in coelis, spiritum bonum petentibus se. Sane novum supervenisse spiritum certissime conversatio nova testatur. Jam ut breviter repetam, a sanguine, et aqua, et spiritu habere est testimonium, si contines a peccatis, si dignos agis poenitentiae fructus, si facis opera vitae.

IN ROGATIONIBUS. SERMO *De tribus panibus.* **(Luc. XI, 5-10.)**

1. *Quis vestrum habebit amicum,* etc. Quid est quod amicum unum perhibet advenisse, nec tamen contentus est quaerere panem unum? Putasne tam voracem aestimabat amicum, ut non posset uni sufficere panis unus? Nam uni quidem tres apponere panes, inconsequens omnino videtur. Puta ergo cum uxore et mancipio hominem advenisse, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me, non alium intelligo, quam meipsum. Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cum transitoria deserens, ad cor redeo, sicut scriptum est: *Redite, praevaricatores, ad cor* **(Isai. XLVI, 8)**. Deinde tunc vere sibi quisque amicus est, cum de via redit; quoniam

qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meae de via ad me venit amicus. Venit de regione longinqua, ubi pascere porcos, et ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans, confectus inedia, attenuatus jejunio. Venit necesse habens invenire amicum; sed, heu me! pauperem elegit hospitem, et vacuum ingreditur habitaculum. Quid faciam huic amico misero et miserabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor, amicus est, sed ego mendicus. Quid venisti ad me, amice, in necessitate tanta? Ego sum mendicus, et non est in domo mea panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quaere, pete, pulsa; quia *omnis qui quaerit invenit, et qui petit accipit, et pulsanti aperietur.* Clama, et dic: *Amice, commoda mihi tres panes.*

2. Qui sunt isti panes, fratres? Utinam mereamur accipere eos! Forte enim et ipsos nemo scit, nisi qui accipit. Credo tamen petendos nobis esse tres panes, veritatis, charitatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, veniente autem, ut dixi, cum uxore et mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipse est enim vir) prae ignorantia veritatis; languet et voluntas prae inedia affectionis; infirmatur caro prae inopia fortitudinis. Nam et ratio minus intelligit quae agenda sunt, et voluntas minus diligit intellecta, et ad haec etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quaecunque volumus, illa faciamus. Aruit cor meum, etiam et corpus meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Neque enim paterer hunc defectum, si jugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis,

caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi, amice, tres panes, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. Sic enim vivitur, et in talibus vita spiritus mei, dicente Scriptura. *Quoniam vita in voluntate ejus* **(Psal. XXIX, 6)**.

IN ASCENSIONE DOMINI.

SERMO I. *De evangelica lectione.* (Marc. XVI, 14-20.)

1. *Recumbentibus undecim discipulis apparuit illis Jesus* **(Marc. XVI, 14)**. Apparuit vere benignitas et humanitas Salvatoris. **911** Multam enim fiduciam praestat, quod libentius adsit orationi incumbentibus, quando nec recumbentibus quidem dedignatur adesse. Apparuit, inquam, benignitas ejus, qui cognovit figmentum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras, sed miseretur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus, sed in necessitate. Quod considerans idem Apostolus: *Sive manducamus,* inquit, *sive bibimus, sive aliquid aliud facimus, omnia in gloriam Domini faciamus* **(I Cor. X, 31)**. Potest tamen quod recumbentibus apparuit, ad id quoque referri, quod alibi calumniantibus Judaeis adversus discipulos non jejunantes: *Non possunt,* inquit, *filii sponsi lugere, quandiu cum eis est sponsus* **(Matth. IX, 15)**. Sequitur: *Et exprobravit incredulitatem illorum, et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.* Audis Christum discipulos increpantem, imo (quod durius sonat) etiam

exprobrantem, nec quandocunque, sed ea hora, qua eis corporalem praesentiam subtracturus , videri poterat magis ab increpatione parcere debuisse. Noli ergo indignari de caetero, si te quoque aliquando Christi vicarius increpaverit. Id enim exhibet, quod ascensurus ab eis in coelum, suis Christus legitur exhibuisse discipulis. Sed quid est, fratres, quod dicit: *His qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt?* Aut qui fuere, quorum beati oculi gloriosum resurrectionis Dominicae meruerunt videre miraculum? Neque enim resurgentem illum quisquam legitur, aut creditur vidisse mortalium. Restat ergo de angelis accipiendum, quibus utique resurrectionis testimonium perhibentibus, apostolorum pusillanimitas haesitavit.

2. Jam vero ut faciat quod scriptum est: *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me* **(Psal. CXVIII, 66)**; visitationis gratiam, exprobrationis censuram, praedicationis quoque doctrina sequatur, et dicat: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit salvus erit.* Sed quid ad haec dicemus, fratres? Magna nimis videtur saecularibus hominibus in hoc verbo data fiducia, vereorque ne dare eam incipiant in occasionem carnis, blandientes sibi plus quam oporteat sine operibus de baptismo et credulitate. Verumtamen consideremus quod sequitur: *Signa autem eos qui crediderint, haec sequentur.* Nec minor fortasse videbitur ipsis quoque religiosis ex hoc verbo provenire desperatio, quam ex verbo priore vanae spei data saecularibus occasio videretur. Quis enim ea, quae in praesenti loco scripta sunt, signa videtur habere credulitatis, sine qua nemo poterit salvari, quoniam *qui non crediderit, condemnabitur;* et: *Sine fide impossibile est placere Deo?* **(Hebr. XI, 6.)** Quis,

inquam, daemonia ejicit, linguis novis loquitur, serpentes tollit? Quid ergo? Si nemo haec habet, aut perpauci nostris videntur habere temporibus; aut nemo salvabitur, aut hi soli qui his muneribus gloriantur, quae non tam merita sunt quam indicia meritorum: adeo ut multi dicentes: *Nonne in nomine tuo daemonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus?* audire habeant in judicio: *Nescio vos; discedite a me, operarii iniquitatis* **(Matth. VII, 22, 23)**. Ubi est, quod ait Apostolus, cum de justo judice loqueretur: *Qui reddet unicuique juxta opera sua* **(Rom. II, 6)**; si, quod absit! quaerenda sunt in judicio signa potius quam merita?

3. Sunt tamen et ipsa merita signa quaedam, certiora utique et salubriora. Nec difficile arbitror nosse, quemadmodum intelligi signa possint praesentia, ut sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc et salutis. Primum enim opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur daemonia, cum eradicantur e corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cum jam recedunt vetera de ore eorum, nec de caetero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinantium in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis. Ubi vero compunctione cordis et oris confessione priora sunt deleta peccata, nec recidivam patiantur, et jam sint posteriora pejora prioribus, **912** serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones exstinguant. Quid tamen agendum, si qua forte radix pullulat, quae tam velociter nequeat exstirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profecto *si mortiferum quid biberint, non eis nocebit;* quoniam juxta Salvatoris exemplum, cum gustaverint, nolent bibere, id est cum senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit

(quia nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu) concupiscentiae sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certe et periculosa est sic corruptae et infirmae affectionis lucta; sed *qui crediderint, super aegros manus imponent, et bene habebunt,* id est aegras affectiones bonis operibus operient, et hoc remedio curabuntur.

SERMO II. *Quomodo ascendit super omnes coelos, ut adimpleret omnia.*

1. Solemnitas ista, fratres charissimi, gloriosa est, et, ut ita dicam, gaudiosa, in qua et singularis Christo gloria, et nobis specialis laetitia exhibetur. Consummatio enim et adimpletio est reliquarum solemnitatum, et felix clausula totius itinerarii Filii Dei. Qui enim descendit, ipse est et qui ascendit hodierna die super omnes coelos, ut adimpleret omnia **(Ephes. IV, 10)**. Jam enim cum se dominum universorum, quae sunt in terra et in mari et in inferno, probasset, non restabat, nisi ut aeris et coelorum se esse dominum argumentis similibus, vel certe potioribus comprobaret. Terra enim cognovit Dominum, quia ad vocem virtutis ejus, cum clamasset magna voce: *Lazare, veni foras* **(Joan. XI, 43, 44)**, mortuum reddidit. Cognovit mare, quia solidum se praebuit sub pedibus ejus, ita ut apostoli cum putarent phantasma esse **(Matth. XIV, 25, 26)**. Cognovit infernus, cujus ipse portas aereas et vectes ferreos confregit **(Psal. CVI, 16)**, ubi et ligavit illum insatiabilem homicidam, qui vocatur diabolus et Satanas **(Apoc. XII, 9; XX, 2)**. Profecto qui mortuos suscitavit, leprosos mundavit,

caecos illuminavit, claudos firmavit, et omnes exsufflavit infirmitates, dominus omnium fuit, et eadem manu qua fecerat, quae defecerant reficiebat. Sic et qui in ore piscis cum ipso pisce staterem invenire praedixit **(Matth. XVII, 26)**, patet procul dubio, quia maris et omnium quae in mari moventur, dominus fuit. Qui vero traduxit aereas potestates, et affixit eas cruci suae, claret quia super infernales officinas potestatem accepit. Hic est enim qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo **(Act. X, 38)**, qui stetit in loco campestri ut doceret turbas; ante praesidem, ut alapas sustineret; toto tempore quo in terris visus est, et cum hominibus conversatus, in laboribus multis stans, et operans salutem in medio terrae.

2. Ad claudendam igitur tunicam tuam inconsutilem, Domine Jesu, ad perficiendam fidei nostrae integritatem, restat, ut videntibus discipulis per medium aeris, sicut aeris dominus ascendas super omnes coelos. Extunc probabitur, quia Dominus universorum tu es, quia omnia in omnibus adimplesti, et jam tibi profecto debebitur, ut in nomine tuo omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum; et omnis lingua confiteatur quia tu es in gloria, et in dextera Patris **(Philipp. II, 10, 11)**. In hac dextera sunt delectationes usque in finem: et ideo monet Apostolus, ut quaeramus quae sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens **(Coloss. III, 1)**; quia illic profecto thesaurus noster est Jesus Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter **(Coloss. II, 3, 9)**.

3. Quid tamen putatis, fratres, quantus dolor et timor irruperit apostolica pectora, cum eum viderunt a se tolli, et attolli in

aera, non scalis adjutum, non sublevatum funibus; etsi angelico comitatum obsequio, non tamen fultum auxilio, sed gradientem in **913** multitudine fortitudinis suae? Impletum est quod eis dixerat: *Quo ego vado, vos non potestis venire* **(Joan. XIII, 33)**. Quocunque enim terrarum iisset, eum indivisibiliter sequerentur; mare, sicut Petrus fecit aliquando **(Matth. XIV, 29)**, cum eo etiam submergendi intrarent; sed hac sequi non poterant, quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem **(Sap. IX, 15)**. Dolor ergo nimius erat, quia videbant illum, propter quem omnia reliquerant, a suis sensibus et aspectibus tolli, ut non possent ablato a se sponso, filii sponsi non lugere: timor quia orphani relinquebantur in medio Judaeorum, nondum confirmati virtute ex alto. Benedicens ergo eis ferebatur in coelum, forte concussis illius singularis misricordiae visceribus, cum miseros suos et pauperem suam scholam relinqueret; nisi quod veniebat parare eis locum, et quia expediebat ut praesentiam eis subtraheret corporalem. Quam felix, quam digna ista processio! ad quam ne ipsi quidem adhuc apostoli digni fuerunt admitti, cum et animarum sanctarum, et coelestium virtutum triumphali pompa deductus ad Patrem, sedet a dextris Dei. Nunc vere adimplevit omnia quia natus est inter homines, cum hominibus conversatus est, ab hominibus et pro hominibus passus et mortuus est, resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei. Agnosco tunicam desuper contextam per totum, quam superna illa mansio claudit: ubi adimpletus est, et adimplevit omnia Dominus Jesus Christus.

4. Verumtamen quid mihi et solemnitatibus istis? Quis me consolabitur, Domine Jesu, quia te non vidi in cruce

suspensum, plagis lividum, pallidum morte; quia non sum crucifixo compassus, obsecutus mortuo, ut saltem lacrymis meis loca illa vulnerum delinirem? Quomodo me dereliquisti insalutatum cum formosus in stola tua rex gloriae in alta coelorum te recepisti? Prorsus renuisset consolari anima mea, nisi me angeli in voce exsultationis praevenissent, qui dixerunt: *Viri Galilaei, quid statis aspicientes in coelum? Hic Jesus qui assumptus est a vobis in coelum, sic veniet, quemadmodum vidisti eum euntem in coelum* **(Act. I, 11)**. Sic, inquiunt, veniet. Ergone veniet quaerere nos in illa tam singulari quam universali processione, cum praecedentibus omnibus angelis et subsequentibus hominibus universis, descendet judicare vivos et mortuos? Procul dubio veniet; sed quomodo ascendit, non quomodo ante descendit. Humilis enim prius venit animas salvare; sublimis autem veniet cadaver istud resuscitare, et configurare corpori claritatis suae, ut infirmiori huic vasculo abundantiorem impendere videatur honorem. Tunc enim videbitur cum potestate magna et majestate, qui prius in infirmitate carnis latuerat. Intuebor et ego eum, sed non modo; videbo eum, sed non prope: ita ut haec secunda glorificatio priori glorificationi propter excellentem gloriam manifeste praeluceat.

5. Interim manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, et assistit nunc vultui Dei pro nobis. Sedet autem, habens in dextera misericordiam, in sinistra judicium; et misericordiam multam nimis, et judicium multum nimis; in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroboravit misericordiam super timentes se secundum altitudinem coeli a terra **(Psal. CII, 8, 11)**, ut majores cumulos miserationum Domini

sentiant, quam sit spatii inter coelum et terram. Propositum namque Dei super illos manet immobile: et misericordia haec [*alias,* Domini] ab aeterno et usque in aeternum super timentes eum; ab aeterno per praedestinationem, in aeternum per glorificationem. Similiter et in reprobis terribilis est super filios hominum, et utrinque stat fixa sententia aeternitatis, et in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt. Quis scit si omnium vestrum, quos hic video, nomina scripta sunt in coelis, et in libro praedestinationis adnotata? Vocationis enim et justificationis vestrae aliqua signa mihi videor intueri in conversatione hujus [*alias additur* tantae] humilitatis. Quanto **914** putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret? Sed nescit homo, utrum sit dignus amore, an odio **(Eccle. IX, 1)**.

6. Propterea, dilectissimi, perseverate in disciplina quam suscepistis, ut per humilitatem ad sublimitatem ascendatis; quia haec est via, et non est alia praeter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit; quia sola est humilitas quae exaltat, sola quae ducit ad vitam. Christus enim cum per naturam divinitatis non haberet quo cresceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est; per descensum quomodo cresceret invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in aeternum: propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet a dextris Dei. Vade, et tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis; quia ut aeterna lege fixum est: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur* **(Luc. XIV, 11)**. O perversitas! o abusio filiorum Adam! quia cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum; ipsi et leviter ascendunt, et difficilius descendunt, parati ad honores et celsitudines

graduum ecclesiasticorum, ipsis etiam angelicis humeris formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur, qui vel trahi patiuntur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum. Alii enim trahuntur, qui possunt dicere: *Trahe me post te.* Alii ducuntur, qui dicunt: *Introduxit me rex in cellaria sua* **(Cant. I, 3)**. Alii rapiuntur, sicut Apostolus raptus est ad tertium coelum. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas; secundi feliciores, quia ex voluntate sua confitentur ei; tertii felicissimi, qui in profundissima Dei misericordia, quasi quodammodo sepulta jam arbitrii sui potestate, in divitias gloriae in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes sive in corpore, sive extra corpus **(II Cor. XII, 2)**; hoc solum scientes, quod rapti sint. Beatus qui ubique te ducem habet, Domine Jesu, non illum refugam spiritum, qui statim ascendere voluit, et tota divinitatis dextera percussus est. Nos autem populus tuus, et oves pascuae tuae, sequamur te, per te, ad te; quia tu es via, veritas et vita **(Joan. XIV, 6)**; via in exemplo, veritas in promisso, vita in praemio. Verba enim aeternae vitae habes, et nos cognoscimus et credimus quia tu es Christus Filius Dei vivi **(Joan. VI, 69, 70)**, qui es super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

SERMO III. *De intellectu et affectu.*

1. Hodie coelorum Dominus coelorum alta coelesti potentia penetravit, et infirma carnis tanquam nubila quaedam excutiens, induit stolam gloriae. Elevatus est Sol in ortu suo, incaluit et invaluit; dilatavit et multiplicavit radios super

terram, nec est qui se abscondat a calore ejus. Rediit ad regionem sapientiae Sapientia Dei, ubi omnes bonum et intelligunt et requirunt, intellectu perspicacissimi, affectu paratissimi ad audiendam vocem sermonum ejus. Nos autem in regione ista sumus, ubi plurimum est malitiae, sapientiae parum; quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem **(Sap. IX, 15)**. Per sensum hic ego arbitror intellectum designari: qui tunc vere deprimitur, cum multa cogitat, cum non colligit se circa illam unam et unicam meditationem, quae concipitur de civitate illa, cujus participatio ejus in idipsum. Hujusmodi intellectum oportet deprimi, et distrahi per multa, multis et multiplicibus modis. Animam vero hic aestimo dici affectiones, quae, corrupto corpore, diversis passionibus afficiuntur, quae mitigari nunquam possunt, ne dicam sanari, donec voluntas nuum quaerat, et tendat ad unum.

2. Duo ergo sunt quae in nobis purganda sunt, intellectus et affectus: intellectus, ut noverit; affectus, ut velit. Felices, et vere felices illi duo viri, Elias et **915** Enoch, quibus omnes materiae et occasiones ablatae sunt, quae eorum intellectum impediant, vel affectum; quia soli Deo viventes nec noverunt nisi Deum, nec cupiunt nisi Deum. Denique et de Enoch legitur quia *raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius* **(Sap. IV, 11)**. Intellectus noster turbatus erat, ne dicam caecatus; affectus inquinatus erat, et multum inquinatus; sed Christus intellectum illuminat, Spiritus sanctus affectum purgat. Venit enim Filius Dei, et tot et tanta mirabilia in mundo operatus est, ut non immerito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus evocaverit; ut semper cogitemus, et nunquam cogitare sufficiamus, quia

mirabilia fecit. Vere latissimos nobis ad spatiandum intelligentiae campos dereliquit; et torrens cogitationum istarum profundissimus est, qui juxta prophetam non possit transvadari **(Ezech. XLVII, 5)**. Quis enim sufficiat cogitare, qualiter rerum Dominus praevenerit nos, venerit ad nos, subvenerit nobis, et singularis illa majestas voluerit mori ut viveremus, servire ut regnaremus, exsulare ut repatriaremur, et usque ad servilissima opera inclinari, ut constitueret nos super omnia opera sua?

3. Talem se obtulit apostolis apostolorum Dominus, ut jam non invisibilia Dei, per ea quae facta sunt, intellecta conspicerent, sed ipse facie ad faciem videretur qui omnia fecit. Et quia discipuli carnales erant, et Deus spiritus est, nec bene convenit spiritui et carni; umbra corporis sui temperavit se eis, ut objectu vivificae carnis viderent Verbum in carne, solem in nube, lumen in testa, cereum in laterna. *Spiritus* enim *oris nostri Christus Dominus, cui diximus: In umbra tua vivemus inter gentes* **(Thren. IV, 20)**. *In umbra,* inquit, *tua inter gentes,* non inter angelos, ubi purissimum lumen purissimis oculis intuebimur. Unde et virtus Altissimi obumbravit Virgini, ne nimio splendore praestricta, divinitatis fulgur etiam illa singularis aquila tolerare non posset. Ad hoc autem carnem eis proposuit, ut omnem cogitatum eorum ab humanis rebus ad carnem suam (qua et mirabilia dicebat et mirabilia faciebat) adunaret, et sic de carne transferret ad spiritum; quia spiritus est Deus et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare **(Joan. IV, 24)**. Nonne tibi videtur eis intellectum illuminasse, cum aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, ostendens quia

haec oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis **(Luc. XXIV, 45)**, et ita intrare in gloriam suam?

4. Sed illi sanctissimae carni ejus assuefacti, verbum de discessu ejus audire non poterant, ut eos relinqueret pro quo omnia reliquissent. Quare hoc? quia intellectus illuminatus erat, sed nondum purgatus affectus. Unde et benignus magister blande eos ac dulciter compellabat [*alias,* consolabatur] dicens: *Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum* **(Joan. XVI, 6, 7)**. Quid est quod Christo commorante in terris, Spiritus sanctus ad eos venire non potuit? An carnis illius consortium abhorrebat, quae de ipso et per ipsum in Virgine et de Virgine matre concepta erat et nata? Absit! sed ut ostenderet nobis per quam ambularemus viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidem illis, plorantibus elevatus in coelum, Spiritum sanctum misit, qui affectum eorum, id est voluntatem, mundavit, imo potius alteravit, ut jam magis Dominum velint ascendisse, qui prius detinuisse voluerant. Impletum est quod eis praedixerat: *Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium* **(Joan. XVI, 20)**. Sic ergo eorum intelligentia per Christum illuminata est, et voluntas emundata per Spiritum; ut sicut bonum noverint, sic et velint: quod solum perfecta religio, vel religiosa perfectio est.

916 5. Recordor nunc Elisaei sancti, cui cum Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postularet quod vellet, respondit: *Oro ut fiat spiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem postulasti. Attamen si videris quando tollar a te, erit quod petiisti* **(IV Reg. II, 9, 10)**. Nonne tibi videtur Elias

ascendentis Domini signare personam; Elisaeus vero chorum apostolicum in ascensione Christi anxie suspirantem? Sicut enim Elisaeus ab Elia nullo pacto avelli poterat, sic nec apostoli a Christi praesentia poterant separari. Vix enim tandem eis persuasit, quia sine fide impossible esset placere Deo. Quis est ergo spiritus iste duplex qui quaeritur, nisi illuminatio intellectus, et affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est qui illum habere mereatur. *Attamen,* inquit, *si videris quando tollar a te, erit quod petiisti.* Nihil est quod propter hoc habeant perdere vel debeant alumni tui, Domine Jesu, quia videntibus illis es elevatus in coelum, et desiderantibus oculis te secuti sunt gradientem in multitudine fortitudinis tuae. Vel certe spiritum duplicem dicere possumus illud, quod Salvator ad discipulos ait: *Qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet* **(Joan. XIV, 12)**. Nonne majora Christo, per Christum tamen, fecit Petrus, de quo legitur: Quia *in plateis ponebantur infirmi in lectulis, ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis?* **(Act. V, 15.)** Nusquam enim Dominus umbra sua invenitur infirmitates sanasse.

6. Non dubito ego intellectum omnium vestrum, qui hic estis, illuminatum esse; sed non affectum aeque esse purgatum, manifestis approbabo conjecturis. Omnes quod bonum est nostis, et viam per quam incedere, et quomodo in ea incedere debeatis: sed voluntas non una est. Quidam enim ad omnia viae et vitae hujus exercitia non solum ambulant, sed et currunt, imo potius volant, ut eis et vigiliae breves, et cibi dulces, et panni suaves, et labores non solum tolerabiles, sed et appetibiles videantur. Alii autem non sic; sed corde arido et

affectione recalcitrante, vix pudore trahuntur ad haec, vix gehennali timore compelluntur. Quosdam nec compellimus quidem, quibus frons mulieris meretricis facta est, et nolunt erubescere. Sunt, inquam, multi inter nos, qui nobiscum de uno pane comedunt, nobiscum dormiunt, nobiscum cantant, nobiscum laborant, miseri et miserabiles, utpote per omnia [*alias deest* per omnia] participes tribulationis, sed consolationis non ita. Nunquid abbreviata est manus Domini, ut omnibus donare non possit, qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione? Quid ergo in causa est? Illud omnino, quia non vident Christum cum tollitur ab eis; id est, non cogitant quomodo eos orphanos, reliquerit, quod peregrini et advenae sint super terram, quod tandiu faeculenti corporis horrido carcere teneantur, et non sint cum Christo. Hujusmodi autem, si diu ita permanserint sub onere, aut opprimuntur et succumbunt, aut quodammodo in inferno sunt, ut nunquam ad plenum respirent in lucem miserationum Domini, nec in libertatem spiritus, quae sola facit jugum suave, et onus leve.

7. Inde autem tam perniciosa tepiditas emanat, quia affectus, id est voluntas eorum nondum purgata est, nec bonum sic volunt sicut noverunt, a propria concupiscentia abstracti graviter et illecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, sive in verbo, sive in signo, sive in facto, sive in aliquo alio; et si haec interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde est quod raro affectiones suas dirigunt in Deum, et eorum compunctio non continua, sed horaria est, et, ut verius dicam, momentanea. Impleri autem visitationibus Domini anima non potest, quae his distractionibus subjacet: **917** et quanto magis illis

evacuabitur, tanto amplius istis implebitur; si multum, multum; si parum, parum. Vel certe si magis probas, nunquam istae illis misceri poterunt in aeternum; quia ubi vasa vacua non invenit oleum, stare necesse est; nec mittunt vinum novum nisi in utres novos, ut ambo conserventur. Neque enim spiritus et caro, ignis et tepiditas, in uno domicilio commorantur, praesertim cum tepiditas ipsi Domino soleat vomitum provocare **(Apoc. III, 16)**.

8. Si enim apostoli adhuc carni Dominicae inhaerentes (quae sola sancta, quia Sancti sanctorum, erat), Spiritu sancto repleri nequiverint, donec tolleretur ab eis; tu carni tuae, quae sordidissima est, et diversarum spurcitiarum phantasiis repleta, astrictus et conglutinatus, illum meracissimum Spiritum te posse putas suscipere, nisi carneis istis consolationibus funditus renuntiare tentaveris? Revera cum incoeperis, tristitia implebit cor tuum; sed si perseveraveris, tristitia tua convertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus et voluntas renovabitur, vel potius nova creabitur, ut omnia quae prius difficilia, imo impossibilia videbantur. cum multa percurrantur dulcedine et aviditate. *Emitte,* inquit, *Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terrae* **(Psal. CIII, 30)**. Sicut per faciem exterior homo cognoscitur, sic per voluntatem demonstratur interior. Emisso ergo Spiritu creatur et renovatur facies terrae, id est terrena voluntas fit coelestis, parata ad nutum nutu citius obedire. Beati qui tales sunt; qui non solum malum non sentiunt, sed in mira quadam cordis dilatatione commorantur. De illis enim quos supra commemoravimus, terribiliter ait Deus: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia*

caro sunt **(Gen. VI, 3)**, id est carnales; et quidquid in eis spiritus fuerat, in carnem evanuit.

9. Quia igitur, charissimi, hodierna dies est, in qua sponsus aufertur a nobis, et non sine tumultu aliquo animorum nostrorum, ad hoc tamen ut mittat nobis Spiritum veritatis: ploremus et oremus, ut dignos nos inveniat, vel potius efficiat, et repleat domum istam, ubi sumus sedentes, quatenus non vexatio, sed unctio ejus doceat nos de omnibus; sicque et intellectu clarificato et affectu purificato veniat ad nos, et apud nos faciat mansionem. Et sicut serpens Moysi devoravit omnes serpentes magorum **(Exod. VII, 12)**; sic iste cum venerit, absorbebit omnes carnales affectiones et delectationes nostras, et infundet [infundet, *alias deest*] consolationes, ita ut de labore requiem, de tribulatione laetitiam, de contumelia gloriam habeamus; sicut illi, quos repleverat, ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati **(Act. V, 41)**. Spiritus enim Jesu, spiritus bonus, spiritus sanctus, spiritus rectus, spiritus dulcis, spiritus principalis, quidquid in hoc saeculo nequam videtur, difficile et augustum, leve facit et latum: opprobrium gaudium judicat, despectionem exaltationem esse persuadet. *Scrutemur* ergo, juxta prophetam, *vias nostras et studia nostra; levemus corda nostra cum manibus* **(Thren. III, 40)**, ut in solemnitate sancti Spiritus gaudeamus, et abundantius gaudeamus, qui nos inducat in omnem, sicut promisit Dei Filius, veritatem **(Joan. XVI, 13)**.

SERMO IV. *De duabus malis ascensionibus, daemonis et primi hominis: et sex bonis, Christi et nostris.*

1. Si Nativitatis et Resurrectionis Dominicae digna devotione solemnia celebramus, hodiernum quoque Ascensionis diem non minus devote convenit celebrari. In nullo siquidem a festivitatibus illis ista degenerat, **918** sed finis earum et adimpletio est. Merito quidem solemnitatis et laetitiae dies agitur, quando sol ille supercoelestis, sol justitiae, nostris se praesentavit obtutibus, nube carnis et mortalitatis sacco fulgorem suum et lucem temperans inaccessibilem. Magna quoque laetitia et exsultatio multa nimis, quando conscisso sacco, laetitia circumdatus est, factaque de medio sacci ipsius non quidem substantia, sed vetustate, sed corruptione, sed miseria, sed vilitate, nostrae dedicavit primordia resurrectionis. Verumtamen quid mihi et solemnitatibus istis, si conversatio mea usque adhuc detinetur in terris? Quis vero vel desiderare praesumeret ascensum coeli, nisi quia is qui descenderat, prior ascendit? Dico ergo vobis: non multo mihi tolerabilior videretur exsilii hujus habitatio quam gehenna, nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen fiduciae et exspectationis, quando elevatus est in nubibus, et spem fecit credentibus. Denique: *Nisi ego abiero,* inquit. *Paracletus non veniet ad vos* **(Joan. XVI, 7)**. Quis Paracletus? Utique per quem diffunditur charitas, et jam spes non confundit; ille Paracletus, per quem in coelis sit conversatio nostra; virtus ex alto, per quam sursum sint corda nostra . *Vado,* inquit, *parare vobis locum: et si abiero et praeparavero vobis locum, iterum veniam, et assumam vos ad meipsum* **(Joan. XIV, 2, 3)**. *Ubi*

enim fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae **(Matth. XXIV, 28)**. Videsne quemadmodum caeterarum solemnitatum ea, quam hodie celebramus, et consummationem habeat, et fructum declaret, et augeat gratiam?

2. Sicut enim caetera omnia ejus qui nobis natus est et nobis datus, ita ipsa quoque ipsius ascensio propter nos facta est, et facit pro nobis. In nostra siquidem vita, multa, quantum in nobis est, videmur agere casu, multa necessitate; sed Christus, Dei virtus et Dei sapientia, neutri potuit subjacere. Quae enim Dei virtutem necessitas cogeret? aut quid ageret Dei sapientia casu? Omnia proinde quaecunque locutus est, quaecunque operatus est, quaecunque passus est, ne dubites fuisse voluntaria, plena sacramentorum, plena salutis. Haec scientes, si quid aliquando eorum, quae de Christo sunt, in nostram scientiam venire contingat, non sic audiendum est tanquam si inventitium quidpiam proferamus; sed tanquam id quod etiam priusquam causa sciretur, constaret nequaquam sine causa fuisse. Sicut enim qui scribit, certis rationibus collocat universa; ita quae a Deo sunt, ordinata sunt, maximeque ea quae praesens in carne est operata majestas. Sed vae angustiae cognitionis [*alias,* cogitationis]; vae paupertati scientiae nostrae, qui tantum ex parte cognoscimus, et parte modica! Vix scintillulae quaedam nobis elucent de tanta luminis copia, de lucerna posita super candelabrum. Sane quanto minus singuli capimus, tanto fidelius caeteris communicanda sunt quae singulis revelantur. Et ego, fratres, quae mihi ad vestram aedificationem de ascensione, imo de ascensionibus suis donare ipse dignatur, nec volo, nec debeo subtrahere vobis: praesertim quod haec sit spiritualium praerogativa

donorum, ut communicata non minuantur. Aliquibus fortassis haec nota sunt, quibus similiter haec revelata sunt; sed propter eos qui forte non adverterunt sublimioribus intenti aut aliis occupati; seu etiam propter eos qui minus capacis intelligentiae sunt, mihi incumbit loqui quae sentio.

3. *Christus qui descendit, ipse est et qui ascendit* **(Ephes. IV, 10)**. Apostoli verba sunt haec. Ego autem credo eum in hoc ipso quod descenderit, ascendisse. Sic enim oportebat Christum descendere [*alias,* ascendere], ut nos ascendere doceremur. Cupidi quidem sumus ascensionis: exaltationem concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturae sumus, et magni cujusdam animi, ideoque altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed vae nobis, si voluerimus eum sequi, qui ait: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis* **(Isa. XIV, 13)**. Heu miser, in lateribus aquilonis! **919** Frigidus est mons ille, non te sequimur. Potestatis habes concupiscentiam, altitudinem praesumis potentiae. Quanti tamen usque hodie foeda sequuntur infeliciaque vestigia! Imo vero quam pauci evadunt, quibus non dominandi libido dominetur! Hinc est quod benefici vocantur, qui potestatem habent; hinc, quod laudatur peccator in desideriis animae suae. Potentibus siquidem omnes adulantur, invident omnes. Quem sequimini, miseri homines? quem sequimini? Annon videtis Satanam tanquam fulgur cadentem? Non iste est mons, in quem ascendit angelus, et diabolus factus est? Vel illud advertite, quod post casum suum invidia cruciante male sollicitus de supplantando homine, illius tamen montis ascensum nullatenus ausus est suadere ei, in quo nimirum pro inani ascensu tam immane praecipitium cognosceretur expertus.

4. Sed non defuit versuto hosti quid ageret. Similem ei montem alterum demonstravit. *Eritis,* inquiens, *sicut dii, scientes bonum et malum* **(Gen. III, 5)**. Perniciosa etiam haec ascensio, imo magis descensio est de Jerusalem in Jericho. Pessimus mons inflans scientia, in quem tamen usque hodie videas tanta concupiscentia plurimos repere filiorum Adam, ac si non noverint quantum pater eorum in illius montis ascensu descenderit, imo quam graviter ceciderit, quantum tota dejecta sit et conquassata posteritas. Nondum sanata sunt vulnera, quae tibi in ascensu montis illius inflicta sunt, licet adhuc in patre lateres: et nunc iterum in propria persona conaris ascendere, ut sit error novissimus pejor priore? Quaenam miseris tam dira libido? Filii hominum, usquequo gravi corde? utquid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium? **(Psal. IV, 3.)** An ignoratis quoniam infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes? **(I Cor. I, 27.)** Non nos Dei comminantis terror revocat, perdituri sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobaturi; non patris exemplum, non denique sensus ipse noster, et durae experientia necessitatis, cui sumus addicti per insipientem scientiae appetitum!

5. Ecce vobis, fratres, montem demonstravimus alium, non in quem ascendatis, sed quem fugiatis. Ipse est in quem ascendebat qui voluit esse sicut Deus, sciens bonum et malum: ipse quem usque hodie filii ejus accumulant et elevant, nihil invenientes tam vile, unde non velint montem elevare scientiae. Videas alium litterarum, alium mundialis curae, istum placitationum displicentium Deo, illum servilis cujuslibet artis tam vehementer affectare scientiam ut laborem

non reputet, tantummodo ut possit aliquibus doctior reputari. Sic aedificant Babel, sic putant ad Dei se perventuros similitudinem; sic concupiscunt quod non expedit, quod expedit omittentes. Quid vobis et montibus istis, in quorum ascensu tanta difficultas est, et tam grande periculum? aut cur eum descritis montem, cujus et facilis est ascensus, et perutilis? Potestatis ambitio argelum felicitate privavit angelica; scientiae appetitus hominem immortalitatis gloria spoliavit. Conetur quis ascendere in montem potestatis; quantos putas contradictores habebit, quantos inveniet repulsores, obstacula quanta, quam difficilem viam? Quid si tandem eum adipisci contigerit quod optabat: *Potentes,* ait Scriptura, *potenter tormenta patientur* **(Sap. VI, 7)**: ut praesentes sollicitudines et anxietates, quas potestas ipsa parit, omittam. Cupidus alter est inflantis scientiae; quantum laborabit, quantum anxiabitur spiritus ejus? Et tamen audiet: Nec si te ruperis, apprehendes. In amaritudine morabitur oculus ejus, quoties videre contigerit, qui se posteriorem judicet, aut putet ab aliis reputari. Quid cum intumuerit multum? *Perdam,* inquit Dominus, *sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo* **(I Cor. I, 19)**.

6. Jam ne multis immorer, vidistis, ut arbitror, quam fugiendus nobis sit mons uterque, si praecipitium angeli, si casum hominis expavescimus. Montes **920** Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos **(II Reg. I, 21)**. Quid tamen agimus? Ascendere sic non expedit, et ascendendi tenemur concupiscentia. Quis docebit nos ascensum salubrem? Quis, nisi de quo legimus, quoniam *qui descendit, ipse est et qui ascendit?* **(Ephes. IV, 10.)** Ab ipso demonstranda nobis erat ascensionis via, ne ductoris, imo seductoris iniqui aut

vestigium, aut consilium sequeremur. Quia ergo non erat quo ascenderet, descendit Altissimus, et suo nobis descensu suavem ac salubrem dedicavit ascensum. Descendit de monte potentiae, carnis infirmitate circumdatus; descendit de monte scientiae, quoniam placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes. Quid enim tenello corpore et infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius apparet parvulo, qui sola matris ubera noverit? Quis impotentior eo, cujus omnia membra clavis affixa, cujus omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo, qui tradebat in mortem animam suam, et quae non rapuit tunc exsolvebat? Vides quam multum descenderit, quantum a potentia sua, quantum a sapientia sua exinanierit semetipsum. Sed non potuit altius in montem bonitatis ascendere, nec suam commendare expressius charitatem. Nec mirum si descendendo Christus ascendit, quando priorum uterque cecidit ascendendo. Et mihi quidem videtur montis hujus ascensorem quaerere qui dicebat: *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?* **(Psal. XXIII, 3.)** Forte etiam Isaias ascensionis desiderio cadentes intuens homines ad hunc revocabat montem, exclamans: *Venite, ascendamus in montem Domini* **(Isai. II, 3)**. Annon manifeste eos de priorum montium ascensione redarguens, montis hujus praedicat ubertatem, qui ait: *Utquid suspicamini montes coagulatos? Mons coagulatus, mons pinguis* **(Psal. LXVII, 16, 17)**. Hic est igitur mons domus Domini praeparatus in vertice montium, super quos salientem sponsum inspexerat, qui dicebat: *Ecce venit is saliens in montibus* **(Cant. II, 8)**. Docebat enim ignarum viae, trahebat parvulum, infantulum deducebat: ideoque velut quibusdam passibus ibat, ut de virtute in virtutem videretur Deus deorum in Sion **(Psal.**

LXXXIII, 8). Justitia enim ejus sicut montes Dei **(Psal. XXXV, 7)**.

7. Sed jam, si placet, saltus etiam ipsos intueamur, quibus exsultavit ut gigas ad currendam viam, et cujus egressio a summo coelo, per gradus quosdam usque ad summum ejus occurrit **(Psal. XVIII, 6, 7)**. Primum ergo constitue montem illum, in quem ascendit cum Petro et Jacobo et Joanne, ubi et transfiguratus est ante eos. Refulsit facies ejus ut sol, et vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix **(Matth. XVII, 1, 2)**. Resurrectionis gloria ista est, quam in monte spei contemplamur. Utquid enim ascendit ut transfiguraretur, nisi ut doceret nos cogitatione ascendere ad futuram illam gloriam, quae revelabitur in nobis? Felix cujus meditatio in conspectu Domini est semper, qui in corde suo delectationes dexterae Domini usque in finem sedula cogitatione revolvit! Quid enim grave illi poterit videri, qui semper mente tractat quod non sint condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in saeculo nequam, cujus oculus semper videt bona Domini in terra viventium, semper videt aeterna praemia? *Tibi dixit cor meum,* Propheta loquitur Domino; *tibi dixit cor meum: Exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram* **(Psal. XXVI, 8)**. Quis mihi tribuat, ut omnes surgentes stetis in excelso, et videatis exsultationem, quae ventura est vobis a Domino.

8. Non sit molestum vobis, obsecro, quod in monte hoc aliquando diutius immoramur: poterimus enim caeteros festinantius pertransire. Verumtamen in isto quem non detineat sententia illa sancti Petri, quam in eo protulit, et de eo: *Domine,* inquiens, *bonum est nos hic esse?* **(Matth. XVII, 4.)** Quid enim tam bonum est, imo quid aliud videtur bonum,

quam in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus non potest? Puto quod ejus qui ingrediebatur in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exsultationis **921** et confessionis, sonus epulantis fuerit **(Psal. XLI, 5)**: *Bonum est nos hic esse.* Quis enim ex vobis secum cogitans futuram illam vitam, sed laetitiam, sed jucunditatem, sed beatitudinem, sed gloriam filiorum Dei: quis, inquam, talia tranquilla secum conscientia volvens, non continuo de plenitudine intimae suavitatis eructat, *Domine, bonum nos est hic esse?* Non sane in hac aerumnosa peregrinatione, ubi corpore detinetur, sed in suavi ac salubri illa cogitatione, in qua corde versatur: *Quis mihi dabit pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?* **(Psal. LIV, 7.)** Vos autem, filii hominum, filii hominis qui descendit de Jerusalem in Jericho, filii hominum, usquequo gravi corde? Ascendite ad cor altum, et exaltabitur Deus **(Psal. LXIII, 7, 8)**. Hic est enim mens, in quo transfiguratur Christus. Ascendite, et scietis quoniam Dominus Sanctum suum mirificavit.

9. Obsecro vos, fratres mei, non graventur corda vestra in curis saecularibus; nam de crapula et ebrietate (gratias Deo) non magnopere necesse habeo vos admonere. Exonerate, obsecro, corda vestra gravi mole terrenarum cogitationum, ut sciatis mirificatum a Domino Sanctum suum. Levate corda vestra cum manibus quibusdam cogitationum, ut transfiguratum Dominum videatis. Formate in cordibus vestris non modo patriarcharum et prophetarum tabernacula, sed omnes domus illius coelestis multiplices mansiones secundum eum, qui circuibat immolans in tabernaculo Domini hostiam vociferationis, cantans, et psalmum illum dicens Domino: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine*

virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini **(Psal. LXXXIII, 2, 3)**. Circuite et vos, charissimi, cum pietatis et devotionis affectu vel hostia; visitantes animo sedes supernas, et multas, quae in domo Patris sunt, mansiones, humiliter prosternentes corda vestra ante thronum Dei et Agni; cum reverentia supplicantes singulis ordinibus angelorum, patriarcharum numerum, cuneos prophetarum et senatum apostolicum salutantes, coronas martyrum suspicientes purpureis rutilantes floribus, redolentes liliis choros virginum admirantes, atque ad mellifluum novi cantici sonum, quantum praevalet infirmitas cordis, erigentes auditum. *Haec recordatus sum* (Propheta loquitur [*alias additur* Domino]), *et effudi in me animam meam.* Quae? *Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei* **(Psal. XLI, 5)**. Et item: *Memor fui,* inquit, *Dei, et delectatus sum* **(Psal. LXXVI, 4)**. Quem viderunt apostoli, vidit et iste, nec dissimili, ut arbitror, visione: nisi quod spirituale totum habuit hujus visio, corporeum nihil. Omnino non vidit eum sicut is qui dicebat: *Vidimus eum, et non erat illi species neque decor* **(Isa. LIII, 2)**. Transfiguratum procul dubio vidit et speciosum forma prae filiis hominum, qui delectatum se perhibet, sicut et apostoli: *Bonum est,* inquiunt Domino, *nos hic esse.* Et ut nihil desit propositae similitudini, illi quidem proni cecidisse leguntur **(Matth. XVII, 6)**, hic vero suum fatetur spiritum defecisse **(Psal. LXXVI, 4)**. Quam magna multitudo dulcedinis, tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te! Ascendentes igitur in hunc montem, et revelata facie gloriam Domini speculantes, haud dubium quin clamare habeatis et vos: Trahe nos post te. Quid enim prodest scire quo sit eundum, siquidem qua debeas ire non noveris?

10. Alterum proinde montem ascendas necesse est, in quo praedicantem audias, scalam erigentem octo distinctam scalaribus, cujus summitas coelos tangit. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum.* Jam si primum ascenderis montem jugi meditatione supernae gloriae, istum nihilominus montem ascendere non gravaberis, ut in lege ejus mediteris die ac nocte? sicut idem Propheta non solum meditabatur in praemiis, sed et in mandatis Domini quae dilexit **(Psal. CXVIII, 47)**. Sic enim audies et tu: *Et quo eam, scitis,* propter ascensionem primam; *et viam scitis* **(Joan. XIV, 4)**, propter secundam. Propterea in corde tuo pone viam veritatis inquirere, ne forte sis de eorum numero qui viam civitatis habitaculi non invenerunt. Magis autem sollicitus esto ascendere non modo cogitatione **922** coelestis gloriae, sed et conversatione, quae coelestem gloriam mereatur.

11. Tertium nihilominus montem lego, in quem ascendit solus orare **(Matth. XIV, 23)**. Vides ergo quam bene sponsa in Canticis: *Ecce,* inquit *venit iste saliens in montibus* **(Cant. II, 8)**. In primo transfiguratus est, ut scires quo tenderes; in secundo verba vitae locutus est, ut scires qua pervenires; oravit in tertio, ut eundi et perveniendi bonam obtinere studeas voluntatem. *Scienti* enim *bonum, et non facienti, peccatum est illi* **(Jac. IV, 17)**. Propterea sciens quoniam in oratione datur bona voluntas; cum videris quae agenda sunt, ut convalescas ad agenda quae videris, ascende tu ad orationem; ora instanter, ora perseveranter, sicut ille pernoctabat in oratione, et dabit Pater bonus spiritum bonum petenti se. Et vide quam utiliter orationis tempore etiam corporalis loci secretum quaerimus, quando hoc ille non solum docuit verbo: *Intra,* inquiens, *in*

cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum **(Matth. VI, 6)**; sed et commendavit exemplo, nec domesticorum quemquam admittens, sed solus ascendens ad orationem.

12. Putas, poterimus aliquid amplius de ejus ascensionibus invenire? Poterimus utique. Volo enim ut nec jumenti ipsius sis immemor, super quod legitur ascendisse. Volo ut nec ipsam crucis ascensionem omittas. Nam et in illa exaltari oportebat Filium hominis. *Et ego,* inquit, *si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum* **(Joan. XII, 32)**. Itaque cum jam et cognitio suppetit, et velle adjacet; quid ages, quod perficere bonum non invenis; sed asinini quidam et bestiales motus legem contrariam habent, et captivare te volunt? quid, inquam, facies super concupiscentiis irrationabilibus, quae sunt in membris tuis? Urget te etiam cum jejunare consentis, gulae illecebra; cum vigilare proponis, somnolentia premit. Quid faciemus huic asino? Asininum enim istud est, commune cum asinis; quia homo *comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* **(Psal. XLVIII, 13)**. Ascende, Domine, super asinum istum, conculca hos bestiales motus; quia domari debent, ne dominari praevaleant. Nisi enim calcati fuerint, conculcabunt nos; nisi premantur, oppriment nos. Propterea sequere, anima mea, et in hac ascensione Christum Dominum, ut sub te sit appetitus tuus, et tu domineris illius. Nam ut in coelum ascendas, prius necesse est levare te super te, calcando carnalia desideria, quae in te militant adversum te.

13. Sequere etiam ascendentem in crucem, exaltatum a terra, ut non solum super te, sed et super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris, universa quae in terris sunt deorsum aspiciens et despiciens, sicut scriptum est: *Cernent terram de*

longe **(Isa. XXXIII, 17)**. Nulla te mundi oblectamenta inclinent, nullae adversitates dejiciant. Absit tibi gloriari nisi in cruce Domini tui Jesu Christi, per quem tibi mundus crucifixus est: ut quae mundus appetit, crucem reputes; et tu crucifixus mundo, illis quae mundus crucem reputat, toto inhaereas amore.

14. Jam vero quid ex hoc restat, nisi ut ad illum ascendas, qui est super omnia Deus benedictus in saecula? Dissolvi jam, et esse cum Christo, multo magis optimum. *Beatus vir cujus est auxilium abs te,* ait Propheta ad Dominum; *ascensiones in corde suo disposuit, ibit de virtute in virtutem usque ad videndum Deum deorum in Sion* **(Psal. LXXXIII, 6, 8)**. Haec est ultima ascensio, in qua implentur omnia, sicut ait Apostolus: *Christus qui descendit, ipse est et qui ascendit, ut adimpleret omnia* **(Ephes. IV, 10)**. Sed de illa ascensione quid dicam? Quo ascendemus, ut ubi Christus est, et nos simus? Quid ibi erit? *Oculus, Deus, non vidit absque te quae praeparasti diligentibus te* **(Isa. LXIV, 4; I Cor. II, 9)**. Desideremus hanc, fratres mei, suspiremus ad eam jugiter: et eo magis affectus vigeat, quo deficit intellectus.

923 SERMO V. *De intellectu et affectu.*

1. Hodie sedenti in throno antiquo dierum, consessurus pariter oblatus est Filius hominis **(Dan. VII, 13)**, et erit deinceps non modo germen Domini in magnificentia et gloria, sed et fructus terrae sublimis **(Isa. IV, 2)**. Felix unio, et amplectendum

ineffabilibus gaudiis sacramentum! Idem enim et germen Domini, et fructus terrae; idem ipse et Dei Filius, et fructus ventris Mariae est; idem filius David, et Dominus, de quo hodie gaudium ejus impletum est, unde olim praecinens aiebat: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis* **(Psal. CIX, 1)**. Quomodo enim non germen Domini Dominus? Idem tamen et filius ejus, utpote fructus terrae sublimis, fructus virgae, quae de radice Jesse processit. Hodie igitur suum hunc et hominis Filium apud semetipsum Pater clarificat claritate quam habuit, priusquam mundus fieret, apud ipsum **(Joan. XVII, 5)**. Hodie Veritatem, quae de terra orta est, coelum sibi redditam gloriatur. Hodie sponsus aufertur a filiis, et lugendum eis est, sicut ipse praedixit. Non enim poterant filii sponsi lugere, donec sponsus cum eis erat; sed venit dies ut auferatur ab eis, ut de caetero lugeant et jejunent **(Matth. IX, 15)**. Ubi illud jam, Petre, quod dixeras: *Domine, bonum est nos hic esse; faciamus hic tria tabernacula?* **(Matth. XVII, 4.)** Ecce enim ingressus est amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non hujus creationis.

2. Quomodo ergo jam bonum est nos hic esse? Imo vero molestum est, grave est, periculosum est. Nimirum ubi malitiae plurimum, sapientiae modicum, si tamen vel modicum invenitur; ubi viscosa omnia, omnia lubrica, operta tenebris, obsessa laqueis peccatorum; ubi periclitantur animae, ubi spiritus affliguntur sub sole, ubi tamen vanitas est, afflictio spiritus est. Levemus igitur, fratres mei, levemus in coelum corda cum manibus, et ascendentem Dominum sequi velut quibusdam passibus devotionis et fidei contendamus. Erit enim cum sine mora, sine difficultate obviam illi in

nubibus rapiemur, et id poterunt corpora spiritualia, quod morito interim nequeunt spiritus animales. Nunc enim quantis conatibus corda levare necesse est; quae quidem (ut miserabiliter satis in libro propriae experientiae legimus) et corruptio corporis aggravat, et terrena inhabitatio deprimit?

3. At forte tradendum est, quid sit levare cor, aut quemadmodum illud oporteat elevari; sed tradendum sane ab Apostolo potius quam a nobis. *Si consurrexistis,* inquit, *cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quae sursum sunt sapite, non quae super terram* **(Coloss. III, 1, 2)**. Ac si manifestius dicat: Si consurrexistis, et coascendite; si convivitis, et conregnate. Sequamur, fratres, sequamur Agnum quocunque ierit; sequamur patientem, sequamur et resurgentem, sequamur multo libentius ascendentem. Crucifigatur vetus homo noster simul cum illo, ut destruatur corpus peccati; ut ultra non serviamus peccato, mortificatis nimirum membris nostris, quae sunt super terram. Sed et quomodo ipse resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. In hoc enim mortuus est et resurrexit, ut peccatis mortui, justitiae vivamus.

4. Caeterum quoniam vitae novitas locum exigit tutiorem, et resurrectionis dignitas altiorem expetit gradum: sequamur etiam ascendentem, quaerere videlicet et sapere quae sursum sunt ibi ille est, non quae super terram. Quaeris quis ille sit locus? Apostolum audi: *Quae sursum est,* inquit, *Jerusalem libera est, quae est mater nostra* **(Galat. IV, 26)**. Vis scire quaenam ibi sint? Visio pacis est. *Lauda, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion: qui posuit fines tuos pacem* **(Psal. CXLVII, 12, 14)**. O pax quae exsuperas omnem

sensum! o pax etiam super pacem! o mensura super mensuram, conferta, et coagitata, et **924** supereffluens! Compatere igitur Christo, anima Christiana; conresurge, coascende: quod est: *Declina a malo, et fac bonum, inquire pacem, et persequere eam* **(Psal. XXXIII, 15)**. Sic nimirum Paulus in Actibus apostolorum de continentia, et justitia, et spe vitae aeternae memoratur docuisse discipulos **(Act. XXIV, 25)**. Sic Veritas ipsa monet in Evangelio praecingere lumbos, lucernas accendere, et deinceps hominibus exspectantibus Dominum suum similes inveniri **(Luc. XII, 35, 36)**.

5. Caeterum gemina quaedam, si bene advertistis, ascensio nobis ab Apostolo commendatur, in eo quod et quaerere, et sapere monuit, non infima, sed superna. Quam fortasse distinctionem nec ipse quoque Propheta praeteriisse omnino videbitur, dicens: *Inquire pacem, et persequere eam,* ut hoc sit pacem sequendam quaerere, persequi inquisitam, quod est sapienda quaerere, quaesita sapere, quae sursum sunt, non quae super terram. Nimirum donec divisa sunt corda nostra, et multos interim sinus inveniuntur habere, nec sibi omnino cohaerere videntur; vel particulatim ea et membratim quodam modo levare necesse est, ut in superna illa Jerusalem colligantur, cujus participatio ejus in idipsum: ubi non tantum singuli, sed et omnes pariter incipiant habitare in unum, non modo scilicet non divisi in semetipsis, sed nec inter seipsos. Ecce enim ut tanquam principalia cordis ipsius membra distinguam, est intellectus in nobis, est et affectus; et hi quoque saepius sibi invicem adversantes, ut alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor quam gravis animae cruciatus, dum sic distrahitur, sic

dilaceratur, sic abrumpitur a seipsa, vel ex ea saltem, quam omnibus experiri in promptu est, corporis scissione conjiciat, si quis in suo spiritu animadvertere perniciosa et periculosa insensibilitate non neglexerit. Distrahuntur hominum crura, et longioris obice ligni removentur ab invicem pedes; et dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus?

6. Sic, sic affligi plangimus miseros, qui corporaliter inter nos conversantes, illuminati forte similiter, sed dissimiliter inveniuntur affecti. Intelligunt pariter bona quae faciant, sed non pariter diligunt intellecta. Nam de ignorantia, fratres, quaenam excusatio nobis, quibus nunquam doctrina coelestis, nunquam divina lectio, nunquam spiritualis eruditio deest? Quaecunque vera sunt, quaecunque pudica, quaecunque justa, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae; si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec discitis et accipitis, haec auditis pariter et videtis, in exemplis videlicet et verbis eorum qui inter vos sunt perfecti, quorum ex exhortatio, et conversatio plenius erudit universos. Utinam autem haec, ut intellectum admonent, moveant et affectum! ne sit intus amarissima contradictio, et divisio molestissima, dum hinc quidem sursum trahimur, sed retrahimur inde deorsum.

7. Nimirum advertere potes in omnibus fere religiosis congregationibus viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, jucundos semper et hilares, ferventes spiritu, die ac nocte meditantes in lege Dei, crebro suspicientes in coelum, et puras manus in oratione levantes, sollicitos observatores conscientiae, et devotos sectatores bonorum operum: quibus amabilis disciplina, dulce jejunium, vigiliae breves, labor manuum delectabilis, et universa denique conversationis hujus austeritas refrigerium videatur.

Contra sane invenire est homines pusillanimes et remissos; deficientes sub onere, virga et calcaribus indigentes: quorum remissa laetitia, pusillanimis tristitia est: quorum brevis et rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conversatio: quorum obedientia sine devotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine aedificatione: quos denique, ut videmus, vix gehennae metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frenat ratio, vix disciplina coercet. Nonne tibi horum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, et affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum **925** ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur, socii plane tribulationis, sed non consolationis? Exsurgamus, obsecro, quicunque hujusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abjicientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, et Deo solet, ut interdum miserabiliter plangimus, etiam vomitum provocare; certe quia molestissima, plena miseriae et doloris, inferno plane proxima, et umbra mortis jure censetur.

8. Si quaerimus quae sursum sunt, etiam sapere et praelibare interim studeamus. Forte enim poterit intellectui et affectui non inconvenienter aptari, quod et quaerere quae sursum sunt, et sapere admonemur, ut in principalibus, quemadmodum supra dictum est, membris suis nostra corda manibus quibusdam pii conatus et exercitii spiritualis levare studeamus ad Deum. Omnes, ni fallor, quae sursum sunt quaerimus intellectu fidei et judicio rationis; sed non aeque forsitan sapimus omnes quae sursum sunt, tanquam inescati his quae sunt super terram, violento quodam praejudicio affectionis. Unde enim ea, quam paulo ante ostendimus,

animorum diversitas, tanta disparilitas studiorum, conversationum tanta dissimilitudo? Unde spiritualis gratiae inopia tanta quibusdam, cum aliis copia tanta exuberet? Profecto nec avarus, nec inops est gratiae distributor; sed ubi vacua vasa desunt, stare oleum necesse est. Undique sese ingerit amor mundi: cum consolationibus, imo desolationibus suis observat aditus, per fenestras irruit, mentem occupat, sed non ejus qui dixit: *Renuit consolari anima mea; memor fui Dei, et delectatus sum* **(Psal. LXXVI, 3, 4)**. Praeoccupatum nempe saecularibus desideriis animum delectatio sancta declinat; nec misceri poterunt vera vanis, aeterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, ut pariter sapias quae sursum sunt, et quae super terram.

9. Felices nimirum viri illi, per quos Dominica ascensio legitur praesignata, Enoch raptus **(Eccli. XLIV, 16)**, et translatus Elias **(IV Reg. II, 11)**. Felices plane, qui soli jam Deo vivunt, soli vacant intelligendo, diligendo, fruendo. Neque enim corpora quae corrumpuntur, illas aggravant animas, aut terrena inhabitatio sensus eorum, tanquam multa cogitantes deprimit, qui cum Deo ambulasse noscuntur. Factum est impedimentum omne de medio, occasio universa sublata, materies nulla relicta est, quae eorum affectum aggravet, vel deprimat intellectum. Nam et priorem ob hoc raptum Scriptura commemorat , ne forte vincat malitia sapientiam, et intellectus ejus vel anima ultra decipi valeat, aut mutari **(Sap. IV, 11)**.

10. Nobis autem unde in his tenebris veritas, unde charitas in hoc saeculo nequam, in hoc mundo, qui totus positus est in maligno? Putas, erit qui intellectum illuminet, qui inflammet affectum? Erit utique, si convertamur ad Christum, ut velamen

de cordibus auferatur. Hic est enim de quo scriptum est: *Habitantibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis* **(Isa. IX, 2)**. Siquidem prioris ignorantiae tempora despiciens Deus, annuntiavit hominibus, ut omnes ubique agerent poenitentiam, secundum quod Paulus Atheniensibus tradit **(Act. XVII, 30)**. Memento etenim Dei verbum et Sapientiam incarnatam: cujus utique opus erat toto illo tempore, quo videri in terris, et inter homines conversari dignata est ineffabilis illa virtus, illa gloria, illa majestas, illuminare oculos cordis, et suadere fidem hominibus praedicatione pariter et ostensione signorum. Denique *Spiritus Domini,* ait, *super me, ad evangelizandum pauperibus misit me* **(Isa. LXI, 1)**. Et apostolis loquebantur: *Adhuc modicum lumen in vobis est; ambulate dum lucem habetis, ut non tenebrae vos comprehendant* **(Joan. XII, 35)**. Nec modo ante passionem, sed et post resurrectionem in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei **(Act. I, 3)**; quando et sensum eis, ut Scripturas intelligerent, legitur aperuisse **(Luc. XXIV, 45)**, intellectum potius informabat, quam purgabat affectum.

11. Quando enim ad spiritualia affici possent animales? Imo vero ne ipsam quidem meram lucem poterant **926** aliquatenus sustinere, sed exhibere illis oportuit Verbum in carne, solem in nube, lumen in testa, mel in cera, cereum in laterna. Spiritus ante faciem illorum Christus Dominus, sed non utique sine umbra, in qua viverent interim inter gentes. Unde et Virgini legitur obumbrasse **(Luc. I, 35.)**, ne vehementiori reverberata splendore, ad candidissimam illam lucem, purissimumque fulgorem, divinitatis, etiam illius aquilae posset acies

hebetari. Minime tamen vel nubes ipsa levis esse potuit otiosa, sed ea quoque usus est in salutem; et discipulorum animos, qui nec ad fidei intellectum sine aliqua mutatione affectus poterant promoveri, nec assurgere adhuc ad spiritualia praevalebant, in suae carnis provocavit affectum: ut amore quodam humano operanti mira, mira loquenti homini adhaererent, amore utique carnali adhuc, sed tam valido, ut caeteris omnibus praevaleret. Nimirum hic erat ille Moysi serpens, qui serpentes magorum Aegypti omnes pariter devoravit **(Exod. VII, 12)**. Denique: *Ecce nos,* inquiunt, *reliquimus omnia, et secuti sumus te* **(Matth. XIX, 27)**. Beati siquidem oculi, qui videbant Dominum majestatis in carne praesentem, auctorem universitatis inter homines conversantem, virtutibus coruscantem, infirmos curantem, maria calcantem, mortuos suscitantem, daemoniis imperantem, et potestatem similem hominibus conferentem; mitem et humilem corde, benignum, affabilem, misericordiae visceribus affluentem, Agnum Dei peccatum non habentem, et omnium peccata portantem. Beatae aures, quae verba vitae ab ipsius incarnati Verbi ore percipere merebantur, quibus enarrabat Unigenitus qui est in sinu Patris, et nota faciebat quaecunque audisset a Patre: ut fluenta doctrinae coelestis ab ipsius Veritatis purissimo fonte haurirent, universis postmodum gentibus propinanda, imo eructanda potarent.

12. Quid mirum, fratres, si implebat tristitia cor eorum, cum ab eis sese pronuntiaret iterum, et adderet: *Quo ego vado, vos non potestis venire modo?* **(Joan. VIII, 21.)** Quidni concuterentur viscera, turbaretur affectus, haesitaret animus, haereret vultus, paveret auditus, nec omnino aequanimiter discessionis ejus sermo posset admitti, ut relinqueret eos, pro

quo omnia reliquissent? Caeterum non ut maneret in carne, sed ut transferretur ad spiritum, totus ab eo ut illam carnem discipulorum fuerat collectus affectus, ut dicere esset aliquando: *Etis cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* **(II Cor. V, 16)**. Unde et benignissimus ille magister blandis eos refovens consolationibus ait: *Rogabo Patrem meum, et alium Paracletum dabit vobis, Spiritum veritatis, qui vobiscum maneat in aeternum* **(Joan. XIV, 16)**; et item: *Ego veritatem dico vobis; expedit vobis ut ego vadam. Nisi enim abiero. Paracletus non veniet ad vos* **(Joan. XVI, 7)**. Grande mysterium, fratres mei. Quid enim sibi vult: *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet?* Itane invisa Paracleto praesentia Christi, aut contubernium Dominicae carnis Spiritus sanctus horrebat, quae sicut angelo praenuntiante cognovimus, nec concipi quidem, nisi eo superveniente potuerit? **(Luc. I, 35.)** Quid est ergo: *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet?* Nisi carnis praesentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratiae plenitudinem occupata mens non admittit non recipit animus, non capit affectus?

13. Quid vobis videtur, fratres? Si haec ita sunt, imo quia ita sunt, audeat quis de caetero phantasticis quibusdam illecebris deditus, sectans lenocinia carnis suae, carnis utique peccatricis, genitae in peccatis, assuetae peccatis, in qua denique bonum non est, illum pariter exspectare Paracletum? Audeat, inquam, qui huic sterquilinio semper inhaeret, qui carnem fovet, in carne seminat, carnem sapit; illam nihilominus consolationem supernae visitationis, torrentem voluptatis illum, illam sperare gratiam Spiritus vehementis, quam, ut Veritas ipsa testatur, nec cum ipsa quidem Verbi

carne percipere ullatenus apostoli potuerunt? Errat omnino, si quis coelestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum **927** huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitratur. Falleris, Thoma sancte, falleris, si videre Dominum speras, ab apostolorum collegio separatus. Non amat Veritas angulos, non ei diversoria placent. In medio stat; id est disciplina et vita communi, communibus studiis delectatur. Usquequo, miser, diverticula captas, et consolationes propriae voluntatis tanto labore quaeritas, tanto rubore mendicas? Et quid facio, inquis? Ejice ancillam, et filium ejus: non enim haeres erit filius ancillae cum filio liberae **(Gen. XXI, 10)**. Nulla, ut dictum est, conventio veritati et vanitati, luci et tenebris, spiritui et carni, igni et tepiditati.

14. Sed dum ille moratur, inquies, sine aliqua consolatione esse non possum. Imo vero si moram fecerit, exspecta eum; quia veniet, et non tardabit **(Habac. II, 3)**. Apostoli decem dies in hac exspectatione sederunt, perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus et Maria, matre Jesu **(Act. I, 14)**. Et tu igitur orare disce, disce quaerere, petere, pulsare, donec invenias, donec accipias, donec aperiatur tibi. Novit Dominus figmentum tuum: fidelis est, non te patietur tentari supra quam possis. Confido in ipso, quod si fideliter exspectaveris, nec diem decimum exspectabit. Praeveniet certe in benedictionibus dulcedinis desolatam animam et orantem ut feliciter et non ad insipientiam tibi consolari renuens, in ipsius memoria delecteris, inebriatus ab ubertate domus Dei, et voluptatis ejus torrente potatus. Sic nimirum et Elisaeus quondam orasse legitur, cum dulcissimum illud solatium, Eliae praesentiam sibi plangeret subtrahendam. Sed

considera diligentius quid oraverit, quidve responsum sit postulanti. *Oro,* inquit, *domine, ut fiat spiritus tuus duplex in me.* Nimirum duplicari ei spiritum oportebat, ut magistri abeuntis absentiam gratia duplicata suppleret. Unde et Elias ad eum: *Si videris,* inquit, *quando tollar a te, fiet quod petisti* **(IV Reg. II, 9, 10)**. Duplicavit enim spiritum visio abeuntis, cum evidenter raptus in coelum, universa pariter ejus desideria secum tulit, ut inciperet ipse quoque jam sapere quae sursum sunt, non quae super terram. Duplicavit spiritum visio abeuntis, ut intellectui spiritualis jungeretur affectus, cum ipsa utique, cui potissimum inhaerebat, carne raptus in coelum.

15. Quod evidentius in apostolis invenitur impletum. Ubi enim videntibus illis suus ille Jesus tam manifeste elevatus est, et ferebatur in coelum, ut nemo eorum opus haberet interrogare, Quo vadis? ipsa jam, ut ita dixerim, oculata fide edocti sunt supplices in coelum levare oculos, puras tendere manus, promissa sibi dona charismatum postulantes, donec fieret repente de coelo sonus advenientis spiritus vehementis, advenientis utique ignis, quem Dominus Jesus mittebat in terram, volens vehementer accendi. Constat siquidem eos et prius Spiritum accepisse, cum videlicet insufflavit eis, et dixit: *Accipite Spiritum sanctum* **(Joan. XX, 22)**; sed spiritum plane fidei et intelligentiae, non fervoris, quo magis illuminaretur ratio, quam inflammaretur affectio: quod duplicati utique spiritus opus fuit. Quos enim Verbum Patris disciplinam et sapientiam [*alias,* scientiam] ante docuerat, et intellectu adimpleverat corda eorum; adveniens utique postmodum ignis divinus, et inveniens jam receptacula munda, infudit uberius dona charismatum, et in spiritualem omnino mutavit amorem, ut accensa in eis charitas fortis ut

mors, jam non modo fores, sed ne ipsa quidem ora propter metum Judaeorum claudere dignaretur. Cui nos gratiae pro nostrae exiguitatis modulo praeparantes, exinanire per omnia nosmetipsos, et a delectationibus miseris, et caducis consolationibus evacuare studeamus, dilectissimi, corda nostra; maximeque instante nunc die festo, et ferventius, et fiducialius unanimiter perseveremus in oratione, ut sua nos visitatione, sua consolatione et confirmatione dignetur Spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planans, corda purificans: qui cum Patre et Filio idipsum, sed non is ipse est: **928** ut tres unum, et unum tres esse verissime prorsus et fidelissime catholica Ecclesia fateatur, a Patre adoptata, a Filio desponsata, a Spiritu sancto confirmata, quibus ut una substantia, sic et eadem nihilominus gloria in saecula saeculorum. Amen.

IN FESTO PENTECOSTES.

SERMO I. *Quomodo Spiritus sanctus tria operatur in nobis.*

1. Celebramus, dilectissimi, hodie Spiritus sancti solemnitatem, tota cum jucunditate celebrandam, dignam omni devotione. Dulcissimum enim quiddam in Deo Spiritus sanctus est, benignitas Dei, et idem ipse Deus. Proinde si celebramus sanctorum solemnia, quanto magis ejus, a quo habuerunt ut sancti essent quotquot fuere sancti? Si veneramur sanctificatos, quanto magis ipsum sanctificatorem convenit

honorari? Hodie itaque festivitas est Spiritus sancti, qua visibiliter apparuit invisibilis: sicut et Filius, cum sit nihilominus invisibilis in seipso, dignatus est exhibere se in carne visibilem. Hodie Spiritus sanctus revelat nobis aliquid de seipso, sicut ante de Patre et Filio aliquid noveramus: nam perfecta Trinitatis cognitio, vita aeterna est. Nunc autem ex parte cognoscimus, reliqua credimus, quae minime sufficimus comprehendere. Et de Patre quidem novi creationem, clamantibus creaturis: *Ipse fecit nos, et non ipsi nos* **(Psal. XCIX, 3)**. *Invisiblia enim Dei, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur* **(Rom. I, 20)**. At vero aeternitatem et immutabilitatem ipsius comprehendere multum est a me: lucem habitat inaccessibilem. De Filio autem magnum aliquid novi, ejus gratia, scilicet Incarnationem. Nam generationem ejus quis enarrabit? **(Isa. LIII, 8.)** Quis comprehendat aequalem genitum genitori? Jam et de Spiritu sancto, si non processionem, quo ex Patre Filioque procedit (illa enim mirabilis facta est scientia ex me; confortata est, et non potero ad eam) **(Psal. CXXXVIII, 6)**, novi tamen aliquid, videlicet inspirationem. Duo enim sunt, unde procedat, et quo. Processio a Patre et Filio posuit tenebras latibulum suum; sed processio ad homines hodie coepit innotescere, et est jam fidelibus manifesta.

2. Et prius equidem (quoniam sic oportebat) signis visibilibus invisibilis Spiritus suum declarabat adventum: nunc ejus signa quo spiritualiora sunt, eo magis congrua, eo magis videntur Spiritu sancto digna. Venit tunc super discipulos in linguis igneis, ut linguis omnium gentium verba ignea loquerentur, et legem igneam linguae igneae praedicarent. Nemo conqueratur quod minime nobis illa manifestatio Spiritus fiat: unicuique

enim datur manifestatio Spiritus ad utilitatem **(I Cor. XII, 7)**. Denique si dicere opus est, nobis ista manifestatio potius quam apostolis facta est. Ad quid enim illis necessariae linguae gentium, nisi ad conversionem gentium? Fuit in eis alia quaedam manifestatio magis ad eos pertinens: et haec usque hodie fit in nobis. Manifestum enim fuit indutos esse virtute ex alto, qui de tanta pusillanimitate spiritus ad tantam devenere constantiam. Non est jam fugere, non est abscondi propter metum Judaeorum; constantius modo praedicant, quam delitescerent ante timidius. Denique mutationem illam dexterae Excelsi manifeste declarat principis apostolorum prius quidem inter ancillae verba formido, postmodum inter principum verbera fortitudo, *Ibant,* ait Scriptura, *gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habili sunt pro nomine Jesu contumeliam pati* **(Act. V, 41)**: quem sane prius, cum duceretur ad concilium, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet advenisse Spiritum vehementem, qui mentes eorum invisibili illustraret potentia? In hunc modum etiam modo quae Spiritus operatur in nobis, testimonium perhibent [*alias additur,* in nobis] de eo.

3. Quia igitur mandatum accepimus, ut declinantes a malo, faciamus quod bonum est **(Psal. XXXIII, 13)**; vide quemadmodum **929** Spiritus in utroque adjuvat infirmitatem nostram: nam divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus **(I Cor. XII, 4)**. Propterea ad declinandum a malo tria operatur in nobis; compunctionem, supplicationem, remissionem. Initium enim revertendi ad Deum poenitentia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei: idque et certa ratio docet, et confirmat auctoritas. Quis enim

cum ad ignem venerit algens, et fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius iniquitate erat frigidus, si postmodum fervore quodam poenitentiae accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit et dijudicat, non dubitet advenisse. Habes hoc et in Evangelio, ubi cum loqueretur de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum: *Ille,* inquit, *arguet mundum de peccato* **(Joan. XVI, 8)**.

4. Sed quid prodest poenitere de culpa, et non supplicare pro venia? Necesse est ut etiam hoc Spiritus operetur, dulcedine quadam spei replens animum, per quam fiducialiter postules nihil haesitans. Visne ostendam tibi etiam hoc opus esse Spiritus sancti? Utique dum abest ille, tale aliquid in tuo spiritu non invenies. Denique ipse in quo clamamus: Abba, Pater: ipse qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus **(Rom. VIII, 15, 26)**. Et haec quidem in corde nostro. Quid autem in corde Patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis; ita in Patre delicta donat cum ipso Patre, advocatus noster ad Patrem in cordibus nostris, Dominus noster in corde Patris. Itaque quod postulamus, idem ipse donat, qui donat ut postulemus: et sicut nos erigit pia quadam fiducia, ita Deum inclinat ad nos magis pia misericordia sua. Itaque ut omnino scias quia remissionem peccatorum Spiritus sanctus operatur, audi quod aliquando audierunt apostoli: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis* **(Joan. XX, 22)**. Et de malo quidem declinando sic.

5. Porro ad faciendum bonum quid in nobis Spiritus bonus operatur? Profecto monet, et movet, et docet. Monet memoriam, rationem docet, movet voluntatem. In his enim tribus tota consistit anima nostra. Memoriae suggerit bona in

cogitationibus sanctis, atque ita ignaviam nostram torporemque repellit. Propterea quoties hujusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem Deo, et age reverentiam Spiritui sancto, cujus vox sonat in auribus tuis. Ipse namque est qui loquitur justitiam. Et in Evangelio habes quia ille *suggeret vobis omnia, quaecunque dixero vobis.* Et adverte quid praemiserit: *Ille vos docebit omnia* **(Joan. XIV, 26)**. Dixeram enim quia docet rationem. Multi siquidem monentur, ut benefaciant; sed minime sciunt quid agendum sit, nisi adsit denuo gratia Spiritus sancti; et quam inspirat cogitationem, doceat in opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia Dei. Sed quid? *Scienti bonum, et non facienti, peccatum est illi* [alias additur *gratia*] **(Jac. IV, 17.)**. Propterea non solum moneri et doceri, verum etiam moveri et affici ad bonum necesse est ab eo utique Spiritu, qui adjuvat infirmitatem nostram, et per quem in cordibus nostris diffunditur charitas, quae est bona voluntas.

6. Itaque cum sic adveniens Spiritus totam possederit animam, suggerendo, instruendo, afficiendo, loquens semper in cogitationibus nostris, ut audiamus et nos quid loquatur in nobis Dominus Deus, rationem illuminans, voluntatem inflammans; non tibi videtur quia totam domum impleverint dispertitae linguae tanquam ignis? Nam in his tribus superius dictum est animam consistere totam. Sint autem dispertitae linguae propter multiplices cogitationes; sed earum multiplicitas et uno lumine veritatis, et uno charitatis fervore sit tanquam ignis. Aut certe domus adimpletio fini potius reservetur, quando mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinus nostros. Sed quando haec erunt? Profecto cum completi fuerint dies

Pentecostes. Felices vos, qui jam intrastis quinquagesimam requiei, et jubilaeum annum. Fratres nostros loquor, quibus jam dixit Spiritus ut requiescant a laboribus suis. Etenim **930** hoc quoque inter ejus opera reperimus. Duo namque tempora celebramus, fratres; Quadragesimae unum, alterum Quinquagesimae: illud ante Passionem, istud post Resurrectionem; illud in compunctione cordis et lamentis poenitentiae, istud in devotione spiritus et Alleluia solemni. Prius quidem tempus ipsa est vita praesens, posterius vero quietem sanctorum significat, quae est post mortem. Cum autem venerit illius umquagesimae finis, in judicio scilicet et resurrectione, completis diebus Pentecostes, aderit plenitudo Spiritus, et totam replebit domum. Plena siquidem erit omnis terra majestate ejus, quando non solum anima, sed et ipsum corpus spirituale resurget, si tamen, juxta Apostoli monitum, dum adhuc est animale, fuerit seminatum **(I Cor. XV, 44)**.

SERMO II. *De operibus Trinitatis super nos, et de triplici gratia Spiritus sancti.*

1. Hodie, dilectissimi, coeli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel, et pluvia voluntaria segregata est haereditati Christi **(Psal. LXVII, 9, 10)**. Spiritus enim sanctus procedens a Patre, largiori munere suae majestatis in apostolos supervenit, et tribuit eis charismatum dona. Post magnificentiam enim resurgentis, post gloriam ascendentis, post residentis sublimitatem, non restabat nisi ut exspectata [*alias,* exspectationi] justorum laetitia adveniret, et coeli muneribus coelestes homines implerentur. Vide autem si non

et sententiarum pondere, et verborum ordine haec omnia Isaias longe ante praedixit. *Erit,* inquit, *in die illa germen Domini in magnificentia et gloria, et fructus terrae sublimis, et exsultatio his qui salvati fuerint de Israel* **(Isa. IV, 2)**. Germen Domini Jesus Christus [*alias,* non germen Adae], solus de mundissimo conceptus semine; quia, etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne pecati. Etsi filius carnis Adae, non tamen filius praevaricationis Adae; quia non fuit natura filius irae, sicut reliqui omnes, qui in iniquitatibus sunt concepti. Istud ergo germen, quod de virga Jesse virore virgineo pullulavit, in magnificentia fuit, cum resurrexisset a mortuis; quia tunc, Domine Deus meus, magnificatus es vehementer, confessionem et decorem induens, amictus lumine sicut vestimento **(Psal. CIII, 1, 2)**. Quanta autem ascendentis gloria, cum medius angelorum et animarum sanctarum ad Patrem deduceris, et triumphatrice palma coelis invectus, susceptum hominem in ipsa divinitatis claudis identitate? Quis cogitet, nedum loquatur, quam sit fructus terrae sublimis in consessu ad dexteram Patris, quod utique coelestium oculos reverberat naturarum, quod angelicus intuitus contremit, non attingit? Veniat ergo exsultatio, Domine Jesu, his qui salvati sunt de Israel, apostolis tuis, quos elegisti ante mundi constitutionem. Veniat Spiritus tuus bonus qui sordes abluat, et infundat virtutes, in spiritus judicii, et spiritu ardoris [*alias additur* Dei].

2. Eia igitur, fratres, cogitemus super nos et in nos opera Trinitatis ab initio mundi usque ad finem, et videamus quam sollicita fuerit illa majestas, cui administratio pariter et gubernatio saeculorum incumbit, ne nos perderet in

aeternum. Et potenter quidem omnia fecerat, et sapienter omnia gubernabat, et utrarumque rerum, tam potentiae quam sapientiae, signa manifestissima tenebantur in creatione et conservatione machinae mundialis. Et bonitas quidem in Deo erat, et bonitas multa nimis; sed latebat in corde Patris, cumulanda quandoque super genus filiorum Adam in tempore opportuno. Dicebat tamen Dominus: *Ego cogito cogitationes pacis* **(Jerem. XXIX, 11)**, ut mitteret nobis illum, qui est pax nostra, qui fecit utraque unum - ut jam daret pacem super pacem his qui longe, et pacem his qui prope **(Ephes. II, 14, 17)**. Verbum igitur Dei in sublimi constitutum, ut ad nos descenderet propria benignitas **931** invitavit, misericordia traxit, veritas qua se promiserat venturum compulit, puritas uteri virginalis salva Virginis suscepit integritate, potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armavit, charitas verbis et miraculis manifestavit.

3. Prorsus amplissima mihi nunc materia et malorum meorum suppetit, et bonorum Domini mei, ut cum cogitaverim vias meas, convertam pedes meos in testimonia sua. Illa enim bona ineffabilia sunt, quia, ut brevi verbo cuncta concludam, nihil melius invenire potuit, unde nos redimeret Sapientia Dei in omni sapientia sua. Sed et mala circumdederant nos, quorum non erat numerus; quia *peccavi* (justus loquitur) *super numerum arenae maris;* et: *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo: multum est enim* **(Psal. XXIV, 11)**. Missus est coluber tortuosus a diabolo, ut venenum per aures mulieris in ipsius mentem transfunderet, et sic refunderet in totius posteritatis originem: missus est interim Gabriel angelus a Deo, ut Verbum Patris per aurem Virginis in ventrem et mentem ipsius eructaret, ut eadem via intraret

antidotum, qua venenum intraverat. Vere vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre; quia totum paternum est, quod de corde Patris Christus attulit nobis, ut nihil in Filio Dei nisi dulce, nisi paternum, humani generis trepidatio suspicetur. A planta pedis usque ad verticem non erat in nobis sanitas. Erraveramus ab utero, in utero damnati antequam nati, quia de peccato et in peccato concepti.

4. Christus ergo ibi primum medicinam apposuit, ubi primus vulneri patebat locus: et substantialiter utero Virginis illapsus, de Spiritu sancto conceptus est; ut conceptionem nostram mundaret, quam spiritus malus, si non fecerat, tamen infecerat: ut non esset etiam in utero vita ipsius otiosa, dum novem mensibus purgat vulnus antiquum, scrutans, ut dicitur, usque ad imum putredinem virulentam, ut sanitas sempiterna succederet. Et tunc jam operabatur salutem nostram in medio terrae, in utero videlicet Virginis Mariae, quae, mirabili proprietate, terrae medium appellatur. Ad illam enim, sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium saeculorum, respiciunt et qui in coelo habitant, et qui in inferno, et qui nos praecesserunt, et nos qui sumus, et qui sequentur, et nati natorum, et qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in coelo, ut resarciantur; et qui in inferno, ut eripiantur; qui praecesserunt, ut prophetae fideles inveniantur; qui sequuntur, ut glorificentur. Eo beatam te dicent omnes generationes **(Luc. I, 48)**, Genitrix Dei, domina mundi, regina coeli. Omnes, inquam, generationes. Sunt enim generationes coeli et terrae. *Pater spirituum,* ait Apostolus, *ex quo omnis paternitas in coelo et in terra nominatur* **(Ephes. III, 15)**. Ex hoc ergo beatam te dicent omnes generationes, quae omnibus generationibus vitam et gloriam genuisti. In te enim angeli

laetitiam, justi gratiam, peccatores veniam inveniunt [*alias,* invenerunt] in aeternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturae, quia in te, et per te, et de te benigna manus Omnipotentis quidquid creaverat recreavit.

5. Placebitne tibi, Domine Jesu, ut dones mihi vitam tuam, sicut dedisti conceptionem? quia non solum conceptio mea immunda, sed mors perversa, vita periculosa, et post mortem restat mors gravior, mors secunda. Non solum, ait, conceptionem meam, sed et vitam meam; et hoc per singulos aetatum gradus, infantiae, pueritiae, adolescentiae, juventutis, tibi donabo, adjiciens mortem, resurrectionem, ascensionem, et missionem Spiritus sancti. Hoc autem ideo, ut conceptio mea emundet tuam, vita mea instruat tuam, mors mea destruat tuam, resurrectio mea praecedat tuam, ascensio mea praeparet tuam, porro Spiritus **932** adjuvet infirmitatem tuam. Sic enim plane videbis et viam per quam ambules; et cautelam qua ambules, et ad quam ambules mansionem. In vita mea cognosces viam tuam, ut sicut ego paupertatis et obedientiae, humilitatis et patientiae, charitatis et misericordiae indeclinabiles semitas tenui; sic et tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexteram, neque ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi justitiam meam, dirumpens jugum captivitatis tuae, et expugnans hostes qui sunt in via, vel juxta viam, ut non apponant amplius nocere tibi. His autem completis, revertar in domum meam unde exivi; et ovibus illis, quae in montibus remanserant, et quas propter te reliqueram, ut te non reducerem, sed reportarem, reddam faciem meam.

6. Et ne de absentia mea vel murmures, vel contristeris, mittam tibi Spiritum Paracletum, qui tibi donet pignus salutis,

robur vitae, scientiae lumen. Pignus salutis, ut ipse Spiritus reddat testimonium spiritui tuo, quod filius Dei sis: qui certissima signa praedestinationis tuae cordi tuo imprimat et ostendat : qui donet laetitiam in corde tuo, et de rore coeli, si non continue, tamen saepissime mentem tuam impinguet. Robur vitae, ut quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam ejus non solum possibile, sed et facile fiat; ita ut in laboribus, in vigiliis, in fame et siti, et in omnibus observantiis istis (quae nisi farinula ista dulcorentur, prorsus mors in olla appareat **[IV Reg. IV, 41]**) delectabiliter incedas, sicut in omnibus divitiis. Scientiae lumen, ut cum omnia bene feceris, te servum inutilem reputes; et quidquid boni in te inveneris, illi tribuas, a quo omne bonum, et sine quo non parum aliquid, sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicam. Sic ergo Spiritus iste in tribus istis te docebit omnia, sed omnia quae ad tuam pertineant salutem, quia in ipsis est plena et absoluta perfectio.

7. Hoc est quod per prophetam idem Spiritus dicit: *Seminate vobis ad justitiam,* ubi pignus salutis ostenditur; *metite spem vitae,* ubi vitale robur accipitur; *illuminate vobis lumen scientiae* **(Osee, X, 12)**, quod verbis propriis subinfertur. Unde et Spiritus iste super apostolos in igne apparuit, propter lucem pariter et ardorem. Quos enim repleverit, et spiritu fervere, et in veritate agnoscere facit, quia sola misericordia est quae eos et praevenit, et perducit. Multum sibi de hac misericordia undique contraxerat [*alias,* condixerat] puer Domini, cum diceret: *Misericordia ejus praeveniet me* **(Psal. LVIII, 11)**; et: *Misericordia tua ante oculos meos est* **(Psal. XXV, 3)**; et: *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae* **(Psal. XXII, 6)**; et: *Qui me coronat in*

misericordia et miserationibus **(Psal. CII, 4)**; et: *Deus meus, misericordia mea* **(Psal. LVIII, 18)**. Quam dulciter, Domine Jesu, cum hominibus conversatus es! quam abundanter multa, et magna bona hominibus largitus es! quam fortiter tam indigna quam aspera pro hominibus passus es! ita ut liceat sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo: duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda; quia in omnibus his sicut agnus coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum. Vides igitur quam verum dixerit ille qui dixit: *Dominus sollicitus est mei* **(Psal. XXXIX, 18)**. Pater ut servum redimat, Filio non parcit; Filius seipsum libentissime tradit, Spiritum sanctum uterque mittit, et ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

8. O duri, et indurati, et obdurati filii Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces expendit! Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed pretioso sanguine suo, quem effudit abunde; quia largiter undae sanguinis de corpore Jesu per quinque partes emanaverunt. Quid ultra debuit facere, et non fecit? Illuminavit caecos, reduxit erroneos, reconciliavit reos, justificavit impios, triginta et tribus **933** annis super terram visus, cum hominibus conversatus, pro hominibus mortuus, qui de cherubim et seraphim, et omnibus angelicis virtutibus dixit, et facta sunt; cui subest, cum voluerit, omnia posse. Quid ergo a te quaerit qui tanta sollicitudine te quaesivit, nisi te sollicitum ambulare cum Deo tuo? Hanc sollicitudinem non facit nisi Spiritus sanctus, qui scrutatur profunda pectorum nostrorum, discretor cogitationum et intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis,

quod possidet, habitaculum patitur residere, sed statim igne subtilissimae circumspectionis exurit; Spiritus dulcis et suavis, qui nostram voluntatem flectat, imo erigat, et dirigat magis ad suam; ut eam et veraciter intelligere, et ferventer diligere, et efficaciter implere possimus.

SERMO III. *De multiplici operatione Spiritus sancti in nobis.*

1. Quam libenter vobis communicem, si quid mihi superna dignatione sensero inspiratum, novit Spiritus ipse, cujus hodie solemnitatem, et solemnitatem praecipuam celebramus, utinam devotione praecipua. Ipse est enim, dilectissimi, qui vos sedere facit non solum in civitate, sed et in domo una, ut sedeat super sedentes, et requiescat super humiles et trementes ad sermones suos. Ipse est qui Virgini obumbravit, apostolos roboravit, ut et virgineo corpori temperaret deitatis accessum, et apostolos indueret virtute ex alto, ferventissima scilicet charitate. Hanc nimirum apostolicus ille chorus loricam sese induit, sicut gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis; ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis **(Psal. CXLIX, 7, 8)**. Quia enim in domum fortis ligare eum et vasa ejus diripere mittebantur, opus erat fortitudine ampliori. Alioquin quam multum erat ad ipsos, ut de morte triumpharent, et ne ipsae quidem portae inferi praevalerent adversus eos, si non vigeret in eis, quae in eis vinceret, dilectio fortis ut mors, dura sicut infernus aemulatio? Hunc sibi zelum imbiberant, cum vino ebrii putarentur **(Act. II, 13)**. Et vere

ebrii vino, sed non eo, quo ab incredulis ebrii credebantur. Plane, inquam, ebrii, sed vino novo, quod veteres quidem utres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illa Vitis fuderat de excelso, vinum laetificans cor, non statum mentis evertens; vinum germinans virgines, non apostatare faciens etiam sapientes. Novum vinum, sed habitantibus super ferram. Nam in coelis quidem olim copiosissime redundabat, non in utribus, nec in testeis vasis, sed in cella vinaria, in spiritualibus apothecis. Fluebat per vicos et plateas omnes illius civitatis vinum, in quo laetitia cordis, non carnis luxuria est: nam terrigenae et filii hominum vinum ejusmodi non habebant.

2. Sic igitur coelum quidem vino proprio fruebatur, quod terra interim nesciebat; sed ne ipsa quidem terra penitus inops, carne Christi gloriabatur, cujus praesentiam nihilominus coelum sitiebat. Quidni fidelissimum fieret gratissimumque commercium inter coelum et terram, inter angelos et apostolos, ut exhiberetur illis caro Christi, istis vinum coeli; essetque in terra Spiritus, caro in coelis, ac deinceps omnia omnibus communia in aeternum? *Nisi,* inquit, *ego abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Hoc est dicere: Si non dederitis quod amatis, non habebitis quod desideratis. *Expedit* ergo *vobis ut ego vadam* **(Joan. XVI, 7)**, vos quoque de terra ad coelum, de carne ad spiritum translaturus. Filius enim spiritus, Pater spiritus, Spiritus sanctus spiritus est. Denique spiritus ante faciem nostram Christus Dominus. Sed et Pater, quia spiritus est, tales quaerit adoratores qui adorent eum in spiritu et veritate. Spiritus tamen sanctus quasi specialiter spiritus dicitur, quod ab utroque procedat, firmissimum et indissolubile **934** vinculum

Trinitatis: tanquam proprie sanctus, quod sit donum Patris et Filii, omnem sanctificans creaturam; quamvis Pater quoque et spiritus et sanctus; itemque et Filius et spiritus et sanctus sit: *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia,* ait Apostolus **(Rom. XI, 36)**.

3. Tria in magno hujus mundi opere cogitare debemus; videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid constitutus. Et inesse quidem rerum inaestimabilis potentia commendatur, quod tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnifice sunt creata. Sane in modo ipso sapientia singularis elucet: quod haec quidem sursum, haec vero deorsum, haec in medio ordinatissime sint locata. Si vero ad quid factus sit mediteris, occurrit tam utilis benignitas, tam benigna utilitas, quae etiam ingratissimos quosque multitudine et magnitudine beneficiorum possit obruere. Potentissime siquidem ex nihilo omnia, sapientissime pulchra, benignissime utilia sunt creata. Verumtamen et fuisse novimus ab initio, et adhuc multos esse videmus in filiis hominum, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi hujus tota sensualitate depressi, totos se dederunt his quae facta sunt, quonam modo, vel ad quid facta sint negligentes. Quid istos, nisi carnales dicamus? Paucissimos esse jam arbitror: legimus tamen nonnullos quandoque fuisse, quibus summum studium fuit atque unica sollicitudo, modum et ordinem investigare factorum, adeo ut plerique non modo utilitatem rerum perquirere dissimulaverint, sed et ipsas magnanimiter spreverint, cibo parvissimo vilissimoque contenti. Ipsi quidem sese philosophos vocant, sed a nobis curiosi et vani rectius appellantur.

4. Utriusque igitur successerunt viri prudentiores utrisque, qui nimirum et quae facta sunt, et quomodo facta sunt

transilientes, intenderunt aciem mentis, ut ad quid facta sunt viderent. Nec latuit eos, quoniam omnia propter semetipsum fecit Deus, omnia propter suos. Aliter tamen propter se, aliter propter suos. In eo quippe quod dicitur: «Omnia propter se **(Prov. XVI, 4)**,» praeveniens commendatur origo: in eo autem quod dicitur: «Omnia propter suos,» magis exprimitur fructus sequens. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate; omnia propter electos suos, pro eorum scilicet utilitate: ut illa quidem efficiens causa sit, haec finis Hi sunt spirituales viri, sic utentes hoc mundo, tanquam non utentes, sed in simplicitate cordis sui quaerentes Deum, ne illud quidem magnopere vestigantes, quonam modo mundialis haec machina volveretur: primi voluptate, secundi vanitate, tertii veritate impleti.

5. Gaudeo vos esse de hac schola, de schola videlicet Spiritus, ubi bonitatem, et disciplinam, et scientiam discatis, et dicatis cum sancto: *Super omnes docentes me intellexi.* Quare inquam? Nunquid quia purpura et bysso me indui, et quia lautioribus epulis abundavi? nunquid quia Platonis argutias, Aristotelis versutias intellexi, aut ut intelligerem laboravi? Absit, inquam: sed *quia testimonia tua exquisivi* **(Psal. CXVIII, 99)**. Felix, qui in hoc sancti Spiritus thalamo commoratur, ut possit intelligere triplicem illum spiritum: de quo idem ipse puer Domini super senes intelligens clamabat, et decantabat: *Ne projicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis. Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me* **(Psal. L, 12-14)**. Spiritum sanctum, ipsum intellige proprio nomine designatum. Rogat ergo ne projiciatur a facie ejus tanquam

aliquid immundum; quia Spiritus iste odit sordes, nec habitare potest in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi et proprium est peccata odisse: nec in uno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, et immunditia tanta. Recepto ergo sancto Spiritu per sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, audet quis ante faciem ejus apparere tanquam lotus et mundus; utpote qui contineat se ab omni malo, et **935** qui actiones, etsi non cogitationes frenaverit?

6. Sed quia perversae et immundae cogitationes separant a Deo **(Sap. I, 3)**, orandum est ut cor mundum creetur in nobis: quod utique fiet, si spiritus rectus fuerit in nostris visceribus innovatus. Spiritum rectum quod ait, Filio potest non inconvenienter aptari; qui nos veterem hominem exuens, novum induit: qui nos renovavit in spiritu mentis nostrae, tanquam in visceribus nostris; ut cogitemus quae recta sunt, ut ambulemus in novitate spiritus, et non in litterae vetustate. Formam enim rectitudinis de coelis attulit, reliquit in terris: immiscens sane et immittens dulcedinem rectitudini in omnibus operibus suis, sicut de eo idem ipse praedixerat: *Dulcis et rectus Dominus; propter hoc legem dabit delinquentibus in via* **(Psal. XXIV, 8)**. Castigato ergo corpore per sanctitudinem operum, mundato corde, vel potius innovato per rectitudinem cogitationum, redditur laetitia salutaris, ut jam in lumine vultus Dei ambules, et in nomine ejus exsultes tota die.

7. Quid igitur restat, nisi ut spiritu principali confirmeris? Patrem intellige spiritum principalem: non quod major, sed quod solus a nullo, cum ab eo sit Filius, Spiritus sanctus ab utroque. In quo autem confirmatio haec, nisi in charitate? aut

quod donum aliud tam dignum Patre? quod munus aliud tam paternum? *Quis nos,* ait Apostolus, *separabit a charitate Christi? Tribulatio? an augustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* Certi sitis quia neque mors, neque vita, neque caetera alia, quae Apostolus tam multipliciter, quam audacter enumerat, poterunt nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Jesu **(Rom. VIII, 35, 38, 39)**. Nunquid non hoc confirmationem ab omni hujus sententiae parte demonstrat? Scis vas tuum possidere in sanctificatione et honore, et non in passione desiderii? Spiritum sanctum accepisti tibi. Vis ut quaecunque tibi vis ab hominibus fieri, tu quoque facias illis, et quod tibi fieri non vis, alii non feceris? Spiritum rectum ad opus proximi suscepisti. Haec est enim rectitudo, quam lex utraque commendat, et quae naturae indita est, et quae tradita per Scripturam. Jam si in utroque bono, et in his quae ad utrumque pertinent, firmiter perseveras; principalem spiritum, quem solum Deus approbat, recepisti: alioquin quae modo sunt, modo non sunt, is qui vere est, non acceptat, nec in caducis istis sibi potest aeternitas complacere. Itaque si desideras, ut in te Deus eligat partem sibi: esto sollicitus sicut tibi Spiritum sanctum, sicut proximo spiritum rectum, sic ei quoque, tanquam vero principi, et patri spirituum, spiritum principalem exhibere.

8. Vere multiplex Spiritus, qui tam multipliciter filiis hominum inspiratur, ut non sit qui se abscondat a calore ejus. Siquidem conceditur eis ad usum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad fervorem. Ad usum quidem vitae, bonis et malis, dignis pariter et indignis communia bona abundantissime tribuens, ita ut videatur hic discretionis

limitem non tenere. Ingratus est qui in his quoque beneficium Spiritus non agnoscit. Ad miraculum, in signis et prodigiis, in variis virtutibus, quas per quorumlibet manus operetur. Ipse est antiqua miracula suscitans, ut ex praesentibus fidem astruat praeteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria utilitate largitur, tertio infunditur ad salutem, cum in toto corde nostro revertimur ad Dominum Deum nostrum. Porro ad auxilium datur, cum in omni colluctatione adjuvat infirmitatem nostram. Nam cum testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus, ea inspiratio est ad consolationem. Datur etiam ad fervorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans, validum ignem charitatis accendit: ut non solum in spe filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes, opprobrium gaudium, despectionem exaltationem. Omnibus nobis, ni fallor, datus est Spiritus ad salutem; ad fervorem non ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur; **936** pauci qui studeant aemulari. Contenti sumus augustiis nostris, nec respirare in libertatem illam, non saltem ad eam spirare conamur. Oremus, fratres, ut compleantur in nobis dies Pentecostes, dies remissionis, dies exsultationis, dies verissimi jubilaei: et inveniat nos semper Spiritus sanctus omnes propter praesentiam corporalem, pariter propter cordium unitatem, in eodem loco per promissam stabilitatem; ad laudem et gloriam sponsi Ecclesiae Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

DOMINICA IV POST PENTECOSTEN.
SERMO *De David et Golia, et quinque lapidibus.* **(I Reg. XVII, 40.)**

1. Audivimus ex libro Regum, Goliam, virum procerae staturae, praesumentem super multa fortitudine et magnitudine corporis sui, vociferantem adversus phalangas Israel, et provocantem eas ad singulare certamen: audivimus etiam a Deo suscitatum spiritum pueri junioris, ut indigne ferret virum spurium et incircumcisum, castris Israel et Dei summi exprobrantem agminibus. Spectavimus procedentem adolescentulum in funda et lapide adversus monstruosae magnitudinis hominem loricatum, et clypeo protectum ac galea, caeterisque terribilem militaribus armis. Si qua in nobis erant viscera pietatis, non potuimus non timere sic ineunti conflictum, non congaudere vincenti. Laudavimus magnanimitatem parvuli, quod comederet animam ejus zelus domus Dei, et opprobria exprobrantium ei a se non duceret aliena; sed tanquam ad propriam moveretur injuriam, et doleret super contritione Joseph. Mirati sumus tantam in adolescente fiduciam, quanta non inveniretur in universo Israele. Collatam denique coelitus victoriam, et divina manifeste patratam virtute, tam laeti suscepimus, quam solliciti certamen spectavimus armati fide parvuli, et gloriantis propria in virtute gigantis.

2. Jam si spiritualem, secundum Apostoli testimonium, legem esse non ignoramus **(Rom. VII, 14)**, et scriptam esse propter nos non solum exterioris superficiei oblectandos aspectu, sed interiorum quoque sensuum gustu, tanquam medulla tritici, satiandos: considerandum nobis est

quisnam videatur iste Golias, qui populo Dei, jam repromissionis terram ingresso, jamque multis ex hostibus triumphanti, solus exprobrare praesumit, elatus et inflatus spiritu carnis suae. Credo enim non incongrue in superbo homine superbiae vitium designari. Ipsum namque est peccatum maximum, quod Dei populo magis insultat, et insurgit specialiter adversus eos, qui caetera jam videantur vicisse peccata. Hinc est quod provocat, ad singulare certamen, tanquam caeteris jam subactis. Nam et Philistaei illo in tempore timebant omnino adversus Israel inire conflictum, nisi quod de Golia, enormis magnitudinis viro, eorum fiducia tota pendebat. Unde enim ejusmodi animam superbia tentet, quam sibi subjugavit invidia, seu tepiditas ea, quae solet Deo vomitum provocare **(Apoc. III, 16)**; aut pigritia, quae facit ut boum stercoribus lapidetur? **(Eccli. XXII, 2.)** Unde, inquam, ei superbia, unde extollentia oculorum, cui adeo caetera vitia dominantur, ut dijudicari se ab universis tanquam male sibi conscius arbitretur? Quis denique nisi manu fortis, qui caetera jam sibi potenti virtute vitia subjugavit, adversus nequissimum superbiae vitium dimicaturus accedat? Procedat, inquam, David manu fortis, quoniam non est vincere tantum hostem, nisi in manu forti. Armetur ipse contra Goliam, qui et ursum vicerit et leonem.

3. Videat sane, utrum Saulis ei arma possint prodesse, utrum saeculari sapientia et philosophicis traditionibus, **937** seu etiam divinarum superficie Scripturarum, quam nimirum occidentem litteram vocat Apostolus **(II Cor. III, 6)**: videat, inquam, utrum his armis debellare superbiam, utrum hac via humilitatem apprehendere possit, ut onerari sese magis quam roborari sentiens, hujusmodi arma atque impedimenta

projiciat, jactans omnino cogitatum suum in Domino; et de propria penitus desperans industria, sola fide armatus, non reputet Goliae proceritatem, ne forte magnitudinis ejus mole prematur, sed potius psallat spiritu, psallat et mente: *Dominus,* inquiens, *defensor vitae meae; a quo trepidabo?* **(Psal. XXVI, 1.)** Nam et Petrus dum nec ventorum violentiam, nec maris profundum, corporisque pondus consideraret, in verbo Domini jactans semetipsum, nec perire potuit, nec timere. At ubi vidit ventum validum venientem, timuit, ipsoque timore protinus mergi coepit **(Matth. XIV, 28-30)**. Simile aliquid etiam nunc athletae nostro rex Saul suadere tentat: *Non potes,* inquiens, *resistere Philistaeo isti, nec pugnare adversus eum, quoniam puer es, hic autem vir bellator ab adolescentia sua.* Verumtamen non acquiescit ille tale aliquid meditari; sed praesumens de virtute ejus, cujus auxilio priora certamina jam vicisset, accedit intrepidus. Colligit igitur, abjectis armis Saulis, quinque lapides de torrente, quos nimirum, cum levia quaeque tolleret, levigare torrens potuit, sed non etiam tollere secum. Torrens quippe (quem utinam pertranseat anima nostra) saeculum praesens est, Scriptura teste, quoniam *generatio advenit et generatio praeterit* **(Eccle. I, 4)**; tanquam tumens unda undam implens. Quia ergo omnis caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos agri, hujusmodi levia facile secum trahit torrens inundans: verbum autem Domini, nullis fluctibus cedens, manet in aeternum **(Isa. XL, 6, 8)**.

4. Arbitror proinde non incongrue quinque lapidibus istis, quinquepartitum verbum intelligi, comminationis, promissionis, dilectionis, imitationis et orationis. Horum

quinque verborum late patens copia in divinarum reperitur serie Scripturarum. Et forte ipsa sunt quinque verba, quorum meminit Paulus, malens quinque verba loqui in sensu, quam decem millia in lingua **(I Cor. XIV, 19)**. *Praeterit enim figura hujus mundi* **(I Cor. VII, 31)**; et juxta aliud testimonium: *Et mundus transit, et concupiscentia ejus* **(I Joan. II, 17)**. Haec autem verba transeunte mundo non modo manent, verum etiam levigantur magis, dum pertranseuntibus pluribus multiplex est scientia. Jam vero collectos istos lapides contra superbiae spiritum dimicaturus David in vase memoriae suae reponat, considerans quanta nobis comminetur Deus, quanta promittat, quantam nobis exhibeat charitatem, et quam multa nobis sanctitatis exempla proponat, quemadmodum denique orationum nobis ubique commendet instantiam. Hos, inquam, lapides secum tollat, quisquis superbiae vitium debellare festinat: ut quoties venenatum audet erigere caput, quilibet ex his lapidibus manui cogitationis ejus primus occurrat, percussus in fronte Golias dejiciatur, opertus confusione. In quo sane conflictu funda quoque necessaria est, longanimitatis formam habens, quam huic maxime certamini nulla ratione deesse necesse est.

5. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pulsat, si ex intimo cordis affectu divinas expavescere coeperis comminationes, seu promissiones ejus desiderare, non sustinet Golias utriuslibet lapidis ictum [*alias,* jactum], sed reprimitur illico tumor omnis. Quod si venerit in mentem dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi Deus majestatis exhibuit; an non illico inardescens ad charitatem, prorsus abominari incipis et abjicere vanitatem? Sic et exempla sanctorum si diligenti tibi consideratione proponas, erit sine dubio ad reprimendam

elationem cogitatio ista perutilis. Jam vero si forte insurgente subito elatione, nihil ex his quae diximus apprehendere quiverit manus tua; toto fervore ad eam convertere, quae sola restat, orationem: et continuo quem elevatum videras et exaltatum sicut cedros Libani, subversus impius, jam non erit.

938 6. Sed quaeras fortasse, quemadmodum suo ipsius gladio Goliae possis abscindere caput: id enim tanto tibi jucundius, quanto molestius hosti. Dico breviter, quoniam expertis loquor, et qui facile capiant et advertant sine mora, quod in semetipsis crebro sentiunt actitari. Quoties te, provocante vanitate, ad recordationem comminationis divinae, seu promissionis, aut caeterorum, quae supra diximus, confundi coeperis et erubescere, devictus [*alias,* dejectus] est quidem Golias, sed forsitan adhuc vivit. Accede itaque propius, ne forte resurgat; et stans super eum mucrone proprio caput ejus abscinde, de ea ipse quae te appetit vanitate perimens vanitatem. Elata siquidem cogitatione pulsatus, si ex ea ipsa materiam et occasionem sumas humilitatis, quo nimirum humilius deinceps et abjectius, tanquam de superbo homine, sentias de teipso; Goliam utique Goliae gladio peremisti.

DOMINICA VI POST PENTECOSTEN.

SERMO I. *De evangelica lectione, ubi turba triduo sustinens Dominum septem panibus reficitur* **(Marc. VIII, 19)**.

1. *Misereor super turbam, quia jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent.* Evangelium, fratres, ob hoc scriptum est, ut legatur; nec ob aliud legitur, quam ut rationabilem consolationem vel desolationem exinde capiamus. Est enim saecularibus consolatio vana de terrenarum affluentia rerum, vana nihilominus de earum penuria desolatio. At Evangelium, speculum veritatis, nemini blanditur, nullum seducit. Talem in eo se quisque reperiet, qualis fuerit: ut nec ibi timore trepidet, ubi non est timor; nec laetetur cum male fecerit. Sed quid dicit Scriptura? *Si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suae in speculo. Consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit* **(Jac. I, 23, 24)**. Nos autem, fratres, non sic, obsecro, non sic; sed consideremus nosmetipsos in ipsa, quam audivimus, sacri Evangelii lectione, ut proficiamus ex ea, et corrigamus secundum eam, si qua in nobis deprehendamus corrigenda. Propter hoc enim optat Propheta dirigi vias suas, ad custodiendas justificationes Domini: *Tunc,* inquiens, *non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis* **(Psal. CXVIII, 5, 6)**. Et ego quidem non confundor, sed glorior pro vobis, fratres mei, quoniam Salvatorem in deserto secuti, securi existis ad eum extra castra; sed vereor ne quis forte in triduana exspectatione pusillanimis inveniatur, et in Aegyptum saeculi hujus nequam vel corde, vel etiam et corpore revertatur. Merito proinde clamat divina Scriptura, et dicit: *Exspecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum* **(Psal. XXVI, 14)**. Sed quandiu necesse est sustinere? Prorsus donec misereatur tui. Quaeris

quando? *Misereor,* inquit, *super turbam, quia jam triduo sustinent me.*

2. Viam enim trium dierum eas necesse est in deserto, si gratum Deo tuo offerre volueris sacrificium; et triduo sustineas Salvatorem, si miraculi panibus desideras satiari. Prima est dies timoris; dies, inquam, declarans et illuminans tenebras tuas, interiores scilicet, et horrendum gehennae supplicium demonstrans, in quo sunt tenebrae exteriores. Hujuscemodi siquidem cogitatio, sicut ipsi nostis, nostrae solet exercere primordia conversionis. Secunda est pietatis dies, qua respiramus in luce miserationum Dei. Tertia dies est rationis, in qua veritas innotescit, ut tanquam ex debito quodam naturae sine aliqua contradictione Creatori subjecta sit creatura, servus serviat Redemptori. Exhinc jubemur jam discumbere, ut charitas ordinetur in nobis; exhinc aperit Dominus manum suam, et implet omne animal benedictione. Verum quoniam apostolis dicitur: *Facite homines discumbere;* quorum nos, licet ad confusionem nostram, habetis vicarios qualescunque, discumbere **939** vos admonemus, fratres charissimi, ut refecti pane benedictionis subsistere possitis in via; ne forte misera necessitate compulsi descendatis et vos in Aegyptum, et incipiant vobis illudere, qui necdum vobis cum in deserto secuti sunt Salvatorem. Miseri sane et ipsi, qui non exiere cum exeuntibus; sed plane miserabiliores omnibus hominibus, qui profecti quidem cum aliis, sed non cum aliis sunt refecti.

3. Porro si fuere qui, discumbentibus aliis, post dumeta seu diversoria quaevis absconditi latuere, homines ejusmodi jejunos vacuosque remansisse quis nesciat? Sic et eos nihilominus, qui levitate et curiositate ducti, circumquaque

vagantes, minime resederunt; aut si qui resederunt quidem, sed non in ordine, nec in numero caeterorum. Hortamur proinde charitatem vestram et pastorali sollicitudine admonemus, ne quis ex vobis inveniatur angulos amare, sectari latebras, quaerere diverticula; quoniam qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus **(Joan. III, 20)**. Sed nec inveniantur in vobis, qui circumferantur omni vento doctrinae, instabiles et inquieti, nihil in se soliditatis, nihil gravitatis habentes, tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae. Nam de his quid dicam, quorum manus contra omnes, et manus omnium contra ipsos? Hi sunt qui separant semetipsos, animales, spiritum non habentes; quoniam nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu **(I Cor. XII, 3)**. Nequissima plane et perniciosissima pestis; quoniam universos unius obstinatio turbat, et fit omnibus discordiae fomes, materia scandalorum. Denique Prophetam audi, qui de vinea Domini loquens: *Singularis,* inquit, *ferus depastus est eam* **(Psal. LXXIX, 14)**. Pro hujusmodi rogo et obsecro vos, fratres mei, fugite simulationem omnem, et angulos propriae voluntatis: fugite inquietudinem et spiritum levitatis; fugite obstinationem, et nequissimum vitium singularitatis: nisi forte, quod absit! fraudare vultis animas vestras panis edulio benedicti.

4. Jam vero, ne longius protraham vos, septem panes quibus reficiamini, isti sunt. Primus panis, verbum Dei; in quo vita hominis est, sicut et ipse testatur **(Luc. IV, 4)**. Secundus panis, obedientia est; quoniam *meus cibus est,* inquit, *ut faciam voluntatem ejus qui misit me* **(Joan. IV, 34)**. Tertius panis, meditatio sancta, de qua scriptum est: *Cogitatio sancta*

conservabit te **(Prov. IV, 6)**; et aeque alio in loco nominari videtur panis vitae et intellectus **(Eccli. XV, 3)**. Quartus panis, orantium lacrymae. Quintus vero, poenitentiae labor est. Nec miraberis, quod laborem aut lacrymas panem dixerim, nisi forte excidit tibi quod in Propheta legisti: *Cibabis nos pane lacrymarum* **(Psal. LXXIX, 6)**: et item in alio psalmo: *Labores,* inquit, *manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit* **(Psal. CXXVII, 2)**. Sextus panis est jucunda unanimitas socialis; panis, inquam, ex diversis granis confectus, fermentatusque gratia Dei [*alias,* utique sapientia Dei]. Porro septimus panis est eucharistia; quoniam *panis,* inquit, *quem ego do, caro mea est pro mundi vita* **(Joan. VI, 52)** .

SERMO II. *De septem misericordiis.*

1. *Misericordias Domini in aeternum cantabo* **(Psal. LXXXVIII, 2)**. Utquid enim mihi insipiens nescio quae cogitatio de poenitentiae hujus onere murmurat, ut aggravet illud super cervicem meam? Aliud onus sentio, suavius quidem, sed ubique multo majus. Sic enim onerat me miserationibus suis Deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis, ut onus aliud sentire non possim. Quid enim retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? Tanta tribuit, et tanta retribuit: et tu mihi de **940** alio onere loqueris? Deficit spiritus meus, prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione. Et licet dignas non sufficiam gratias agere, sed ingratitudinem prorsus odit anima mea. Peremptoria siquidem res est ingratitudo, hostis gratiae, inimica salutis. Dico ego

vobis, charissimi, quoniam pro meo sapere nihil ita displicet Deo, praesertim in filiis gratiae, in hominibus conversionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiae, et ubi fuerit illa, jam gratia accessum non invenit, locum non habet. Hinc mihi, fratres, tristitia magna et dolor continuus est cordi meo, quod nonnullos tam pronos ad levitatem, ad risum, ad otiosa et ad scurrilia verba tam faciles video: ut pertimescam valde, ne forte plus quam expediat, divinae misericordiae sint immemores, et ingrati tam multis beneficiis suis, aliquando deserantur a gratia, quam non ut gratiam venerantur [*alias,* habent].

2. Nam de eo quid dicam, qui in murmure et impatientia obstinato perdurat animo; aut quem poenitet adhaesisse Deo, et contra morem, et contra rationem, bonum factum poenitentia comitatur, qui sine dubio miserationibus Dei non modo non habet gratiam, sed et contumeliam reddit? Omnino enim, quantum in se est, inhonorat eum a quo vocatus est, quisquis in ejus servitio in tristitia permanet et rancore; eam dico tristitiam, quae secundum carnem est , et mortem operatur. Putas ergo quia major illi detur gratia; et non magis etiam quod videtur habere, auferatur ab eo? Nonne enim jure perditum reputatur, quod ingrato donatum est? aut dedisse non poenitet, quod periisse videtur? Oportet proinde gratum esse hominem et devotum, qui percepta gratiae munera non modo manere sibi desiderat, sed et multiplicari. Nemo sane est qui non facile, si quaerit, inveniat, unde plurimum sit obnoxius Deo, quoniam non est qui se abscondat a calore ejus. Sed nos maxime, quos segregavit sibi, et assumpsit ad serviendum sibi soli, si juxta Apostolum non accipimus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus

quae a Deo donata sunt nobis **(I Cor. II, 12)**; omnino plurima inveniemus, unde continuas ei gratias agere debeamus. Quis enim in nobis est, qui non confiteri possit, quoniam misericordia tua magna est super me? Itaque de tanta multitudine miserationum Domini vobis breviter aliquas proponere volo, ut qui sapiens est, occasione accepta sapientior fiat.

3. Septem ego in me video misericordias Domini, quas et vos ipsi, credo, facile invenietis in vobis. Prima est, quod a multis peccatis adhuc in saeculo positum custodivit me; prima quidem, inquam, non inter omnes quas mihi impendit, sed prima inter has septem. Quis enim non videat quod sicut in multa cecidi, sic et in alia cecidissem peccata, nisi Omnipotentis pietas me conservasset? Fateor et fatebor, nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus cecidisset in omne peccatum anima mea. Et haec quanta dignatio pietatis, quod ingratum et parvipendentem sic gratia conservabat, quod in multis contrarium et contemnentem nihilominus ab aliis benignissime protegebat? At secunda miseratio tua super me, Domine, quonam poterit explicari sermone, quam benigna, quam liberalis, quamque gratuita fuerit? Ego peccabam, et tu dissimulabas; non continebam a sceleribus, et tu a verberibus abstinebas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam; et tu, Domine, pietatem tuam. Sed quid prodesset exspectatio, nisi sequeretur poenitudo? Cumulus esset damnationis, dicente Domino: *Haec fecisti, et tacui* **(Psal. XLIX, 21)**.

4. Tertia proinde miseratio fuit, quod visitavit cor meum et immutavit, ut amara fierent quae male dulcia prius erant: et qui laetabar cum male facerem, et exsultabam in rebus

pessimis, inciperem demum recogitare ei annos meos in amaritudine animae meae. Et nunc, Domine, commovisti terram cordis mei, et **941** conturbasti eam; sana contritiones ejus, quia commota est. Multi enim poenitentia ducti sunt, sed infructuosa; quoniam ipsa quoque eorum poenitentia reprobata est, sicut et prior culpa. Itaque et haec miseratio quarta fuit, quod poenitentem misericorditer suscepisti, ut in eorum numero invenirer, de quibus Psalmista: *Beati,* inquit, *quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata* **(Psal. XXXI. 1)**.

5. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, et emendatius vivendi praestitisti virtutem, ne recidivum paterer, et esset novissimus error pejor priore. Omnino enim manifeste tuae est, Domine Deus, et non humanae virtutis, susceptum semel peccati jugum a cervicibus suis excutere; quoniam omnis qui facit peccatum, servus est peccati **(Joan. VIII, 34)**, nec est jam liberari nisi in manu forti. Jam vero postquam in his quinque miserationibus a malo liberaveris, ut fiat quod scriptum est: *Declina a malo, et fac bonum* **(Psal. XXXIII, 15)**: in duabus aliis bona largiris. Hae autem duae sunt: gratia promerendi, qua videlicet manus bonae conversationis indulges; et spes obtinendi, qua donas homini indigno et peccatori de tua toties experta bonitate usque ad coelestia speranda praesumere.

SERMO III. *De fragmentis septem misericordiarum.*

1. Scitis quid fecerim, septem vobis hodie misericordias proponendo? Septem utique panes distribui. Nam si factae sunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte, quanto magis divinae miserationes? Multo enim dulcius istae sapiunt, reficiunt multo melius, ampliusque confirmant cor hominis. Verum multa nobis, ni fallor, ex his panibus hodie cecidere fragmenta. Nam et ego ipse sentiebam inter frangendum multas e manibus evadere micas, atque inter digitos properantis elabi: utrum ipsi collegetitis aliqua, vos videritis. Ego, si nondum fastiditis, nostra, quae mihi collegeram, sine invidia communicabo, ne forte incurram maledictionem abscondentis frumenta in populis **(Prov. XI, 26)**. Primus itaque panis, si bene memini, conservatio gratiae fuit, quae me, licet indignum, a multis peccatis prorsus adhuc in saeculo positum custodivit. Hujus ergo tria teneo fragmenta, habentia magnum prorsus delectamentum saporis et alimoniam vitae. Tribus siquidem modis a peccato memini me conservatum: occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate. Multa enim in peccata facile cecidissem, si data esset occasio; sed, Dei miseratione, non me talis opportunitas apprehendit. In multa quoque paulo minus cecidissem, graviter impulsus violentia tentationis; sed virtutem dedit Dominus rex virtutum, ut sub me esset appetitus meus, et ei quam sentiebam concupiscentiae minime consentirem. Sed a quibusdam tam longe me fecit miseratio tua, Domine, ut penitus abominarer ea, et ne ulla quidem eorum me tentatio molestaret.

2. Secundus quoque panis fuit exspectatio, qua tardabat ultionem, quia indulgentiam cogitabat. Et hujus ergo panis tria fragmenta accipite, cogitantes longanimitatem quam exhibuit,

electionem praedestinationis suae quam impleri voluit, et charitatem nimiam qua me dilexit. Propter hoc enim exspectans exspectavit me Dominus, et non intendit mihi, sed oculos suos avertit a peccatis meis, quasi nolens advertere quantum delinquerem. Propter hoc, inquam, dissimulabat ut commendaret patientiam suam, ut impleret electionem suam, ut confirmaret charitatem suam.

3. De tertio quoque pane, ejus scilicet misericordiae qua convertit nos ad poenitentiam, tria non tam fragmenta quam frusta vobis appono. Tunc enim, ut bene memini, concussit cor meum, excitans illud ut adverteret **942** suorum vulnera peccatorum, et vulnerum sentiret dolorem. Etiam et terruit, deducens ad portas inferi, et praeparata iniquis supplicia monstrans. Et ut nihil jam noxiae remaneret delectationis, meliorem mihi consolationem inspirans, spem indulgentiae dedit. In his ergo tribus conversus sum: credo quod et vos ipsi.

4. Jam vero quarti panis (ipsa est indulgentia), obsecro vos, diligenter colligite fragmenta, ne pereant. Sunt enim salubria valde, et dulciora super mel et favum. Sic nimirum ex toto indulsit, et tam liberaliter omnem donavit injuriam, ut jam nec damnet ulciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Sunt enim aliqui sic donantes injuriam, ut non ulciscantur, saepius tamen improperent. Sunt et alii, qui licet sileant, manet tamen alta mente reposta, et rancorem tenent in animo: quarum utique neutra plena indulgentia est. Longe ab his omnibus benignissima est divinitatis natura. Liberaliter agit, ignoscit plenarie, ita ut propter fiduciam peccatorum, sed poenitentium, ubi abundavit delictum, soleat et gratia superabundare. Testis est Paulus gentium doctor, qui

plus omnibus cum divina gratia laboravit. Testis est Matthaeus, de telonio electus in apostolum, cui etiam Novi Testamenti primum scriptorem esse donatum est. Testis et Petrus, cui post trinam negationem, totius Ecclesiae pastoralis cura commissa est. Testis denique etiam famosissima illa peccatrix, cui in ipso conversionis initio tanta multitudo dilectionis concessa est, tanta postmodum indulta gratia familiaritatis. Quis accusavit Mariam, et pro se eam oportuit respondere? Si Pharisaeus murmurat, si Martha conquenitur, si scandalizantur apostoli, Maria tacet; Christus excusat eam, etiam et laudat tacentem. Denique illud quantae praerogativae, quantae excellentiae fuit, quod resurgentem a mortuis prima videre, prima tangere meruit ?

5. Sed jam transeamus ad alia. Bonum quidem est nos hic esse, ubi datur fiducia peccatoribus; sed oportet etiam caetera non tacere. Itaque et in continentia ipsa, quae est panis quintus, tria nihilominus invenio, unde merito clamare possim: *Quia fecit mihi magna qui potens est* **(Luc. I, 49)**. Forte parvum aliquid reputatis continentiam vestram; sed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, et quantae illam necesse sit esse virtutis, ut possit resistere talibus. Primus siquidem continentiae nostrae hostis caro est, adversus spiritum concupiscens. Quam domesticus hostis! quam periculosa lucta! quam intestinum bellum! Hostem hunc crudelissimum nec fugere possumus, o anima mea, nec fugare; circumferre illum necesse est, quoniam alligatus est nobis: nam, quod periculosius est et miserabilius, hostem nostrum ipsi cogimur sustentare, perimere eum non licet. Vide ergo quam sollicite te custodire necesse sit ab ea, quae dormit in sinu tuo. Verumtamen non est hic solus adversarius mihi; alium adhuc

habeo, qui circumcinxit et obsedit me undique: et si ignoratis, hostis ille est praesens saeculum nequam. Conclusit inimicus vias meas, et per quinque portas, quinque videlicet corporis sensus, jaculis suis vulnerat me [*alias,* appetit me], et mors intrat per fenestras meas. Sufficere nimis poterant isti duo: sed, heu me! ecce video ventum validum venientem ab aquilone, a quo panditur omne malum. Et nunc quid superest aliud? *Domine, salva nos, perimus* **(Matth. VIII, 25)**. Ecce enim malleus universae terrae; ecce serpens, callidior cunctis animantibus; ecce inimicus ille, quem nec videre possum: quanto minus cavere? Neque enim est colluctatio servare volentibus continentiam: continentiam autem dico non a sola luxuria, sed a caeteris quoque, sicut necesse est, vitiis et peccatis: non est illis colluctatio adversus carnem et sanguinem tantum, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus **(Ephes. VI, 12)**. Et quis est qui jacula **943** eorum ignea possit exstinguere? *Paraverunt* enim *sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde* **(Psal. X, 3)**; sed et *narraverunt ut absconderent laqueos,* et *dixerunt: Quis videbit eos?* **(Psal. LXIII, 6.)** Nunc quidem aperte et violenter, nunc occulte et fraudulenter, semper autem malitiose et crudeliter impugnant et persequuntur nos. Et ad haec toleranda, ne dicam superanda, quis idoneus? Credo jam vobis aliquatenus innotescit continentiae difficultas, ut juxta Apostolum sciatis quae a Deo donata sunt vobis **(I Cor. II, 12)**. Omnino enim in Domino facimus hanc virtutem, et ipse ad nihilum deducit tribulantes nos. Ipse est qui non modo carnem nostram cum concupiscentiis suis, sed et praesens saeculum nequam cum curiositatibus et vanitatibus suis, etiam

et ipsum cum tentationibus suis conterit Satanam sub pedibus nostris. Nunquid non merito dixeram inveniendum in continentia, unde clamarem: *Quia fecit mihi magna qui potens est?*

6. Jam vero sexti panis fragmenta accipite. Est autem panis iste gratia promerendi, bona scilicet aeternae vitae. Quam gratiam in tribus maxime constare arbitror: in odio praeteritorum malorum, et contemptu praesentium honorum, et desiderio futurorum. Septimus quoque panis est spes obtinendi, cujus nihilominus teneo fragmenta tria; et eoram sapor dulcis admodum gutturi meo. Tria, inquam, sunt quae sic roborant et confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriae vilitatis, nulla aestimatio coelestis beatitudinis, ab altitudine spei dejicere possit in ea firmiter radicatum. Desideratis ea, an reservanda sunt propter eum qui dixit: *Mel invenisti? comede quod sufficit tibi* **(Prov. XXV, 16)**. Sic completur quotidie quod de se ipsa Sapientia prophetavit: et nunc idipsum video, quoniam *qui edunt me,* ait, *adhuc esurient* **(Eccli. XXIV, 29)**. Proinde non vos protraham ultra, sed nec vestram fraudabo esuriem; quoniam quidem sic paratos vos video, ac si necdum sumpseritis quidquam. Tria considero, in quibus tota spes mea consistit: charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmuret jam, quantum voluerit, insipiens cogitatio mea, dicens: Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibusve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondebo: Scio cui credidi, et certus sum quia in charitate nimia adoptavit me, quia verax in promissione, quia potens in exhibitione: licet enim ei facere quod voluerit. Hic est funiculus triplex qui difficile rumpitur,

quem nobis a patria nostra in hunc carcerem usque demissum firmiter, obsecro, teneamus: ut ipse nos sublevet, ipse nos trahat et pertrahat usque ad conspectum gloriae magni Dei, qui est benedictus in saecula, Amen.

PRO DOMINICA I NOVEMBRIS.

SERMO I. *De verbis Isaiae,* VI, 1, «*Vidi Dominum sedentem,*» etc.

1. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et plena erat omnis terra majestate ejus.* Sublimis quaedam visio prophetico nobis sermone describitur. *Vidi,* inquit, *Dominum sedentem.* Magnum spectaculum, fratres, et beati oculi qui viderunt. Quis non toto desiderio concupiscat tantae majestatis gloriam contemplari? Hoc quippe sanctorum omnium unicum semper desiderium fuit. Ipse est enim in quem desiderant angeli prospicere, quem videre vita aeterna est. Sed aliam, fratres, audio prophetae ejusdem, et ejusdem Domini longe dissimilem visionem. Siquidem Isaias iste est, qui in alio loco sic loquitur: *Vidimus eum, et non erat ei species neque decor; et aestimavimus eum tanquam leprosum* **(Isai. LIII, 2)**, etc. Ubi illud primum considerandum est, quod communis illa, haec propheticae praerogativae propria videatur. Non sine causa sane

ibi, *vidimus,* scriptum est; et hic, *vidi:* nisi ut illam quidem intelligas esse communem, hanc vero excellentiae singularis. Siquidem absque specie et decore **944** vidit eum, et sprevit Herodes: viderunt ipsi quoque Judaei, qui et dinumeraverunt omnia ossa ejus. Jam vero super hac visione beata manifeste propheta denuntians ait: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei* **(Isai. XXVI, 10)**.

2. Multifarie ergo multisque modis non solum locutus in prophetis, sed et visus est a prophetis. Agnovit eum David minoratum ab angelis; Jeremias etiam vidit eum in terris cum hominibus conversantem; Isaias modo super solium excelsum, modo non solum infra angelos aut inter homines, sed tanquam leprosum se vidisse testatur, id est non in carne tantum, sed in similitudine carnis peccati. Tu quoque si desideras videre sublimem, humilem prius Jesum videre curato. Intuere prius exaltatum in deserto serpentem, si videre desideras regem in solio residentem. Ista te humiliet visio, ut illa exaltet humiliatum. Reprimat et sanet ista tumorem tuum, ut illa repleat et satiet desiderium tuum. Exinanitum vides? non sit otiosa visio, quia exaltatum otiose videre non poteris. Similis eris illi, cum videris eum sicuti est: esto et nunc similis ei, videns eum sicut propter te factus est. Si enim ne in humilitate quidem similitudinem ejus abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Nunquam ille socium tribulationis a communione gloriae patietur arceri. Denique usque adeo non dedignatur passionis suae consortem et in regnum admittere secum, ut in cruce confitens latro eadem die cum eo fuerit in paradiso. Hinc est quod ait etiam ad apostolos: *Vos estis qui permansistis mecum in tribulationibus meis, et ego dispono vobis regnum* **(Luc.**

XXII, 28, 29). Quia ergo si compatimur, et conregnabimus: sit interim meditatio nostra, fratres, Christus, et hic crucifixus. Ipsum ponamus signaculum super cor, signaculum super brachium nostrum. Ipsum amplectamur brachiis quibusdam vicariae dilectionis, ipsum sequamur studio piae conversationis. Hoc enim iter, quo ostendatur et nobis ipse, qui est salutare Dei: sane non jam sine specie et decore, sed in claritate tanta, ut majestas ejus repleat orbem terrarum.

3. Opportune siquidem visione prima, tanquam hiemali adhuc tempore, non super solium, sed in inferiori atque humiliori habitatione videtur. Duplicem quippe solet habere magna domus quaelibet mansionem, aestivam superius, inferius hiemalem. Igitur dum ipsa etiam discipulorum corda brumali adhuc glacie stringerentur, et Petrus quoque non minus gelido corde, quam corpore calefaceret se ad prunas; tempus omnino non erat habitandi in solio, vel potius apparendi. At ubi cantabitur canticum novum: *Hiems abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra* **(Cant. II, 11, 12)**; opportune jam tunc ascendetur in solium, et habitabit Dominus in excelso.

4. Puta ergo Isaiam, cum haec loqueretur, illius gloriam temporis oculo praevidisse prophetico: *Vidi,* inquit, *Dominum sedentem super solium excelsum,* etc. Sed quid putamus? quale est solium istud, fratres? Neque enim Altissimus in manifestis vel manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto solio, tantae fabricae congrua, digna tanto habitatore videtur. Vivis est construenda lapidibus fabrica spiritualis, quam vera et aeterna Vita sua inhabitatione dignetur. Quod si minus tanto aedificio sufficit angelica creatura, praevaricatorum utique minorata praecipitio:

suscitet certe de terra inopem, et de pulvere erigat pauperem, ut collocet eum cum principibus, et solium gloriae compleat. Et fortassis propterea ipse qui vidit, non modo excelsum solium; sed et elevatum quoque describit: ut proinde et angelorum stabilis celsitudo, et hominum misericors elevatio designetur. Quae sequuntur, diligentiorem et ipsa considerationem desiderare videntur: ideoque sufficiat hodie vel coepisse.

945 SERMO II . *De verbis Isaiae prophetae,* VI, 1, 3.

1. *Plena erat,* ait contemplator noster de eo, quem super solium viderat, *majestate ejus omnis terra.* Adveniat, Domine, regnum tuum, ut majestate tua sicut coelum repletur, repleatur et terra. Utquid enim princeps hujus mundi tanto ubique furore debacchatur, nisi quia terra data est in manus impii? Sed haec est hora ejus, et potestas tenebrarum. Erit certe quando qui in coelo locum non habuit, et ab ipsa quoque terrae superficie exturbabitur miser, cavernis utique subterraneis recludendus. Hinc quippe propheta David sanctorum prosperitate praemissa, de maligno et angelis seu membris ejus adjecit, et ait: *Non sic impii, non sic, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae* **(Psal. I, 4)**. Nulla jam tunc tentandi facultas erit. inquietandi nulla libertas; possibilitas nulla nocendi. Replebitur majestate Domini omnis terra, quando jam voluntatis ejus transgressio nulla erit; magis autem quando creatura ipsa liberabitur a servitute corruptionis hujus, propter quam ingemiscit et

parturit usque adhuc. Erit enim coelum novum, et terra nova; ut quaqua verteris oculos, in ipsa tibi rerum facie, divina videatur quodammodo resplendere majestas.

2. Sed et est tibi altera quaedam terra propinquior, et super hac amplior, justiorque sollicitudo. *Nemo quippe carnem suam odio habuit* **(Ephes. V, 29)**. Consolare ergo eam, ut et ipsa requiescat in spe: audiens nimirum, quia replebitur majestate Domini omnis terra. Quomodo enim nunc carnem nostram, dilectissimi, majestas divina repleat, cum et magnus ille Paulus, primitias tantum spiritus habens, ingemiscat miserabiliter satis, et dicat: *Scio quia non est in me, hoc est in carne mea, bonum?* **(Rom. VII, 18.)** Et certe jam non dominabatur peccatum in ejus mortali corpore **(Rom. VI, 12)**. Nota tamen adhuc, et corpus mortale perhiberi, et peccati quoque solum dominium negari. Erat enim etiam tunc lex peccati in membris ejus **(Rom. VII, 23)**, quam quidem majestatis plenitudo cum venerit, prorsus excludet. Non solum autem, sed et novissima inimica destruetur mors. Replebitur ergo majestate Domini terra nostra, quando prorsus de medio fiet et peccati omnis sensus, et debitum mortis. Replebitur, inquam, omnis terra nostra Domini majestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induet immortalitatis stolam, configurabitur denique claritati corporis Christi. *Salvatorem* siquidem *exspectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae* **(Philipp. III, 20)**. Quid adhuc murmuras, caro misera, quid adhuc recalcitras, et adversus spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in servitutem; id profecto in tuo genere non minus tua interest quam ipsius. Quid eis invides, qui de operibus vermium, et murium pellibus

ingloriam plane gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno viris, interdicto et mulieribus; semetipsos dehonestantes potius quam ornantes? Reforment ipsi, aut magis certe deforment corpora sua; te si fueris corpus humilitatis, reformabit idem artifex qui formavit. Illam, si non desipis, praestolabere manum, ut quod fecit, ipsa reficiat.

3. Jam vero quid in ipsa prophetica visione sequatur attende: *Et ea,* inquit, *quae sub ipso erant, replebant templum.* Propterea sane dixit: *Humiliare sub potenti manu Dei, ut exaltet te in tempore visitationis* **(I Petr. V, 6)**. Vide ut sub ipso inveniaris, alioquin non poteris esse cum ipso. Quid enim? putas, indifferenter admittet homines in illud tantae beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem angelos indifferenter reliquit in eo? aut non discernet inter glebas, qui discrevit inter stellas? Examinabit certe argentum, qui ipsum quoque aurum probavit, et reprobavit. Qualem ergo, putas, necesse **946** est hominem inveniri, qui repudiati locum angeli sortiatur? Plane immunem ab omni iniquitate, sed ab ea maxime, quae in ipso quoque angelo, non ad levem offensam, non ad momentaneam iram inventa est, sed ad odium sempiternum. Semel turbavit superbia regnum illud, concussit muros, etiam prostravit ex parte, et parte non modica. Quid ergo? Facilene deinceps admittenda videtur? Nunquid non odit civitas illa, et vehementer hujusmodi pestem abominatur? Certi estote, fratres, eum qui superbis non pepercit angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibi ipsi, non est personarum acceptor; similia sunt judicia ejus. Sola ei placet humilitas, sive in angelo, sive in homine: et qui sedet in throno, solos eligit subditos, e quibus repleat templum. Scriptum quippe est: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in*

altis habitat, et humilia respicit in coelo, et in terra? **(Psal. CXII, 5, 6.)** Vide autem ne forte Michaelis verbum sit, superbo illi dicenti: *Similis ero Altissimo,* in faciem resistentis. Michael quippe interpretatum dicitur, *quis ut Deus?*

4. Bene ergo propheta cum dixisset, vidisse se Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum; ne forte aut excelsum intelligeres de eo dictum qui ait: *Ascendam super altitudinem nubium* **(Isai. XIV, 14)**; aut elevatum referres ad eos homines, qui in superbiam eriguntur, addidit: *Et ea quae sub ipso erant, replebant templum;* ut manifeste intelligas, non eam altitudinem commendari, quae extollitur adversus eum; sed eos in templo, sive in solio fore, qui sub eo sunt, alios quidem excelsos stabilitate solida, alios ex imo levatos miseratione divina. Ac ne forte objicias, ditioni ejus universa subesse, nec quidquam determinationis habere quod ait: *Quae sub ipso erant:* ut solam, quae voluntaria est, et ex fervore charitatis procedit, approbaret et commendaret Dei subjectionem, addidit et de seraphim, de quibus et nos loco suo dicemus, quod ab eo fuerit datum.

5. *Et ea,* inquit, *quae sub ipso erant, replebant templum.* Ab initio siquidem creaverat angelos Deus, in quibus beati illius templi plenitudo constaret: sed non in omnibus beneplacitum est ei, quia *et in ipsis,* ut scriptum est, *angelis suis reperit pravitatem* **(Job. IV, 18)**. Fuit quippe in eis qui diceret: *Ponam sedem meam ad aquilonem* **(Isai. XIV, 13)**; et populum qui sibi crederet, habuit. Miser ipse, qui sine Deo esse maluit, quam sub Deo; miseri et illi, qui videntes furem cucurrerunt cum eo. Exierunt infelices, et vacuus relictus est locus, quem accipiat alter. Nonne Deo subjecta eris, anima

mea? Alioquin nec tibi locus erit in templo, quia *quae sub ipso erant, replebant templum.* Frustra pulsabunt fatuae virgines, in vanum clamabunt, ubi impletae fuerint nuptiae discumbentium, et janua clausa erit. Infelix anima, cui a nuptiis illis contigerit excludi! Infelix de quo clamabitur: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei* **(Isai. XXVI, 10)**. Utquid enim lucem hanc temporalem miser ille videt, qui gloriam illam non merebitur intueri? Utinam nihil unquam vidisset oculus meus, si illa, quod avertat Deus, frustrandus est visione! Eant superbi, insolescant magis; extollantur, inflentur, appetant semper in cumulo apparere: ut cum venerit aequitatis linea, a plenitudine ejiciantur. Tu vero non sic, sed Deo subjecta esto, anima mea, subjecta sane ex animo, subjecta cum fervore devotionis; quia *seraphim stabant super illud.* Cum quibus stemus et nos hodie, fratres, nec dimoveamur a templo isto, in quo omnes dicunt gloriam, quia gloriam contemplantur Domini nostri Jesu Christi, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

SERMO III. *De verbis Isaiae prophetae,* VI, 2.

1. Non vobis arbitror excidisse de duobus seraphim hodie nobis habendum esse sermonem, **947** propter illud Isaiae, qui postquam Dominum sese vidisse testatus est super solium residentem, addidit, seraphim stare super illud. Seraphim quidem, dilectissimi, sicut frequenter audistis, nomen est supernorum spirituum, ordinis unius de novem, ipsiusque summi atque supremi. Verum hoc loco, ut arbitror, non in ea

ponitur significatione, praesertim cum innumera illa sint agmina, hic vero duo tantum seraphim describantur. Et ego quidem, fratres, si licet in hac parte unicuique abundare in suo sensu, in duobus seraphim duplicem arbitror intelligi creaturam rationabilem, angelicam scilicet et humanam. Nec mireris hominem seraphim factum: memento quia Creator et Dominus seraphim factus est homo. Ad contumeliam tuam, o superbe, qui creatus inter angelos, inter angelos stare non meruisti, ecce rex noster novos in terra angelos fabricaturus advenit. Atque, ut tabescas amplius, et livore proprio torquearis; non qualescunque, nec inferioris alicujus ordinis angelos, sed seraphim. Audi enim quid ipse loquatur. *Ignem,* inquit, veni *mittere in terram; et quid volo, nisi ut accendatur;* **(Luc. XII, 49.)** Vult ergo seraphim fabricari, ut ibi stent, unde tu corruisti. *Seraphim,* inquit, *stabant super illud.* Utquid ergo tu, qui mane oriebaris, Lucifer, in veritate non stetisti, nisi quia seraphim non fuisti? Seraphim quippe *ardens* vel *incendens* interpretatur. Tu vero habuisti, miser, lucem, sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi, si ignifer magis esses quam lucifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, ut eras frigidus ipse, frigidam quoque eligeres regionem. Dixisti enim: *Ascendam super altitudinem nubium, sedebo in lateribus aquilonis* **(Isa. XIV, 13, 14)**. Quid festinas mane oriri, Lucifer? quid gloriaris super sidera, quibus aliquando clarius rutilare videris? Brevis omnino erit gloriatio tua. Sequitur te Sol justitiae, quem te esse vana simulatione jactabas, cujus fervore pariter et splendore in nihilum redactus omnino dispareas. Frustra quoque paras venturum in fine saeculorum Dominum, tanquam veri solis ortum, in damnato illo quem assumpturus es homine

praevenire, et extolli super omne quod dicitur, aut colitur Deus; quia et tunc adventus ejus illustratione penitus destrueris.

2. Quam melius, et certe non ad insipientiam sibi, Joannes Baptista, siquidem et ipse lucifer fuit, non sua praesumptione, ne et ipse fur esset et latro, sed Dei Patris auctoritate praemissus est ante Dominum! *Ecce,* inquit, *mitto angelum meum ante faciem tuam* **(Luc. VII, 27)**, etc. Habes et in psalmo de eodem: *Paravi lucernam Christo meo* **(Psal. CXXXI, 17)** Ille enim erat lucerna ardens et lucens: et voluerunt Judaei ad horam exsultare in lumine ejus, sed non ipse. Unde ergo? Ipsum interroga, ipse de se loquatur. *Amicus,* inquit, *sponsi stat, et gaudio gaudet propter vocem sponsi* **(Joan. III, 29)**. Stat ergo Joannes: neque enim arundo est vento agitata. Stat quia amicus est, stat quia ardens est, et seraphim stare describuntur. Vere amicus sponsi, qui procedentis de thalamo suo non aemulatur gloriam, sed parat viam, sed praedicat gratiam; ut et ipse de plenitudine ejus accipere mereatur. Lucet ergo Joannes, tanto utique clarius, quanto amplius fervet; tanto verius, quanto minus appetit lucere. Fidelis lucifer, qui Solis justitiae non usurpare venerit, sed praenuntiare splendorem. *Non sum ego,* inquit, *Christus; venit fortior me post me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamenti;* et illud: *Ego baptizo vos aqua, ille baptizabit vos Spiritu sancto et igne* **(Joan. I, 20, 26, 27, 33)**. Ac si manifeste lucifer dicere videatur: Quid admiramini intuentes splendorem meum? Non sum ego sol; longe alium videbitis eum, in cujus comparatione tenebrae sum, et non lux. Ego, tanquam sidus antelucanum, matutino vos rore perfundo; ille emittet in fervore radios suos, solvet

glacies, paludes siccabit, algentes calefaciet, pauperibus erit pro vestimento. Nec sane dissonat a verbo judicis vox praecursoris, sed manifeste ignem a Joanne promissum Christus exhibuit, dicens: *Ignem veni mittere in terram.*

948 3. Dicas fortassis, in igne ut fervorem, sic et splendorem esse. Non contendo, licet fervor ei quodam modo substantialior videatur. Ipsum potius audiamus, quid magis in igne commendet. *Ignem,* ait, *veni mittere in terram; et quid volo, nisi ut ardeat?* Cognovisti certe quid velit. Sed ne illud quidem ignoras, quod vita in voluntate ejus **(Psal. XXIX, 6)**; et servus sciens, nec faciens Domini voluntatem, plagis plurimis habeat vapulare **(Luc. XII, 47)**. Quid lucere festinas? Nondum illud advenit tempus, in quo fulgebunt justi, sicut sol, in regno Patris eorum. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi: fervere enim multo melius. Denique si tam vehementer splendorem desideras, quod videri vis, esse curato; et primum quaere fervorem, nec dubium quin et splendor adjiciatur tibi. Alioquin incassum laboras, quia vanus splendor absque fervore. Mutuala, aut magis certe simulata lux est, quae non ab igne procedit. Quod autem alienum est, ad modicum poteris usurpare. Erit major confusio, quod non erat tuum, tuum voluisse videri. Luna, ut aiunt, habet absque fervore splendorem, sed et ipsum mutuatur a sole; ideoque tam frequenter, imo et semper mutatur, nec unquam in eodem statu permanet. Sic profecto *stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol* **(Eccli. XXVII, 12)**. Ille, inquam, stultus, qui in decore suo perdidit sapientiam, id est qui refriguit in splendore.

4. Cecidit ergo Lucifer ut fulgur de coelo; *seraphim vero stant super illud.* Stant plane seraphim; quia charitas nunquam

excidit **(I Cor. XIII, 8)**. Stant attoniti et suspensi in contemplatione sedentis in throno, stant in aeterna incommutabilitate et aeternitate incommutabili. Tu sedere tentasti, o impie, propterea tui moti sunt pedes, et effusi sunt gressus tui. Filius est qui sedet in throno, Dominus sabaoth, cum tranquillitate judicans omnia. Sola sedet Trinitas, quae sola habet immortalitatem [*alias,* immutabilitatem]; sola est apud quam non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Seraphim vero stant immutabiles quidem, sed suo modo, non in ejus comparatione. Stant extendentes se et intendentes in eum, in quem prospicere concupiscunt. Qui sedere praesumpsit, seipso voluit esse contentus: unde solam hodieque malitiam esurit; quia solam habet hanc a semetipso. *Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur; quia mendax est, et pater ejus* **(Joan. VIII, 44)**. Quod audis de verbo mendacii, intellige et de opere malitiae. Et licet male sibi in malo complaceat, sufficere tamen sibi nunquam poterit nec in ipso. Sola proinde sedet Trinitas summa, quae sola habet in se esse: in se est, et ideo sola vere est; sola se fruitur, sola nullius eget, sola sufficit sibi ipsi.

SERMO IV. *De verbis Isaiae prophetae,* VI, 2.

1. Cum dixisset propheta, quia *seraphim stabant,* adjunxit deinde, et ait: *Sex alae uni, et sex alae alteri.* Quid sibi volunt alae istae, fratres? Ergone etiam cum hiems transierit, et sedebit Rex super solium, volandum adhuc erit et ipsis seraphim, ut possint diversis occurrere necessitatibus diversorum, ab imminentibus liberare periculis, opem ferre

laborantibus, in tribulatione positos consolari? Absit ut in illo aeternae beatitudinis regno necessitas, aut periculum, aut labor, aut tribulatio sit, cui oporteat subveniri. At quid ergo tunc alae? Placet mihi statio illa, omnino sic volo manere, nec aliquid prorsus admitto, quo mihi stabilitas illa depereat. Verumtamen scio, beate Isaia, quod propheta es tu, et spiritum ejus habes, qui abundantia pietatis excedit hominum non modo merita, sed et vota. Salva mihi sit illa tam amata stabilitas: jam si quid alae istae ad beatitudinem addiderint, non recuso. Credo autem sicut in statione immutabilitatem, sic et in volatu alacritatem promitti, ne videlicet insensibilis quaedam et quasi lapidea stabilitas aestimetur. Sed dicas: Etsi alas habere necesse est, quare tam multas? Quid sibi vult multiplicitas **949** ista pennarum? Audi quod sequitur: *Duabus alis velabant caput, duabus pedes, et duabus volabant.* In quibus verbis videre mihi videor, quod de statione dictum est, volatu manifestius explicari. Quo enim seraphim volant, nisi in eum, cujus ardent amore? Vide flammam quasi volantem, et stantem simul; nec miraberis jam seraphim stantes volare, stare volantes.

2. Sed quia diximus quo volant; ipsas quoque quibus volant alas exigere religiosa curiositas vestra videtur. Certius posset et credibilius testimonium perhibere, cui datum est et videre. Ego tamen opinor non incongrue pennas istas agnitionem et devotionem intelligi posse, quibus in eum, qui supra ipsos est, seraphim rapiuntur. Levat quippe cognitionis ala, sed sola non sufficit. Ruit citius qui una tantum ala volare contendit: et quo magis attollitur, pejus colliditur. Experti sunt hoc philosophi gentium, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et

obscuratum est insipiens cor eorum. Denique traditi in reprobum sensum, usque in ipsis etiam passiones ignominiae corruerunt **(Rom. I, 21, 26, 28)**; adeo vera probatur illa sententia: *Scienti bonum et non facienti, peccatum est illi* **(Jac. IV, 17)**. Sic et zelus absque scientia, quo vehementius irruit, eo gravius corruit, impingens nimirum atque resiliens. Ubi vero intelligentiam charitas, agnitionem devotio comitatur; volet secure quisquis ejusmodi est, volet sine fine, quia volat in aeternitatem.

3. Jam super ea, quae praemittitur, capitis et pedum velatione exstat a Patribus probata sententia, Dei caput, pedesque velari, eo quod lateat quid ante mundum fuerit, quidve futurum sit post ejus consummationem. Et hoc quidem pro eo, quod distincte in Latinis codicibus scriptum est: *Caput ejus et pedes ejus.* Testatur autem interpres noster in Hebraeo verbum esse commune, quod interpretari possit *ejus,* et *suam;* ut seraphim juxta Hebraei sermonis ambiguitatem, vel faciem pedesque Dei, vel suam faciem ac pedes operire dicantur. Unde et mirum videri potest, cur e duobus eum magis in interpretatione elegerit sensum, quem visionis ipsius consequentia minus videtur admittere, ut videlicet volarent, et velarent pariter caput pedesque sedentis, nisi quod Origenis expositionem secutus est in hac parte.

4. Quod si de ipsis quoque seraphim licet accipere, sic pinge ea, ut operto capite et pedibus, solum appareat corpus medium, sed et ipsum quoque non penitus, propter eas nimirum alas, quibus volare perhibentur. Considero siquidem quasi quoddam caput, corpus et pedes meos in verbis Apostoli, quibus ait: *Quos enim praescivit et praedestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui: et quos praedestinavit, hos*

et vocavit; quos autem vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, hos et magnificavit **(Rom. VIII, 29, 30)**. Itaque initium meum solius gratiae est, et non habeo quid mihi in praedestinatione attribuam, sive vocatione. Non sic sane ab opere justificationis alienus sum: operatur et illud gratia, sed plane mecum. Videsne quemadmodum seraphim in medio appareat aliquatenus? Porro consummatio quidem et ipsa solius gratiae est: nec est mihi in hac parte, vel cum ea, sive in ea gloriari, quasi coadjutor videar, aut cooperator. Velat itaque seraphim caput suum duabus pennis, si et veraciter cognoverit, et humiliter fateatur, quia misericordia eum sola praevenerit. Velat et pedes alis aeque duabus, si misericordiae quoque, quae subsecutura est, nec ignarus exstiterit, nec ingratus. Quam sane capitis et pedum velationem et nunc quoque negligere non oportet, licet tunc maxime perficienda sit, quando judex sedebit super solium, et astantes sibi seraphim et agnitione veritatis subtilius illustrabit, et inflammabit vehementius charitatis ardore. In quorum numero indignos nos servos nominis sui ipsa, de qua locuti sumus, **950** constituere dignetur misericordia, quae ab aeterno est et usque in aeternum super electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitrium, meriti gratia; principium vero et finem omnino soli vindicans sibi: ut sit nobis alpha et omega Dominus Deus noster; et pro utroque jure clamemus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* **(Psal. CXIII, 1)**. Amen.

SERMO V. *De verbis Isaiae prophetae,* VI, 1, 3.

1. Commendant nobis sacrae litterae Christum Dominum et ex Patre, et in Patre, et cum Patre, et a Patre, et pro Patre, etiam et sub Patre. Quod dicitur, ex Patre, ineffabilis est nativitas; quod in Patre, consubstantialis unitas; quod cum Patre, aequalitas majestatis. Sane enim tria haec ab aeterno. Caeterum si ex Patre nascens; quid in Patre, aut cum Patre? Non incongrue forsitan in Patre cubans, cum Patre sedens dicatur. Et audite consessus hujus, et hujus accubitus rationem. Sicut enim sessio majestatem, sic consessio aequalitatem exprimit majestatis, praesertim cum sit ei sedes a dextris Patris, non sane sub pedibus, vel quasi a tergo. Et sedere quidem jam quiescere est, sed jacere magis. Quid autem delectabilius et quodammodo dulcius esse videbitur Filio, quod in Patre est, an quod cum Patre omnibus praeest? In quo putas horum summa illa pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, et singularis requies Domini competentius assignetur? Etsi digne satis ore id exprimi nequeat, corde tamen forsitan pie concipitur: ut salva quidem in omnibus illius indivisibili simplicitate essentiae, inter gloriae aequalitatem, et substantiae unitatem, velut similis quaedam ei, quae inter consessum et accubitum est, cogitari posse distinctio videatur.

2. Denique parum videtur sponsae videre sedentem; cubantem sibi flagitat indicari. *Indica mihi,* ait, *quem diligit anima mea, ubi cubes in meridie* **(Cant. I, 6)**. Sed et animae omni, quae sanum sapit, dulcius sapit per omnem modum quod Apostolus ait: *Qui adhaeret Deo, unus spiritus est* **(I Cor. VI, 17)**; quam quod apostolis dicitur: *Cum sederit Rex in sede majestatis suae, sedebitis et vos judicantes* **(Matth. XIX, 28)**. Haud minus utique jucundior sessione cubatio. *Ego in Patre,* ait

Filius, *et Pater in me est* **(Joan. X, 38)**. Non potuit expressius substantiae unitas commendari. Ubi enim uterque in altero, nihil quasi exterius licet, nihil interius cogitari; simplicissimam magis credi necesse est in ambobus substantiae unitatem. Verumtamen aliquatenus huic simile est quod dicitur: *Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* **(I Joan. IV, 16)**: nisi quod hic quidem spiritualis quaedam unio, secundum quod supra memoravimus: *Qui adhaeret Deo;* non quidem unum, id est non una substantia, *sed unus spiritus est;* illic vero naturalis potius et substantialis unitas designatur. Unde et habes in Evangelio: *Ego et Pater unum sumus* **(Joan. X, 30)**. Illud proinde juxta praefatam similitudinem, tanquam cubiculum Unigeniti, et quasi summa quaedam requies Domini est. Nos quoque per hanc voluntatum unionem et adhaesionem spiritus, quam nimirum charitas facit pro nostro quidem modulo, in hoc suum cubiculum et in suam requiem factus etiam primogenitus introducit.

3. Jam vero quod dicitur a Patre, ambulantem significat, et ad eum, quem proxime ipso praestante celebraturi sumus, spectat Incarnationis ejus adventum. Hinc nimirum et ipse ait: *Ego enim a Deo processi et veni* **(Joan. VIII, 42)**. In terris denique visus, et cum hominibus conversatus, medius nostrum, quem nesciebamus, stetit, verus quidem Emmanuel, *nobiscum Deus,* nobiscum stans, sed pro Patre. Quod enim nobiscum stetit, adjutorium; quod pro Patre stetit, zelum designat. Paternam nempe quaerebat in omnibus gloriam, cujus et venerat facere voluntatem. Caeterum si pendentem **951** consideres; si Christum et hunc crucifixum attendas, ibi maxime evidentissimeque eum sub Patre

reperies. Hoc enim proprie ac specialiter ad humanae pertinuit naturae humilitatem, secundum quam ipse ait: *Pater major me est* **(Joan. XIV, 28)**. Dicerene audebimus quod aliquando etiam fuerit sine Patre? Nemo id praesumeret, si non prior ipse dixisset: *Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me?* **(Matth. XXVII, 46.)** Quasi quaedam enim ibi derelictio fuit, ubi nulla fuit in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio majestatis.

4. Habemus itaque Christum ex Patre nascentem, in Patre cubantem, cum Patre sedentem, a Patre ambulantem, pro Patre stantem, sub Patre pendentem, sine Patre quodammodo morientem. Quonam igitur modo ex his vidisse eum credemus Isaiam, cum diceret: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum?* Longe enim per omnem modum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idem propheta: *Vidimus eum,* inquit, *et non erat ei species neque decor: et aestimavimus eum tanquam leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum.* Idem utrobique vidit eumdem; sed non vidit eodem modo, ac per hoc quodam modo non eumdem. Ibi enim vidit eum lividum plagis, saturatum opprobriis, afflictum suppliciis, lacessitum injuriis. Vidit denique contemptibilem, vidit pendentem, vidit propter nos morientem, et ait: *Attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus* **(Isai. LIII, 2-5)**. Ibi, inquam, novissimus virorum apparuit et despectus; hic autem plena erat omnis terra majestate ipsius. Ibi vir dolorum, et sciens infirmitatem; hic Dominus sedens. Et illa quidem communis visio verbo pluralis numeri designatur: haec autem tam singularis est, quam sublimis. Ibi ergo tanquam unus de multitudine: *Vidimus* ait; hic vero tanquam solus et solitarius,

levans se supra se: *Vidi,* inquit, *Dominum sedentem,* etc. Sane competenter Dominus dicitur, qui sedere conspicitur. Sedere enim praesidentis est, sedere dominantis est et regnantis. Maxime vero sedere super solium, dominationem notat; nam sedere simpliciter, aliquando et humiliationem. Caeterum, ut praediximus, qui in Patre cubat delicians, cum Patre imperans sedet; ibi sponsus amabilis, hic dominus admirabilis; denique gloriosus Deus in sanctis suis, mirabilis in majestate sua.

5. *Vidi,* inquit, *Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et plena erat omnis terra majestate ejus: et ea quae sub ipso erant, replebant templum.* Quae enim sub ipso erant? Nunquid ipsum quod dixerat solium? Quamlibet excelsum et elevatum, sub ipso tamen nihilominus erat. Si enim ipse super solium sedens, solium plane sub ipso. Et quomodo illud replebat templum? Deinde quando et ipsa jam terra omnis plena est majestate ejus; quomodo templum adhuc vel unde repletur? Enimvero disce ex his quae audis, solium non machinam imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedes sapientiae est anima justi, quam dignior sedes angeli sancti? Hoc plane solium gloriae ejus, excelsum per naturam, sed multo magis per gratiam elevatum. Excelsos enim fecit eos natura conditionis, elevatos gratia confirmationis, de qua dicitur: *Verbo Domini coeli firmati sunt* **(Psal. XXXII, 6)**. Ea igitur agmina angelorum, in quibus sedet Deus, et quae sub ipso sunt, templum replent, licet jam terra omnis ipsius plena sit majestate. Ubique enim regnat, ubique imperat, ubique majestas ejus, sed gratia forte non ita. Non, inquam, ubique sicut potestas, sic et voluntas ejus bona, et beneplacens et perfecta. Alioquin quid est quod dicimus: *Fiat voluntas tua, sicut in coelo et in terra?* **(Matth.**

VI, 10.) Fit enim voluntas ejus de omnibus, fit per omnes, non in omnibus tamen. In electis spiritibus fit voluntas Dei, quando eis efficitur cum ipso una voluntas. Haec sane adhaesio spiritualis unum spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor unum et anima una legitur exstitisse **(Act. IV, 32)**. *Et ea quae sub ipso erant, replebant templum.* Replebant omni benedictione spirituali, replebant **952** consolatione divina, replebant divisionibus gratiarum, replebant denique fructu sanctificationis: siquidem domum tuam, Domine, decet sanctitudo. Replebant diversis charismatum donis, spiritu sapientiae et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiae et pietatis; et replebant illud spiritu timoris Domini.

6. *Seraphim stabant super illud.* Nomen est ordinis angelorum summi atque supremi, ut merito stare super caeteros describantur: et ipsi tamen quamlibet caeteris praestent, astant nihilominus Domino praesidenti, devotum utique ministerium, et plenum reverentiae obsequium exhibentes. Aliter enim Domini, aliter angeli, aliter hominis intelligi convenit stationem. Stat Christus pro Patre zelans, Patris gloriam quaerens; et tanquam fidelis Unigenitus, imo et primogenitus Patris, zelo Patris adjuvans adoptivos. Sic illum Stephanus stantem vidit **(Act. VII, 55)**, quem habuit adjutorem: sic Propheta in adjutorium eum surgere precabatur, *Exsurge,* inquiens, *Domine, adjuva nos* **(Psal. XLIII, 26)**. Sane angelica statio ministratio est, dicente propheta: *Millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant* **(Dan. VII, 10)**. Nam hominis quidem stare, persistere est in vigore animi, et observatione propositi. Sic Moyses stetit in confractione in conspectu Domini, ut

averteret iram ejus: sic stetit Phinees, et placavit **(Psal. CV, 26, 30)**. *Seraphim stabant super illud.* Quid sibi vult, quod non unum, non plurimos stantes vidisse se perhibet propheta, sed duos? Duos siquidem ei apparuisse constat ex eo quod secutus adjunxit: *Sex alae uni, et sex alae alteri.* Et bene duo stabant: *Vae* enim *soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem* **(Eccle. IV, 10)**. Vae tibi, superbiae spiritus, solitudinis et solitariae praesumptionis amator: non stetisti in veritate; expulsus es; pes superbiae stare non potuit. Solus sedere volens, tanquam fulgur cecidisti de coelo, non habiturus aliquando sublevantem.

7. *Sex alae uni, et sex alae alteri.* Ad quid multiplicitas ista pennarum? *Duabus,* inquit, *velabant caput ejus, et duabus pedes; et duabus volabant.* Grande mysterium et profundum utique sacramentum! Attentas in vobis haec verba desiderant aures, sed multo magis disertam in nobis linguam exigunt, maximeque animum spiritualem. Dico autem utcunque quod sentio, nec sane affirmans dico, sed conjectans quodammodo et opinans. Quid enim aestimare vetat, dejecto Lucifero, ad pervigiles excubias seraphim constitutos; sicut ejecto homine, teste Scriptura, cherubim ad custodiam posuit Deus? Nec incongrue forsitan cherubim flammeus traditur gladius **(Gen. III, 24)**, ut a ligno vitae incisio pariter et incensio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. Porro seraphim tantum alas accipiunt, quarum velamine arceant oculum spiritualem. Denique *duabus,* inquit, *velabant caput ejus, et duabus pedes;* ut nec alta Dei, nec profunda ejus iniquus ille valeat contemplari. Erit cum revelabitur gloria Domini; sed non erit hoc nisi factum fuerit ante quod scriptum est, *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei* **(Isai. XXVI, 10)**.

Interim sane velatur caput, velantur pedes, ut medium quidem aliquid eidem impio videndum, sed ad invidendum utique relinquatur. Et velantur alis, quae nimirum sic illum arceant, ut istos sustineant et sustollant.

8. Quaerendum tamen prius, quibus alis volare dicantur; quia *duabus,* inquit, *volabant.* Nec incongrue forsitan duas istas naturae, et gratiae dicimus: praesertim cum prius quoque in his ipsis etiam solii celsitudo et elevatio a nobis fuerit assignata. Vivaci siquidem per naturam intellectu, et ferventi nihilominus affectu per gratiam in eum qui supra ipsos est extenti jugiter et intenti, stare quidem (ut diximus) per ministerium, sed et volare per studium perhibentur. Licet enim velent caput Domini, velent etiam pedes; sed sibi ista non velant, magis autem sedule volant et volitant inter ista, et alta potentiae ejus, et profunda sapientiae vestigantes. Nec sane scrutatores sunt majestatis, ut proinde opprimantur a gloria: quod non minus diligant quam intelligant, utpote quos **953** ille regit et agit Spiritus qui scrutatur etiam alta Dei. Superbus ille Lucifer, lucem praeferens, non ignem habens, alteri tantum innixus alae, casum facere potuit, non volatum. Exsultavit enim lucidus esse, non fervidus, non incensus, quod seraphim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit; sed nec volare potuit, quod praesumpsit. Sustulit eum naturae vivacitas, sed in suam plane perniciem, quippe quem defectus gratiae mox dejecit. Nec dissimilis sane illorum casus, qui cum cognovissent Deum, non glorificaverunt, aut gratias egerunt: quo tandem merito traditi sunt in reprobum sensum, et obscuratum est insipiens cor eorum **(Rom. I, 21, 28)**. Denique et ipsi eorum principi interpositum est velamen, quod nulla jam naturae vivacitate pertranseat, ut ipsius, qui super solium sedet, caput

aut pedes valeat intueri. Siquidem seraphim stantes et astantes duabus alis caput velant, duabus pedes.

9. Non est corporalis divina substantia, nec in formam hominum membris distincta corporeis. Spiritus est Deus; et quae de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. Alioquin quis nobis revelabit hoc caput, et pedes istos, quos geminis alis seraphim velant, nisi Spiritus ipse, qui novit omnia quae in eo sunt, et scrutatur etiam alta Dei? Ego enim opinor ipsa esse quae in hoc loco capitis nomine designantur. Itaque secundum hunc sensum caput ejus, majestas ejus, potestas ejus, sempiterna virtus atque divinitas. Caput ejus, juxta illud propheticum: *Justitia tua sicut montes Dei.* Nempe quod sequitur, *Judicia tua abyssus multa* **(Psal. XXXV, 7)**, non incongrue forte videtur pedum posse appellatione signari. Sunt enim velut quidam pedes ejus, investigabiles viae ejus, inscrutabilia judicia ejus, profundum sapientiae ejus, et irreprehensibilis quaedam, sed incomprehensibilis dispositio ejus. Ad hos pedes ipsum quoque Dominicae incarnationis mysterium specialiter noscitur pertinere, et omnis pariter operatio nostrae salutis. Cernere est quam sit justitia illa sublimis, quam sicut montes Dei propheta esse miratur. Nostra enim (si qua est) humilis est justitia, recta forsitan, sed non pura. Nisi forte meliores nos esse credimus, quam patres nostros, qui non minus veraciter quam humiliter aiebant: *Omnes justitiae nostrae, tanquam pannus menstruatae mulieris* **(Isai. LXIV, 6)**. Quomodo enim pura justitia, ubi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde interim videri potest justitia hominum, si tamen peccato non consentiant, ut non regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis in initio quidem non modo recta, sed etiam pura

fuit, quandiu ei datum est nec sentire peccatum. Caeterum et haec ipsa, quoniam firma non fuit, et puritatem facile perdidit, et ne ipsam quoque retinuit rectitudinem suam. Sane apud angelos justitia recta, pura, et firma est; sublimis quidem, sed adhuc longe inferior quam divina. Non enim innata est eis, sed a Deo collata: ut natura ipsa, quod ex se est, non modo justitiae, sed etiam injustitiae capax inveniatur. Nunquid non ista est pravitas quaedam, quam in angelis suis vera illa Justitia legitur invenisse? **(Job IV, 18)**. *Non enim justificabitur in conspectu tuo omnis vivens,* ait is qui Dei justitiam minime ignorabat **(Psal. CXLII, 2)**. Nec ait: Omnis homo, sed, *omnis vivens,* forte, ut ne ipsos angelicos eum noveris spiritus excepisse. Vivunt enim et ipsi, tanto verius, quanto propius adstant ei apud quem est fons vitae. Nihilominus etiam justi sunt, sed ex eo, non coram eo; munere ejus, non in ejus comparatione. Ipse enim sibi justitia est, cujus voluntas non tam aequa, quam ipsa aequitas: et utraque non aliud quam ipsa substantia est. Illa ergo justitia verissime sicut mons est, quae recta est, quae pura est, quae firma est, et, ut ita dixerim, etiam substantia est. Quanta in hoc capite latet altitudo! quando gloria est, quantaque sublimitas in hoc umbroso et condenso monte reposita!

10. Quibus tamen putamus alis hoc caput seraphim velant, ut nulla sublimitate naturae, nulla rationis **954** perspicacitate nequam oculus in illam queat irrumpere veri luminis claritatem? Duabus, ni fallor, alis, suae videlicet ipsorum gloriae, et felicitatis. Ineffabiliter siquidem delectantur in admiratione contemplationis illius; nec minus gloriantur in ipsius veneratione. Iniquus ille admirationem quidem, sed non venerationem habens, quia subdi noluit per venerationem, figi

non valuit per admirationem. Denique admirationem ipsam in aemulationem convertit; nec venerari dignatus, sed conatus est imitari. Quam melius seraphim sua ipsa admiratione felices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in ipso habentes gloriam, cui servire regnare est, et apud quem omnis qui se humiliat exaltatur? Et nunc audi quemadmodum his duabus alis ipsum, quod diximus, caput Domini ne iniquus ille inspiciat, velare seraphim videantur. Quoties enim sursum dirigit aciem, in angelicam statim felicitatem et gloriam malignus offendit; et offendit oculum pessimus humor, livor proprius, ut penetrare ultra non possit. Sic nimirum quasi gemino quodam velamine, ne sublimiora prospiciat, invidus praepeditur; ad illorum, quos superiores habere dolet, modo quidem felicitatem, modo gloriam, modo utramque simul, reverberata acie contabescens. Quis enim tam gravis pruritus oculi, quam invidia est? Nec vero aliis livor invidus, quam aliena gloria et felicitate torquetur. Miseria enim, ut aiunt, invidia caret.

11. Sed et pedes Domini, quibus nimirum impenetrabilem judiciorum ejus abyssum, et dispositionis ejus vias diximus investigabiles designari, duabus aeque alis velant seraphim. Ego autem dico, prudentia et fidelitate. Cum enim et fideles pariter ministri sint, et prudentes; sic divina negotia gerunt, et saluti provident electorum, ut malignus ille deprehendere omnino non possit. Ex hoc pedum velamento factum reor, ut nesciens Dominum gloriae fecerit crucifigi: ex hoc quotidie fieri, ut salutis nostrae negotiis ignorans serviat et invitus, sero postmodum plangens, quod dum obesse voluit, inventus est profuisse. Sic nimirum per administratorios spiritus illuditur ejus astutiae, quod et fideles sint qui detegere nolint,

et prudentes qui norint tegere divinae erga nos providentiae et dispositionis arcana.

12. Caeterum sicut e supremis duabus alis nequissimus ille admirationem habuit, sed non venerationem, ut diximus; sic e mediis quoque spiritualem ei intellectum natura, sed non etiam gratia affectum dedit. Sed nihilominus ex infimis istis facile satis animadvertere est, quam inventus sit fidelitatis expers, non autem similiter caruisse prudentia. Nisi tu forte alium aliquem putas esse, qui dictus est *callidior cunctis animantibus* serpens **(Gen. III, 1)**. Forte etiam non incongrue dicimus quoniam eo ipso tam irrevocabilis casus ejus, irreparabilisque collisio fuerit, quod ex his quas diximus alis, sicut in parte dextra nulla adfuerit, sic in laeva nulla defuerit. Non ita sane duo illi, quos prophetica nobis visio commendavit stantes, et astantes Domino majestatis. Cujus etiam duabus, ut dictum est, alis caput velant; ipsa equidem sua admiratione, in qua delectantur feliciter ac veneratione in qua sublimiter gloriantur: duabus etiam pedes, fidelitate videlicet atque prudentia. Porro duabus volant, naturae, ut diximus, perspicacia et efficacia gratiae. Sane mediam quasi quamdam longanimitatem nudam visibilemque relinquunt, longitudinem dico et benignitatem Dei, ad poenitentiam homines invitantis. Omnibus enim cernere est, quemadmodum solem suum super bonos et, malos oriri faciat, et pluat super justos pariter et injustos. Hac nimirum charitate verus ille Salomon quasi quaedam media sua constravit propter filias Jerusalem **(Cant. III, 10)**: ut quibus altiora se quaerere et profunda vestigare non licet; in his saltem mediis valeant exerceri, et ad subtilium, sublimiumque exinde rerum **955** contemplationem promoveri aliquando

mereantur. Caeterum nequissimus ille ex hac visione et in praesenti torquetur acrius, et gravius cruciabitur in futuro. Primum quidem, quod ipsam nobis longanimitatem benignitatis invideat; deinde, quod nequaquam sibi ipsi hac saltem occasione provideat, ut ad poenitentiam adducatur.